

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

HÜSEYİN NİHAL ATSIZ VE FOLKLOR

Doktora Tezi

Abdulhamit TOPRAK

**Danışman
Prof. Dr. Bekir ŞİŞMAN**

Samsun, 2018

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

HÜSEYİN NİHAL ATSIZ VE FOLKLOR

Doktora Tezi

Abdulhamit TOPRAK

**Danışman
Prof. Dr. Bekir ŞİŞMAN**

Samsun, 2018

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım doktora tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda enstitü kurallarına uygun davranıldığını taahhüt ederim.

.../.../....

Abdulhamit TOPRAK

TEZ KABUL VE ONAYI

Abdulhamit TOPRAK tarafından hazırlanan Hüseyin Nihal Atsız ve Folklor başlıklı bu çalışma 29.../06.../2018... tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği / oy çokluğuyla başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan: _____

Üye: _____

Üye: _____

Üye: _____

Üye: _____

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

...../...../.....

Enstitü Müdürü

ÖZET

HÜSEYİN NİHAL ATSIZ ve FOLKLOR

Abdulhamit TOPRAK

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora, Haziran /2018

Danışman: Prof. Dr. Bekir ŞİŞMAN

Folklor/halkbilgisi toplumun somut ve somut olmayan bütün değerlerini içinde barındıran, geçmişi ve geleceği üzerine köprü görevi görerek önemli değerleri ihtiva eden, bu yönüyle toplumun kültürel mirası olmakla beraber toplumların yapısına, yaşantısına bağlı olarak değişkenlik gösterebilen bir kavramdır. Değişimin hızlı bir şekilde yaşandığı günümüzde, folklor ürünleri açısından da önemli değişimler yaşanmaktadır. Toplumun teknolojik ve sosyolojik yapısındaki değişim, folkloru yansıtmakta ve beraberinde birtakım değişiklikleri getirmektedir. Folklor; her geçen gün kendini güncelleyerek, ait olduğu toplumun yeni folklorik değerlerine uyum sağlayan, değişikliklere uğrayan ve eskiye dair bazı değerlerin unutulmasıyla yok olmasının önüne geçen bir faktördür. Bu hususta halkbilimi çalışmalarının önem kazandığı görülmektedir. Halkbilimi çalışmaları sayesinde, kayda geçirilen folklorik değerlerin, değişime uğrasa bile, yazıya geçirildiği için yok olmaktan kurtarıldığı söylenebilir.

Folklor malzemesini korumanın bir yöntemi de ona yazılı kültürde, teorik ve edebi eserlerde yer vermektir. Hüseyin Nihal Atsız'ın eserlerinde folklorik unsurlara değinmesi, bunları değerlendirmesi bu anlamda kayda değer önemli bir çalışma olarak görülebilir.

Hüseyin Nihal Atsız'ın eserlerindeki folklorik öğelerin tespit edildiği bu çalışmada, eski Türklerden günümüze uzanan süreçte Türk toplumunun toplumsal yaşamına ve yapısına ait folklorik değerler ortaya konulmuştur. Tespit edilen folklorik unsurlar tasniflenmiş ve günümüz halkbilimi kurallarına göre sınıflandırılmıştır. Yapılan sınıflandırmalardan sonra, folklor unsurlarının değerlendirilmesi ve yorumlanması aşamasına geçilmiştir.

Üç bölümden oluşan bu çalışmanın birinci bölümünde Hüseyin Nihal Atsız'ın hayatı, edebi kişiliği ve eserleri ele alınmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde Hüseyin Nihal Atsız'ın tarihçi ve Türkolog bir kimliğinin olması nedeniyle teorisyen kişiliği üzerinde durulmuştur. Çalışmanın üçüncü bölümünde Atsız'ın eserlerinde tespit edilen folklor unsurlarına yer verilmiştir. Sonuç bölümünde ise çalışma esnasında edinilen bilgilere, kazanımlara değinilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Hüseyin Nihal Atsız, tarih, Türkoloji, folklor, kültür değişimleri

ABSTRACT

HÜSEYİN NİHAL ATSIZ AND FOLKLORE

Abdulhamit TOPRAK

Ondokuz Mayıs University, Institute of Social Sciences

Department of Turkish Language and Literature, Ph D, June /2018

Advisor: Proffessor Bekir ŞİŞMAN

Folklore is a concept which contains all material and nonmaterial values of a society and includes important values by serving as a bridge between the past and future, and despite being the cultural legacy of a society with this aspect; it can differ depending on the structure and experiences of societies. In today's world where change occurs fast, significant changes are also taking place in terms of folklore products. The changes in the technological and sociological structure of the society are reflected on folklore and this brings along some changes. Folklore is a factor which updates itself every day, adapts to the new folkloric values of the society it belongs to, undergoes changes and prevents some values of the past to be forgotten and disappear. In this respect, it can be seen that folklore studies have become important. It can be said that, through folklore studies, folkloric values recorded are saved from disappearing even if they change since they are written down.

One method of protecting folklore material is to include it in written culture, theoretical and literary works. In this sense, the fact that Hüseyin Nihal Atsız mentioned and assessed folkloric elements in his works can be seen as a remarkable and significant study.

In this study, which found out the folkloric elements in Hüseyin Nihal Atsız's works, folkloric values of the social life and structure of Turkish society from ancient Turks to our day have been presented. Folkloric elements found were classified according to the folklore rules of our day. Following the classification, folklore elements were assessed and interpreted.

The first part of this study which includes three parts is on the life, literary character and works of Hüseyin Nihal Atsız. In the second part of the study, Hüseyin Nihal Atsız's theoretician identity was discussed since he has a historian and Turcologist identity. In the third part of the study, folkloric elements found in Atsız's works were included. In the conclusion, the information and attainments obtained during the study were discussed.

Key Words: Hüseyin Nihal Atsız, history, Turcology, folklore, cultural changes

ÖN SÖZ

Folklor; bir milletin maddi ve manevi değerlerini içinde barındıran önemli kavramlardan biri olmanın yanı sıra toplumların inançlarını, gelenek ve göreneklerini, yaşam tarzlarını yansıtan önemli bir kavramdır. Folklor, kişilerin yaşam tarzlarına ve bakış açılarına etki edebilen, toplumun maddi ve manevi değerlerinin bir bütünüdür. Teknolojinin gelişmesi ve yayılmasıyla birlikte, toplumun önemli değerlerinden olan folklorik unsurlar, her geçen gün teknolojiye biraz daha boyun eğmiş ve unutulmaya yüz tutmuştur.

Bu çalışmada, Hüseyin N. Atsız'ın eserlerinde yer alan folklorik unsurların ortaya çıkarılarak tahlil edilmesinin ve Hüseyin Nihal Atsız'ın Türk folklor malzemesini eserlerinde kullanmasının yanı sıra bir teorisyen olarak bunları değerlendirme biçiminin tespiti amaçlanmıştır. Bu bağlamda Atsız'ın eserleri okunarak gerekli tasnifler yapılmıştır. Tasnifler sonucunda tespit edilen folklorik unsurlar hakkında kaynak eserlerden de faydalanılarak yorumlar yapılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmalar doğrultusunda, eserlerde tespit edilen veriler dikkate alınarak geçmişten günümüze kadar süregelen folklorik malzeme ele alınmıştır. Yapılan değerlendirme ve çalışmalar neticesinde, folklorik pek çok unsur ortaya çıkarılmıştır.

Bu çalışmamın başından sonuna kadar benden yardımlarını esirgemeyen saygıdeğer hocam Prof. Dr. Bekir Şişman'a; tez izleme komitelerinde paylaştıkları bilgi ve önerilerle çalışmamın şekillenmesine önemli katkılar sunan Sayın Dr. Öğretim Üyesi Ömer Saraç ve Dr. Öğretim Üyesi Cafer Özdemir'e; tez çalışmamın her aşamasında gösterdikleri sabır ve verdikleri destek için eşim Zülal Toprak'a ve oğlum Muhammed Kerem Toprak'a teşekkürü bir borç bilirim.

Abdulhamit TOPRAK

Samsun, 29.06.2018

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	xii

GİRİŞ

1. Problem Durumu.....	1
2. Çalışmanın Amacı.....	1
3. Araştırmanın Önemi.....	1
4. Araştırmanın Kapsamı	2
5. Çalışmanın Metodu	2
6. Varsayımlar	2
7. Araştırmanın Temel Kavramları	3
7.1. Halkbilimi	3
7.2. Türkiye’de Halkbiliminin Gelişim Süreci.....	4
7.3. Türkiye’de Halkbilimi ve Milliyetçilik.....	14

BİRİNCİ BÖLÜM

HÜSEYİN NİHAL ATSIZ’IN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1. Hayatı ve Etkilendiği Şahıslar.....	19
1.2. Edebi Kişiliği, Roman Özetleri, Hikâyeleri ve Diğer Eserleri.....	26
1.2.1. Tarihî Romanları	28
1.2.1.1. Bozkurtların Ölümü	28
1.2.1.2. Bozkurtlar Diriliyor.....	31
1.2.1.3. Deli Kurt.....	35
1.2.2. Hicvî (Satirik) Romanları.....	37
1.2.2.1. Dalkavuklar Gecesi	37

1.2.2.2. Z Vitamini	39
1.2.3. Sembolist Romanı	40
1.2.3.1. Ruh Adam	40
1.3. Hikâyeleri.....	41
1.3.1. Dönüş	41
1.3.2. Şehidlerin Duası	42
1.3.3. Erkek Kız	42
1.3.4. İki Onbaşı, Galiçya.....	42
1.3.5. Her Çağın Masalı: Boz Oğlanla Sarı Yılan.....	42
1.4. Şiirleri.....	42
1.4.1. Yolların Sonu	42
1.5. Atsız'ın Diğer Önemli Eserleri	42

İKİNCİ BÖLÜM

HÜSEYİN NİHAL ATSIZ VE TEORİSYEN KİŞİLİĞİ

2.1. Ahlakla İlgili Görüşleri	44
2.2. Bozkurt Algısı	50
2.3. Türk Destanları ile İlgili Görüşleri.....	53
2.4. Fikrî Örgüsü	57
2.5. Eski Türk Dinî İnançları.....	62
2.5.1. Gök Tanrı	62
2.5.1.1. Atalar Kültü.....	66
2.5.1.2. Yer - Su Kültü	67
2.5.1.3. Yada Taşı.....	68
2.5.2. Şamanizm.....	70
2.6. Kültür ile İlgili Görüşleri	72
2.7. Mitoloji.....	80
2.8. Tarihin Romanlaştırılması.....	84
2.9. Türkçülük ile İlgili Görüşleri	88

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HÜSEYİN NİHAL ATSIZ VE TÜRK FOLKLORU

3.1. Atsız ve Türk Folkloru	97
3.2. Halk Mimarisi	100
3.2.1. Konut Tipleri	100
3.3. Aydınlanma – Isınma Araç – Gereçleri	101
3.3.1. Işık Elde Etme Araç – Gereçleri	101
3.4. Beslenme ve Mutfak Kültürü	102
3.4.1. Halk Mutfağı	102
3.4.1.1. Yiyecek ve İçecek Türleri	102
3.5. Ölçü Birimleri	105
3.5.1. Halk Ölçü Birimleri	105
3.6. Giyim Kuşam	107
3.6.1. Kılık Kıyafet	107
3.7. Halk Bilgisi	108
3.7.1. Halk Hekimliği	108
3.7.2. Halk Takvimi (Zaman ve Ölçü Birimleri)	111
3.7.3. Halk Hukuku (Miras Kavramı)	112
3.7.4. Halk Ekonomisi	113
3.8. Halk İnançları	115
3.8.1. Gelenek ve Görenekler	115
3.8.2. Halk İnanışları	117
3.8.3. Töre ve Âdetler	118
3.8.4. Nazar ve Nazar Boncuğu	123
3.8.5. Kan Kardeşliği	125
3.9. İslamî İnançlar	126
3.10. Geçiş Dönemleri	135
3.10.1. Doğum	135

3.10.1.1. Ad Koyma	136
3.10.2. Evlilik.....	137
3.10.2.1. Düğün.....	139
3.10.3. Ölüm.....	140
3.10.3.1. Defin.....	141
3.11. Bayramlar – Karşılamlar – Uğurlamalar	144
3.11.1. Karşılamlar - Uğurlamalar.....	144
3.11.2. Misafirperverlik.....	146
3.11.3. Hediyeleşme	148
3.11.4. Selamlaşma	149
3.11.5. Adak / Adak Adama.....	150
3.12. Kalıp Hareketler	151
3.12.1. İşaretleşme	151
3.13. Dinsel - Büyüsel İçerikli İnançlar	152
3.13.1. Fal - Falcılık / Kehanet.....	152
3.13.1.1. Kürek Kemiği	153
3.13.2. Büyü	155
3.14. Halk Edebiyatı.....	158
3.14.1. Ağıt/Ağıt Yakma.....	158
3.14.2. Atasözleri	163
3.14.3. Dua	167
3.14.4. Beddua	170
3.14.5. Deyim.....	170
3.14.5.1. Deyimlerin Anlam ve Özellikleri	171
3.14.6. Efsane.....	180
3.14.7. Fıkra	187
3.14.8. Masal.....	192
3.14.9. Ninni.....	200
3.14.10. Türkü	202

3.15. Halk Müziği	206
3.15.1. Deyişler	206
3.15.2. Müzik Aletleri	208
3.16. Halk Eğlenceleri.....	209
3.16.1. Geleneksel Sporlar	209
3.17. Adlar.....	211
3.17.1. Lakaplar.....	211
3.17.2. Hitap ve Çağrılmalar	216
3.17.3. Argo ve Küfür	218
3.18. Tip ve Motifler	221
3.18.1. Tipler	221
3.18.1.1. Alp Tipi	221
3.18.1.2. Alp Kız Tipi	223
3.18.1.3. Bilge Tipi	224
3.18.1.4. Sanatkâr Kişi Tipi	226
3.18.2. Motifler	227
3.18.2.1. Av / Avcılık Motifi	227
3.18.2.2. Demir ve Demircilik Motifi	228
3.18.2.3. Elma Motifi	228
3.18.2.4. Falcılık Motifi	229
3.18.2.5. Büyü/Sihir Motifi	230
3.18.2.6. Hızır Motifi	230
3.18.2.7. Göç Motifi.....	231
3.18.2.8. At Motifi	232
3.18.2.9. Kırklar Motifi	232
3.18.2.10. Çocuksuzluk Motifi	233
SONUÇ	235
KAYNAKÇA	239
EKLER	244

1. Fotoğraflar.....	244
ÖZGEÇMİŞ.....	251

KISALTMALAR VE SİMGELER

AKMBY: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları

AÜ: Ankara Üniversitesi

b: baskı

C: Cilt

Çev.: çeviren

DTCF: Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi

KBY: Kültür Bakanlığı Yayınları

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

S.: Sayı

s.: sayfa

TDK: Türk Dil Kurumu

TEV: Türk Edebiyatı Vakfı

TKAE: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü

TTK: Türk Tarih Kurumu

Yay.: Yayınları/yayınevi

YKY: Yapı Kredi Yayınları

2015a: Dalkavuklar Gecesi Z Vitamini

2015b : Oruç Beğ Tarihi

2015c : Tarih, Kültür ve Kahramanlar

2015d : Ruh Adam

2015e : Turancılık, Millî Değerler ve Gençlik

2015f : Türk Tarihinde Meseleler

2015g : Türk Tarihi Üzerinde Toplamalar

2015h : Türk Ülküsü

2015ı : Bozkurtlar

2015i : Deli Kurt

2015j : Âşık Paşaoğlu Tarihi

2015k : Çanakkaleye Yürüyüş Türklüğe Karşı Haçlı Seferleri

2015l : Evliya Çelebi Seyahatnamesinden Seçmeler

2015m : Makaleler I

2015n : Makaleler III

2015o : Makaleler IV

2015ö : Türk Edebiyatı Tarihi

2018a : Atsız Hikâyeler

2018b : Atsız Türkçülüğün Mistik Önderi

GİRİŞ

1. Problem Durumu

Halkbilimi çalışmalarında önemli olan hususlardan biri, özgün çalışmaların ortaya konulmasıdır. Hüseyin Nihal Atsız ve eserleri üzerinde yaptığımız bu çalışma, daha önce halkbilimi açısından böyle bir çalışma yapılmadığı için özgün ve önemli bir çalışma olarak değerlendirilebilir. Bu çalışmada, Hüseyin Nihal Atsız'ın eserlerinde yer alan ve halkbilimimiz açısından değer taşıyan folklorik unsurlar tespit edilmeye çalışılmıştır. İncelediğimiz eserlerde, geçmişten günümüze Türk toplumunda halkbilimi açısından meydana gelen değişimler, dönüşümler ve güncelle(n)meler ele alınmıştır. Çok yönlü bir yazar olan Atsız'ın farklı türdeki eserlerinin, halkbilimi açısından değerlendirildiği bu çalışmada, onun Türk kültür hayatına yaptığı katkılar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Hüseyin Nihal Atsız'ın ele alınmasının temel nedeni, onun tarihçi, Türkolog ve teorisyen kimliğinin olmasıdır.

2. Çalışmanın Amacı

Çalışmanın amacı, Türk Edebiyatında farklı yönleri ve kişiliğiyle tanınan Hüseyin Nihal Atsız'ın eserlerindeki halkbilimi unsurlarının tespiti ve Türk halkbilimine yaptığı katkıların ortaya konulmasıdır. Türk Edebiyatının her yazarı gibi Atsız'ın da eserlerinde Türk gelenek, görenek, örf ve âdetlerine yer verdiği görülmektedir. Bu çalışmada amaçlanan, Türklerin geçmişten beri süregelen alışkanlık, gelenek, görenek, örf ve toplumsal hayatıyla ilgili olan hususları bilimsel bir yaklaşımla ortaya koymaya çalışmaktır.

Çalışmanın sonunda, Türklerin geçmişten günümüze kadar geçirdiği sosyolojik, toplumsal ve kültürel değişmelerin edebi/yazılı eserlere yansımaları saptanmış olacaktır. Bu saptamayla, toplumda değişen, unutulmuş ve güncellenen sosyolojik, kültürel ve folklorik unsurların neler olduğu belirlemenin yanı sıra teknolojik gelişmelerin halkbiliminin bu unsurları üzerinde ne tür bir etki yaptığı açıklığa kavuşacaktır.

3. Araştırmanın Önemi

Millet olarak çok eski bir geçmişe sahip olan Türkler, önceleri bozkır kültürünün getirdiği göçebe bir hayat yaşamaktaydı. Türkler, zamanla yerleşik bir

hayata geçmiş ve toplumsal hayatında birtakım değişimler yaşamıştır. Toplumsal hayattaki değişimlerin, edebi eserlerde kendini daha çok hissettirdiği dşünlmektedir. Yazılı olan pek çok Şey günümüze kadar gelmiş ve Türklerin eskiden beri yaşadığı hayat tarzı ve toplumsal yapısı ile ilgili bilgileri içinde barındırmıştır. Hüseyin Nihal Atsız Türk toplumunun eski inançlarını, kültürlerini, örf ve ananelerini eserlerine yansıtması bakımından önem arz etmektedir. Atsız ile ilgili yapılan çalışmanın, Türklerin kültürel ve toplumsal değerlerinin günümüze kadar ne denli ve nasıl yansıdığını / yaşa(n)dığını ve geçirdiği değişimlerin neler olduğunu ortaya koymasını bakımından önemli olduğu dşnlmektedir.

4. Araştırmanın Kapsamı

Çalışmamız Hüseyin Nihal Atsız'ın eserleri üzerine folklorik anlamda yapılan bir çalışma olmasının yanı sıra Atsız'ın eserlerindeki bu unsurların tespitini de kapsamaktadır. Atsız'ın roman, hikâye, makale ve diğer türlerde yazdığı eserlerin folklorik incelemesi olan bu çalışmayla; halkbilimi ögelerinin geçmişten günümüze aktarımının nasıl olduğu, Atsız'ın bunları nasıl kullandığı ve bunlardan nasıl istifade ettiği irdelenmiştir.

5. Çalışmanın Metodu

Hüseyin Nihal Atsız'ın eserleri okunmuş, incelenmiş ve gerekli tasniflemeler yapılmıştır. Elde edilen veriler ışığında yapılan tasniflemeler, halkbilimi açısından metodik olarak değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Metodun belirlenmesinde halkbilimi çalışmalarında Sedat Veyis rnek ve zkul obanoğlu'nun yöntemleri karşılaştırılarak bir yöntem belirlenmeye çalışılmıştır. rnek ve obanoğlu'nun yöntemleri ile birlikte, onların tasniflerinde alt başlıklarda bulunmayan ama incelenen eserlerde tespit edilerek tasniflenen bazı başlıklar, tarafımızca uygun görülen ana başlıklara alt başlıklar altında tasniflendirilerek yerleştirilmiştir.

6. Varsayımlar

Bilimsel çalışmalarda varsayımlar önemli yer tutmaktadır. Varsayımlardan hareketle bilimsel gerçekliğe ulaşmanın mümkün olduğu söylenebilir. Tecrübe ve sabrın bir ürünü olan varsayımların, halkbilimi çalışmalarında önemli yer almaktadır. Gelenek ve göreneklerin, inançların, folklorik ve kültürel pek çok ögenin günümüze kadar nasıl aktarıldığı üzerine yapılan değerlendirmeler, bazen varsayımlara dayanmaktadır. Dolayısıyla varsayımlar halkbilimi araştırmaları

açısından önem arz etmektedir. Folklor ve kültür, daha çok sözel ürünlerdir, çoğu zaman ilk şekillerinin nasıl/ne olduğu ve günümüze nasıl geldiği ile ilgili net bilgiler yok denecek kadar azdır. Dolayısıyla ilk ve eski zaman folklor ve kültürleri üzerine yapılan değerlendirmelerin varsayım ve tahminlere dayandığı söylenebilir.

Hüseyin Nihal Atsız ve eserlerinin folklorik olarak değerlendirildiği çalışmamızda varsayımlar, önemli yer tutmuştur.

7. Araştırmanın Temel Kavramları

7.1. Halkbilimi

Halkbilimi; insanoğlunun doğumundan ölümüne dek, yaşamında yer edinen maddi ve manevi bütün kültür unsurlarını bilimsel olarak araştıran, inceleyen, değerlendiren, yorumlayan ve elde edilen veriler ve yapılan değerlendirmelerle kültürler arasındaki benzerlik, aynılık ve farklılıkları bularak sistematik bir sınıflandırmayla ortaya koyan bilim dalıdır. Yapılan tanımlama ve halkbilimcilerin sınıflandırmalarına bakıldığında, halkbiliminin çok geniş bir alanının olduğu görülmektedir. Halkbiliminin bu denli kapsamlı bir alan olması, halkbilimcilerin, çalışmalarını yapılan veya kendilerince yapılacak yeni bir sınıflandırmaya bağlı kalarak yapmaları gerektiği gerçeğini ortaya çıkarmıştır. Bu şekilde yapılan çalışmaların daha nitelikli olduğu/olacağı söylenebilir. Dolayısıyla halkbilimiyle ilgilenenlerin bunu göz önüne alarak çalışmaları hem kendileri hem halkbilimi çalışmaları açısından yararlı ve verimli olacaktır. Halkbilimi alanının geniş olması ve halkbilimiyle ilgili hususlarda yapılan araştırmalar, çalışmalar ve incelemeler neticesinde yeni verilerin/kültürel değerlerin ortaya çıkması, halkbilim çalışmalarına bir zenginlik katmaktadır. Bu zenginlik halkbiliminin önem kazanmasına ve gelişmesine önemli katkılarda bulunmaktadır. Halkbilimcinin, sağlam bir alt yapıya sahip olması, onun gelişme sürecini olumlu etkilemektedir. Dolayısıyla halkbilimi, uzman kişiler tarafından yapılmalıdır. Bu durum yapılan çalışmalarda halkbilim için uzmanlık alanlarının gerektiği gerçeğini ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla halkbilimi ile ilgilenen veya bu alanla ilgili çalışmalar yapan kişilerin, halkbilimiyle ilgili temel konularda uzmanlaşarak çalışması daha verimli ve sağlıklı çalışmaların yapılmasına olanak sağlayacaktır.

“Halkbilimcinin araştırma alanında yapması beklenen ilk şey konunun seçimi ve etkinlik alanıdır. Bu alanı sınırlamadan önce çok geniş bir çevre içinde incelemenin yararı vardır, kuşkusuz.” (Krohn, 2004: 9)

Halkbilimini; bir ülke veya bölgede yaşayan insanların yaşam tarzını, dünyayı algılama ve yaşama şeklini, örf ve âdetini, oyunlarını, birbiriyle olan ilişkilerinde davranma şekil ve tutumlarını, ahlak, inanç, görgü, doğum ve ölümleriyle ilgili her konuyu ele alan bir bilim dalı şeklinde tanımlayabiliriz. Halkbilimi; insan ilişkilerini anlama, yorumlama ve çözümlenme amacıyla ortaya çıkmış bir bilim dalıdır.

“Halkbilimi; bir ülke ya da belirli bir bölge halkına ilişkin maddi ve manevi alandaki kültürel ürünleri konu edinen, bunları kendine özgü yöntemleriyle derleyen, sınıflandıran, çözümlen, yorumlayan ve son aşamada da bir bireşime vordırmayı amaçlayan bir bilimdir.” (Örnek, 2014: 21)

“Folklor terimini ilk olarak kullanan İngiliz William J. Thoms'dur (1803-1885). Thoms, Athenaeum adlı dergide yayımlanan bir mektubunda, dergi yöneticilerine halk edebiyatı ve halk antikileri konularındaki ürünleri inceleyecek bilim dalına ad olarak “folk-lore”teriminin kullanılmasını önermiş. Sözcüğün kökeni folk=(halk) ve lore=(bilim)'den gelmektedir; anlamı da halkbilim demektir. (Örnek, 2014: 21) Yurdumuzda bu bilimin adı ilk olarak 1913'te Rıza Tevfik'in Peyam Gazetesinin “edebi ilave”sinde yayımlandığı folklor başlıklı yazıda anıldı.” (Boratav, 2013:7)

Halkbiliminin amacı; insanların asırlarca; hatta binlerce yıldan beri biriktirip getirdiği ve onların yaşantılarını sürdüren ve bugün de halk tabakaları arasında yaşayan bilgileri araştırmak, inceleyip değerlendirdikten sonra gerek bölgesel kültürlerden gerekse yöresel kültürlerden ulusal kültürlere öğeler aktarmak şartıyla onları daha güçlü duruma getirmek ve insanlık kültürüne katkıda bulunmak şeklinde özetlenebilir. Halkbilimi; ulusların kültürünü, gelenek ve göreneğini incelerken kültür ve folklorun kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlamakla beraber, o kültürün unutulmasını, yozlaşmasını önler; kuşaklar arası meydana gelen kültürel ve folklorik değişme ve güncellemelerin görülmesine katkılarda bulunur.

7.2. Türkiye’de Halkbiliminin Gelişim Süreci

Avrupa ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de folklorun yeni bir bilim dalı olarak sunulmasından önce Türk halkının folklorik ve kültürel malzemesini gelecek nesillere aktarma gücü ve özelliğine sahip birtakım eserler yazılmıştır. Bu eserler; Orhun Abideleri, Kutadgu Bilig, Divanü Lügati’t- Türk, Dede Korkut, Evliya Çelebi Seyahatnamesi gibi eserlerdir. Türk folklorunun ve kültürünün günümüze ulaşmasında önemli rol oynayan bu eserler, halkbilimi çalışmalarına önemli

malzemeler sunar. Halkbilimi çalışmaları, insanın doğumundan ölümüne dek yaşadıkları, getirdikleri, miras olarak bıraktıkları unsurlardan oluşur. Dolayısıyla bu eserler halkbilim araştırmaları açısından önemlidir; ilk halkbilimi eserleri olmanın yanı sıra geçmişten günümüze folklor ve kültür malzemelerindeki değişimi, gelişimi göstermeleri bakımından da önemli halkbiliminin önemli kaynak eserleri olarak değerlendirilebilir.

Türkiye’de halkbilimiyle ilgili çalışmalar son 40-50 yılda bir ivme kazanmıştır. Bu çalışmalar, devletin sonradan teşvikiyle daha çok hız kazanmış ve çalışmaların sayısal olarak artmasını sağlamıştır.

“Türkiye’de Türk halkbilimi çalışmaları için 1980 sonrası yeni aşama başlar. Dursun Yıldırım’ın Yüksek Öğretim Kurulu’na sunduğu “Folklor Hakkında Genel Bilgiler ve Folklor Bölümünün Üniversitemizde Kurulmasına İlişkin Düşünceler” başlığını taşıyan raporun ve Devlet Planlama Teşkilatı ile I. Millî Kültür Şurası’nda başlattığı tartışmaların son değerlendirmesinde, Yüksek Öğretim Kurulu üniversitemizin bünyesinde lisans diplomasına yönelik müstakil programları bulunan halkbilimi ana bilim dalı açılmasına karar vermiştir.” (Artun, 2014: 23)

Değişen şartlar ve ihtiyaçlar, bilimsel alanlarda da kendini hissettirir. Teknoloji ve bilimin sürekli değişmesi ve gelişmesi, yeni ihtiyaçların belirmesi, bilimsel alanlarda değişmeler ve gelişmelere zemin hazırlamaktadır. Halkbiliminin müstakil bir bilim dalı olarak görülmesi ihtiyacı; bu alandaki eksikliklerin ve farklı uzmanlık alanlarının gerekliliğinin göze batacak derecede ortaya çıkmasından dolayıdır. Bu nedenle halkbiliminin, üniversitelerde müstakil bir bölüm olarak açılması gündeme gelmiştir denebilir.

Çalışmaların daha hızlı ve sağlıklı yapılabilmesi, sonuçların daha güvenilir olması için, halkbiliminin müstakil bir bilim olarak değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Halkbiliminin müstakil olması, o alanda çalışan ve çalışacak bilim insanlarının uzmanlaşmasına imkân sağlayarak halkbiliminin gelişiminin daha hızlı ve daha sağlıklı olmasını sağlayacaktır. Türkiye’de halkbilimi çalışmaları için bazı kişi, kurum ve derneklerin çeşitli faaliyetlerde bulunduğu görülmüştür. Ziya Gökalp, Yusuf Akçura, Fuad Köprülü, Rıza Tevfik, Pertev Naili Boratav gibi kişilerle, Türk Ocakları, Türk Yurdu, Halkevleri ve Folklor Araştırmaları Kurumu gibi kuruluş ve dernekler halkbilimle ilgili çeşitli faaliyet ve çalışmalarda bulunmuşlardır.

Ziya Gökalp ve Yusuf Akçura halkbilimine milliyetçi düşüncelerle yaklaşmışlardır. Sosyolog olması nedeniyle iyi bir gözlemci olan Gökalp, halkbilimine kültürel alanda önemli katkılarda bulunmuştur. Kültürel alanda çalışan

Gökalp; Türklerin eski geleneklerini, dinlerini, âdetlerini incelemiş ve ulusal bir kültür geliştirmeye çalışmıştır.

Halkbilimine katkısı olan önemli bir diğer yazar Pertev Naili Boratav'dır. "Bulgaristan Darıdere'de doğan Boratav, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirmiştir. Fuad Köprülü'nün asistanlığını yapan Boratav, 1939 yılında DTCF'de kurduğu halk edebiyatı kürsüsüyle halkbilimine katkıda bulunmuştur." (Oğuz, vd., 2012: 38)

Boratav'ın Türk halkbilimine katkısı yadsınamaz, Boratav Türk halkbilimi ile ilgili yaptığı araştırma, inceleme ve değerlendirmelerle önemli hizmetlerde bulunmuş bir halkbilim uzmanıdır. Onun çalışmaları, kendinden sonra gelenlere ciddi bir şekilde rehberlik etmiştir.

"Boratav'un halkbilim ile ilgili ortaya koyduğu çalışmaların da halkbilimine önemli katkıları olmuştur. "Boratav, komünist ideolojiyi benimsediği gerekçesiyle 1947 yılında C.H.P yönetiminin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde aldığı kararla A.Ü. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesindeki Türk Halk Edebiyatı kürsüsünü lağv etmesiyle üniversiteden ayrılmak zorunda kahr." (Oğuz vd. 40)

Halkbilimi çalışmaları bir birikimin ve sabrın ürünü olarak meydana çıkar. Halkbilim alanında söz sahibi olan kişilerin bilimsel çalışmaları ve alan araştırmaları halkbilimine her zaman önemli katkılarda bulunmuştur. Halkbilimi hem devlet hem de halkbilimine gönül vermiş kişilerin çalışmaları ve desteğiyle günümüze kadar gelebilmiştir. Halkbilimi çalışmalarının desteklenmesi, devletin ve milletin önemli ve millî değerlerinin kaybolmasını önlediği gibi unutulmasını da önleyebilmektedir. Halkbilim çalışmalarına 20. yüzyıldan itibaren kurulan bazı dernek ve dergilerin katkıda bulunduğunu görmekteyiz: Türk Derneği, Türk Ocağı, Türk Yurdu, Halkevleri, Genç Kalemler...

"Türk Derneği, Türkiye'de Türkçülük hareketini yaymak, Türk kültürünü ortaya çıkarmak amacıyla kurulan ilk dernektir. Derneğin amacını ve çalışmalarını geniş kitlelere yaymak için Türk Derneği Mecmuası çıkarılır." (Çobanoğlu, 1999: 27)

Türk Derneği, Türk halkbilim araştırmaları açısından önem teşkil etmektedir. Derneğin kuruluş amacına bakıldığında, şuurlu ve organize bir dernek olduğu açıkça görülebilir. Amacını halkbilimine ve halkbilimi çalışmalarına katkıda bulunma olarak açıklayan dernek, halkbilimine önemli hizmetlerde bulunmuştur. Dernek, çıkardığı Türk Derneği Mecmuası dergisi aracılığıyla deyim ve atasözlerinin,

türkülerin, hikâyelerin derlenmesini isteyerek bu tür çalışmalarıyla halkbilimine önemli katkılarda bulunmuştur. Atalarımızın, söz uçar, yazı kalır sözü halkbilimi çalışmalarının yazıya geçirilmesinin ne denli önemli olduğunu ortaya koyması açısından önemlidir; zira yazıya geçirilmeyen çoğu halkbilimi ürünü unutulmuştur.

“Türk Derneği’ni takiben, 1911 yılında ‘Türk Yurdu’ ve ‘Türk Ocağı’ dernekleri kurulur. Daha sonra bu iki dernek birleşir ve Türk Ocağı adı ile faaliyetine devam eder. Yeni derneğin yayın organı Türk Yurdu Mecmuası olur.” (Çobanoğlu, 1999: 28) “Cumhuriyet devrindeki en etkili milliyetçi örgüt kuşkusuz Türk Ocağı’dır. Derneğin amacı Türk milletini sosyoekonomik açıdan gelişmiş milletler seviyesine getirmek ve yeni nesle çalışmanın ibâdet, tembelliğin günah olduğunu anlatmak ve Türklük duygusunu aşılaktır.” (Arai, 2011: 111-114)

Türk Ocağı’nın en önemli kuruluş amacı; çeşitli dergi, broşürler ve konferanslarla Türk milletine ulaşarak; Türklük duygusunu aşılama, Türk milletinin gelişmesini sağlamak için çözümler önermek; ziraat, ticaret ve sanayi okulları açılarak Türk milletini ileri milletler seviyesine çıkarmaktır. Türklerin sosyal hayatta gelişmesi için çalışan dernek, Türk kültürünü unutulmaktan ve yok olmaktan korumaya yönelik düşünceler taşımanın yanı sıra gelenekleri derlemek, hikâyeye, atasözü ve farklı dil özelliklerini incelemek, yerel oyunların tasvirini yapmak gibi bir amaç da taşıyordu. Halkbilimine bu şekilde önem veren dernek, Türk toplumunun değerlerine yönelik faaliyetlerde bulunmaya çalışmıştır. Dernek çeşitli kültürel faaliyetlerde bulunmuşsa da programlarında belirttikleri amaca pek ulaşamamışlardır. Ancak yayınladıkları dergi, gerçekleştirdikleri konferanslarla Türk kültürüne ve halkbilimine katkıları olmuştur denilebilir.

Türk Ocağı üyelerinden Ziya Gökalp; “Millî şuurun uyandırılmasında, millî kültürün ortaya çıkarılmasında halk hayatına gidilmesi gerektiğini öne sürer. ‘Halka Doğru’ prensibi ile görüşlerini formüle eder ve ‘Türkçü’ düşünce sistemine yerleştirir.” (Çobanoğlu, 1999: 28)

Gökalp bu görüşlerinin yanı sıra halkbilim ile ilgili ortaya koyduğu çeşitli yazı ve eserleriyle de halkbilimine katkıda bulunmuştur. Gökalp’in yanı sıra derneğin diğer yazarlarının da benzer şekilde halkbilimine katkılarının olduğu söylenebilir.

“Türk Ocakları’nın yerine kurulan Halkevleri Derneği, Türk kültürünü geliştirme ve yayma için yaptığı çalışma programına folkloru dahil etmiştir. Millî kültürün inşasında yararlanmak üzere Türk Folklor mahsullerinin toplanması için yurt çapında örgütlenmiş bu dernek

mensupları mahalli olarak çıkardıkları ve sayıları 50 civarında olan dergilerde yaptıkları folklor derlemelerini yayımlarlar. Ayrıca dernek folklor meraklılarına yol - yöntem göstermek üzere kılavuz kitaplar yayımlar.” (Çobanoğlu, 1999: 30)

Halkevleri derneği, ülkemizde daha önce kurulan pek çok dernek gibi halkbilim çalışmalarına önemli katkıları olan bir dernektir. Derneğin millî kültüre verdiği önem ve Türk folklor malzemelerinin toplanması için gösterdiği gayret ve toplanılan folklor malzemelerinin düzenli ve tertipli bir şekilde yayımlamaları halkbilim açısından önemli çalışma ve kaynaklardandır. Derneğin folklor çalışma, araştırma ve derlemelerinin yanı sıra folklor alanında çalışanlar veya meraklıları için teori kılavuzu yayımlamaları gibi önemli çalışmaları da vardır.

“Halkevleri yanında Türkiyat Enstitüsü, Türk Dil Kurumu, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, İstanbul Yüksek Tahsil Gençliği’nce kurulan Türk Folklor Enstitüsünü Kurma Derneği, Boğaziçi Üniversitesi Folklor Kulübü, Konya Kültür ve Turizm Derneği, Türk Halk Sanatlarını ve Ananelerini Tetkik Cemiyeti de çeşitli kitap ve yayımları ile halkiyat çalışmalarına genişlik ve zenginlik kazandıran kuruluşlardır. 1966 yılında Millî Folklor Araştırma Enstitüsü kurulur. Bu kurum, halkbilimcilerin, halkbilimci kimliğiyle bir devlet kurumunda istihdam edilmelerini sağlaması bakımından önemli bir kurumdur. Daha sonra sık sık ad ve kimlik değiştirmiş, günümüze kadar faaliyetlerini sürdürmüştür.” (Oy,1997: 368)

Ülkemizde halkbilimi çalışmalarına önemli katkıları olan kuruluşlar geçmişten günümüze nicel anlamda her geçen gün artmıştır. Halkbilimi çalışmalarında yer alan kuruluşlar, zaman zaman farklı adlar alarak faaliyetlerine devam etmiştir. Gerek siyasi sebeplerden gerekse dönemin diğer koşullarından dolayı dernekler kapanma tehlikesiyle karşı karşıya kalmışlardır. Dolayısıyla bazı dernekler kapanmış; ama farklı adlarla çalışmalarına devam etmişlerdir. Bu dernekler kongre, konferans, sempozyumlar ve çeşitli yayımlarla halkbilimine katkıda bulunmaya çalışmışlardır.

Halkbilimi ile ilgili üniversitelerde kürsülerin kurulması, halkbilimi çalışmalarına ivme kazandırmış, yapılan çalışmaların teorik ve metodik olarak sağlam bir zemine oturmasına imkân sağlamıştır. Yapılan çalışmaların teorik ve metodik bir zemine oturtulması, halkbilimi çalışmalarında bilimselliği ön plana çıkarmış ve çalışmalar daha süratli yapılır bir duruma getirilmiştir. Günümüzde halkbilimi ile ilgili pek çok bilim insanı ve derginin önemli çalışmalarda bulunduğu görülebilir. Halkbilimi üniversitelerimizde müstakil bir bölüm/bilim dalı olarak kabul edildikten sonra, halkbilimi alanında yapılan çalışmaların kalitesinin ve sayısının her geçen gün arttığına tanık olunabilir. Üniversitelerce yapılan çeşitli araştırmalarla pek çok halkbilimi malzemesi tespit edilmiş ve gün yüzüne çıkarılmıştır. Milletlerin

hayatındaki en önemli değerlerin, halkbilimi malzemeleri olduğu unutulmamalıdır. Kültür, dil, inançlar, ananeler, sanat, gelenek ve görenekler halkbiliminin önemli malzemeleri ve toplumun önemli değerleridir. Dolayısıyla milletlerin ve toplumların halkbilimi malzemelerine sahip çıkması ve onların millî bir şekilde yaşatılması için gerekli gayreti göstermeleri gerekir. Aksi halde sahip çıkılmayan ve millî halkbilimi malzeme/değerleri unutulur. Yetişen nesle birtakım değerlerin miras olarak bırakılması çok önemlidir. Her millet ve toplum kendi gelenek, görenek, örf ve ananelerini vs. miras olarak bırakmak ister.

Milletlerin/toplumların kahramanlık ve yiğitlik öyküleri, üzüntüleri, kederleri, sevinçleri halkbilim malzemelerinde saklıdır. Bu nedenle her şeyden önce halkbilimi malzemeleri, kalıcı ve nesilden nesle aktarılacak bir niteliğe hazır hale getirilmelidir. Halkbilimi malzemelerinin her birinde ayrı bir tecrübe ve ayrı bir hikâye vardır. Yıllarca, belki de asırlarca geçmişten süregelen; sabır, tecrübe ve birikimin ürünü olan halkbilimi malzemelerinin gerek devlet gerekse toplum tarafından gerekli hassasiyetin gösterilerek korunması ve yaşatılması gerekir.

Halkbilimi çalışmalarında, şahısların ve milliyetçilik hareketlerinin etkisinin yanı sıra Cumhuriyet tarihimizden bugüne değin meydana gelen önemli olayların da halkbilimi çalışmalarına önemli etkileri olmuştur. Tarihsel süreç içerisinde Türkiye’de halkbiliminin gelişimini ve çalışmalarını etkileyen önemli olaylar meydana gelmiştir. Bunlar; 1944 Türkçülük Olayları, 1960, 1971 ve 1980 olay/darbeleridir. Darbeler toplumsal hayatın işleyişini, düzenini bozan, belli bir grup tarafından (ülkemizde daha çok, askerî grup tarafından) baskıyla meydana getirilen siyasal olaylardır. Toplumsal işlerliği etkileyen darbeler, insanların yaşayışını, yaşam tarzını olumsuz etkilemektedir. Darbe; her türlü tehdit, zorba ve baskının icrasıyla gerçekleşen kanunsuz eylemdir. Toplumun birçok kesimine yönelik olarak gerçekleştirilen darbeler; bilimsel, teknolojik, sanatsal, edebi ve benzeri her alanda olumsuzluklara ve gerilemelere neden olmuştur. Bir ülkede meydana gelen büyük herhangi bir olay toplumsal hayatı felç edebilir. Bu da toplumda pek çok yaranın oluşmasına sebep olur. Darbelerden ve büyük toplumsal olaylardan; toplum hayatı nasıl etkilenirse, bilimsel ve teknolojik çalışmalar da en az o denli etkilenebilmektedir. Korku, tehdit ve baskıya dayalı bir yönetim anlayışı getiren darbeler, halkbilimi alanında da çeşitli olumsuzluklara neden olmuştur.

“1940’lı yıllar süresince Halkevi ve Halkodalarının sayılarının toplamı binlere yaklaştıkça, ‘Büyük Türk’leri anma ve milli günleri kutlama gibi faaliyetlerin benzer bir şekilde her ev ve odada yer aldığı gözlemlenmişti. Yıldönümü kutlamaları artık kanıksanmış ve daha önceleri “faal” olarak öne çıkan bazı şubelerin eski enerjilerinin kalmadığı gözlemlenmeye başlanmıştır. Bu değişimde, kuşkusuz İkinci Dünya Savaşı ile birlikte gelen sıkıntılı ekonomik durum ve demokrasiye geçiş sürecinde etkisini göstermeye başlayan muhalif görüşler ve partiliğin büyük önemi vardı. Ne var ki Halkevleri’nin CHP ile organik bağı, çok partili hayata geçilmesi ile birlikte temel bir kaynak ve iletişim ağı paylaşımı sorunu oluşturuyordu. Demokrat Parti bir yandan Halkevleri’nin millileşme sürecine yaptığı katkıyı takdir ederken öte yandan bu kurumlaşmanın CHP’nin siyasi kurumsallaşmasından ayrıştırılmasının da çok güç olacağını savunuyordu. 1946-1950 yılları arasında Halkevleri’nin bağımsızlaştırılması konusunda mecliste yapılan tartışma ve değerlendirmeler yapıcı bir sonuç vermeyince 1950’de iktidara gelen DP Halkevleri ve Halkodaları’nı kapatma kararını meclisten geçirdi.” (Öztürkmen, 2015: 89-90)

Meydana gelen önemli büyük olaylar her alanda aksamalara neden olduğu gibi, halkbilimi alanında da yapılan çalışmaların aksamasına neden olmuştur. Değişen dengeler, ülkenin içinde bulunduğu buhranlı durum halkbilimi ile ilgili çalışan kişilerin çalışmalarını, dernek ve kuruluşların işlerliğini olumsuz etkilemiştir. İlk zamanlar gayeleri çoğunlukla halkbilimi ve kültürel konularda çalışmak olan bazı dernek ve kuruluşlar, sonraları ülkede yaşanan savaş, toplumsal olaylar, darbeler ve meydana gelen otorite karışıklığı veya boşluğu nedeniyle gerçek gayelerinden uzaklaşmış, farklı amaçlar doğrultusunda çalışmaya başlamışlardır. Dernek ve kuruluşların gerçek amaçlarından sapmaları, kapatılmalarına sebebiyet teşkil etmiştir. Bu durum halkbilimi çalışmalarının aksamasına ve halkbilimi ile ilgili yapılan çalışmaların hem nitel hem de nicel olarak azalmasına sebep olmuştur. Çalışmaların nitel ve nicel anlamda artış gösterebilmesi veya bu çalışmaların yapılabilmesi için, çalışmayı yapan veya yapacak araştırmacılara, gözlemcilere ve bilim adamlarına uygun şart ve imkânların sunulması gerekir. Halkevleri’nin ve Halkodaları’nın gerçek amaçlarından saparak bir partinin organı durumuna gelmesi, onların kapatılmalarına zemin hazırlamıştır. Çok partili hayata geçiş, ülkemizde siyasal ve demokratik anlamda farklılıkların olduğunu ortaya koyması açısından önem arz etmektedir. Bu farklılıklar, derneklerin çalışmalarını ve varlıklarını önemli ölçüde etkilemiştir. Bu geçiş dönemi, toplumda birtakım çalkantıları ve hareketlilikleri beraberinde getirmiştir. Halkbilimi çalışmalarındaki başka husus, çalışmaların yapılması esnasında sakin, dingin ve huzurlu ve müsait bir ortamın olmasıdır. Halkbilimi çalışmalarında yer alan kişilerin tarafsız olması gerekmektedir. Herhangi bir dini inanç, örf, âdet, gelenek ve görenek, köken ayırımı yapmadan çalışmalarını

yapmaları önemli hususlardan biridir. Zira taraflı yapılan çalışmaların, sağlıklı sonuçlar vermeyeceği söylenebilir. Ancak Halkevleri ve Halkodaları'nın ilk zamanlardaki gibi tarafsız davranmayıp siyasi bir kuruluş olan bir partinin organı haline gelmesi, onların kapatılmasına zemin hazırlamıştır. Dolayısıyla halkbilimi çalışmalarında yer alacak kişi, dernek ve kuruluşların tarafsızlığı ilke olarak kabul etmesi gerekir.

“Halk bilim Avrupa’da XX. yüzyılın başlarında sosyal bir araştırma alanı olarak boy gösterirken, bu terimin Türkiye’ye bir yüzyıl sonra gelmesindeki gecikmeye paralel olarak Türkiye’de halk bilim çalışmaları hem çok geç başlamış hem de gerek Osmanlı gerekse Cumhuriyet dönemlerindeki sorunlar yüzünden sağlıklı bir gelişim temeline oturtulamamıştır. Osmanlı Dönemi’nde azınlıkların başkaldırıları körükleyen materyaller içermesi, Atatürk’ün ölümünden sonra Cumhuriyet döneminde ise komünist faaliyetlerin aracı yapılması gibi birtakım gerekçeler ve kuşkulu yaklaşımlar, bu disiplinin Türkiye’de bazı batılı ülkelerde olduğu gibi sağlıklı bir temelde gelişmesini engellemiştir. Bu engellemelere örnek olarak, İkinci Meşrutiyet’in ilanından sonra ivme kazanan Türkçülük faaliyetlerinin hazırladığı kültür ortamına kadar ‘folklor’ teriminin kullanılmamış olmasını, çok partili hayata geçişten kısa bir süre önce DTCF’deki halk bilim çalışmalarının durdurulmasını, 1966 yılına kadar devletin herhangi bir halkbilimi kurumunun bulunmayışını ve 1970’li yıllara kadar üniversitelerde halkbilimin ders olarak okutulmamasını ve dolayısıyla uzmanlarının yetiştirilememesini gösterebiliriz.” (Oğuz, 2013: 33-34)

Farklı etnik grupları içinde barındıran Osmanlı Devleti gibi, ülkemiz de pek çok etnik grubu içinde barındırmaktadır. Bu grupların, fikirleri doğrultusunda yaptığı eylem ve çalışmalar, ülkemizdeki halkbilim çalışmalarının oldukça geç başlamasına sebep olmuştur. Ayrıştırıcı ve komünist faaliyetler de halkbilim çalışmalarının geç başlamasında önemli rol oynamışlardır. Ülkedeki bu durum nedeniyle halkbilim çalışmaları yapan DTCF çalışmalarını durdurmak zorunda kalmış ve ülkemizde uzunca bir süre halkbilim çalışmaları yapılamamıştır. Halkbilim çalışmalarının sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için kurum, kuruluş veya derneklerin, devlet tarafından desteklenmesi gerekmektedir. Ancak 1940-1970 yılları arasında ülkemizde meydana gelen olaylar nedeniyle, devletin desteklediği halkbilimi çalışmalarından elini çektiği; hatta devlet eliyle yürütülen birtakım halkbilim çalışmalarının da durdurulduğu görülmüştür. Devletin bu alandan el çekmesi veya çalışmaları durdurması, halkbilimi alanında uzman kişilerin yetişmesini engellemiş, daha sonra yapılacak çalışmaların bir süre daha uzman olmayanlar tarafından yürütülmesine neden olmuştur. Oysaki halkbilim çalışmalarının halkbilim uzmanları tarafından yapılması, yapılan çalışmaların kalitesinin artmasına ve bu çalışmaların temelini daha sağlam bir temele oturtulmasına zemin oluşturacaktır. Halkbilim

çalışmalarında toplanan verilerin/malzemelerin sağlıklı değerlendirilmesi açısından uzman kişilerin etkisi ve katkısı önemlidir. Halkbilim çalışmalarını ayrıştırıcı ve komünist faaliyetlerin yanı sıra 1944 Türkçülük Olayları da etkilemiştir. 1944 Türkçülük Olayları; önemli birçok insanın tutuklanması, sürgüne gönderilmesi, işkence görmesi ile sonuçlanmıştır.

“Dönemin ünlü Türkçülerinden olan Hüseyin N. Atsız, Zeki V. Togan, Orhan Ş. Gökyay, Alpaslan Türkeş gibi önemli şahsiyetler işkence görmüş, tutuklanmış ve sürgün edilmişlerdir.” (Meram,1969: 220-221)

Halkbilimi ve Türkçülüğe önemli katkıları olan bilim adamlarının tutuklanmaları, yaptıkları ve yapacakları ilmi çalışmaları yapamamalarına veya ertelemelerine neden olmuştur. Hüseyin N. Atsız pek çok eserini, meydana gelen önemli toplumsal olaylar nedeniyle planladığı zamanda bitirememiştir. Büyük toplumsal olaylar ve darbeler; toplumsal ve bireysel buhranlara sebep olmuştur. Bu buhranlar, birçok alanda aksamaların meydana gelmesine neden olmuştur. Darbeler, bazı yayın organlarının işlerliğine son vermiş veya bu yayın organlarının faaliyetlerini kısıtlamıştır.

Halkbilimi Türkiye’de yeni bir bilim dalı olduğu için, gelişimini tamamladığı söylenemez. Halkbilimiyle ilgili her geçen gün yeni ve değişik kültür ve folklor unsurlarının ortaya çıkması, bu alanda önemli yol kat edilmesini sağlamıştır. Yapılan araştırma ve incelemelerin, gözlemlerin halkbilimine kazandırdıkları yadsınamaz. Gözlem, araştırma ve incelemeler halkbiliminin temel dayanak noktalarıdır.

Halkbiliminin gelişimi, elde edilen verilerin doğru bir incelemeye tabi tutulması ve doğru bir şekilde yorumlanmasına bağlıdır. Her ulusun kendine has bir yapısının olması nedeniyle folklorun tanımlanması ve sınırlarının tayin edilmesinde her ülkenin bilginleri, kendi toplumlarının yapısına ve yaşayışına göre değerlendirmeler yapmışlardır. Ancak yapılan tasnif ve tanımlamalar birbirine yakın veya benzerdir. Halkbilimi; insanın yaşam tarzı ve toplum yapısıyla alakalı olduğundan yapılan tasnif ve tanımlamaların birbirine benzer veya yakın olması doğaldır. Halkbilimi geniş bir bilim alanını ifade ve ihtiva etmektedir. Zira insanla ilgili her şey halkbiliminin alanına girer. Dolayısıyla halkbilimiyle uğraşanların, bu

alanın hem yurt içindeki çalışmalarını hem de yurt dışındaki çalışmalarını titizlikle takip etmeleri ve çalışmaları gerektiğini düşünüyoruz.

“Folklor dolaşım halindedir ve her zaman değişir; bu dolaşım ve değişkenlik onun özgül karakterleri arasındadır.” (Propp, 1998: 18)

Değişen hayat koşulları, güncellenen dünya şartları ve imkânları, halkbilimle ilgili yeni veriler ortaya koymaktadır. Bu durum, halkbilimle uğraşanların sürekli bir arayış içinde olmaya yöneltmiştir. Halkbilimi, halkla iç içe olmayı gerektiren bir bilim dalıdır. Dolayısıyla halkbilimcilerin, halkın sözlü ve yazılı kaynak, kural ve halkla ilgili diğer özellikleri bilmesi gerekir. Halkbilimi araştırma, inceleme, kıyas ve okuma gerektiren bir bilim dalıdır. Halkbilimcilerin; değişen dünya veya toplum hayatında, düzeninde nelerin değiştiğini, nasıl değiştiğini; hatta nelerin unutulmaya yüz tuttuğunu veya unutulduğunu tespit edebilmek ve öğrenebilmek için halkbilimini ilgilendiren her konuyla ilgili araştırma ve incelemelerde bulunması gerekir. Halkbiliminin sözlü, yazılı, görsel, maddi olmak üzere çeşitli kaynakları vardır.

“Halkbilimi, Batı Avrupa’daki aydınlanma çağı düşünce akımlarından beslenerek doğan bir bilim dalı olarak, XIX. Yüzyıla damgasını vuran “uluslaşma” ideolojisinden olabildiğince yararlanarak kurumlaşmış ve ortaya çıktığı dönemden günümüze çeşitli ideolojik ve kültürel hareketlerle yeni kurumsal çerçeveler kazanarak günümüze gelmiştir.” (Oğuz, 2013: 41)

Halkbilimiyle ilgili net bir tasniflendirme yapmak oldukça zordur. Ancak ülkemizde halkbilimle ilgili genel bir sınıflandırma yapan Sedat Veyis Örnek’in, halkbilimi konularıyla ilgili sınıflandırması şu şekildedir:

I. Köy kasaba ve kent yaşamı(monografiler)	II. Yerleşim ve yerleşim türleri
III. Barınak – konut (halk mimarisi)	IV. Aydınlanma, ısınma
V. Taşıtlar ve taşıma teknikleri	VI. Ekonomi türleri
VII. Halk ekonomisi	VIII. Beslenme mutfak kiler
IX. Ölçme, tartma, hesap	
Birimleri	X. Halk sanatları ve zanaatları
XI. Giyim-kuşam-süs	XII. Halk bilgisi
XIII. Halk inançları: töreler, âdetler, gelenekler, görenekler	XIV. Geçiş dönemleri
XV. Bayramlar karşılaşmalar-uğurlamalar jest- mimik)kalıp sözler ve sesler	XVI. Kalıp hareketler (tavır-

- XVII. Dernekler, kuruluşlar, dayanışma ve yardımlaşma XVIII. Dinsel-büyüsel içerikli inançlar, işlemler
- XIX. Halk edebiyatı XX. Halk Tiyatrosu (geleneksel tiyatro)
- XXI. Halk oyunları (dansları) XXII. Halk müziği ve müzik araçları
- XXIII. Çocuk oyunları ve oyuncakları XXIV. Halk eğlenceleri; sporlar
- XXV. Adlar (Örnek, 2014: 24-27)

7.3. Türkiye’de Halkbilimi ve Milliyetçilik

Halkbilimi; bir milletin/toplumun inançlarını, âdetlerini, gelenek ve göreneklerini, kısacası somut olmayan kültürel mirasını inceleyen bir bilim dalıdır. Milliyetçilik ise bir milletin veya toplumun millî değerlerini ön plana çıkaran, millî duygu ve düşüncelerle bunlara sahip çıkılması gerektiğini ortaya koyan bir fikir akımıdır. Toplumun millî değerlerine sahip çıkmak olan milliyetçilik, devlet ve toplum için millî olan her şeye sahip çıkılması gerektiğini vurgular. Halkbilimi ve milliyetçilik; yapılan tanımlamalardan hareketle, birbirleriyle ilişkili önemli iki kavram olarak değerlendirilebilir. Devletin ve toplumun uzun yıllar sahip olageldiği, yaşattığı ve geleceğe aktardığı millî değerleri ön plana çıkarmaları; halkbilimi ve milliyetçiliğin ortak özelliği olarak gösterilebilir. Toplumu ilgilendiren, toplumla ilgili olan birçok hususun halkbilimi ve milliyetçiliğin ortak ilgi alanına girdiği söylenebilir.

“Sosyal bilimcilerin pek çokları milliyetçiliğin modern dönemin ürünü olduğunu ileri sürmelerine rağmen, ilk ortaya çıkış tarihinde anlaşılmamaktadırlar. Greefeld İngiltere iç savaşını, Anderson Latin Amerika’daki bağımsızlık hareketlerini, Breuille ve kedaurie Alman romantizmini başlangıç olarak kabul etmektedirler. Alter’in dahil bulunduğu büyük bir grup Fransız Devrimi’ni esas almaktadır.” (Niyazi, 2005:105)

“Türk milliyetçiliği yarım yüzyıldır, Doğu Akdeniz, Balkanlar ve Ortadoğu’nun kavşak noktasında, hesaba katılması gereken bir güç oluşturuyor. Türkiye’nin günümüzdeki sınırlarının oluşturduğu dörtgen içinde bir Türk ulusunun varlığı inkâr edilemez. Türk milliyetçiliği bugünün bir gerçekliği olmakla birlikte, geçmişi çok gerilere uzanmaz; ortaya çıkışı 19. yüzyıl ile 20. yüzyıl arasındaki eşige tarihlendirilebilir.” (Georgeon, 2006: 1)

Milliyetçilik, milletle yaşittir. Milletle başlayan milliyetçiliğin, daha çok, 1789 Fransız İhtilali’nin baş göstermesiyle ortaya çıktığı kabul edilir. Fransız İhtilali’nden sonra ortaya çıkan milliyetçiliğin Türkiye’deki geçmişi, 19 ve 20. yüzyıla dayandırılabilir. Ülkemiz jeopolitik konumu gereği, büyük bir coğrafyayı etkileme gücüne sahiptir. Pek çok ülkenin kavşak noktasında olan Türkiye, jeopolitik konumun yanı sıra milliyetçiliği nedeniyle de önemli bir konum teşkil etmektedir.

Türk milliyetçiliği geçmişi çok eskilere dayanmasa, yarım asrı aşkın bir geçmişi olsa bile Ortadoğu, Balkanlar gibi önemli coğrafyalar üzerinde etkili olmuştur. Ülkemizde Halkbilimine önemli katkıları olan milliyetçi yazarlardan Ziya Gökalp, Yusuf Akçura ve daha çok Türkçü kimliğiyle bilinen Hüseyin Nihal Atsız'ın önemli katkıları olmuştur.

“Folklor kavramı, XIX. yüzyılda sözlü gelenekleri, modern ideolojik amaçlar doğrultusunda birleştirmeyi arzulayan milliyetçi ideolojinin bir parçası olarak gelişmiştir. Folklor ve millî kimlik arasındaki ilişkinin ne seviyede olduğunu tespit edebilmek için batılı araştırmacılar ve teorisyenler XIX. Yüzyıldan itibaren köylü kültürünü analiz etmeye başlamışlardır. Milliyetçi ideolojiler ve sosyal bilimciler XX. Yüzyılın ortasında millet ve kültür teorilerinde özellikle folklor konusuna yoğunlaşmışlardır.” (Temur, 2011: 1)

Folklor ve millî kimlik hususunda Atsız'ın benzer fikirlere yer verdiği söylenebilir. Yirminci yüzyılda folklorun değer kazanması ve ilgi odağı haline gelmesi; aydınların, teorisyenlerin ve yazarların folklorla yönelmesinde etkili olmuştur. Folklorun, ait olduğu toplumun kimliğini yansıtmaması ise milliyetçi yazar ve aydınların folklorla yönelmesinde ve ilgi duymasında önemli bir faktör olmuştur. Atsız'ın, eserlerinde eski Türk inanç, gelenek-görenek, töre, giyim kuşam ve mutfak kültürü gibi folklorik öğelere yer vermesi Türkçü, milliyetçi düşünce ve duygularının birer yansıması olarak değerlendirilebilir.

Türkiye’de halkbilimi ve milliyetçilik ile ilgili çalışmalar; birçok kişi, dernek ve kuruluşun katkıları ve emekleriyle bugüne dek gelmiştir. Türkiye’de halkbilim denilince Ziya Gökalp, Fuad Köprülü, Pertev N. Boratav ve Rıza Tevfik Bölükbaşı akla ilk gelen isimlerdir. Ziya Gökalp ve Rıza Tevfik, ülkemizde folklor sözcüğünü ilk kullanan kişiler olması yönüyle önem teşkil ederler. Gökalp ve Bölükbaşı'nın, folklor sözcüğünü kullanmaları, Türkiye’de halkbilimi çalışmalarını dile getirme fikrinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Halkbilimi çalışmaları toplumu yakından ilgilendirdiği için, toplum içinde meydana gelen değişiklikler ve olaylardan etkilenebilmektedir. Dolayısıyla Türkiye’de görülen milliyetçilik hareketleri halkbilimi çalışmalarını önemli ölçüde etkilemiştir. Bu arada farklı azınlıkların/etnik grupların kendi kültürlerine yönelik çalışmaları; Türk milliyetçisi olan yazarları da Türk kültürü ile ilgili çalışmalara yönlendirmiştir. Türkiye’de Gökalp ve Atsız'ın milliyetçi bir yaklaşımla halkbilimine katkılarda bulunduğu söylenebilir. Gökalp'ın toplumcu bir milliyetçi olduğu kabul edilebilir. Onun milliyetçiliği toplumu ayırıştırmayan, kucaklayan bir milliyetçiliktir. Dolayısıyla Gökalp'ın milliyetçiliğinin

halkbilimine önemli katkılarının olduğu ifade edilebilir. Gökalp'a göre Atsız, milliyetçiliği ırkçılığa götürür. Atsız, eserlerinde birçok halkbilimi kavram ve değerlerine yer vermiştir. Türk folkloru ve kültürü Atsız'ın eserlerinde önemli yer teşkil eder. Gökalp ve Atsız gibi Yusuf Akçura da milliyetçi bir yazardır.

“Yusuf Akçura, Volga üstündeki Simbir'de doğmuş bir Tatar'dı. Kuzey Avrupa düzlüğündeki Tatarlar, Türk nüfusunun kuzeybatı ucunu oluşturuyorlardı. Bu nedenle Akçura'nın doğduğu bölge yüzyıllar boyunca Rus uygarlığıyla temas, çatışma ve Slavların doğuya karşı direniş alanı oldu.” (Georgeon, 2006: 92)

Akçura, yaşadığı coğrafya itibariyle Gökalp'ten farklı bir milliyetçilik anlayışı ortaya koymuştur. Onun milliyetçiliği, Gökalp'in milliyetçiliğiyle kıyaslandığında, ulus, dil, ırk ve otak gelenek anlayışına dayalı olduğundan farklılık arz etmektedir. Bu durum Akçura'nın doğduğu ve yaşadığı yerle ilgili olmakla beraber, içinde bulunduğu durum ve yaşadıklarıyla da ilişkilidir. Koşullar; Akçura'da milliyetçiliğin oluşmasında önemli rol oynar.

“Millet olabilmenin ancak milliyetçiliği yayarak mümkün olabileceği, kısaca, milletin yapılanması için belli bir insan emeğinin konulması gerekliliği, Halkevi yöneticilerinin söylemlerinde âdeta doğal bir yer alıyordu.” (Öztürkmen, 2015: 90)

Milletleri ve toplumları bir araya getiren, onları bütünleştiren temel faktör; sahip oldukları ve benimsedikleri değerlerdir. Folklor ve milliyetçilik fikri Türk toplumunda önemli yeri olan kavramlardır. Milliyetçilik, Türk milletini bir araya getiren ve kaynaştıran faktörlerin başından gelmektedir. Kültür ve folklor Türk milletinin en değerli varlıklarıdır; zira folklor ve kültür; sabrın, tecrübenin ve büyük emeklerin bir ürünüdür, bunları korumak için folklor ve kültür milliyetçiliği önemli yer tutmaktadır.

Akçura'nın milliyetçiliği, esas olarak yaşadığı ve gördüğü yabancı ve Batılı tehdide karşı olan direniş ruhundan beslenmiştir. Bu tehdit Akçura'nın halkbilimiyle ilişkilendirilebilecek politik ve tarihi kültür kavramalarının görülmesine imkân sağlamıştır. Coğrafya, şartlar ve yaşananlar Akçura'nın milliyetçiliğinin şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. Akçura tarihçi olması nedeniyle olayları daha çok bir tarihçi yaklaşımıyla değerlendirmiştir. Onun milliyetçiliğinde çizgiler daha belirgindir. Akçura'yı ulusal olgunun bilincine varmaya götüren güzergâh çok farklıdır. Akçura'nın tecrübeleri, onu milliyetçiliğe yönlendirmiştir.

“Yusuf Akçura'nın milliyetçilik konusundaki fikirleri onun Paris'te geçirdiği günler sırasında pekişti. Paris'te tanıdığı Mağmumi ile yaptığı tartışmalar onu milliyetçilik düşüncesine yöneltmiştir. Mağmumi'nin bir Osmanlı milleti yaratmanın olanaksız olduğuna ikna etmeye çalışması, Akçura'nın milliyetçilik fikrinin oluşmasında önemli bir faktör olmuştur.” (Georgeon, 1999: 35)

Akçura Bolşevik ihtilali 1877-1878 Osmanlı Rus harbi ve Trablusgarp gibi önemli olaylara şahit olmuş veya bu olayları yaşayan biri olarak, milliyetçi bir kimliğe bürünmüştür. Rus yaptırımlarının söz konusu olduğu bir dönemde yaşayan Akçura'nın milliyetçiliğinin kaynağı, yaşadıkları ve gördükleridir. Akçura ve Gökalp'in önemli özelliği her ikisinin halkbilimine katkıda bulunmalarındır. Türk folklorunun gelişmesi ve yayılması noktasında önemli katkıları olan Akçura ve Gökalp çeşitli dernek ve dergiler aracılığıyla halkbilimine hizmet etmişlerdir.

Milliyetçilik hareketlerine katkıda bulunan Akçura'nın daha çok siyaset kültürü ve tarihle ilgili çeşitli eserler verdiği söylenebilir. Politik kültür ve tarih kültürü halkbilimine katkıları olan çalışma alanları olarak değerlendirilebilir. Akçura, Türk milliyetçiliğine yönelik ekonomik ve toplumsal bir temel oluşturmaya çalışmıştır.

Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri, milliyetçilik hareketleri üzerinde büyük rol oynar. Gelişmiş ülkelerde, kişilerin sosyo-ekonomik sorunları olmadığından, fikrî hareketler ön plana çıkar. Ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin fikrî hareketler üzerinde etkili olması, halkbilimi ile ilgili faaliyetlerin de sosyo-ekonomik olarak etkili olmasını sağlamıştır.

“Ziya Gökalp ve Yusuf Akçura Türk dünyasının zıt iki ucundandır. Diyarbakır'da doğan Gökalp, bir memur ailesinden, hem İslam'a saygılı hem de yeni fikirlere karşı hoşgörülü taşra küçük burjuvazisinden, heterodoks veya tasavvufi özelliklerin derin izlerini taşıyan bir ortamdan geliyordu.” (Georgeon, 2006: 92)

Milliyetçilik hareketlerinin ortaya çıkış sebepleri farklılık gösterebilir: Irkçılık, yaşananlar, koşullar bunlardan sadece birkaçıdır. Milliyetçilik, coğrafya ve yaşanan koşullara göre çeşitli nitelikler gösterebilmektedir. Çok eski bir geçmişi olan milliyetçiliğin, mevcudiyetinin insanlığın var oluşundan beri görüldüğü söylenebilir. Fransız İhtilali'nin meydana getirdiği bağımsızlık, özgürlük, uluslaşma gibi düşüncelerden ötürü, 18. yüzyıldan itibaren daha belirgin halde görülmeye başlamıştır. Bu durum, devletler ve milletler arasındaki farklılıkların daha çok görülmesine, ayrılıkçı fikir tarzlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ziya Gökalp, yaşadığı coğrafya itibariyle farklı etnik gruplarla temas etmiştir. Diyarbakır;

farklı etnik grupların yaşadığı bir coğrafya olması nedeniyle, Gökalp, ayrıştırıcı milliyetçilik yerine, ümmet bilincini esas alarak milliyetçiliğini şekillendirmiştir.

Halkbilimine milliyetçi yaklaşımın temel sebeplerinden biri; farklı etnik ve kültürel grupların kendi dil ve sanat ürünlerini derlemeleri ve bunları kendilerine ait kurumlarla topluluklarına duyurmaları gösterilebilir. Türkiye’de ilk zamanlar, milliyetçi kuruluşlar ile folklor arasında birtakım ilişkilerin olduğu görülmüştür. Her geçen gün güçlenen ve artan bu ilişki; halkbilim ve milliyetçilik akımı arasında organik bir bağın oluşmasına zemin hazırlamıştır. Milliyetçi yazarların desteklediği bu ilişki, Türk kültür ve folklorunu koruma ve yaşatma amacıyla pek çok derneğin kurulmasını sağlamıştır. Millî amaçlarla kurulan dernekler ile halkbilimi çalışmaları yapılmış ve bu çalışmalar çeşitli dergilerde yayımlanarak halkbilimine katkıda bulunulmuştur. Halkbilim çalışmalarını milliyetçilik hareketleri tetiklemiştir. Bağımsızlık, özgürlük, uluslaşma düşüncelerine dayanan milliyetçilik hareketleri, halkbilim çalışmalarına ağırlık verilmesinde rol oynamıştır. Milliyetçilik hareketlerinin zamanla ırk, milliyet vb. düşüncelere dayandırılmasından dolayı, uluslar kültür, anane, dil ve inançlarının kaybolmasını ve unutulmasını önlemek için halkbilim ile ilgili birtakım çalışmalara yönelmişlerdir. Yapılan bu çalışmalar sayesinde milletler/devletler folkloruna, kültürüne sahip çıkmış, milliyetçi duygu ve düşüncelerle elde edilen folklorik ve kültürel malzemeler halkbilimine kazandırılmıştır.

Ziya Gökalp, Zeki Velidi Togan ve Yusuf Akçura milliyetçilik bakımından, Atsız’ın etkilendiği kişilerdir. Atsız’ın tecrübeleri ve Gökalp, Togan ve Akçura’nın milliyetçilikleri ve milliyetçiliğe yaklaşımları; milliyetçiliğinin şekillenmesinde etkili olmanın yanı sıra, Atsız’ın milliyetçiliğe ve eserlerinde Türkçülük düşüncesine yer vermesine sebep teşkil etmiştir. Türkçülüğünden ödün vermeyen Atsız’ın, fikrî ve hissî olarak güçlü milliyetçi olması etkilendiği şahısların, Atsız üzerindeki bir yansımasıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

HÜSEYİN NİHAL ATSIZ'IN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1. Hayatı ve Etkilendiği Şahıslar

Atsız, Türk edebiyatının roman, hikâye, şiir, makale türünde eser veren yazarlarından biridir. Türkçülüğüyle tanınan ve bilinen Atsız, hayatını şöyle anlatır:

Bize gelince asıl soyadımız “Çiftçioğlu”dur. Kökümüz de Gümüşhane vilayetinin Dorul kazasının Midi köyüdür. Şimdi 8 evli bir köy olan Midi’de artık Çiftçioğlu hanedanından kimse kalmamıştır. Birtakımı Yozgat vilayetinin köylerine göçmüş, daha talihsiz olan bir bölümü, yani bizim ailemiz de İstanbul’a yerleşmiştir. Bize ırkçılık köydeki atalarımızdan kalmadır. Çünkü Çiftçioğulları’nın tarihi, oturdukları yerin yakınındaki Rum Manastırının tahribi ile başlar. (2015k: 127)

Atsız’ın anlattığına göre; Soyadı Kanunu çıktığında Atsız, babası ve Sançar beraber değillerdi. Sançar askerliğini yapıyordu. Dolayısıyla babam Çiftçioğlu, Nejdet, Sançar, ben ise Atsız soyadını aldık. Soyadlarımızın farklı olması birbirimizden habersiz olmamız ve birlikte olmayışımızdandır. 12 Ocak 1905 tarihinde İstanbul’da doğan Atsız, 11 Aralık 1975’te Perşembe günü geçirdiği ani bir kalp krizi nedeniyle hayata gözlerini yummuştur. (2015k: 128)

Asker bir babanın oğlu olan Atsız, askerlik mesleğine gönül vermiştir. İlkokul yıllarında öğrenim gördüğü bazı okulların yabancı dille eğitim vermesinden dolayı zorluklar yaşamış ve yaşadığı birtakım anlaşmazlıklar nedeniyle okuldan ayrılmıştır. Okulda şahit olduğu bir olay Atsız’ın hayatında belirleyici bir rol oynamıştır. Askerlik mesleğine gönül vermesinden dolayı askerî tıbbiyeyi kazanmıştır. Ancak tıbbiyeyi pek sevmediğinden tıbbiyeye ısınamamış, bir süre sonra arkadaşlarıyla yaşadığı sorunlar nedeniyle okuldan atılmıştır. Öğrenim hayatının çalkantılı bir şekilde geçmiş olması, Atsız’ı zor durumda bırakmıştır. 4 Mart 1925 tarihinde tıbbiyeden çıkarılan Atsız, 1926 yılında İstanbul Darülfünûn’un Edebiyat Fakültesi’nin edebiyat bölümüne ve İstanbul Darülfünun’un yatılı kısmı olan Yüksek

Muallim Mektebi'ne kaydolmuştur. Ancak talihsizlik Atsız'ın peşini bırakmamıştır. Bir ülkü adamı olan Atsız'ı hiçbir baskı düşüncelerinden geri çevirememiş, doğru bildiği yoldan ilerlemeye devam etmiştir. Hayatı boyunca Atsız ile uğraşmış; fakat Atsız herhangi bir şekilde geri adım atmamıştır.

Atsız, özel hayatında yazılarındaki gibi sert biri olmadığı söylenebilir. Hem mizahi hem de ciddi bir yönü vardır. Atsız, askerlik tecil isteği kabul edilmediği için er olarak askere gitmek durumunda kalmıştır. Yazdığı bir makalesi nedeniyle M. Fuad Köprülü'nün dikkatini üzerine çeken Atsız'ın Edebiyat Fakültesindeki arkadaşları arasında; tanınmış bilim adamlarından olan Tahsin Banguoğlu, Ziya Karamuk, Orhan Şaik Gökyay, Pertev Naili Boratav ve Nihad Sami Banarlı gibi kişiler vardır. Fuad Köprülü'nün kendisine destek olması sayesinde çeşitli yerlerde çalışmış ve Köprülü'nün yanında asistanlık yapmıştır. Fakat yazıları nedeniyle başı bir türlü beladan kurtulamayan Atsız, dönemin siyasi kişilikleri ile pek anlaşamamış, yapılan uyarıları dikkate almayarak yazı hayatına devam etmeye çalışmıştır. Bu nedenle asistanlık ve daha önceki diğer görevlerinden azledilmiş ve hapse atılmıştır. Yazılarıyla 'Türkçü ve köycü' fikir akımını oluşturmuş ve bu akımın öncüsü olmuştur.

Atsız'ın evlilik hayatı da iş hayatı gibi çalkantılı olduğu ve evlendiği ilk eşi Mehpere Hanım'dan kısa süre içinde ayrılmak durumunda kaldığı; Mehpere Hanım'dan boşanan Atsız'ın, Bedriye Atsız ile evlendiği, ancak ruhsal bunalıma girmesi nedeniyle eşi Bedriye Hanım ile de pek mutlu bir evlilik yaşayamadığı ve ölümüne yakın bir dönemde Bedriye Hanım'dan da boşandığı bilinmektedir.

Atsız, arkadaşı Tahsin Banguoğlu'nun Millî Eğitim Bakanı olması üzerine, Süleymaniye Kütüphanesi'nde uzman memur olarak göreve başlamıştır. Ancak bu görevi, Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle son bulmuş, bir liseye edebiyat öğretmeni olarak atanmıştır.

Atsız, söylemek istediklerini dile getirirken sıkıntı yaşamıştır. Söyleyeceklerinin uygun yer ve zamanını tayin etmeden, beklemeden söylemesi onun başını oldukça ağrıtmıştır. Atsız'ı en çok, aceleci davranması sıkıntıya sokmuştur. Bu durum öğrenim hayatının aksaması ve memurluk hayatından geri kalmasının yanı sıra evliliklerinde de sıkıntılar yaşamasına neden olmuştur. Bu sıkıntılar ilk evliliğinin bitmesine sebep olmakla beraber Atsız'ın çeşitli psikolojik

sorunlar yaşamasına da zemin hazırlamıştır. Atsız'ın Ruh Adam romanında kendi yaşadıklarını ve psikolojisini yansıttığı söylenebilir. Atsız'ı buna iten en önemli faktör, düşüncelerini ifade etmede uygunluk ve üslup olayına dikkat etmemesidir. Atsız, fikirlerini cesur bir şekilde açıkça dile getiren bir yazardır.

“Onun yaşadığı ülkü âlemi, alelade bir insanın tahayyül serhaddini aşacak raddede mühim bir yer tutar. Bu teşhisi pekiştirmek maksadıyla şu beyti misal gösterebiliriz: Darbeyle gönüllerde yatan ülkü silinmez/Atsız yere düşmekle bu bayrak yere inmez!...” (Atsız, 2017: 58)

Burada Atsız'ın kendi ülküsüne, fikrine kutsallık atfettiği görülmektedir. Bu kutsallıktan ötürü, ülküsünün, kendisinden sonra bile devam edeceğini dile getirdiği anlaşılmaktadır. Asker bir babanın oğlu olmasından dolayı, farklı yerlerde öğrenimini tamamlamaya çalışmıştır. Ancak bu durum Atsız'da uyum probleminin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Atsız'ın yaşadıkları onun için bir tecrübe olmuş ve yaşadıklarından ders çıkarmaya çalışmıştır. Üretken bir yazar olan Atsız, işsiz olduğu zamanlarda boş durmamış, Bozkurtlar Diriliyor ve Bozkurtların Ölümü adlı eserlerini yazmıştır. Çalışkan bir kişiliği olan Atsız, bazı eserlerinde (makalelerde) azimli ve mücadele içinde olmayı öğütlemiştir. Türk gençliğine çalışkan, dürüst, milletine hizmeti bir şiar olarak görmenin önemini anlatmıştır. Arkadaş çevresinin ilim adamlarından oluşması, Atsız için bir avantaj olmuştur. Sınıf arkadaşları arasında ülkenin bugün de önemini koruyan bilim adamları vardır: Tahsin Banguoğlu, Ziya Karamuk, Orhan Şaik Gökyay, Pertev Naili Boratav ve Nihad Sami Banarlı. Atsız'ın bu arkadaşları, onun düşünce ve yazarlık yönünün gelişiminde önemli bir rol oynamıştır. Her arkadaşı onu farklı şekilde etkilemiştir. İçlerinde en dikkat çekici olanı Zeki V. Togan'dır denilebilir. Zeki V. Togan, Atsız'ın tarihçi kişiliğinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Zeki V. Togan'ın yanı sıra Ziya Gökalp, Ahmet Nejdet Sançar ve Dr. Rıza Nur da Atsız'ı etkileyen önemli şahsiyetler olmuştur.

Atsız; tarihçi, Türkolog ve Türkçü kimliğiyle öne çıkan bir fikir adamıdır. Atsız'ı Ziya Gökalp en çok Türkçü, Zeki Velidi Togan tarihçi kimliğiyle etkilemiştir. Türkçülüğü sistemli bir şekle sokmaya çalışan ve sistemini ortaya koyan Gökalp, Atsız'ı etkileyen önemli şahısların başında gelir. Gökalp gibi Atsız da, Türkoloji alanında çalışmıştır. Türk tarihi ve Türk dili ilgili çalışmalar, ikisi için de önemli bir yere sahiptir. Gökalp; ilmî birçok makalenin yanında, yazdığı şiirlerle de genç

beyinleri etkilemeyi başarmıştır. Özellikle Turan şiiri, gençleri ve H. Nihal Atsız'ı çok etkilemiştir. Gökalp yazdığı eserleriyle Atsız'ın gönlünde önemli bir yer edinmiş, ölümüyle Atsız'ı yasa boğmuştur. Ziya Gökalp'ten etkilenmekle beraber, Gökalp'in ortaya koyduğu Türkçülük fikrine, yön vermeye çalışan Atsız, Gökalp'ten sonra 20. yüzyılın önemli Türkçü şahsiyetlerinden biri olmuştur. Gökalp, Türkçülüğü her ne kadar sistemli bir hale getirmeyi başarmışsa da, sonradan, Atsız'ın Türkçülük fikirleri üzerinde oldukça etkili olduğu görülmektedir. Ziya Gökalp'in Türkçülüğü, kısmen, Atsız'ın Türkçülüğünden ayrılmaktadır. Gökalp Osmanlı devleti zamanında yaşayan bir Türkçü olduğu için, onun Türkçülüğü birleştirici bir özellik taşımaktaydı. Zira Osmanlıda her kabileden, ırktan, dinden millet yaşamaktaydı. Dolayısıyla o dönemde Gökalp'in ırkçı bir tutum sergilemesi, tepkiyle karşılanabilirdi. Bu yüzden Gökalp, ılımlı Türkçülük fikrini ortaya koymaya çalıştığı söylenebilir. Atsız'ın Türkçülüğü ırkçılığa dayanmaktadır. Atsız Türk ırkını ön plana çıkarmış ve Türk ırkının üstünlüğüne inanarak, fikirlerini yaymaya çalışmıştır. Atsız'da ırkçı semboller temel düşünce halindedir. Fakat Atsız, Gökalp'in "Turan" düşüncesinden oldukça etkilenmiştir. Turancılık fikri Gökalp ve Atsız'da bütün Türkleri tek çatı altında toplama amacı taşır. Bu yönüyle Atsız ve Gökalp arasında bir fikir ortaklığı olduğu söylenebilir. Hatta Atsız bu yönüyle Gökalp'ten oldukça etkilenmiştir denilebilir. Gökalp, Atsız gibi sert mizaçlı biri değildir. Atsız fikirlerini savunurken sert bir üslup ortaya koyar. Gökalp, sakin, temkinli ve soğukkanlı bir mizaca sahiptir. Atsız ise daha fevri, kavgacı, tartışmacı bir üsluba sahiptir. Zira Atsız için, söylediklerinin ucunun nereye varacağı önemli değildir, söylemek istediklerini esirgmeden, eğip bükmeden söyler. Bu yüzden Atsız'ın, dili nedeniyle başı sürekli derde girmiştir. Hayatı da buna bağlı olarak, çalkantılı ve buhranlı geçmiştir. Çoğu zaman, devlet büyüklerine yönelik yaptığı eleştirilerde kantarın topuzunu kaçırdığından, gerek memuriyeti ve öğrenciliği gerekse özel hayatı çalkantılı bir hal almıştır. Gökalp üslubuna dikkat etmeye çalışmış, Atsız gibi çalkantılı bir hayat sürmemiştir. Atsız Gökalp'ten çok etkilenen bir şahıs olmasına rağmen, yaşadığı tecrübeler, görgüsü ve gençliğin verdiği dinamizmden ötürü sert bir üslup, Gökalp'e göre, ortaya koymuştur.

Atsız ve Gökalp arasındaki ortak başka nokta, her ikisinin de kalemını ülkeleri için kullanmalarıdır. Her iki Türkçünün şiirlerinde ülkü teması görülmektedir. Şiirlerini daha çok ülkeleri için bir vasıta olarak görmüşler ve ülkü ağırlıklı şiirler

yazmışlardır. Zaman ve şartlar, insanların birbirlerini etkilemede önemli faktörlerden biridir. Ziya Gökalp ilk başlarda, Atsız üzerinde oldukça nüfuz sahibi biriydi; ancak Atsız'ın ölkü ve Türkçülüğe farklı yaklaşımlar göstermesi, özellikle Türkçülüğü daha farklı yorumlaması, Gökalp'in Atsız üzerinde nüfuzunun azalmasında etkili olmuştur. Fakat Atsız temelde, Gökalp'in ortaya koyduğu Türkçülüğe bağlıdır. Atsız'ın son zamanlarda Türkçülükle ilgili katı görüşleri, yerini zamanla daha ılımlı bir Türkçülüğe bırakmıştır. İnsanın farklı görüşleri benimsemesi nasıl bir zenginlik olarak değerlendirilebiliyorsa, aynılıkları da bir zenginlik olarak değerlendirilebilir. Zira aynılık; bireylerin aynı toplumun, kültürün değerleri ve fikirleri etrafında birleşmiş olmakla açıklanabilir. Bu da bir toplum için önemli bir zenginliktir. Ziya Gökalp, Atsız için Türkçülüğün önemli önderlerinden biri olarak görülmesinin yanı sıra Türkçülüğü sistematize etmeye çalışan önemli Türkçülerden biri olarak da değerlendirilebilir.

Atsız'ı etkileyen önemli bir diğer şahsiyet kardeşi Nejdet Sançar'dır. Kardeş olmalarına rağmen soyadlarının farklı olmasının sebebi, Soyadı Kanunu yeni çıktığı zamanlar, her ikisinin de birbirinden habersiz soyadı almak durumunda kalmaları olarak açıklanabilir. Sançar, Atsız gibi Türkçülüğe büyük emekler vermiş ve bu uğurda işkencelere maruz kalmıştır. Atsız ve Sançar'ın hayatı, Türkçülük uğruna harcanan iki hayat olarak yorumlanabilir. Türkçülük uğruna hayatlarını, geleceklerini ortaya koyan ve bu uğurda birçok şey yapan iki kardeşin hayatı sürgünler ve Türkçülüğe karşı olanlarla mücadele etmekle geçmiştir. Sançar ve Atsız eserlerini; ölkülerini ve Türkçülüklerini dile getirmek ve savunmak için yazmışlardır. Atsız ve Sançar fikrî açıdan birbirinden beslenen, birbirini etkileyen Türkçü kardeşler olarak değerlendirilebilir. Nejdet'in erken ölümü Atsız'ı çok etkilemiş ve buna dayanamayan Atsız, kısa bir süre sonra vefat etmiştir.

Atsız için önemli olan ve kendisini etkileyen bir diğer şahsiyet Zeki Velidi Togan'dır. Togan, aydın bir çevrede yetişmiştir. Birkaç dil bilen Togan, tarihçi yönüyle göze çarpmaktadır. Togan, genç yaşlarda, Türk tarihi ile ilgili olarak yazdığı Umumî Türk Tarihine Giriş eseriyle dikkatleri üzerine çekmeyi başarmış ve pek çok kişiyi bu başarısıyla etkilemiştir. Atsız da, Togan'dan etkilenen önemli şahıslardan biridir. Togan gibi, Atsız da çok yönlü bir kişiliğe sahiptir. Togan'ın Atsız ile yolları İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi'nde kesişmiştir. Atsız, Askeri Tıbbiyeden disiplinsizliği nedeniyle atılınca, Türkoloji'ye olan merak ve meylinden ötürü,

İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi'ne girmiştir. Başarılı bir öğrenci olan Atsız, Zeki Velidi Togan'ın öğrencisiyken Fuat Köprülü tarafından başarılı ve kabiliyetli biri olarak görüldüğünden, Fuat Köprülü tarafından asistanlığına alınır. Atsız, tezinin savunmasında Togan'la görüş ayrılıkları yaşamış ama görüşmeye devam etmiştir. Ortak birtakım çalışmaları olan Atsız ve Togan, bir süre hapis arkadaşı da olmuşlardır. Togan'a büyük bir saygı duyan Atsız, Togan'ın büyük bir tarihçi olmasından çok etkilenmiştir. Türkçü yönüyle de göze çarpan Togan'ın asıl önemli yönü tarihçiliğidir. Togan'ın Türkçülük nedeniyle yaşadığı sıkıntılara boyun eğmemesi, mücadelesinde kararlılık göstermesi, Atsız'ı etkileyen önemli bir özelliğidir.

“Türk tarihine bakış açısı itibariyle Atsız'ın Zeki Velidî'den etkilendiği söylenebilir. Atsız, Türk tarihinin çok devletli olarak incelenmesini kabul etmiyordu. Ona göre, devlet olarak adlandırılan kuruluşlar, hanedan değişiklikleriyle sebebiyle ayrı ayrı isimlendirilmekteydiler. Türkler tarih boyunca iki büyük devlet kurmuşlardı: Biri Türkistan'da Doğu Türkeli, diğeri Türkiye'de Batı Türkeli. Türk tarihini de buna göre tasnif ederek yeniden yazmıştı.” (Deliorman, 2014: 162)

Atsız, Togan'ın Türk tarihiyle ilgili ortaya koyduğu tezleri benimsemiş ve savunmuştur. Cengiz Han'ı ve onun kurduğu devletin Türk devleti olduğunu iddia eden Togan'ın bu görüşünü, Atsız benimsemiştir. Hüseyin Nihal Atsız'ın etkilendiği bir diğer şahıs Doktor Rıza Nur'dur. Aslen Sinoplu olan Rıza Nur, tıp tabibi olmakla beraber, Zeki Velidî Togan gibi tarihçi bir kimliğe de sahiptir.

“Rıza Nur, İmamoğullarından Mahmud ile Zarflıoğullarından Hacere'nin dört çocuğunun ilki olarak 30 Ağustos 1879'da Sinop'ta doğdu. Adı yalnız Rıza idi. Nur adını sonra Tıbbiye'de kendisine o zamanın modasına mahlas olarak koymuştur. Rıza Nur, baba ve ana cihetinden Sinoplu ve Türk olup soyunda hiçbir yabancılık yoktur. Dindar ve namuslu insanlar olan babasından dinî fazilet telkinleri alarak büyüdü.” (Atsız, 2010: 62)

Atsız'ın Türkçülük anlayışı ilk zamanlar, Türk ırkından gelmiş olmak ve Türk ırkının diğer ırklarla karışmaması şeklindedir. Rıza Nur'un hem ana hem de baba tarafından tamamen Türk soyundan olması da Atsız'ı Türkçülük hususunda etkilemiş olabilir.

“Doktor, siyaset ve devlet adamı, tarihçi, Türkçü olarak Türk tarihinde ileri bir yeri olan Rıza Nur'un en kuvvetli cephesi Türkçülüğüdür.” (Atsız, 2010: 59)

Rıza Nur'un, Atsız'ı etkileyen yönü daha çok tarihçiliğidir. Onun Türk Tarihi adlı eseri Türkiye'de milliyetçilik, Türkçülük ve ırkçılık duygu ve düşüncelerini alevlendirmiştir. Rıza Nur bu eseriyle Türklük sevgisi ve şuurunu, Türk ırkının

üstünlüğü duygusunu aşlamaya çalışmış ve bu anlamda Atsız'ı etkilemiştir. Atsız, Rıza Nur gibi her zaman Türk ırkının üstünlüğüne inanan kişilerden olmuştur. Hayatı boyunca bu tezini savunmaya çalışmıştır. Rıza Nur'un Türkçülüğe en büyük hizmeti olarak değerlendirilebilecek olan Türk Tarihi adlı eseri, Atsız ve zamanın gençlerini çok etkilemiştir.

“Dünyada en büyük iftiharım Türk yaratıldığımdır diye başlayan bu koca eserin can alacak noktası, Türkçülük bakımından yazılması, okuyanlarda Türklük sevgisi yaratmasıdır.” (Atsız, 2010: 76)

Atsız Rıza Nur'un bu eserinden oldukça etkilenmiştir. Eserin önemli özelliği, Türklük açısından yazılmış olması ve Türklük sevgisini aşılmasıdır. Rıza Nur, Atsız'ı Türkçülük yönüyle etkilemenin yanı sıra Türklüğe olan hizmetleri, çalışkanlığı ve üretkenliğiyle de etkilemiştir. Türk tarihiyle ilgili yazdığı eserindeki görüşlere, Atsız'ın katıldığı görülmektedir.

“Türk tarihini tamamıyla sistemlendirememiş olmakla beraber, mesela Selçuklularla Osmanlıları aynı kabile devletin iki hanedanı sayması gibi hem tarihî gerçeği, hem de millî menfaat ve ülkeye uygun keşifleri bir haylidir.” (Atsız, 2010: 76)

Atsız'ın makalesinde dile getirdiği bu düşüncesinden, onun Rıza Nur'dan etkilendiği sonucu çıkarılabilir. Rıza Nur'un millî menfaati gözeterek yazması, tarihî gerçekleri vermesi Atsız'ın ondan etkilenmesine vesile olmuştur. Rıza Nur gibi Atsız'ın da tarihçi yönünün olması, bu etkilenmeyi tetiklediği söylenebilir. Atsız, Rıza Nur gibi tarihte birçok Türk devletinin kurulmadığını, sadece birkaç Türk devletinin kurulduğunu, diğerlerinin devlet içinde kabile olduğunu dile getirmiştir. Selçuklu ve Osmanlı Devleti, kendi içinde birçok kabile barındırıyordu ve bunlar eskiden göçebe ve bozkır kültürünü benimsemiştir. Atsız, aslında bunların tek devlete bağlı, ayrı kabileler olduğunu söylemiştir.

Atsız'ı etkileyen bir diğer şahsın da Mehmet Akif Ersoy olduğunu söyleyebiliriz. Şairliği, vatanperverliği ve karakteriyle Atsız'ı etkileyen Akif, önemli bir düşünce adamıdır.

“Karakter adamı olmak bakımından Akif eşsizdir. O, daima bulunduğu kabın şeklini alan bir mayı veya cıvık bir halita değil; şeklini sıcakta, soğukta, borada, kasırgada muhafaza eden katı bir cisimdir.” (Atsız, 2010: 51)

Akif'i bir karakter adamı olarak tanımlayan Atsız'ın, bu yönden Akif'ten etkilendiği düşünülebilir. Nitekim Atsız da çoğu zaman söylemek istediklerini, hiçbir mevkiden veya kimseden çekinmeden, korkmadan açık açık dile getirmiştir. Akif'in Çanakkale şehitleri için yazdığı şiir, Atsız'ın etkilendiği bir şiirdir. Atsız, Akif için; inandı, dönmedi ve öyle öldü derken Akif'in ne denli ilkeli ve etkileyici bir karakterinin olduğunu ifade etmeye çalıştığı söylenebilir. Atsız'ı etkileyen Ziya Gökalp, Zeki Velidî Togan ve Rıza Nur; kategorize edilmeye çalışıldığında, üçünün de daha çok Türkçü ve tarihçi kişilikleriyle ön plana çıktığı görülebilir. Atsız, Gökalp ve Rıza Nur'un daha çok Türkçülüğünden, Togan'ın ise tarihçiliğinden etkilenmiştir. Hepsinin de en önemli özelliği kendi alanlarında söz sahibi kişiler olmalarıdır. Atsız'ın, alanında söz sahibi bu aydınlardan etkilenmesi doğal karşılanabilir; zira Atsız'ın, bu üçlüyle aynı fikre sahip olduğu görülmektedir. Türkçülüklerini birbirlerinden beslenerek geliştirmişlerdir. Aynı fikre ve ideolojiye sahip kişilerin birbirinden etkilenmesi ve birbirini etkilemesi her zaman daha kolay olmuştur. Atsız'ı etkileyen kişilerin genel itibarıyla tarihçi ve Türkçü bir kimliğe sahip kişiler olduğu söylenebilir. Değişen koşullar ve edinilen tecrübeler zamanla insanların görüşlerinde değişikliklere sebep olmaktadır. Atsız'ın üzerinde ilk zamanlar Ziya Gökalp'in etkisinin çok olduğu görülse de, son zamanlarda Türkçülük ile ilgili görüşlerinde değişiklik olduğu için Gökalp'in Atsız üzerindeki etkisinin azaldığı görülmektedir. Ancak Atsız, Ziya Gökalp'e her zaman saygı duymuş ve onu Türkçülüğün büyük önderlerinden biri olarak görmüştür.

1.2. Edebi Kişiliği, Roman Özetleri, Hikâyeleri ve Diğer Eserleri

Üretken bir kişiliği olan Atsız, edebiyatın birçok türünde eser vermiştir. İddialı yazıları ve eserleriyle edebiyat dünyasına çeşitli eserler kazandıran Atsız'ın; tarihi, mizahi, hiciv-satirik, sembolik türde romanları; şiirleri, anı ve öykü türünde eserleri ve farklı konularda tarihi, millî, eleştirel birçok makalesi bulunmaktadır.

1931'den 1932'ye kadar ilk yazılarını Hüseyin Nihal imzası, hikâyelerini ise Y.D imzasıyla "Atsız Mecmua"da çıkarmaya başlamıştır. Atsız ile birlikte Zeki Velidi Togan, Abdulkadir İnan ve hocası M. Fuad Köprülü gibi edebiyat ve tarih bilginlerinin de bulunduğu bu dergi büyük bir yankı uyandırmıştır.

"Orhun dergisi", liselerde okutulan tarih kitaplarını ağır bir dille eleştirdiği için 16 Temmuz 1934 tarihinde kapatılmıştır. (Çakır, 2018: 4)

Türkçeyi iyi kullanan Atsız'ın, yazılarındaki sert üslubu, kendisini tanıyanları korkutmakla birlikte, kendisine büyük bir hayran kitlesi de kazandırmıştır. Kalem ve üslubu nedeniyle buhranlı bir ömür geçiren Atsız, Türkçülük ve Turancılık fikrinin yılmaz savunucularındandır. Daha çok Türk ırkının üstünlüğünü ön plana çıkaran yazılarıyla tanınan Atsız, sürekli bir baskıya maruz kalmıştır. Yapılan bu baskılara boyun eğmeyen Atsız, yazmaya devam etmiş, görüşlerini dile getirmeye çalışmıştır. Edebiyat ve Türk tarihi hakkındaki bilgisiyle Atsız, birçok eser yazmıştır. “Bozkurtlar ve Deli Kurt” romanı “Türk Tarihi ve Türk Edebiyat Tarihi” adlı eseri ise tarihî konuda yazdığı önemli eserlerindedir. Eserlerinde Türk halk kültürüne önemli ölçüde yer veren Atsız, Türk kültürüne dair görüşleriyle kültüre katkıda bulunmaya çalışmıştır. Türk kültürünün millî olmasının gerekliliğine değinen Atsız, kültür ne denli millî olursa o kadar uzun soluklu olur, düşüncesiyle hareket etmiştir. Kültürde sürekliliği, millî olması sağlamaktadır. Atsız; Orkun, Ötüken gibi dergilerde yazdıklarıyla kimi zaman tepkileri kimi zaman da takdirleri üzerinde toplamıştır. Türkçülüğün Ziya Gökalp'ten sonraki önemli temsilci ve savunucularından olan Atsız, Turancılık düşüncesiyle bütün Türkleri tek çatı altında toplama fikrini savunmuştur. Türk milliyetçiliğinin öncüsü olan Atsız'ın, aynı zamanda güçlü bir Türkolog olduğu söylenebilir. Atsız, Türk diline, tarihine ve edebiyatına hâkim bir yazar olarak değerlendirilebilir.

Atsız yazılarında farklı imza ve takma adlar kullanmıştır:

a) İmzaları:

Atsız

H. Nihal (Hüseyin Nihal)

Çiftçioğlu

Çiftçioğlu Hüseyin Nihal

Hüseyin Çiftçioğlu

b) Takma Adları:

Y.D.

T. Bayındırlı

Selim Pusat

Sururi Ermete

Bozkurt

Adsız Dergi (Yıldırım, 2015: 117)

1.2.1. Tarihî Romanları

Bozkurtların Ölümü, Bozkurtlar Diriliyor ve Deli Kurt tarihî romanlarıdır. Ayrıca Bozkurtlar romanı, Bozkurtların Ölümü ve Bozkurtlar Diriliyor adlı iki romanın birleşiminden oluşan bir eserdir.

1.2.1.1. Bozkurtların Ölümü

Atsız'ın Göktürkleri anlattığı tarihî romanlarından birincisidir. Çin'e akın yapacak olan İşbara Alp ve çerilerinin morali bozuk, canı sıkındır. Sabah yola çıkmayı düşünen İşbara Alp ve çerilerine, Çuluk Kağan'ın zehirlenerek öldürülmesi nedeniyle akın yapılamayacağı bildirilir. Çuluk Kağan karısı İçing Katun tarafından zehirlenmiştir. İçing Katun Çin lehine çalışmaktadır ve Göktürk halkı bunu bilmektedir. Çuluk Kağan'dan sonra, kağan olan Bağatur Şad, (Kara Kağan) âdet olduğu üzere törenle tahta geçer. Kara Kağan, Çuluk Kağan'ı zehirleyen İçing Katun ile evlenir. Göktürk töresi bunu gerektirmekteydi. Ancak Kara Kağan'ın İçing Katun ile evlenmesi halkı tarafından pek hoş karşılanmaz. Zira halk İçing Katun'u hain olarak bilmektedir. İçing Katun kardeşi ile Türkeli'ne geleli çok az olmuştur. Ancak Türkeli'nde istedikleri gibi davranırlar. İçing Katun'un kardeşi bir Türk kızına âşık olmuştur. Kız, İşbara Alp'in kızı Almila'dır.

Bir gün Batı kağanı olan Tün Yabgu, Kara Kağan'a bir elçi göndererek Ötüken elinde yıllardır süregelen ayrılığı bitirmek istediğini söyler. İçing Katun, ayrılık son bulursa Çin'e daha rahat akın edebileceğini düşünerek Kara Kağan'ı bu teklifi kabule zorlamaya çalışır. İçing Katun, Çinliler gibi Türkleri kandırmak için her yolu dener. Kara Kağan, Batı Kağan'ı tarafından gelen teklifi değerlendirmek için kurultayın toplanmasına karar verir. Birleşmeye karar verilen kurultayda, baharda Çin'e akın yapılması kararlaştırılır. Çin kadınlarının Göktürk erkekleri üzerindeki etkileri bilindiğinden, kurultayda Çinli kadınlara sarkıntılık edenlerin tespit edilmesi istenir. Çinli kadınlara sarkıntılık eden Karabudak, Göktürk töresine göre oklanarak öldürülür. Göktürkler, birlik ve beraberliğin korunması ve zarar görmemesi için törelerine sıkı sıkı bağlı kalmaya çalışmışlardır.

Ötüken'de baş gösteren kıtlık, bazı ailelerin geçimlerini sağlamada zorlanmalarına sebep olmuştur. Kalabalık bir ailesi olduğundan, onların bakımında zorlanan Çalık, karın yağmasını fırsat bilerek avlanmaya gider. Ormanda hayatını

kurtardığı bir Çinli'den şüphelenerek onun peşine düşer. Çalık, bu takipte Çinlilerin her zaman yaptığı gibi, bir aldatmacasıyla karşılaşır. Çinli'nin amacı Şen – King'in Almıla ile buluşmasıdır. Ancak çetin bir dövüş ortaya çıkar. Onbaşı Pars ve Almıla Çinli ile mücadele eder. Almıla, Pars'a yardım ederken atı yaralanır ve Almıla attan düşer. Çinli ile dövüşen Almıla yaralanır ve Çinli'yi öldürür. Hava soğuk olmasına rağmen uzaklara erleriyle savaş talimi yapmaya giden Onbaşı Sançar, Ötüken'e doğru yol alan yaralı bir atlı görür. Yaralı kişi, ormanda gördüğü Çinli'nin peşine düşen Çalık'tır. Çalık'ın peşine düştüğü kişi, Çinli bir casustur. Çalık casusu öldürmüştür ama Çinli casus, Şen-King'in adamıdır. Şen-King, Çalık'ın casusunu öğrendiğini duyması üzerine Çalık'ı öldürmeye çalışır, çadırında saldırıya uğrayan Çalık, ağır yaralanıp çok kan kaybeder. Ancak Çalık, durumu çoktan Kür Şad'a bildirmiştir. Kurultayda alınan kararla baharda Çin'e yapılması planlanan akın, baharın gelmesi ve hazırlıkların tamamlanmasıyla yüz bin kişilik bir Türk ordusu Çin sınırına dayanır. Çin duvarını ve kapıyı açma işi İşbara Alp ve çerilerine verilir. Ancak Kara Kağan, Kür Şad'ın yanına Şen-King'i verir. Kür Şad, Şen-King'i sevmediği için sabah erkenden tümeniyle beraber, Şen-King'den habersiz yola koyulur. Kür Şad turan taktiğini uygulayarak başarılı olur. Kasabaya girerek yağmaya başlar, Şen-King ancak yetişmiştir, o da çerilerine yağma emri verir ama çerileri onu dinlemez; çünkü yağma kılıç hakkıdır. Çin vergiye bağlanarak Göktürk egemenliğine girer.

Romandaki önemli karakterlerden biri de Kıraç Ata'dır. Kıraç Ata gelecekte haber veren ve baht okuyan bir kamdır. Kara Kağan'ın çerisinden Yüzbaşı Böğü Alp Kıraç Ata'ya bahtını okuması için başvurmuştur. Böğü Alp Ötüken'de işlerin nasıl olacağını, Kara Kağan'ı öldürürse işlerin düzelişip düzelmeyeceğini öğrenmeye çalışır. Kıraç Ata gece yarısı yaktığı ateş ve önüne koyduğu taşlardan bir şeyler okuyarak Böğü Alp'in bahtını okumaya başlar. Sabahleyin Böğü Alp yola çıkar, ancak ormanda dinlenirken birkaç kişiyi görür. Bunlardan biri Çinli, diğer ikisi Türk'tür. Bunların Tulu Han hakkında konuştuğunu ve bir şeylerin döndüğünü anlar. Böğü Alp Ötüken'e döndüğünde Kara Kağan kendisini, Batı Kağan'a elçi olarak gönderir. Kara Kağan, Batı Kağan'ına Çin'e akın etme teklifinde bulunmuştur. Batı Kağan'ı, Kara Kağan'ın elçilerini eğlencelerle güzel bir şekilde ağırlar, elçiler iki ay sonra yola çıkarlar.

İçing Katun'un kardeşi Şen-King Almıla'ya âşık olmuştur, gözü ondan başkasını görmemektedir. Ablasından yardım isteyen Şen-King, Türk törelerine göre üç gece üst üste Almıla'nın çadırına gider. Almıla'yı kendisiyle evlenmesine ikna etmeye çalışır, üç gece zarfında Almıla'yı kendisiyle evlenmeye ikna edemezse bu işten vazgeçmesi gerektiği kendisine söylenir. Ancak Almıla'yı ikna edemez. İçing Katun, Almıla'ya kardeşi ile evlenmesi buyruğunu verir, ancak Almıla Türk töresince bir yarış tertip edilmesini ister. Yarışmaya Almıla'yı almak isteyen Ötüken'in gençleri de katılır. Onbaşı Pars'ın gönlü Almıla'dadır, o da yarışa girer. Şen-King yarışta hile yapsa da elenmekten kurtulamamıştır. Yarışı Pars kazanır, zaten Almıla'nın gönlü de Pars'tadır. Ancak İçing Katun onların evlenmesini istemez, çünkü Almıla, nüfuzlu biri olan Işbara Alp'in kızıdır ve onun nüfuzundan faydalanmak için kardeşi ile Almıla'nın evlenmesini ısrarla ister. Pars ve Almıla buna karşı çıkar ve Işbara Alp onları saklayarak yardım etmeye çalışır.

Onbaşı Pars, Almıla ile evlenmek için çok çaba sarf eder. Ötüken'de bu arada taht kavgaları başlamış, Tulu Han, Kara Kağan'ın İçing Katun ile evlenmesinden oldukça rahatsızdır. Tulu Han Çinli bir prensesle evlenerek Çin veliahtının desteğini almaya çalışır. Tulu Han kardeşi Kür Şad'dan destek almak ister. Ancak Kür Şad bunu reddeder. Ötüken entrikaların döndüğü bir yer haline gelmiştir... Aradan yıllar geçmiş, Ötüken'de kıtlık baş göstermiştir. Çin'in Ötüken'deki nüfuzu artmış ve Çin'e akın kaçınılmaz olmuştur. Çin'e akın düzenlenir, ancak Tulu Han, Kara Kağan'a karşı Çin veliahtıyla anlaşığından elleri boş dönerler. Ötüken'de kıtlık giderek şiddetlenir ve Böğü Alp'in aklına Kıraç Ata'nın söyledikleri gelir.

Çin'de veliaht kavgaları başlamış, iki veliaht öldürülmüştür. Ötüken'de kış büyük bir kıtlık ile geçmektedir. Yamtar, kalabalık bir ailesi olduğu için onlara bakmakta epey zorlanır. Yamtar, karısı ve küçük çocuklarını açlıktan kaybetmek üzeredir. Ötüken'deki kıtlığı fırsat bilen Dokuzoğuzlar ve birkaç beylik isyan eder, Kara Kağan isyanın bastırılmasını ister; fakat kıtlık, savaşın kaybedilmesine sebep olur...

Ötüken'de mevsim yaz olmasına rağmen tuhaf birtakım doğa olayları gerçekleşir. Göktanrı'nın bir gazabı olarak yorumlanan bu doğa olayları, Ötüken halkına çok zarar verir. Yaz mevsiminde karın yağması, ayın üçe bölünmesi Ötüken'de görülen önemli doğa olaylarıdır. Kıraç Ata'nın dedikleri bir bir gerçekleşmektedir. Mevsim bahar olunca Çin'e akın yapmaya karar verilir. Ancak

zayıf Göktürk ordusu, güçlü Çin ordusu karşısında fazla dayanamaz. Göktürk ve Çin ordusundan binlerce çeri savaşta ölmüştür. Kara Kağan savaş meydanından Ötüken'e götürülse de Çin'e esir olmaktan kurtulamaz. Çin Kağan'ı esir Türklere, geçimlerini sağlamak için toprak vermiştir. Türklerin savaşçılık yeteneklerinden faydalanmak için Kür Şad'ı özel çerilerinin arasına almıştır. Esir olan Türkler bazen türlü işkence ve haksızlıklara maruz kalır. Kara Kağan üzüntüsünden ölmüştür. Böğü Alp Kıraç Ata'nın dediklerini hatırlar ve onun dediklerinin bir bir gerçekleştiğini görür. Çin Kağanı'nın özel çerisi olan Kür Şad, güvendiği kırk Türk tutsağı, Çin Kağanı'nın özel çerileri arasına alır. Kür Şad, kırk arkadaşıyla Çin sarayını basmaya karar verdiğini arkadaşlarına açıklar. İhtilalin gece yapılması kararlaştırılır. Kür Şad kırk arkadaşıyla, her gece şehirde gezen Çin hükümdarını tutsak almayı planlamaktadır. Ancak plan yaptıkları gece, Çin hükümdarı yağın yağmurdan dolayı dışarı çıkmamıştır. Kür Şad yaptığı planın ortaya çıkmasından korktuğundan, sarayı basmaya karar verir. Saray basılır, ancak sarayda karşılına kalabalık bir asker ordusu çıkar. Kür Şad'ın planı suya düşer. Kür Şad'ın arkadaşlarından çoğu ölür. Kalanlar, saraydan fazla kaçamadan Kür Şad ile beraber öldürülmüşlerdir. Kür Şad'ın kafası kesilip Çin sarayına götürülür. Olaydan sonra Kür Şad'ın oğlu bulunmaz, kızı tutuklanıp ölüm cezasına çarptırılır. Kür Şad'ın kızı soylu bir aileden geldiği için Türk töresi gereğince kanı akıtılmadan öldürülmesi gerekirken, Çin Kağanı'nın kışkırtıcı ve hakaret içeren düşünceleri nedeniyle oklanarak öldürülmüştür...

Bozkurtların Ölümü romanı, Türk tarihi ve folkloru açısından değerli bilgiler ve malzemeler barındırmaktadır. Türk folkloruna katkısı açısından, öneminin çok olduğu söylenebilir. Zengin bir içeriğe sahip olan, Türklerin eski inanç ve görüşlerini yansıtan ve defalarca basılan romanın, okuyanda Türk tarih ve folkloruyla ilgili etkiler bıraktığı söylenebilir.

1.2.1.2. Bozkurtlar Diriliyor

Kür Şad ihtilali nedeniyle Çin Kağanı korkmuş, geceleri gözlerine uyku girmez olmuştur. Çin Kağanı çok korktuğu için, ihtilalcilerin sayısının daha çok olduğunu düşündüğünden, her tarafa adamlarını salarak kalan ihtilalcilerin bulunmalarını ister. Çin Kağanına, kalan ihtilalciler bulunmadan rahat uyku yoktur. Kür Şad'ın kızı bulunmuş olsa da, oğlu henüz bulunmadığı için Çin Kağanı hep tedirgin durumdadır. Çin Kağanı gelen bilgiler doğrultusunda sürekli toplantılar yapmaktadır. Kür Şad

ihtilalinden sonra Çin Kağanı, Çin'de kalan diğer Türklerin Türkeli'ne gönderilmesini kararlaştırır. Türklerin Çin'den gönderilişi bir bayram gibi kutlanır. Çin Kağanı, Kür Şad'ın oğlunu aratmakta haklıdır; çünkü o artık ismi değiştirilmiş ve Urungu adını alarak yaşamına devam etmektedir. Onu bir kadın almış ve sahiplenmiştir. Ancak ölüm döşeğinde olan kadın, Urungu'ya asıl adının ne olduğunu, kendisinin yaşaması için unuttuğunu söyler. Urungu son anda gerçek adının Urungu olmadığını ve Kür Şad'ın oğlu olduğunu öğrenir. Ancak kimseye söylememesi konusunda Urungu'dan söz alır. Kadın böyle yapmasaydı, Urungu Çinliler tarafından çoktan öldürülmüş olacaktı. Urungu'nun elinde bir bıçak vardır ve bu bıçak Bumin Kağan'dan kalmıştır. Bıçak üzerinde mühür vardır, bu mühür Göktürkler güçlendiğinde belirginleşip okunaklı hale gelir. Mühür, gün doğumu ve batımı ışığı ile okunabilmektedir. Urungu ve arkadaşlarının obada olmadığını öğrenen Çinliler, obaya saldırmış, kadın ve çocukları öldürmüştür. Urungu ve arkadaşları yaşadıkları yerin güvenli olmadığını düşünerek başka yere göç etmişlerdir. Saldırıda Urungu'nun annesi ve oğlu kurtulmuş, başka yere çadır kurmuşlar ve çoğalmışlardır. Urungu'nun annesi burada bir süre yaşadktan ve büyüklük görevlerini yerine getirdikten sonra vefat eder. Urungu annesinin vefatı ve vasiyeti üzerine Ötüken'e doğru yola koyulur.

Urungu, yolda karşılaştığı Oğuz yüzbaşısı Kadir Bağa'nın Göktürkleri aşağılayan sözlerinden dolayı ikisi arasında bir çekişme olur. Ok ve kılıç çekişmesi olur. Kılıç çekişmesinde Ay Hanım gelir ve ikisini ayırır. Ay Hanım alımlı ve oldukça güzel biridir. Urungu Ay Hanım'a tutulur. Ay Hanım sahip olduğu gizli ilimler nedeniyle bunun farkına varır. Ay Hanım Dokuzoğuz Hükümdarı Baz Kağan'ın kızıdır. Urungu Ay Hanım'a tutku derecesinde âşık olmuştur. Ay Hanım, Urungu'ya babasının çerisi olmasını ister; ancak Urungu Dokuzoğuzlar'ı sevmediği için Ay Hanım'ın isteğini geri çevirir. Urungu, Ay Hanım ile vedalaşarak yola koyulur.

Çin'e karşı tekrar ayaklanmayı planlayan Türkler, Ötüken'e kurt başlı sancağı dikmek isterler. Kutluk Şad ve etrafındaki birkaç er, Türklere büyük düşmanlık eden Çin Yüzbaşısı Ven'in karakoluna yakın yere çadır kurar. Yüzbaşı Ven yıllar önce Türk çadırlarını basarak kadın çocuk demeden çoğunu öldürmüştür. Onbaşı Örpen de Ven'in baskınlarında yakınlarını kaybedenlerden biridir. Örpen için intikam vakti gelmiş ve Ven'den öç almıştır. Kutluk Şad'ın etrafında toplanan erlerden biri olan

Buluç, topladığı demirleri, Çuluk Kağan, Kara Kağan ve Kür Şad ihtilalini görmüş biri olan ihtiyar bir demirciye getirir ve onlardan yeniden kurulacak olan Göktürk devletinin dirilmesi için kılıç yapmasını ister. Göktürk devletinin yeniden dirileceğini duyan ihtiyar demirci, ocağının ateşini yeniden yakarak kılıç yapmaya başlar. İhtiyar demirci sabaha kadar kılıç yapmaya çalışmıştır. Üç kılıç ve bir bıçak yapan ihtiyar demirci vefat etmiştir. Ancak yaptığı kılıçların üzerine İlderiş Kağan, Kutlu Şad ve Kür Şad'ın oğlu adlarını yazmıştır. Kür Şad'ın oğlu Urungu orada bulunmasına rağmen, annesine verdiği söz nedeniyle Kür Şad'ın oğlu olduğunu söylemez; onun kılıcı, Kür Şad'ın oğluna verilmek için, Taçam'a emanet olarak bırakılır. Bu arada Göktürk devletini yeniden diriltmek için yetmiş kişi toplanmıştır.

Kutluk Şad kurulacak Göktürk devletine kağan olur. Artık idareyi Dokuzoğuzlar'dan alma zamanı gelmiştir. Kutluk Şad, kağanlığını ilan edince gelenek olduğu üzere eğlenceler tertip edilir; kılıç, at yarışı ve güreş oyunları düzenlenir. Hazırlıklar yapılır ve Baz Kağan'ın topladığı kurultaya çaşıit gönderilir, çaşıit alınan kararları Bilge Tonyukuk'a iletir. Bunun üzerine Dokuzoğuzlar üzerine akın başlar. Göktürkler'in usta savaş teknikleri nedeniyle savaş kısa sürede biter. Güçlü Göktürk ordusu, Dokuzoğuzlar karşısında üstünlük elde eder. Yüzbaşı Örpen de çadıra girer; ancak Ay Hanım, Örpen'den önce davranır ve onu okuyla öldürür. Ay Hanım Urungu'yu da yaralayarak Kadir Bağa ile kaçır. Urungu yaralandığından Çin'e yapılan akına katılamaz. Çinliler yenilmiştir. Ay Hanım Yüzbaşı Kadir Bağa ile dere kenarına çadır kurarak dağınik olan Dokuzoğuzlar'ı toplamaya çalışır. Baz Kağan öldüğünden ve kağan soyundan henüz kimse bulunmadığından, Ay Hanım Dokuzoğuzlar'ın başına geçer. Ay Hanım çok zeki ve sahip olduğu gizli ilimler nedeniyle insanların gönlünü okuyabilmektedir. Çin'den medet uman Dokuzoğuzlar, Çinlilerin Göktürklerin baskınına uğramaları nedeniyle Çin'den yardım alamamışlardır. Ay Hanım, Urungu'nun oğlu Taçam aracılığıyla İlderiş Kağan'a boyun eğdiğini, ona vergi vereceklerini söyler. Taçam iki devlet arasındaki elçilik görevini yerine getirdikten sonra kendi çadırına çekilir. Örpen'in oğlu Deli Ersegün, Taçam'dan Ay Hanım'ın yaşadığını öğrenir. Deli Ersegün, intikam için Ay Hanım'ı görmek ister. Deli Ersegün, Ay Hanım'a yenilir, yaralanır ve Ay Hanım Deli Ersegün'ün yaralarının tımar edilmesi talimatını verir. Deli Ersegün iyileşir, Urungu gibi, Ay Hanım'a âşık olur. Dokuzoğuzlar batıya göç etmeye karar verirler. Dokuzoğuzlar sürekli yer değiştirmeye çalışırlar. Romanda önemli bir yeri olan ölüm

uçurumu vardır. Ölüm uçurumu, sevip de kavuşamayanların öldüğü yer olarak bilinir. Ölüm uçurumu her yıl bir kadın ve erkeği almış. Güzelliğiyle akılları baştan alan Ay Hanım, Pars'ı elçi olarak yanına alır. Elçi olarak gittiği Ötüken'de Urungu'yu gören Pars'ı, Yüzbaşı Börü ile kağan elçi olarak Dokuzoğuzlar'a gönderir. Pars, Börü, Urungu, Deli Ersegün ve birkaç erle birlikte yola düşerler. Binbaşı Pars, Urungu'nun bıçağını görünce, onun Kür Şad'ın oğlu olduğunu anlar ve Urungu'ya akraba olduklarını söyler. Kadir Bağa konuşulanları duyar duymaz, Ay Hanım'a iletir. Ay Hanım sevinçle dolar.

Göktürkler Çin'e baskın yapmış olsalar da, Çinliler hemen toparlanmış, Göktürk eline casuslarını göndererek onların gücü hakkında bilgi toplamaya çalışır. Çinliler büyük bir orduyla Göktürlere saldırı hazırlığı yapar, ancak bir eğlence vaktinde Çinlilerden biri savaş hazırlığı yapıldığını ağzından kaçıır. Savaş hazırlığını haber alan Göktürkler, Çinlilerin geç toplanması için casusları aracılığıyla diğer Çinlilere daha geç toplanacağı haberini vererek zaman kazanmaya çalışırlar. Göktürklerin planı tutmuş, Çinliler tam olarak toparlanamamışlardır. Bazı Çin orduları baskına uğramış ve kayıplar vermiştir. Dolayısıyla Göktürlere yapılması düşünülen baskın yapılamamıştır. Çinliler, Dokuzoğuzlar'ın, Göktürklerle anlaşmadığını bildiği için, Dokuzoğuzlar'dan yardım istemişlerdir. Çinliler elçi olarak, aslında Göktürk olduğunu bilmedikleri birini göndermişlerdir. Dolayısıyla elçi, durumu bildirmek üzere önce Göktürlere gider. Göktürk casusu olan Karabudak (Yin Şao) Ay Hanım'a Çinlilerin dileklerini ilettikten sonra, tekrar Tonyukuk'a gider ve Ay Hanım'ın dediklerini Tonyukuk'a anlatır. Daha sonra Çin'e doğru yola çıkar. Göktürkler casuslarından gelen bilgiler sayesinde, Çin içlerine kolayca ilerlemiş ve Çinlileri yenmişlerdir. Göktürkler, bu galibiyetten çok ganimet kazanmışlardır.

Göktürkler artık rahatlamış, yaz günlerinin tadını çıkarmaya çalışıyorlardı. Taçam da bu güzel günlerin tadını geyik avıyla çıkarmaya çalışır, ancak uğradığı bir kaza onun bu hevesini kursağında bırakır. Kazaya sebep olan Yula'dır. Taçam aslında Urungu'nun oğludur ve bunu neredeyse şimdiye kadar kimse bilmemektedir. Taçam'ın yaralarının sarılması için "utacı" çağrılır. Bu arada Dokuzoğuzlar da güçlenmiştir. Göktürkler, Dokuzoğuzlar'ın güçlenmesinde tedirgin olmuş ve onlara karşı savaş hazırlıkları yapmıştır.

Dokuzoğuzlar'a karşı savaş başlamış ve Ay Hanım'ın âşıkları, Ay Hanım'a ilk önce ulaşmaya çalışır. Urungu kağan kızını sağ kurtarmayı düşünür. Çünkü Urungu Ay Hanım ile evlenmeyi düşünmektedir. Çadırda Ay Hanım'ı yakalayan Urungu, onunla evlenmek istediğini söyler. Ancak Ay Hanım, Kağan/bey soyundan olmadığı için evlenmeyi kabul etmez. Ancak karanlıkta atılan bir ok Ay Hanım'a isabet eder ve onun ölümüne sebep olur. Urungu kutlu bıçağını oğlu Taçam'a teslim etmesi için Binbaşı Pars'a verir. Ay Hanım'ın ölüsünü, alıp ölüm uçurumuna doğru at sürüp gider. Binbaşı Pars, oğlu Ezgene ile Yula, Taçam ve Deli Ersegün atlarını onlara yetiştirmek için ne kadar hızlı sürmeye çalışırlarsa da ona yetişemezler. Urungu kucığına alıp ölüm uçurumuna sürdüğü Ay Hanım ile beraber ölüm uçurumundan atlar...

İkinci Göktürk devletinin anlatıldığı roman, Bozkurtların Ölümü romanının bir devamı niteliğindedir. Roman Kür Şad ihtilalinden yaklaşık 40 yıl sonra başlar. İlk başlarda bir aşk romanı gibi düşünülse de aslında roman, tarihi bir roman özelliği göstermektedir. Ruh tahlillerine yer verilen romanda, asıl konu tarihte yaşanan olaylardır. Folklorik ve kültürel açıdan Türklere ait pek çok bilgi ve veriyi barındıran romanın, halkbilimi açısından değerlendirilmesi gereken eserler arasında olduğu söylenebilir.

1.2.1.3. Deli Kurt

İlk basımı İstanbul'da 1958 yılında yapılan roman, Osmanlı Devleti'nin buhranlı yılları olan Fetret Devri'nden başlayıp 1444 yılında sona ermektedir. Yıldırım Beyazıt'ın oğulları arasındaki taht kavgaları nedeniyle İsa Bey'in, hamile eşini, Satı Kadına göndermesi ve Bala Hatun'un Murat'ı (Deli Kurt'u) doğurması anlatılır. Osmanlı devletinde taht kavgaları dönemin önemli olayıdır. İsa Bey taht mücadelesini daha rahat sürdürebilmek için, hamile eşi Bala Hatun'u, doğacak çocuğunu taht kavgalarından uzak tutmak ve yaşatmak için Satı Kadın'ın yanına gönderir. Satı Kadın hem Bala Hatun'un hem de doğacak çocuğunun kimliğini yıllarca saklı tutmaya çalışır. Çocuğun kimliğini sadece Çakır ve Satı Kadın bilmektedir. İsa Bey'in kendi babası olduğunu Murat da bilmemektedir. Ancak İsa Bey, her ne kadar taht kavgalarını rahat bir şekilde atlatmaya çalışsa da öldürülmekten kurtulamaz.

Romanda Deli Kurt bölümüne geçildiğinde, aradan on yıl geçmiş, İsa Bey ölmüş ve Mehmet Çelebi taht mücadelesini kazanarak tahta oturmuştur. Bu arada Çakır olgunlaşmış, evlenip çoluk çocuğa karışmıştır. Çakır, Mehmet Çelebi'nin sipahisi olmuştur. Çakır on yıl sonra sütanesi Satı Kadın'ın yanına gider ve Bala Hatun'un öldüğünü öğrenir. Çakır, Bala Hatun'un mezarına gider ve orada dua eder. Çakır, İsa Bey'in oğlunun iyi bir şekilde yetişmesi için elinden gelen her şeyi yapmaya çalışır. Deli Kurt büyüüp yavuz ve cesur bir delikanlı olunca orduya katılır.

Romanda Gökçen Kız efsanesi önemli yer tutmaktadır. Deli Kurt'un hayatının önemli devrelerinden biri Gökçen Kız ile başlar. Deli Kurt, Gökçen kızını görür görmez ona âşık olur. Aslında evli ve çoluk çocuğu olan Deli Kurt, Gökçen Kız'ın gizemli haline âşık olur. Deli Kurt'un hayatı Gökçen Kız nedeniyle darmadağın olur. Deli Kurt, Çakır'ın yanında tımarlı cebeli olarak orduya katılır. Macarlarla yapılan savaşta yaralanan Deli Kurt, Gökçen Kız'ın annesiyle tanışır. Deli Kurt hocasının kızı Melek Hatun'la evli olmasına rağmen Gökçen Kız'ın annesine, Gökçen'i sevdiğini ve onunla evlenmek istediğini söyler. Gökçen Kız ve annesi Esen Börü Uygur kökenlidir, her ikisi de sahip olduğu gizli birtakım ilimler sayesinde Deli Kurt'un düşündüklerini anlayabilmektedir. Esen Börü bu ilimleri, kendi atalarından öğrenmiştir. Gökçen Kız'ın annesi Deli Kurt ve Gökçen'in sonunu iyi görmediğini Deli Kurt'a söyler. Ancak Deli Kurt Gökçen ile evlenmeyi kafasına koymuştur. Gökçen Kız'ı Deli Kurt ile beraber Türkmen beyinin oğlu da sevmektedir. İkisi de Gökçen Kız için birbiriyle dövüşür ve ağır şekilde yaralanır. Ancak Gökçen Kız, annesi Esen Börü'den öğrendiği gizli birtakım ilimler sayesinde ikisini de tedavi edip iyileştirir. Uzun süre Gökçen Kız'ın peşinden koşan Deli Kurt, Gökçen'e yaptığı evlilik teklifinde olumsuz yanıtla karşılaşır. Deli Kurt'un Gökçen Kız'ı sevdiğini öğrenen eşi Melek Hanım, büyük üzüntü duysa da Deli Kurt eşi Melek Hatun'u bu evliliğe ikna eder. Tımarlı cebelisi olan Deli Kurt savaş olduğu için cepheden cepheye koşmaktadır. Yararlı ve yetenekli bir cebeli olan Deli Kurt, Macar kralını öldürerek padişahın takdirini kazanır. Rütbesi alay beyliğine yükseltilerek terfi eder. Deli Kurt, izin alarak eşi Melek Hatun'un bulunduğu yere gelir, ancak sel felaketi nedeniyle Melek Hatun'un ve çocuklarının hayatını kaybettiğini öğrenir. Gökçen Deli Kurt'un oğlunu kurtarmaya çalışırken boğulur. Deli Kurt öğrendiği bu gerçekler

karşısında fazla dayanamaz ve bu durum bir gece Deli Kurt'un saçlarının ağarmasına sebep olur. Deli Kurt artık eski Deli Kurt değildir, bilinmezliğe doğru yola çıkar.

Deli Kurt; tarihi bir roman olması, eski Türk folkloruna ilişkin önemli bilgi ve veriler içermesi bakımından önemli bir eser olarak değerlendirilebilir. Roman Atsız'ın yazarlık yeteneğini göstermesi açısından önemlidir. Eski Türk inanç ve folkloruna dair bilgiler içermesi romanın halkbilimciler tarafından incelenmesini gerekli kılmaktadır. Roman halkbilimine göre değerlendirildiğinde, inanç ve folklor açısından zengin bir barındırmaktadır. Tarih, sosyoloji, devlet töresi ve din ile ilgili pek çok malzemeye romanda yer verilmiştir. Romandaki kurgu, folklor ile daha güçlü bir hale gelmiştir. Deli Kurt, Osmanlı tarihinin Fetret Devri'nden 1444 yılına kadar olan sürecin romanlaştırılmış halidir. Atsız'ın Bozkurtların Ölümü, Bozkurtlar Diriliyor ve Deli Kurt tarihî romanlarının yanı sıra Türk tarihiyle ilgili başka bir çalışma yaptığı söylenir; ancak bu eseri tamamlayamadan vefat etmiştir.

1.2.2.Hicvî (satirik) Romanları

Atsız, bu türde iki roman yazmıştır. Bu iki roman daha sonra Bozkurtlar romanında olduğu gibi birleştirilip tek eser haline getirilmiştir.

1.2.2.1. Dalkavuklar Gecesi

Romanın bir Hitit ülkesinde geçtiği düşünülmektedir. Romanda adından anlaşılacağı üzere, dalkavukluk nedeniyle kokuşmuş ve işlemez hale gelen bir çevre eleştirilmekte ve hicvedilmektedir. Roman, Atsız'ın yaşadığı dönemin şartlarına bakmaksızın ele aldığı bir çevreyi hicvetmeye cesaret etmesi nedeniyle, o dönem için yazılmış en cesur romanlardan biri olarak değerlendirilebilir. Romanda mekân kralın sarayıdır. Sarayda zehirli su olarak bilinen şaraplar mevcuttur. Kral, yeni doğan oğlu için yapılan bir kutlama esnasında, Hantilyas adlı bir kadın gözden kaybolarak zehirli zannedilen sudan içer ve sarhoş olarak geri döner. Kral, zehirli su içen kadının neden ölmediğini hekimbaşına ve adamlarına sorar. Adamları ve hekimbaşı cevap verememekle birlikte, hiç yeri ve zamanı olmadığı halde dalkavukluk yapmak için krala övgüler yağdırır. Kral kendi adamlarıyla işin aslını öğrenemeyeceğini anlayınca, komşu ülkelerden para karşılığı bilginler çağırılır. Sonunda yerli ve yabancı bilginlerden bir kurultay oluşturulur. Ancak bu kurultaydan suyun ne olduğu anlaşılmaz ve yine krala övgüler düzülür, dalkavukluk yapılır. Suyun krala, tanrılar tarafından gönderilmiş olduğu ve tılsımlı olduğu söylenir. Ancak bilginlerin içinden İkeznini, fiçilardaki suyun şarap olduğunu söylese de bütün bilginler karşı çıkar.

Sonuç olarak, kralın emriyle bir ferman çıkarılır ve suyun şarap değil, tanrı tarafından krala gönderilmiş su olarak anılması istenir. Fakat bir gün Kahin Şilka suyun tılsımlı bir su olmadığını, şarap olduğunu söylemesi üzerine, kralın buyruğuna karşı geldiği düşünülerek mahkemeye çıkarılır. Mahkemede kendisi, vatan haini suçlamasıyla karşılaşır. Ancak yaptığı etkili savunma ve ortaya koyduğu tarihî bilgilerle başhakimi alt eder ve başhakim, onun beraatına karar vermek durumunda kalır. Ülkede bu olaylar olurken ve savaş kapıdayken kral her gün içmeye devam eder. Tutaşil binlerce askeriyle savaşa girer, savaştan galip çıkar; ancak binlerce askerden geriye sadece yüz civarında asker kalmıştır.

Tutaşil'in ve askerlerinin kazandığı bu zaferi kutlamak için, bir kahramanlar gecesi tertip edilmesine karar verilir. Kralın etrafındaki dalkavuklar Tutaşil'in zaferini ve terfi etmesini kıskandıklarından dolayı, kralı tahrik ederler ve Tutaşil azledilir. Sonunda kahramanlar gecesi düzenlenir, kral dahil herkes sarhoş oluncaya kadar içer, vezir Ziza'nın bahçeyi dağınık ve perişan görmesi üzerine sarf ettiği sözler nedeniyle sarhoş olan biri tartışmaya sebep olur. Ziza, bu gecenin kahramanlar gecesi olduğunu söyler. Sarhoş olan kişi ise, bu gecenin kahramanlar gecesi olmadığını zira kahramanların öldüğünü, bu nedenle gecenin dalkavuklar gecesi olduğunu belirtir.

Romanın konusu, özellikle, dalkavukluk nedeniyle rezil duruma gelen kişilerin bulunduğu bir çevreden geçmektedir. Romanda dalkavukluğun kötü bir şey olduğu, özellikle yöneticiler için dalkavukluğun tasvip edilebilir bir eylem olmadığı dile getirilmektedir. Roman 26 Mayıs 1946 İstanbul basımlıdır. Daha sonra Z Vitamini adlı kısa romanla birleştirilmiştir.

Romanda sembolik isimler kullanılmıştır. Bu isimler bazı işaret ve göndermelerle kime ait olduğu hissettirilmiştir. Örneğin Murya, Yağmur Atsız'ı; Bilgin İkeznini Zeki Velidî Togan'ı işaret eder, diğer isimler işaret ve göndermeler şunlardır:

Kral subbiluliyuma: İsmet İnönü

Başkumandan Tutaşil: Fevzi Çakmak

Pampa: Mustafa K. Atatürk

Kral Murşil: Eski bir Hatti kralı

Filozof İlanasam: Hasan Ali Yücel

Cüce idras: Dalkavuk şairlerden biri

Kralın gözdesi Yamzu: Afet İnan
Rahip İduskam: Sadri Maksudi Arsal
Kahin Şilka: Hüseyin Nihal Atsız
Tubişka: Bedriye Atsız
Yaver Sabba: Cevdet Abbas Gürer
Vezir Nibida: Bunun Millî Eğitim Bakanı Zeynel Abidin
Özmen olduğu düşünülüyor.
Pilga: Kim olduğu net değil. (Küçükcalcan, 2016: 91-93)

1.2.2.2. Z Vitamini

1959 yılında Büyük Doğu mecmuasında basılan romanda, devlet kademesindeki ciddiyetsizlikler ve İsmet İnönü iktidarının yaptığı önemsiz işler anlatılmaktadır. İsmet İnönü ve kabinesi z vitamini kullanmaktadır. Z vitamininin ömrü uzattığına inanılmaktadır. İsmet İnönü ve diğer arkadaşları oldukça yaşlıdırlar, İsmet İnönü de akli melekeler bazen gidip gelmektedir. Buna rağmen iktidar koltuğunu bırakmayı düşünmemektedir. Memleketin ciddi konuları ele alındığında, ülkenin durumunun pek iç açıcı olmadığı görülmektedir. Ancak buna rağmen kayda değer hiçbir şey yapılmamaktadır. Memleketin lehine bir şeyler yapmak yerine, sürekli, z vitamini temini için çaba sarf edilmektedir. Öyle ki devlet bütçesinin yarısı z vitaminine ayrılmaktadır. Getirilen z vitamini sadece devletin ileri gelenlerine verilmektedir. İnönü kabinesi sadece kendisi için çalışmakta ve halk hiçbirinin umrunda değildir. Ülke güvenliği için neredeyse hiç tedbir alınmamıştır. Yaklaşık bir milyon askerimiz olmasına rağmen sınırda çok az sayıda asker bulundurulmaktadır. Memleket iktidarın umurunda değildir. İnönü kabinesi kendince önemli değişiklikler yapmaya kalkışır, yapılan değişiklikler bazı bakanlıkların isminin değiştirilmesinden ibarettir. Hükümet son derece gereksiz işlerle zaman geçirmektedir. İsmet İnönü ve kabinesindeki kişiler z vitamini sayesinde ayakta durabilmektedir. Z vitamini etkisini kaybettiğinde saçma düşünceler ve eylemler artmaktadır. Halk artık durumdan rahatsızlığını dile getirmek için ayaklanmıştı. Devlet kademesinde olanlar köşe bucak kaçmaya çalışır. İsmet İnönü uçakla kaçmaya çalışırken pilotu onu İnönü Şehitliğine indirir. Fakat İnönü Şehitleri onu kabul etmezler, İsmet İnönü'ye hesap sorup onu lanetlerler. Romanın sonunda İnönü çıkan bir kasırgayla parçalanır ve ölür.

Roman Atsız'ın öngörülerini/varsayımları üzerine kurulan orijinal bir eser olarak değerlendirilebilir. Atsız'ın cesur kaleminden çıkan eleştirel ve mizahi bir eserdir. Düşüncelerini eğip bükmeden açıkça söyleyebilen Atsız, bu eserinde de söylemek istediklerini cesur bir şekilde dile getirmiştir.

1.2.3. Sembolist Romanı

1.2.3.1. Ruh Adam

Atsız'ın sembolik türde kaleme aldığı tek romanıdır. Konu, geri dönüş tekniğiyle geçmişten günümüze dek uzanmaktadır.

“Genel anlamda geriye dönüş tekniği, hem romanın yapısının kuruluşunda, hem de olayların yüzeysel veya ayrıntılı olarak sunulmasında, hem de kahramanların çizilip tanıtılmasında rol oynayan bir yöntemdir.” (Tekin, 2011: 242)

Ruh Adam romanında Atsız, bazen geçmişine dönmekte ve ona özlem duymaktadır. Geriye dönüş tekniği bu anlamda “Ruh Adam”da önemli bir yer tutmaktadır. Eser ilk olarak 1972 yılında İstanbul’da basılmıştır. Ruh Adam, tamamen ruh tahlilleri ve bir hesaplaşma üzerine kurulmuştur. Romanın psikolojik tahliller üzerine kurulu olduğu söylenebilir. Geriye dönüş tekniğinin kullanılmasıyla oluşturulan roman, eski bir Uygur aşk masalı ile başlamaktadır.

Burkay adındaki yüzbaşı, çam ağacının yanında gördüğü Açığma-Kün’e âşık olur. Açığma-Kün belalı olduğunu ve ölümden korkuyorsa bu sevdadan vazgeçmesi gerektiğini söyler. Burkay vazgeçmek için bir yandan Tanrı’ya yalvarırken; bir yandan da Açığma-Kün’ü görmek için de her gün yola düşer. Yüzbaşı Burkay evlidir, Açığma-Kün’e duyduğu sevgiden dolayı hata ettiğini, günah işlediğini düşünmektedir. Burkay, Açığma-Kün’ü günlerce görür, ancak Açığma Kün bir gün sırta kadem basar. Burkay her ne kadar onu arayıp bulmaya çalışsa da bulamaz. Onu bulamamanın verdiği ıstırapla hastalanır. Yüzbaşı Burkay, bir gece karısı yanındayken hasta yatağında Açığma-Kün’ün ismini sayıklar. Karısı, Burkay’ın sayıkladığı kişinin sevdiği kadın olduğunu anlar, bunun üzerine karısı her tarafa Açığma-Kün’ün bulunması için adam gönderir. Fakat Açığma-Kün bulunmaz. Yaşlı büyücü bir kadın onu, Kilimbi adında bir şeytana götürür. Şeytan Kilimbi, ona derdinin büyük olduğunu, derdine ancak şeytanlar başı Madar’ın çare bulabileceğini söyler. Fakat şeytan Madar’ın çok önemli bir şartı vardır: Burkay’ın, karısını ejderler kağanı Naranta’ya kurban etmesidir. Açığma-Kün’ün aşkı, Burkay’ın gözünü kör

etmiştir. Burkay, Açığma Kün'den başkasını düşünmemekte ve görmemektedir. Dolayısıyla şeytanlar başı Madar'ın teklifini kabul eder. Burkay teklifi kabul etmesi nedeniyle eşi tarafından affedilmez ve eşi Burkay'a ölürken tanrıdan dünyada bir daha Burkay'ın gün yüzü görmemesi için beddua eder. Yüzbaşı Burkay, Açığma-Kün ile evlenmesine evlenir ama, Açığma-Kün'den bir türlü kendisini sevdiğini duymaz. Oysaki Burkay, Açığma-Kün'e defalarca, ölüm döşeğindeyken bile kendisini sevip sevmediğini sormuş; ama Açığma-Kün'den bir türlü seni seviyorum cümlesini duymamıştır. Burkay, önceki karısının bedduasından olacak, ıstırap içinde ölür.

“Ruh Adam, içinde yaşadığı çağın sıradan insanlar için biçtiği kalıplara uymayan, düzen diye dayatılan toplumsal çürümeye boyun eğmeyen, kendisini esir etmek isteyen ‘sisteme’ karşı başkaldıran ‘yüce bir karakterin’ öteki adıdır.” (Yıldırım, 2015: 151)

Ruh Adam, döneminin pek çok eserinden farklı bir eser olarak yerini almıştır. Roman, dayatılan sisteme boyun eğmeyen ve kendine özgü orijinal bir karakter olmayı ortaya koyabilen önemli ve orijinal bir eserdir. Eser psikolojik tahliller üzerine kurulmuş olmanın yanı sıra yarattığı özgün karakterle Türk edebiyatının önemli psikolojik eserleri arasında yerini almıştır. Ruh Adam, karakter sahibi her insanda olması lazım gelen özellikleri, ortaya koyduğu karakterle ispatlamış bir eserdir. Psikolojik tahliller üzerine kurulan bir roman olmasına rağmen, yaşanan olaylara kayıtsız kalmayarak, dönemin çarpıklıklarını da dile getirmiştir.

1.3 Hikâyeleri

Atsız'ın hikâye türünde varlık gösteremediği söylenebilir. Onun hikâyeleri beş on sayfalık hikâyelerdir. Kısa hikâyeler şeklinde yazdığı hikâyelerini “Atsız Mecmua”da yayımlamıştır.

Hüseyin N. Atsız'ın hikâyeleri ilk önce (Y.D.) imzası ile Atsız Mecmua'da, daha sonraları ise (Atsız) imzası ile Çınaraltı, Orkun, Ötüken... gibi dergilerde yayımlanmıştır.

1.3.1 Dönüş

“Atsız Mecmua'da 1931 yılında (Y.D) imzası ile, Orhun Dergisi'nde ise 1943 yılında (Atsız) imzası ile yayımlanmıştır.” (Ercilasun, 2018a: 9)

1.3.2 Şehidlerin Duası

“Atsız Mecmua’da 1931 yılında (Y.D) imzası ile, Orhun Dergisi’nde ise 1943 yılında (Atsız) imzası ile yayımlanmıştır.” (Ercilasun, 2018a: 9)

1.3.3 Erkek Kız

“Atsız Mecmua’da 1931 yılında (Y.D) imzası ile yayımlanmıştır.” (Ercilasun, 2018: 9)

1.3.4 İki Onbaşı, Galiçya...1917...

“Atsız Mecmua’da 1931 yılında (Y.D), Çınaraltı dergisinde 1943 yılında (Atsız), Ötüken dergisinde 1966 yılında (Atsız) imzası ile yayımlanmıştır.” (Ercilasun, 2018a: 9)

1.3.5 Her Çağın Masalı: Boz oğlanla Sarı Yılan

“Ötüken dergisinde 1966 yılında imzasız olarak yayımlanmıştır.”(Ercilasun, 2018a: 9)

1.4 Şiirleri

1.4.1 Yolların Sonu

Bütün şiirleri, Yolların Sonu adlı şiir kitabında 1946 yılında İstanbul’da basılmıştır.

1.5 Atsız’ın Önemli Diğer Eserleri:

Divan-ı Türki-i Basit, gramer ve lügati: 1930 İstanbul basımlıdır.

Türk Tarihi Üzerinde Toplamalar: 1935 İstanbul basımlıdır.

Çanakkaleye Yürüyüş: 1933 İstanbul basımlıdır.

Türk Edebiyat Tarihi: 1943 İstanbul basımlıdır.

Türk Ülküsü: 1956 İstanbul basımlıdır.

Evliya Çelebi Seyahatnamesinden Seçmeler I: (1970), II (1972) İstanbul basımlıdır.

Türk Tarihinde Meseleler: 1966 Ankara basımlıdır.

Âşık Paşaoğlu Tarihi: 1970 İstanbul basımlıdır.

Oruç Beğ Tarihi: 1973 İstanbul basımlıdır.

900. Yıldönümü: 1955 İstanbul basımlıdır. (Sertkaya, 1976: LXIII-LXV)

Atsız'ın ayrıca Birgili Mehmed Efendi Bibliyografyası, Âli Bibliyografyası, İstanbul Kütüphanelerine göre Ebüssuud Bibliyografyası, Osmanlı Tarihine Ait Takvimler, Tevarih-i Cedid-i Mir'at-i Cihan, İçimizdeki Şeytanlar, Hesap Böyle Verilir gibi eserleri de vardır.

İKİNCİ BÖLÜM

HÜSEYİN NİHAL ATSIZ VE TEORİSYEN KİŞİLİĞİ

2.1. Ahlakla İlgili Görüşleri

Ahlak; toplumun geleneksel ve örfî yapısı, dinî değerleri esas alınarak, toplum düzenini sağlamak için ortaya konulan kurallar bütünüdür. Toplumla iç içe yaşayan insan, bu ahlak kurallarına uymak durumundadır. Toplumda asayişin, düzenin sağlanması bireylerin toplumun ortaya koyduğu ahlakî kurallara uymasıyla mümkün hale gelmektedir. Toplumla iç içe yaşayan insanın, uyması gereken birtakım kurallar vardır. Bunlar toplum tarafından zamanla ortaya konulan ve dinî birtakım değerler dikkate alınarak oluşturulan kurallardır. Dolayısıyla her insan, yaşadığı yerin, toplumsal kurallarını gözetmeli ve onlara uymalıdır. Atsız'ın bu hususa önem verdiği söylenebilir. Atsız gerek makalelerinde gerekse diğer bazı eserlerinde bireylerin, ahlaklı olması gerektiğini söyler.

“Üniversitelisin değil mi? Öyleyse hoş göreceksin ve terbiyeli olacaksın. Terbiyeli insanın tiksinişini bile terbiyesizden sevgisinden daha güzeldir. Oysaki beğendiğine ıslık çalıyor, beğenmediğine yuh çekiyorsun. Bu, medeni ve terbiyeli, hele kültürlü insanın değil, terbiyesiz ve gerinin işidir.” (Atsız, 2015o: 76)

Ahlaklı ve terbiyeli bireyler her yönüyle insanlara örnek olurlar. Terbiyeli insanlar, her yönüyle terbiyesiz olan insanlardan üstündür. İnsanları topluma örnek hale getiren ve onları sevdiren terbiyeleridir. Terbiyeli olan insan toplum tarafından benimsenir ve ona değer verilir. Terbiyeden yoksun olan biri ne bireyler tarafından sevilir ve sayılır ne de toplum tarafından benimsenir. Atsız terbiyeli bir insanın kötü bir davranışını bile terbiyesiz birinin sevgisinden güzel ve üstün görmektedir.

Dolayısıyla Atsız için önemli olan hususlardan biri, bireyin her zaman terbiyeli bir tavır sergilemesi ve bundan ödün vermemesi olduğu söylenebilir. Terbiyeli olan birey hal ve hareketlerine dikkat eder ve ona göre davranır. Toplum tarafından hoş görülme, tasvip edilmeyen tutum ve davranışlarda bulunmaz. Terbiye; bir toplumun ahlaki unsurlarından biridir. Her toplum kendi ahlaki kurallarına, bireylerin uymasını ister. Zira terbiye dışı herhangi bir tutum ve davranış toplumda ciddi erozyonlara sebep olabilir.

Sosyal bir varlık olan insan, mensup olduğu toplumun manevi kurallarına uymak zorundadır. Toplum sağlığı açısından önemli olan ahlak, her yerde ve her aşamada insanın sahip olması gereken bir davranış şeklidir. Atsız'a göre terbiyeli olmamanın haklı bir yanı yoktur. Atsız terbiyeyi farklı sınıflandırmalara tabi tutar. Terbiye yapılan işe, bulunulan yere ve toplumun yapısına göre farklılık gösterebilir. Meslek terbiyesi ile aile terbiyesinin farklı olması doğaldır, böyle bir ayırım mümkündür. Zira bireyin aile içindeki tutum ve davranışları ile meslek hayatındaki tutum ve davranışlarının aynı olmaması doğal karşılanmalıdır. Zira her ikisinin ortamı, dili genelde farklıdır.

“İnsan terbiyesi, aile terbiyesi, meslek terbiyesi, millî terbiye diye kavramlar vardır. Bizim millî terbiyemizde yaşça ve mevkiye büyük olanlara karşı terbiyeli davranmak şarttır, vazifedir.” (Atsız, 2015o: 77)

Atsız burada terbiyeye büyük bir önem verdiğini göstermeye çalışmıştır. Terbiye hususunda da millî bir nitelik ortaya koymaya gayret etmiştir. Onun için millîlik her alanda önemli olan kavramlardan biridir.

“Başbakanı sevmeyebilirsin. Düşman da olabilirsin. Bunların hepsi senin hakkındır. Üstün hürriyetler ülkesi olan Türkiye’de bunlara kimse bir şey diyemez. Fakat okuluna konuk gelen birine yuh çekersen sana sadece seviyesiz denir. Bu seviyesizlik medeni insanların değil, palikaryaların işidir.” (Atsız, 2015o: 77)

İnsanların birbirlerini sevmemelerini doğal karşılayan Atsız, saygı konusunda aynı düşünce de olmadığını göstermiştir. İnsan, sevmezse bile saygı göstermek durumundadır. Türk örf, âdet ve misafirperverliğinde; insanlar sevmediği kişilere bile ikramda, karşılamada kusur işlememelidir. Türk kültüründe misafirperverlik önemli bir husus olduğu için, saygı ve karşılamada herhangi bir edepsizlik ve

saygısızlık hoş karşılanmaz. Aksini yapanları birer kabadayı ve seviyesiz olduklarını dile getirir.

“Evet sen bir seviyesizsin. Aldatılmış, kandırılmış, satın alınmış bir seviyesiz. Seni satın almak için cebine birkaç para koymaya bile lüzum yok. O kadar zavallı, o kadar pespaye bir seviyesizsin. Niçin yuh çektiğini bile açıklayamayacak kadar zekâdan mahrum bir seviyesiz.” (Atsız, 2015o: 77)

Yaratılmışların en şerefli olan insanın; ahlaklı ve terbiyeli olması gerekir. Ahlak ve terbiyeden yoksun olanlar, seviyesiz kişilerdir. Atsız, ahlaksız bireyleri aldatılmış, satın alınmış ve kandırılmış olarak niteler. Hatta onları satın almak için herhangi bir şey yapmaya bile lüzum olmadığını söyler. Ahlaksız olanların, yaptıklarının nedenini ve amacını bilmediklerini savunur. Ahlak, bireyleri insan yapmanın yanı sıra onların toplumla barışık bir şekilde yaşamasını sağlayan ve memlekete yararlı bireyler kazandıran önemli bir faktördür. Ahlak bireyin ülkesini, milletini sevmeyi gerekli kılan ve ülkenin ilerlemesine, gelişmesine katkıda bulunan toplumsal kurallar bütünüdür.

“İnsanlar mizah ve şaka yapabilirler. Fakat bazı konular vardır ki onlar asla şakaya gelmez. Orada ciddi olmak insanlık borcudur. Bayrakla alay edemezsin. Millî tarihle eğlenemezsin. Kur’an-ı mizah konusu yapamazsın. Aile namusunu hiçe sayamazsın. Bunlar millî mukaddesattır. Millî mukaddesatı olmayan millet, millet değil, hayvan sürüsüdür.” (Atsız, 2015o: 121)

“...Fakat bilhassa yukarı tabaka ahalide birden fazla kadın almak âdeti ve hakkı vardı. Evlenmelerde iki tarafın birbiriyle denk seviyede olması şarttı. Ağabeyleri ölenler yengeleriyle evlenirlerdi. ...Bu âdet Anadolu’da bugün bile vardır.” (Atsız, 2015p: 28)

Eski Türklerden günümüze kadar pek çok gelenek ve göreneğin, örf ve âdetin etkisini kaybettiği söylenebilir. Modern ve çağdaş toplum olma düşüncesi ve diğer koşullar toplumdaki maddi ve manevî değerler üzerinde birtakım etkiler gösterebilmektedir. Günümüzde birden fazla evliliğin görülmemesi ve bazı değerlerin değişmesi modernitenin ve hayat koşullarının bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

“Nazari veya teknik görgü ve bilgilerimiz ne kadar yüksek, zengin ve kuvvetli olursa olsun dürüst, temiz ve kuvvetli bir ahlaka istinat etmedikçe faydası yoktur. Hatta bu bilgi ve görgüler milletimizin menfaatlerine cevap verecek yerde, yalnız şahsi ihtiraslarımız ve hodbin emellerimiz uğrunda harekete gelirse halkımız için zararlı da olabilir.” (Atsız, 2015n:141)

Bireyleri, toplumları hatta milletleri ayakta tutan ahlakıdır. Ahlak bir toplumun ve milletin temel direğidir. Milletler ve toplumlar için kutsal birtakım değerler vardır. Bu değerler hiçbir şekilde şaka veya mizah konusu edilemez. Bayrak, namus, Kur'an bunlardan bazılarıdır. Atsız bu değerlerin şakaya gelmeyeceğini dile getirir. Atsız, bir kişi nazari veya teknik anlamda kendini ne denli iyi yetiştirmiş olursa olsun; dürüst, ahlaklı bir birey olmadığı sürece sahip olduklarının hiçbir ehemmiyetinin olmadığını söyler. Ayrıca bu bilgi ve görgülerin önem ifade etmesi için, bireyin yararından çok toplumun yararına kullanılacak nitelikte olması gerektiğini ifade eder. Aksi halde topluma zararlı olabilir. Ahlak toplumların erdemli bireyler yetiştirebilmesinin ön koşuludur. Toplumun yetiştirdiği erdemli bireyler; güvenilir, müreffeh ve yaşanabilir bir toplumun oluşmasına katkıda bulunur. Dolayısıyla ahlak toplumun her bireyi ve kesimi tarafından önemsenmelidir. Siyasette, ekonomide, eğitim ve öğretimde, kültürde ahlak üzerinde durulması, toplum ve bireyin hayatında olması gereken önemli faktörlerden biridir.

“Milletin temeli ahlakıdır. Ordu, bilgi, teşkilat gibi şeyler, ahlaktan sonra gelir. Gerek Türk milleti olsun, gerek başka milletler olsun ahlakça yüksek oldukları zaman gelişip büyümüşler, ahlak sağlımlıkları bozulduğu zaman da çürüyüp dağılmışlardır. Roma, Bizans, İran, İspanya'daki Gotlar, Araplar hep ahlaksızlıklarının bozukluğu yüzünden battılar.....Türk tarihinde geçirilen sarsıntıların baş sebebi de ahlakın gevşemesidir.”(Atsız, 2015n: 145)

“Millî ahlakın mezbahası olan bar, meyhane, balo gibi şeyler Türkiye’de yasak edilmelidir. Medeniyet bunlar değildir. Bunlar medeniyetin kanalizasyonlarıdır...” (Atsız, 2015n: 147)

Ahlak bir millet için en önemli değerdir. Milletler ve toplumlar için ordu, bilgi ve diğer unsurlar ahlaktan sonra gelmelidir. Milletlerin gelişip büyümeleri öncelikle ahlaki açıdan yüksek seviyede olmalarıyla mümkündür. Gelişip büyüme isteyen milletlerin öncelikle ahlaki değerlere önem vererek, kendilerini ahlakça yüksek seviyeye getirmeleri gerekir. Atsız; diğer alanlardaki gelişmelerin ancak yüksek bir ahlak seviyesini elde etmekle mümkün olabileceğini veya bir değerinin olabileceğini ifade etmektedir. İnsanlar toplulukları, topluluklar da ülkelerin oluşmasını sağlayan faktörlerdendir. Ülkelerin ve toplumların varlıklarını idame edebilmeleri ordu, bilgi, teşkilat gibi faktörlerden ziyade ahlak faktörüne bağlıdır. Eski Türk devletlerindeki bazı dağılımların sebebi, ahlaki gevşemelerin görülmesi olarak düşünülebilir. Bir devletin yaşanırılığı onun ahlaken iyi seviyede olmasıyla mümkündür. Devletler

büyüme ve gelişme için faaliyetlerde bulduklarında, ahlak kurallarını dikkate almaları, onların sağlam adımlar atmalarına katkıda bulunur.

“Sözün kıyası: kendimize dönelim. Ahlak, edebiyat, musiki, giyim, zevk, yemek, eğlence, hukuk, aile, âdet, an’ane ve her şeyde millî olalım.” (Atsız, 2015n: 147)

Ahlakça gelişmeyen milletlerin dürüst bir şekilde çalışmaları, üretmeleri düşünülemez. Zira ahlaken zayıf olan milletlerin tarih sahnesinden silindikleri geçmişte görülmüştür. Dolayısıyla gelişme ve büyüme isteyen milletlerin yapacağı en önemli şey, ahlaklı bir toplum meydana getirmek ve bireyler yetiştirmektir. Aksi halde o toplumun ve bireylerin ne kendilerine ne de başkalarına faydası olabilir. Eski Türk devletlerindeki veya diğer bazı yabancı devletlerdeki bozukluğun sebebi ahlak ile ilgili zayıflıklardır. Türk milleti için tehlike arz eden yapılar, yasaklanmalıdır. Bu yapılar Türk milletinin ahlaki yapısının birer celladıdır. Meyhane ve bar gibi yapılar, medeniyetin birer aracı olarak dikte edilmiş olsa da, bunlar medeniyetin aracı değil, olsa olsa medeniyetin kanalizasyonu olur. Dolayısıyla bar, meyhane gibi ahlaksızlığın diz boyu olduğu yerler derhal kapatılmalı ve millî değerlere dönerek millî olmaya çalışılmalıdır. Medeniyet aracı olarak bilinen birtakım yapılar ülkenin ve toplumun yapısını bozarak ahlaki felaketlere neden olmaktadır. Millet bu tür yapılardan bir an önce kurtarılmalı ve millî değerlere uygun yapılar topluma kazandırılmalıdır.

“Türklerin cinsî ahlakları da yüksekti. Yuva, aile ve zevce muhterem tutulurdu. Evli bir kadına taarruzun cezası idamdı. Kadın hürdü. Kocasını uzak yolculuğa gitmiş olsa bile eve gelen yabancı erkeği konuklardı. Kendisine saygı gözü ile bakıldığı için bundan bir kötülük de doğmazdı. Hâlâ Anadolu Yürüklerinde ve Türkmenlerinde, Türkistan göçebelerinde bu âdet vardır.” (Atsız, 2015n: 151-152)

“Eskiden bazı Türklerde şöyle bir âdet vardı: Bir genç erkek evlenmek istediği kızın çadırına üç gece gizlice girer. Kızla birlikte yatarlar, kızın anası ve babası bunu sezse bile ses çıkarmazlar. Üç gecede erkek, kendisiyle evlenmesi için kızı razı edebilirse, dördüncü günü babasına giderek kızı ister. Kandıramazsa çekilir gider. Fakat bu üç gecede en ufak bir ufak bir uygunsuzluk olmaz. Erkek ve kız birbirlerine karşı kötü düşünce beslemez...Bu da gösteriyor ki Türkler hem ahlaklı, hem de iradeli bir millettir. ...Biz bu Türk ahlakına tam olarak sahip bulunduğumuz zamanlarda yükseldik..... Yükseldiğimiz zamanlar bu toprak, büyük millî davalar için kendini feda eden, yalan, ikiyüzlülük bilmeyen, vicdanını satmayan insanlarla dolu idi. Niğbolu’da 60.000 Türk, birleşik Avrupa’yı yenerken; Yavuz, korkunç çölleri aşarken, Kanuni boy ölçüşmek için Şarlıken’in ordusunu ararken böyle yıkılmaz ruhlu bir topluma dayanıyordu. Ahlak, millet yapısının temelidir. O olmadan hiçbir şey olmaz.” (Atsız, 2015h: 50)

Eski Türk devletlerinde kadına büyük değer verilirdi. Evlenecek kızın, beğendiği ve sevdiği bir kişi ile evlenmesi için türlü fırsat ve imkânlar verilirdi. Erkek, sevdiği kızın çadırına gidip onu kendisiyle evlenmek için ikna etmeye çalışırdı. Kız, ikna olmazsa zorla evlendirilmeye çalışılmazdı. Bu durum eski Türklerde kadına verilen değeri göstermektedir. Burada aynı zamanda Türk toplumunun ahlakî incelikleri göze çarpılmaktadır. Erkek, kızını ikna etmek için gece kızın çadırında kalmış olsa bile, uygunsuz herhangi bir şeyin olmaması Türklerin gelenek, örf ve âdetlerine ve atalarının ahlakî yapılarına ne denli uyduğunu ve önem verdiğini göstermektedir. Türk milleti, bu ahlak yapısına uyduğu zamanlar yükselmiş ve önemli işler başarmıştır. Tarihte yapılan pek çok savaş, bu ahlak sayesinde kazanılmıştır. Ahlak devlet ve milletlerin temelini oluşturan önemli bir etkidir. Ahlak olmadan, ortada ne devlet ne de millet kalır. Atsız, eski Türk devletlerinde kadının devlet yönetiminde söz sahibi olduğunu, ona değer verildiğini, toplum içinde kadının önemli bir yerinin olduğunu göstermeye çalışmıştır.

“Ahlakın meydana gelmesinde en önemli sebep soydur. Bir toplumun ahlakı, soyunun karışması ile değişebilir: Türk Ahlakı en eski çağlardan beri toplumcudur. Yani toplumun menfaati insanlarınkinden üstün tutulur. Bununla beraber kuvvetli şahsiyetler daima saygı görmüşler ve topluma faydalı olmuşlardır. Ferdîyete değer vermeyen Türk ahlakı, şahsiyete saygı göstermiştir.” (Atsız, 2015h: 47)

“Türkler en eski çağlardan beri kırmızı, şarap ve rakı içerek sarhoş olurlar, fakat ciddiyetlerini, vakarlarını asla bozmazlardı. Ziya Paşa'nın XIX. Yüzyılda yazmış olduğu;

Bed-mâye olan anlaşılır meclis-i meyde,
İşret, Güher-i âdemi temyize mihenktir.

Beytini sanki hepsi biliyordu. Değil sarhoş olup cıvılamak, sendelemek bile ayıptı. Cengiz Han'ın oğlu Çağatay, bir gün küçük kardeşi olup büyük kaanlık mevkiinde bulunan Ögedey ile birlikte çok içerek ciddiyete aykırı sayılabilecek bir harekette bulunmuş, ertesi gün Ögedey'e giderek bir gün önceki hareketinden dolayı cezalandırılmasını istemişti.” (Atsız, 2015h: 49)

Atsız, Türk soyunun diğer soylarla karışmasına kesinlikle karşıdır. Bu nedenle çoğu zaman bir Türk'ün ancak başka bir Türk ile evlenebileceğini veya evlenmesini gerektiğini söyler. Türk tarihine bakıldığında, bazı Türk devlet hükümdar veya kağanlarının Türk olmayanlarla evlendiği, devletin bu yüzden zayıfladığı ve yıkıldığı, savaşlarda yenilgilere uğratıldığı bilinen bir gerçektir. Atsız bu yüzden, hiçbir Türk'ün başka ırktan kimseyle evlenmesinin doğru olmadığını düşünmektedir. Türk soyu; ahlaklı, erdemli ve kendi değerlerine önem veren bir soydur. Türk ahlakı, Türk soyunun başka soylarla karışmasıyla değişebilir. Türk ahlakı, toplumcudur, toplumun menfaati, bireyin ve insanların menfaatinden üstün tutulur. Toplum,

bireyden daha önemlidir. Şahsiyetli insanlar yani ahlakıyla toplumda yer edinen insanlar, topluma daima faydalı olmuşlardır. Türk ahlakı, bireyciliğe değil, şahsiyete önem verir. Türkler ciddi bir millettir. İçki, kımız içtikleri zaman bile ciddiyetlerinden ödün vermezler. Bu hususta ciddiyetlerine gölge düşürecek her şeyden kaçınırlar. Bu yüzden sarhoş olup sendelemekten bile çekinirler. Cengiz Han'ın oğlu Çağatay, kardeşi doğunca çok içtiğinden Türk ahlak ve ciddiyetine sığmayacak şekilde davranmıştır. Çağatay, Ögedey'e giderek yaptığı hareketten dolayı cezalandırılmak istemişti. Çağatay'ın bu isteği Türk ahlak sisteminin herkes için genel geçer bir yapıya sahip olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

2.2. Bozkurt Algısı

Bozkurt Türk milletinin millî sembollerindendir. Zira Türkler çok eski çağlarda, totemin görüldüğü dönemde kendilerinin bir bozkurttan türediklerine inanmışlardır. Mukaddes bir hayvan olarak görülen bozkurt, Türk tarihinde önemli bir değere ve yere sahiptir. Dede Korkut'ta kurdun yüzü mübarek olarak geçer.

“Kurt, Türk mitolojisinin en önemli sembolüdür. Kurt çok eski çağlarda Türklerin bir totemiydi. Kurt, fakat Göktürk çağında bir totem olmaktan ziyade kutsal bir sembol haline girmişti.” (Ögel, 2014: 45)

Göktürklerin tarih sahnesine çıkmaya çalıştıkları dönemde, düşmanları tarafından tamamen ortadan kaldırıldığı rivayet edilir. Geride sadece küçük bir çocuğun kaldığı da başka bir rivayettir. Zor durumda kalan çocuğun bir bozkurt tarafından kurtarılıp büyütüldüğü ve büyüyen bu çocuğun kurtla evlenip çocuklarının olduğu ve soyunu bu şekilde devam ettirdiği rivayet edilir. Göktürkler bu rivayetlerden hareketle, kendilerinin bir bozkurttan türediklerine inanır.¹ Bu yüzden bozkurtun sadece bir hayvan olarak algılanmasını, Atsız; bayrağın sadece bir bez parçası gibi değerlendirilmesine benzetir. Oysaki bayrak, uğruna can verilen, şehit olunan kutsal bir değerdir. Bozkurta bu şekilde bakıldığında, sadece bir hayvan olarak değerlendirilmemiş, kutsal bir canlı olarak kabul edilmiş olur. Atsız Göktürkler'in tarihini işlediği Bozkurtlar romanında Göktürkler'in bir bozkurttan türediklerini anlatmaya çalışmıştır:

---

¹ Hemen hemen bütün Türk destanlarının birinci derecedeki unsuru olan kurt süsü, gerek Türeyiş ve Bozkurt Destanları'nda özellikle ilahileştirilmekte, neslin başlangıcı ve sürekliliği bu ilahi süse bağlanmaktadır. (Sepetçioğlu, 2004: 141)

Kara Ozan'ın yaktığı ağıtlara karşılık olarak etraftakilerin “parçalanır yürekler” diye inleyip ağladıkça bozkurtun uluması gibi ağlayarak bozkırın inletmeleri ve karşıdaki ormanın içinde başka Bozkurtların soydaşlarına kendi sesleriyle karşılık vermesi, Türklerin bozkurt soyundan geldiklerine inandıklarını göstermektedir.

“Bozkurt ailesinin oğulları olduğumuzdan aramızda ayrılık, aykırılık yoktur. Seni de Kül Er Tegin erlerimden ayrı tutmuyorum... Siz hepiniz burada benim öz beğlerim, çerilerim ne ise osunuz.” (Atsız, 2015ı: 68)

“Kür Şad! Tulu Han'ın elçisi gibi konuşuyorsun.

Hayır.

Bozkurt soyundan bir Türk şadı gibi konuşuyorum.” (Atsız, 2015ı: 331)

“Başlarında Ay Hanım bulunuyordu.

Anası, İşbara Han'ın kızı olduğu için bir yandan da Bozkurt ocağına bağlı olan bu kağan kızı bizi iyi ağırladı.

İlteriş Kağan'a bağlılığını gösterdikten sonra armağan olarak bir kılıçla yedi tane soy at gönderdi.” (Atsız, 2015ı: 535)

Tün Yabgu Kağan'ın mektubundaki bu cümleler, Göktürk sülalesinin bir bozkurttan türediğine inanıldığını göstermektedir. Bu nedenle Türk kültür ve siyasi hayatında bozkurtun önemli bir yeri vardır. Bozkurt kimi zaman bir kurtarıcı kimi zaman da cesaret verici kutsal bir değer olarak görülmüştür. Destan edebiyatımızda da kurt önemli bir motiftir. Atsız'ın Bozkurtlar romanına bakıldığında, bozkurt motifine yer verdiği görülmektedir. Atsız, bozkurtun millî sembol olduğu, dolayısıyla ona saygı gösterilmesi gerektiği görüşündedir.

“Sürülseler de dilleri bozulup değiştirilse de günün birinde yeni bir Bozkurt doğup Türk ellerini kurt başlı sancak altında birleştirir, değişen lehçeleri tek bir edebi Türkçe haline sokar, Türk'ten boşaltılan Türk ülkelerini Türklerle doldurur. Yoksun budunu bay kılar, azlık milleti çok eder, geri kalmış en ileri ve üstün seviyeye ulaştırarak tarihin önüne geçilmez zaruretini gerçekleştirir.” (Atsız, 2015h:116)

Bozkurt; aynı zamanda gücün ve egemenliğin sembolüdür. Günümüzde kullanılan ‘kurt gibi adam’ sözü; tuttuğunu koparabilen kişiler için kullanılmaktadır. Bu deyim mitolojik anlamda, Türklerin bir bozkurttan türeyip tekrar devlet kurmalarına dayandırılabilir. Türkler; iradesi güçlü, geçmişi ve geleneği çok eskilere dayanan bir millettir. Geleneği ve geçmişi güçlü olan Türk milleti, her zorluğun üstesinden gelebilecek iradeye sahip bir millettir. Türkler, geçmişte birçok zorluğa maruz kalmış ve bunlarla mücadele etmiş, en zayıf olduğu zamanda bile, zorluklara

göğüs germeyi başarmış bir millettir. Burada Atsız, Türk milletinin güçlü millet özelliğini ortaya koymaya ve ifade etmeye çalışmıştır. Türk milleti; Ötüken’de Ergenekon’da, Orta Asya’da; nasıl devlet kurup hüküm sürdüyse, en zor şartlarda nasıl ayakta durabildiyse bugün de aynı şekilde ayakta durabilme iradesine sahip bir millet olduğu gibi, aynı şekilde devlet kurabilme gelenek ve iradesine de sahiptir. Türk milleti, gittiği en elverişsiz yerleri bile imar ve inşa edebilecek kabiliyete sahip bir millettir. Bu nedenle Türkler gittiği her yeri mamur hale getirme özelliğiyle bilinir. Bozkurt, Türk milleti için büyük önem ifade eder. Atsız da bozkurtu kutsal bir varlık gözüyle değerlendirmektedir. Bozkurt destanında, Göktürklerin bir bozkurttan türediğine inanılır. Bu yüzden bozkurt, Türklerde türeyişin ve kahramanlığın bir sembolü olarak görülür.

Atsız bozkurtu kutsal ve kahraman bir sembol olarak görmekte ve Türk milletinin, Göktürklerde olduğu gibi, bugün de bir bozkurttan tekrar türeyeceğine ve yeniden dirilip çoğalacağına inanmaktadır. Zira Türkler, millet olarak gittikleri yerlerde çoğalmış ve oraları bayındır hale getirmiş bir millettir.

“Ötüken mukaddes bir ülke, 7 ve 9 mukaddes sayılar, doğu mukaddes taraf, demir mukaddes maden, kılıç mukaddes silah, bozkurt mukaddes hayvandı.”² (Atsız, 2015n: 270)

Atsız şiirlerinde de bozkurt fikrine yer vermiştir:

Bozkurt bizim ünümüz

Şan doludur dünümüz.

Erince son günümüz

Bütün dirlik düş olur. (Atsız, 2015ı: 414)

Bozkurt algısı/fikri Atsız için önemli bir yere sahiptir. Gerek makalelerinde ve Bozkurtlar romanında gerekse şiirlerinde bozkurt fikrine yer veren Atsız için, bozkurt düşüncesinin ne kadar önemli olduğu açık bir şekilde görülmektedir. Eski Türklerde bozkurt ne kadar önemli ve kutsal bir varlık olarak değerlendirilmişse Atsız da bozkurtu o kadar kutsal olarak değerlendirmiştir.

“Kurt Türk efsanelerinde merkezî bir rol oynamaktadır. Göktürk hükümdar sülalesi olan Aşına ailesinin atası bir dişi kurt idi.... Göktürk hakanları atalarının

---

² Bu ifadedeki Ötüken, 7 ve 9 sayıları, doğu tarafı, demir madeni, kılıç gibi kavramlar; Atsız ve Mitoloji başlığı altında detaylı olarak açıklanmıştır.

hatırasına hürmeten, otağlarının önüne altun kurt başlı tuğ dikiyorlardı.” (Kafesoğlu, 1998: 330)

Genel itibarıyla kurt/bozkurt, Türk edebiyatı için önemli bir semboldür. Türk efsane ve destanlarında kurt motifine sıkça rastlanmaktadır.³ Türk destanlarında kurt; özgürlüğün, cesaretin ve çevikliğin sembolü olarak yer almaktadır. Bu durum kurdun günümüzde de önemli bir yerinin ve anlamının olduğunu göstermektedir. Atsız'ın; Bozkurtların Ölümü, Bozkurtlar Diriliyor (sonradan Bozkurtlar olarak ikisi de birleştirildi) ile Deli Kurt roman isimlerinin kurt isminden oluşması, Atsız da bir bozkurt hayranlığının olduğunu en açık göstergelerinden biridir. Atsız'ın romanlarına verdiği kurt isminden hareketle, romanlarının konusu ve onun bozkurt düşüncesi hakkında fikrinin ne olduğu anlaşılabilir. Atsız'ın kişiliği ve fikri düşüncesi ile ilgili bilgi sahibi olan biri, onun bozkurtla ilgili düşünceleriyle çıkarımda bulunabilir.

2.3. Türk Destanları ile İlgili Görüşleri

Milletleri derinden etkileyen tarihî ve sosyal olayları, daha çok manzum şekilde anlatan edebi eserlere destan denir. Destanlar, aklın ve bilimin egemen olmadığı ilk çağlarda ortaya çıkan sözlü edebiyat ürünleri olarak değerlendirilebilir. Milletlerin tarihi, kültürü, folkloru ve yaşadıklarını dile getiren destanlar; mitolojik, efsanevî, folklorik ve tarihî pek çok öge barındırabilmektedir. Destanlar; mitolojik, efsanevî, tarihî ve kültürel unsurlar barındırması nedeniyle halkbilim çalışmaları açısından önem teşkil eder. Destanlar, anonim olup halkın ortak belleğinin ürünüdür. Türk edebiyatında destanlarla ilgili farklı kişiler tarafından önemli çalışmalar yapılmıştır. Atsız bu çalışmaları yapan yazarlardan biridir.

“Destanlar bir milletin bütün varlığını; elemlerini, kederlerini, sevinç ve coşkunluklarını kısaca, heyecanlarını hareketlendiren bütün duygu ve düşünce yapısını oluşturan zengin hazinelerdir.” (Sepetçioğlu, 2004: 9)

Hüseyin Nihal Atsız destanların genel nitelikleriyle ilgili olarak şu bilgileri verir:

---

³ Bu konuda Oğuz Kağan Destanı'nda kurdun Oğuz'a yol göstermesi, Cengiz Han Destanı'nda Duyun Bayan'ın ışık şeklinde gelip, kurt şeklinde gitmesi Türeyiş Destanı'nda kurttan türeme gibi örnekler verilebilir. (Şişman, 2009: 74)

“Mazideki büyük vakaların, savaşların, kahramanlıkların şiirleşmiş şekli olan millî destana malik bulunmak her millete nasip olmuş bahtiyarlıklardan değildir. Geçmiş zamanı, tüller arkasından görülen müphem manzaralar gibi gösterip bizi büyük karanlıktan kurtaran, bir ırkın istikbali hakkındaki ümitlerini hayal meyal belirten, bir milletin yüksek edebiyatının tohumlarını taşıyan millî destan, millî hazinenin en yüksek değerli mücevherlerinden biridir. Fakat bu mücevherin tam değerini bulabilmesi için yüksek bir sanatkârın elinde yıllarca işlenmesi, şekillendirilmesi lazımdır.” (2015m: 239)

Destanların meydana gelmesi için; milletlerin, deprem, kıtlık, doğal afet, göç, savaş, gibi olağanüstü olayları yaşamış olması gerekir. Millî destanların oluşması bazı şartlara bağlıdır. Bu şartlar; millî destanı yazılacak milletin olağanüstü destansı olaylar yaşaması, bu olağanüstülükleri destanlaştırabilecek kabiliyette yüksek sanatkârlarının olması ve olağanüstü destansı olayların üzerinden destanlaşabilecek kadar zamanın geçmesi gerekir.

Millî destan, milletlerin en önemli hazinesidir. Millî destan, ait olduğu milletlerin, hikâyeleridir. Destanlar, bir milletin sahip çıkması gereken en önemli değerlerindedir ve ait olduğu milletin edebiyatının ve tarihinin önemli kaynaklarından, yine destanlar, ait olduğu milletin gelenek ve göreneklerini, inançlarını, kültürlerini ve mücadelelerini yansıtmaları açısından da önemlidir. Destanların bu niteliği, ait olduğu milletin tarihi açısından da önemli bir kaynak olarak görülebilir.

Hüseyin Nihal Atsız destanlardaki temel unsurlar hakkında şu bilgileri verir:

“Türk tarihinin hamasî ve lirik bir yankısı olan millî destanımız (Alp Er Tunga) bize milattan önceki yedinci asrın kırıntılarını dile getirdiğini söyler. Firdevsi, İranlıların Afrâsiyab dedikleri millî Türk kahramanından Şehname’de mağlup ve fena bir tip olarak bahseder. Türk destanlarına bakıldığında bedîî ve hamasî unsurlar görülebilir; kadının güzelliği, kadının ilham verici ve vefakârlığı, kahramanlıkta ölçsüzlük, iyiliğin daimi galebesi, gafletin her zaman ceza görmesi, namus ve şerefın hayattan üstün tutulması Türk destanlarında başlıca unsurlardır.” (2015m: 240- 241)

Atsız, Türklerin ilk millî destanının Alp Er Tunga destanı olduğunu dile getirir. Alp Er Tunga’nın Türklerin en eski destanı olduğunu dile getirmenin yanı sıra destana Türk tarihinin hamasî ve lirik sıfatını yakıştırır. Türklerin millî destan kahramanlarının, başka milletlerin destan yazarları tarafından kötülendiğini dile getirir ve buna karşı çıkar. Türklerin millî destanlarındaki kahramanların, olumlu birçok özelliğe sahip olduğunu belirtir. Türklerin millî destanlarında; kutsal değerlerin yer aldığı, kadına önem ve değer verildiği, kahramanlık örneklerinin görüldüğü, iyiliğin daima galebe çaldığı ve yapılan haksızlıkların cezasız

kalmadığının anlatıldığını söyler. Dolayısıyla başka milletlerin yazarlarının Türk destanları hakkındaki olumsuz yaklaşımları, Türk destanlarının olumlu ve millî niteliklerini gölgeleyemeceğini ifade etmektedir. Destanlar, bir milletin hafızasıdır. Yaşanan çoğu tecrübe, olay vs. bu hafızada yer edinmiştir. Türk destanları kahramanlık ve örnek şahsiyetlerle dolu destanlardır. Türk destanları; Türk milletinin ahlakî değerlerini, örfünü, inancını, folklorunu yansıtır.

“Bugün Türk destanı hakkındaki bilgimizin tam olmadığı muhakkaktır. Anadolu’da yer yer mühim destan parçalarının halk ağzında yaşamakta olduğunu gösterecek deliller vardır. Bu delillerden biri son yılların halk bilgisi araştırmaları sırasında elde edilen bazı yeni, Dede Korkut varyantları, diğeri de Baki Arık tarafından neşrolunan “Adana’nın Fethi Destanı” adlı küçük kitaptır.” (Atsız, 2015m: 242)

Türkler, zengin bir destan kültürüne sahip millettir. Ancak bu zengin destan kültürü ile ilgili yeteri kadar bir bilgiye sahip olmadığımız muhakkaktır. Türk destan tarihleri ve destan devrinde yaşanmış olağanüstü olaylarla ilgili çalışmaların yapılması gerekmektedir. Zira Türklerin zengin destan kültürü ve geçmişinin gün yüzüne çıkarılması, Türk kültür, tarih ve folkloru açısından önem arz etmektedir. Daha önce yapılan çalışmalarda, yeni Dede Korkut varyantları ve Adana’nın Fethi adlı destanların ortaya çıkarıldığı görülmektedir. Türkler, çok eski bir millet olduklarından, bundan sonraki çalışmalarda yeni destanlar veya yeni varyantlar ortaya çıkarılabilir. Zengin bir kültürel mozağe sahip olan Anadolu’da, halkın ağzında yer yer destan parçalarının yaşadığı görülmektedir. Türk tarihi, kültürü ve hayatı araştırıldığında, destansı pek çok olayın yaşandığı görülebilecektir. Dolayısıyla Türk halkbilim uzmanlarının yapacağı yeni saha çalışmalarıyla yeni destanların ortaya çıkarılabileceği söylenebilir. Geçmiş çok eskilere dayanan Türk milletinin, destansı pek çok olay yaşadığını söylemek mümkündür.

Hüseyin Nihal Atsız Anadolu’daki ilk Türk destanları ilgili olarak ise görüşlerini şöyle ifade etmektedir:

“Seyyid Battal Gazi Hikayesi, mevzuunu Anadolu’daki İslam – Bizans kavgalarından almış olmakla beraber, bu kavgaların Selçuklular değil, daha önceki Arablar devrini terennüm ettiği ve kahramanları hep Arapça isimler taşıdığı için hakikat bir Türk destanı manzarası göstermez. Köprülüzade Fuad Bey her ne kadar bu destanı Anadolu Türk destanlarının ilki diye göstermişse de masal unsuru ile çok karışmış olan Battal Gazi Hikayesi’nin diğer Türk destanlarındaki umumi karakteri göstermediği muhakkaktır... Zannımca Batı Türklerinin yani Türkiye, Irak ve Azerbaycan Türklerinin ilk destanı mahsulleri de Dede Korkut Hikayeleridir. Menşeyini Türkistan’dan ve hatta kısmen Gök Türkler çağından aldığı belli olmakla beraber Doğu Anadolu’da mahallileşmiş, değişmiş, tekamül etmiş olan bu hikayeler Battal Gazi destanı ile kıyas olunmayacak kadar millî ve destani karakter taşımaktadır.” (2015m: 252)

Türk edebiyat tarihi araştırmalarıyla edebiyatımızda önemli bir yeri olan Fuad Köprülü, Seyyid Battal Gazi Destanı'nı, her ne kadar Türklere ait bir destan olarak değerlendirse de; Atsız, Seyyid Battal Gazi Destanı'nın Türklere ait olmadığını söyler. Atsız, bu destanın, diğerk Türk destanlarındaki umumi karakteri göstermediğini iddia eder. Seyyid Battal Gazi Destanı'na, masalsi öğelerin çok karışmasının yanı sıra, destanda geçen olayların Araplar devrini anlatması ve kahramanların hep Arapça isimler taşıması, bu destanın Türklerin ilk destanı olmadığını gösterir Türkiye, Irak ve Azerbaycan Türklerinin ilk destanı mahsulleri Dede Korkut Hikâyeleri olarak düşünölmektedir. Kaynağı Türkistan, Gök Türkler'den olan ve Doğu Anadolu'da olgunlaşan Dede Korkut hikâyeleri, Seyyid Battal Gazi destanıyla kıyaslanmayacak kadar daha millidir. Seyyid Battal Gazi Destanı, Türklerin başından geçenleri içermediğinden, diğerk Türk destanlarına göre masalsi unsurlarla çok karışık olduğundan Türk destan niteliğı taşımamaktadır. Millî destanlar, ait oldukları milletin kültürünü, folklorunu, tarihini yansıtır. Türk destanları, Türklerin başından geçen olağanüstü gerçekliklerin ifadesidir. Dolayısıyla Seyyid Battal Gazi Destanı'nın Türk destanı olmadığı anlaşılmaktadır.

Hüseyin Nihal Atsız Alp Er Tunga'nın Efrasiyab'a dönüşmesi hakkında şunları söyler:

“Alp Er Tunga destanı için Türk malı olduğu halde Türkler arasında hemen hemen unutulmuş, fakat Türklerden alınan zengin parçaları Firdevsî tarafından Şehnâme'ye sokularak İranlılara mal edilmiştir.” (2015m: 253)

Tarih, kültür ve folklor, milletleri ayakta tutan önemli temel dinamiklerdir. Temel dinamiklerine sahip çıkmayan ulusların, değerlerine yabancılaşması ve onlara yabancılaştırılması kaçınılmazdır. Alp Er Tunga bir Türk destanı olduğu halde İranlıların kendi destanlarına eklemeleri bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Alp Er Tunga, Türklerin ilk destanı olmasına rağmen, Türkler bu destanı yeteri kadar sahiplenmediğı için İranlılar sahiplenmiş ve kendi değerlerinden oluşan bir destan gibi Şehname destanına eklemişlerdir. Destanlar, milletlerini kültürlerini, manevi değerlerini, folklorunu ve tarihini içermesi bakımından millî bir nitelik kazanırlar. Bu nedenle bu tür eserlerin korunması ve bunlara sahip çıkılması gerekmektedir. Kültürünü ve tarihini unutan milletlerin asimile olması kaçınılmazdır. Bu nedenle millî değerlere sahip çıkılması gerekir.

Danişmend Gazi Destanı'nı Atsız, Zeki Velidî Togan'ın Türk destanı saymasına karşı çıkar. Zeki Velidî Togan'ın fikirlerinden etkilenen Atsız, Danişmend Gazi Destanı'nın Türk destanı sayılması hususunda Togan ile aynı fikirde olmadığı görülmektedir.

“Danişmend Gazi herkesin bildiği on birinci asırdaki Anadolu fatihlerinden biridir. Danişmend Gazi destanının eski karakteristik Türk destanına fazla benzemediği muhakkaktır. Zannımca bunun sebebi bu hikâyenin destanlaşacak kadar şifahi bir ömür geçirmeden kitaba geçirilmiş olmasıdır.” (Atsız, 2015m: 253)

Tarihte milletlerin başından geçen olağanüstülüklerin destan niteliği kazanabilmesi için, hikâyelerin destanlaşabilecek kadar sözlü anlatıma dayalı bir ömür geçirmeleri gerekir. Destanlar anonim olup sözlü edebiyat ürünleridir. Sözlü edebiyat ürünü olan destanların oluşabilmesi için, yaşanan olağanüstü olayların halkın dilinden kuşaktan kuşağa aktarılarak sözlü bir ömür geçirmesi gerekir. Millî destanlar bu şifahi dönemden geçerek oluşmaktadır.

2.4. Fikrî Örgüsü

Atsız; edebiyatçı, tarihçi, Türkolog kimliğinin yanı sıra, bir düşünce adamı olarak da nitelendirilebilir. O, ülke menfaati için kalemiyle çeşitli görüşlerini ortaya koymaya çalışmış, bu minvalde mücadelesini yürütmüştür. Atsız'ın bazı hususlarda ortaya koyduğu fikirleri önemsenmelidir. Sözgelimi; kültür, dil, tarih gibi hususlarda ortaya koyduğu fikirleri çok önemlidir. Atsız, Türkçü kişiliğiyle fikirlerini savunmuştur. Kültür hususunda savunduğu fikir, kültürün millî olması gerektiğidir. Kültür bir milletin maddi ve manevi dayanaklarından biridir. Kültür millî olduğu ölçüde, ömrü daha uzun olur. Aksi halde kültürün yozlaşması, asimile olması, dolayısıyla yok olmaya yüz tutması işten bile değildir. Fakat kültür millî olur, bu millî kültürle yetişen yeni nesil millî kültüre sahip çıkarsa, o zaman kültürün yozlaşması da unutulması da imkânsız hale gelir. Atsız aslında bir ülkü adamıdır. Onun asli vazifesi Türkçülükten öte olan, ülkücülüğüdür.

Atsız, Ülkü sahibi bir milletin kendisini ve ülküsü ilerletmesi, koruması için daima taarruzda olması gerektiğini söyler. Aksi halde saldırmayan millete, saldırılır diyerek kendisinin haklı olduğunu göstermeye çalışmıştır. Dini inancı içine alan millî ülkünün insanı hayvandan ayıran ve millî ülkünün insanı güçlendiren, sürükleyen ve asil hale getiren bir faktör olduğunu söyler. (2015h: 31)

Atsız, ölkü sahibi bir ölkenin/milletin veya bireyin kendini geliştirmesi için sürekli bir arayış, uğraş, mücadele ve çalışma içinde olması gerektiğini savunur. Çünkü ölkü, bir büyüklük davasıdır. Yaşamak için savaşmak gerekir. Çıkarları çatışan milletlerin, birbirleriyle savaşmaktan ve mücadele etmekten başka çıkar yolları yoktur. Savaşmak ve mücadele edebilmek için çalışmak ve üretmek gerekir. Çalışmanın ve üretmenin en önemli dayanaklarından biri ölkü sahibi olmaktır. Ölkü sahibi olunmadan bunları başarmanın mümkün olmadığını dile getirir. Çalışmayan, atalet içinde olanların kendini geliştirmesinin pek mümkün olmadığını anlatır. Atalarımız: “İşleyen demir pas tutmaz” der. Çalışan insan sürekli bir yenilenme, gelişme ve ilerleme içinde olur. Bu nedenle çalışmak ölkü sahibi birinin düsturu olmalıdır. Ölkü sahibi kişiler kendilerini geliştirdikleri oranda ölkesine ve milletine faydalı olurlar. Bir ölkücünün asıl gayesi vatanına ve milletine faydalı olmaktır. İnsanı asil hale getiren, sahip olduğu millî ölküdür. Millî ölkü ruhi kuvvetin, yürütedicidir. Millî ölkü, beden ve ruhen kuvvetli olmanın en önemli gereklerinden biridir. Ölkü, hedef ve bir amacının olması demektir. Hedefi olmayan birinin ilerlemesinin, kendine ve milletine faydasının olmayacağı söylenebilir. Ölküsü olmayan biri, gideceği limanı bilmeyen gemi gibidir. Gideceği limanı bilmeyen birinin ne kendisine ne de milletine faydası olur. Ölkü ilk önce bir gönül işidir. Gönüllülük olmadan ölküde süreklilik olmaz. Ölkücülük, ölkünün bir ürünüdür. Ölkücü; hedefi olan, idealist, vatani için pragmatist düşünen kişidir.

“Atsız’ın fikirlerinin merkezi noktasını, onun gönülden bağı bulunduğu Türkçülük oluşturmuştur. O bütün hayatını Türklük aşkı ve Türklüğe hizmetle geçirmiş, bütün hadiseleri Türklük açısından değerlendirmiştir.”(Kadı, 2000: 12)

Türkçülük, Atsız’ın hayatında önemli yer edinen fikir akımlarından biridir. Onun Türkçülüğü; memleket ve millet menfaatine de dayanmaktadır. Hayatını Türklüğe hizmete adamaya çalışan Atsız’ın, Türklük dairesinde meydana gelen tüm olayları, Türk(çü)lük çerçevesinde değerlendirmeye çalışmıştır.

Yaptıkları, ölkücülüğünün bir gereği olan Atsız, eylemlerinin vatan ve millet menfaatine uygun olmasını istemektedir. Dolayısıyla onun gerek ortaya koyduğu fikirleri gerekse eserleri ölkücülüğünden bağımsız olarak düşünülemez. Atsız’ın en önemli varlığı, ölkücülüğüdür. Onun eserlerinin dayanak noktası, kaynağı ölkücülük fikridir. Ölkücülük, onun Türkçülüğünün temelidir. Onun Türkçülüğü, ölkücülüğünden ayrı düşünülemez. Atsız bu sebeple, Türk ölkücülüğünün ve

Türkçülüğünün temel dayanaklarından biri olarak düşünülebilir. Atsız Türk ırkının üstünlüğüne inanan biridir. Devletin önemli makamlarına yabancıların yerine Türk ırkından gelenlerin istihdam edilmesi gerekliliğini savunanlardandır. Atsız, ülkücü ve Türkçü olmanın yanı sıra Turancılık düşüncesine de sahiptir. Turancılık fikriyle Atsız, bütün Türkleri tek çatı altında birleştirme amacındadır. Turancılık, Türkleri her alanda birleştirmeyi amaçlar. Sadece bir yönden birleşmekle Turancılık fikri yerine getirilmiş olmaz. Kültür, gönül ve dil birliği mutlaka olmalıdır. Atsız bir yazısında, Türk birliği için asıl önemli olan, alfabe ve dil birliği olduğunu söyler. Dolayısıyla, Gelişmek ve büyümek için kültürde, dilde, işte Turancılık fikri etrafında, tek çatı altında birleşmek şarttır. Atsız için Turancılık, Türklerin tarihi vatanı olan ve Türklerin günümüzde yaşadığı yerleri bağımsız duruma getirerek onları Türkiye ile tek vücut yapmaktır. Turancılıkta asıl amaç budur.

Atsız, turancılıkla ilgili olarak şunları da söyler:

“Turancılığı, bütün Türkleri yalnız kültür alanında birleştirmek diye anlamak boş ve yanlıştır. Sosyal bir kanundur ki kültür birliği ancak siyasi birlik sonunda doğar. Türk’e düşman milletlerin hakimiyetindeki Türkleri kültürde birleştirmeye imkan var mı? Yabancı millet buna izin verir mi? Sovyetler Birliği’nde alfabesi ayrılmış, yerli lehçesi edebi dil haline getirilmiş Kazak, Kırgız, Özbek, Türkmen Tatar ve Başkurt’u hangi kuvvetle, hangi metotla tek kültür içinde bizimle birleştirebilirsin? O kadar gücün varsa zaten ordularını yürütüp o ülkeleri kurtarmak elinde demektir. Ondan sonra kültür birliği için kurultayını toplar, aksi halde kültür birliğini hiçbir zaman kuramazsın.” (2015n: 34)

Atsız’ın Turancılık düşüncesi; bütün Türklerin tek çatı altında birleştirilmesi, Türklerin bağımsız hale getirilmesi, dilde ve kültürde birliğin sağlanması anlayışına dayanır; aksi halde Turancılığın gereği yerine getirilmemiş olur. Kültür birliğinin olması için; aynı duygu ve düşünce etrafında birleşenlerin bağımsız olması, dillerinin bir olması gerekir. Farklı kültür ve dille kültür birliğinin sağlanabileceğini düşünmek, ütopyik bir düşünceden öteye geçmeyeceği söylenebilir. Zira kültür birliği, dilde birliği gerektirir. Aynı dili konuşmayanlar, farklı duygu ve düşüncelere sahip olurlar; bu da kültür birliğinin oluşmasına engel olur. Zira kültür; duygu ve düşüncelerin ürünüdür, duygu ve düşüncelerde birlik olmazsa, kültürde de birlik olmaz. Atsız’ın Turancılığı, ‘birliği’ bir bütün olarak düşünmektedir. Yani kültürde, fikirde, dilde birlik ve bağımsızlık; Atsız’ın Turancılığının önemli gereklerindendir.

“Her milletin yaşamak için bir ülkeye ihtiyacı vardır. Bu ülkü, milletlere göre teferruatında değişse bile ana çizgilerinde hemen hemen bir gibidir. Çünkü şu tarihi hakikati kimse inkâr edemez ki her esir milletin ilk ülküsü istiklalini kazanmak, her müstakil milletin ilk ülküsü de henüz esir yaşayan kardeşlerini kurtarmaktır. Fütühat ve emperyalizm millî ülkülerde üçüncü bir merhaledir..... Bunun için biz de diyebiliriz ki millî

lklerdeki  merhale istiklal, millî birlik ve fütuhat olmakla beraber bunlar birbirine tedahl etmiştir.” (Atsız, 2015n:123)

Bağımsızlık her milletin hayali ve lksdr. Yeryüzünde varlığını ve egemenliğini sürdürmek isteyen Türk milleti tarih boyunca olağanüstü birçok mücadele etmiştir. Bağımsızlığa her fırsatta vurgu yapan Atsız, bir milletin yaşaması için bir ülküye ihtiyacı olduğunu dile getirir. Bu lk hangi millette olursa olsun; bağımsızlık, millî birlik ve fetih düşüncesi lksdr. Bağımsızlık ve millî birlik her milletin en önemli değerlerindendir. Türk milleti bağımsızlığı ve millî birliği için canını vermekten çekinmemiştir. Çünkü istiklal, bağımsızlık ve fetih düşüncesi Türk milleti için en kutsal değerlerdendir. Türkler geçmişte olduğu gibi, bugün de esareti kabul etmeyen ve bağımsızlığı uğruna canını veren bir millettir.

Hüseyin Nihal Atsız cesaret ve kahramanlık fikriyle ilgili şunları söyler:

“Kahramanlık terbiyesi beşikten başlayıp yüksek tahsilin sonuna kadar devam etmelidir. Evlerimizde, şehit dşmş babaların ve dedelerin hikâyeleri belki bir dereceye kadar bu terbiyeyi verebilir. Bu kâfi olmamakla beraber şimdilik buna yetişir diyelim. Kahramanlar ancak kahramanlığa inanmış öğretmenlerin telkini ile yetişir. İlkl ğretmenlerinin yüzde kaı kahramanlığa inanmıştır.” (Atsız, 2015n: 169)

Atsız eğitim ile ilgili olarak, okullarda, evlerde çocuklara yönelik eğitici faaliyetlerin olması gerektiğini savunur. Çocuklara millî duyguları, düşünceleri ve atalarımızın bu vatan için neler yaptığını anlatacak hikâyelerin ve anlatıların olması gerektiğini ifade eder. Eğitimin beşikten başladığını söyleyen Atsız, ocuklara daha ilk zamanlardan itibaren kahramanlık ve millî düşünce ve duyguları yansıtan hikâyelerin anlatılması, aşılanması lüzumuna inanır. Çocuklara böyle bir eğitimin verilmesi için öğretmenlere de büyük bir görev dştğ görülmektedir. Öğretmenin ocuklara bu tür duygu ve düşünceleri verebilmesi için, kendilerinin bu tür millî duygu, kahramanlık ve düşüncelerine sahip olması gerekir.

Hüseyin Nihal Atsız geleneksel sporların ve Türk tarihinin ilkokuldan itibaren Türk çocuklarına öğretilmesi gerektiği düşüncesini şöyle ifade eder:

“İlkkullarda ocuklara dans öğretiliyor. Ben kendim balet oynanan ilkokul temsillerinde bizzat bulundum. Çocuklarımız aktörlük de öğreniyor. Fakat hiçbir ilkokulda çocuklara güreş ğretilildiğini görmedim. Bir Türk çocuğuna güreş mi yakışır, yoksa aktörlük m? Bizim zamanımızda tarih dersi ikinci sınıfta başladı. Biz ilk Osmanlı kahramanlarını, Sırpsındığı’nı, Kosova’yı, Niğbolu’yu, Varna’yı, Mohaç’ı ikinci sınıfta öğrenirdik....şimdi ilkokulun ilk üç yılında havaiyattan, şarkı söylemekten başka bir şey öğretilmiyor.”(2015n: 169-170)

Eğitim beşikten başlar. İlkokul eğitimin en önemli dñnemidir. Çocuğa vatan, millet ve tarih sevgisi bu dñnemde verilir, verilmelidir. İlkokul ocuk için en önemli dñnemlerden biri olduğundan, çocuğun edinmesi gereken önemli dñřünceleri ve dersleri alması gerekir. Çocuğa bu eğitim dñneminde, eğlence kùltüründen ziyade, tarih ve vatan, millet duygularını aşılayan derslerin verilmesi daha yerinde bir dñřünce ve hareket olur.

“Nazarî veya teknik görgü ve bilgilerimiz ne kadar yüksek, zengin ve kuvvetli olursa olsun dürüst, temiz ve kuvvetli bir ahlaka istinat etmedikçe faydası yoktur. Hatta bu bilgi ve görgüler milletimizin menfaatlerine cevap verecek yerde, yalnız şahsi ihtiraslarımız ve hodbin emellerimiz uğrunda harekete gelirse halkımız için zararlı da olabilir.”(Atsız, 2015n: 141)

Atsız, sahip olunan değerlerin erdemli bir niteliğe sahip olmadığı sürece millet menfaatine uymayacağını, herhangi bir faydasının olmayacağını dile getirmektedir. Önemli olan sahip olunan ahlakın; dürüst, temiz ve güzel niteliklere sahip olmasıdır. Sahip olunan değerlerin ve varlığın bireyin şahsi menfaatleri için, kendi egolarını tatmin etmek veya sadece kendi ihtiyaçlarını karşılamak için kullanması halk veya millet için zararlı hale gelebilir. Bu yüzden ferdin, kendi varlık ve değerlerini kullanırken, halkın menfaatini de gözetmesi gerekir. Aksi halde ferdin kendisi için faydalı ve güzel olan bir hareket, millet için zararlı bir hareket olabilir.

Atsız, milletlerin yükselişinin ahlaka bağlı olduğu görüşünü savunur, bu hususla ilgili şunları söyler:

“Milletin temeli ahlaktır. Ordu, bilgi, teşkilat gibi şeyler, ahlaktan sonra gelir. Gerek Türk milleti olsun, gerek başka milletler olsun ahlakça yüksek oldukları zaman gelişip büyümüşler, ahlak sağlımlıkları bozulduğu zaman da çürüyüp dağılmışlardır. Roma, Bizans, İran, İspanya’daki Gotlar, Araplar hep ahlaksızlıklarının bozukluğu yüzünden battılar.....Türk tarihinde geçirilen sarsıntıların baş sebebi de ahlakın gevşemesidir.”(Atsız, 2015n: 145)

Ahlak Türk milleti için en önemli değerlerden biridir. Toplumsal birlik ve düzen için ahlak en önemli faktördür. Bir milletin veya devletin temelinde sağlam ve yüce bir ahlakın olması gerekir. Bir milletin yükselmesi, kendini geliştirmesi ancak ahlakça yüksek bir niteliğe sahip olmasıyla mümkündür. Ordu, bilgi, teşkilat gibi faktörler; yüksek bir ahlak olduğu sürece önem ifade eder; çünkü devletleri ayakta tutan en önemli faktör, yüce ahlaka sahip olmalarıdır. Geçmişte bazı Türk devletlerinin sarsıntılar geçirmesi, ahlaki bakımdan zayıf olmalarından kaynaklanmıştır.

Atsız, sonuç olarak her şeyde millî olmanın gerekliliğini savunur ve bunu da şöyle ifade eder:

“Sözün kıtası: kendimize dönelim. Ahlak, edebiyat, musiki, giyim, zevk, yemek, eğlence, hukuk, aile, âdet, an’ane ve her şeyde millî olalım.” (Atsız, 2015n: 147)

Maddi ve manevi değerlerimize, örf ve âdetlerimize, millî olan değerlerimize sahip çıkmalıyız. Yabancı olandan çok, millî olana sahip çıkmalı ve millî olanla yaşamaya, onu yaşatmaya çalışmalıyız. Millî olanla, kendimize dönmüş oluruz. Atsız her alanda millî olmayı savunur ve millî olmanın önemini vurgular.

2.5. Eski Türk Dini İnançları

Türkler tarih boyunca farklı dinlere inanmış ve yaşamlarını bu dinlere göre devam ettirmeye çalışmışlardır. Eski Türklerin göçebe bir yaşam sürmelerinden dolayı farklı dinlerle karşılaşmaları ve onlardan etkilenmeleri kaçınılmaz olmuştur. Eski Türklerde geleneksel ve örfî bir anlayışın egemen olması, Türklerin inançlarında, kağanların büyük rol oynamasına zemin hazırlamıştır.

Kağanlarına kutsallık atfeden eski Türkler, onları tanrının bir elçisi olarak görmüşlerdir. Mitolojik Türk kaynakları ve daha sonraki yazılı kaynaklar Türk kağanlarının göksel ve tanrısal irtibatlarının olduğunu gösterir. (Bang- Arat, 1970: 3-7; Günay-Güngör, 2003: 61-62) Türkler Gök Tanrı, Şamanizm, Budizm gibi dinlere inanmışlardır. Atsız’ın, eserlerinde Türklerin eski dinleriyle ilgili birtakım bilgilere yer verdiği tespit edilmiştir. Atsız’ın eserlerinde Türklerin eski dinleri olan Gök Tanrı ve Şamanizm’e ait çeşitli uygulama ve inançlara rastlanmıştır.

2.5.1. Gök Tanrı

Gök Tanrı inancı, Türklerin en eski ve en yaygın olan dini inanış biçimidir. Türklerin geleneksel dinlerinden biri olan Gök tanrı inancında, din adamlarına kam adı verilmektedir. Atsız’ın eserlerinde Gök Tanrı diniyle ilgili çeşitli inançlar ve uygulamalar tespit edilmiştir.

“Eski Türklerin Şamanizm öncesindeki dini “Gök Tanrı”diniydi. Burada göğün kendisi değil, göğün simgelediği kutsallık ön plandaydı. Yani göğün kendisine tapılmıyordu. “Ruhsal Yönetici Mekanizma” ya da bir başka ifadeyle kozmik hiyerarşi fikri Gök Tanrı dininin özünü oluşturuyordu. Türk mitolojisini oluşturan çeşitli öğelerden de rahatlıkla anlaşılacağı gibi, Türk Kağanlarının göksel irtibatları bulunmaktaydı. Bu nedenle de gerek mitolojik Türk kahramanları, gerekse de tarihte

yaşadığı bilinen kağanlar ‘Tanrı’nın Elçisi’ olarak nitelendirilmekteydi.”
(Candan, 2002: 24)

Türklerin en eski dinlerinden biri olan Gök Tanrı dinini ruhsal yönetici mekanizma oluşturuyordu. Ruhsal yönetici mekanizma, Göktürk kağanlarına göksel bir özellik bahşediyordu. Dolayısıyla halk Göktürk kağanlarına kutsallık atfederek, onları Tanrı’nın bir elçisi olarak görüyordu. Göktürklerin, Kağanlarını tanrının bir elçisi olarak görmeleri, kağanların kabul ettikleri dinleri benimsemelerine neden olmuştur. Kağanlar, hangi dine geçerse Göktürkler de o dine geçmeyi kabul etmişlerdir.

“Eski Türklerde güneş ve ay kültü, yer- su kültü, dağ kültü, atalar kültü, su kültü, taş ve kaya kültü, ateş kültü, totemizme benzer dönemler olmakla beraber, özellikle imparatorluk biçiminde büyük devletler kurduklarında, âdeta bunları terk eden, yahut bunların aşkını ifade eden ya da bunları çok da belirgin olmayan tarzda himaye eden Gök-Tanrı inanişini görüyoruz.” (Sezen, 2011: 111)

Bütün topluluk veya devletlerde olduğu gibi Türkler de tarih boyunca farklı dinlere ait inançları kabullenmek durumunda kalmışlardır; çünkü Türklerde Kağan olağanüstü kişi olarak düşünülürdü. Dolayısıyla Kağan’ın kabul ettiği dini, halk da çoğunlukla kabullenmek durumunda kalırdı. İlk zamanlar, Türklerde tek çatı altında bir toplanma mevcut olmadığından, farklı dinleri kabullenmeler söz konusu olmuştur. Bu yüzden Türklük dairesinde tek bir dinin varlığından söz etmek mümkün değildir. Farklı dini inançlara sahip olan Türklerin sosyo-ekonomik ve kültürel hayatında farklılıkların olması kaçınılmaz olmuştur. Farklı dini inançların görülmesinin en önemli sebebi, Türklerin göçebe bir yaşam tarzını benimsemesi ve kabullendikleri dinlere içten bir bağlılıklarının olmaması olarak değerlendirilebilir. Nitekim kabullendikleri dine bağlılıkları içten olsa, Kağanlarının benimsediği her dini halkın çoğunluğunun benimsemesi beklenemezdi. Türklerin Gök Tanrı dinini benimsemesinin nedeni, Türklerdeki “kut” anlayışıdır. Kut anlayışında Kağan’ın Tanrı tarafından görevlendirildiğine, onun göğün temsilcisi olduğuna inanılırdı. Kağan din değiştirdiğinde, halk da doğal olarak din değiştirmiş, bu nedenle Türklerde farklı dinlere ait inançlar görülmüştür.

Hüseyin Nihal Atsız, eserlerinde Türklerin farklı inançlarına ait örneklere yer vermiştir. Eserlerinde özellikle Gök Tanrı ve Şaman dinine ait inançlara rastlanmaktadır. Tarihçi bir yönü olan Atsız’ın, Türk tarihini İskitlerden itibaren başlattığı görülmektedir. Ancak, Türklerin bu dönemde tam olarak nasıl bir inanç yapısına sahip olduğu net bir şekilde tespit edilememiştir. Bunun nedeni yeterli

kaynak eserlerin olmamasıdır. Bilgi edinilen kaynaklar daha çok Çin kaynaklarıdır. Türkler, ilk zamanlar göçebe bir hayat sürmüşlerdir. Bozkır kültürünün hakim olduğu bu yaşam tarzında, Türklerin dininin Gök tanrı olduğu düşünülmektedir. Bu inanca göre Gök Tanrı yegâne yaratıcı ve güç sahibidir. Kafesoğlu Gök Tanrı, inanç değerlerinin temeli ve yaratıcısı olduğunu ve ona kurbanlar sunulduğunu belirtir. (1998: 307) Gök Tanrı, kişilerin hayatlarına direkt müdahale etme ve cezalandırma erkine sahiptir. Onun isteklerine karşı gelinmez.

Atsız'ın, eserlerinde böyle bir Tanrı fikri ve düşüncesini anlatmaya çalıştığı görülmektedir. Bozkurtlar adlı eserin kahramanlarından yüzbaşı; işlerin yolunda gitmemesini, Tanrı'nın kendilerine yüz çevirmesi olarak değerlendirir. Doğa olaylarının aleyhlerinde olmasını, Tanrı'nın kendilerine verdiği bir cezanın tezahürü olarak görür ve şöyle der:

“Yıldırımlar ortalığı ineltmeye, yağmur bardaktan boşanırcasına yağmaya başladı. Çalık'ın keskin borusu öterken çeriler yıldırım hızı ile fırlayarak atlarına koştular...Korkunç yıldırımlar sağdan soldan çatlarken; dolu, yüzlerini acıtırken yüz atlı karşiki dağa doğru dolu dizgin at sürdüler.”(Atsız, 2015: 19)

“Yıldırımlar sıklaşmıştı. Yüzbaşı bir an durdu: “Türk Tanrısı bizden yüz mü çevirdi? Diye düşündü.” Sonra sert, gür sesiyle şöyle haykırdı: “Hepiniz buraya gelin, yanımda toplanın!” Erler bu buyruğa baş eğerek toplandılar. İşbara Alp bağırdı:” Tanrı ya bizden yüz çevirdi, yahut kılıçlarımızı keskinleştirmek istiyor.”(Atsız, 2015: 20)

Burada İşbara Alp, Gök Tanrı'nın ya bir cezalandırma yapacağını ya da bir zafer vereceğini düşünmektedir. İşbara Alp tabiatın, onların düşmanla mücadelesinde, şartları onların aleyhinde zorlaştırmasını; cezalandırma, kılıçlarımızı keskinleştirmek istiyor ifadesiyle de zafer müjdeleyicisi olarak değerlendirmektedir. Ancak yaşananlar, aslında Gök Tanrı'nın bir cezalandırmada bulunduğunu göstermektedir; çünkü İşbara Alp tabiat şartlarının kötü olmasını, Tanrı'nın bir yüz çevirmesi olarak görmüştü. İşbara Alp için şartlar gittikçe kötü hale gelmekteydi.

“Yüzbaşı İşbara Alp: “Gönlü daima Tanrı'nın kendilerinden neden yüz çevirdiğini aramakla uğraşıyordu.” İşte durmadan Çin'e akıyorlar, yağdan bir an uzak kalmıyorlar, kılıçlarının kında uyuduğu, yaylarının gerilmediği, oklarının sadaklarından çıkmadığı bir tek gün geçirmiyorlardı.” (Atsız, 2015: 21)

Türklerin, tarihin her döneminde dine önem verdiği söylenebilir. dolayısıyla eski Türkler başlarına gelen olumlu veya olumsuz herhangi bir olayı, tanrı nezdinde değerlendirerek, olayların nedenini anlamaya ve bulmaya çalışırlardı. İşbara Alp'ın, bir arayış içinde bu şekilde yorumlanabilir. İşbara alp, meydana/başlarına gelen olayları tanrının gazabı olarak değerlendiriyordu.

“Bazılarının atları dönmüyor, bazen gelen atların da atlıları artık yaşamıyordu. İşbara Alp kılıcına bakıyor, yıldırımlarla eskisinden daha çok keskinleşen kılıcını Tanrı'nın kendisini yarlıgaması diye alıyordu. Fakat bu fırtına, bu dolu? Bu sular, bu ölen çeriler?...Tanrı hem yarlıgıyor, hem de kızıyor muydu?” (Atsız, 2015: 23)

Bazı atların, atlıların olmamasını Gök Tanrı'nın bir cezalandırması; yıldırımlarla kılıçların eskisinden daha keskin hale gelmesi Gök Tanrı'nın bir lütfu veya rahmeti olarak değerlendirilebilir. Gök Tanrı, burada affedici, rahmet sahibi yüce bir varlık olarak görülmüştür.

“Gök Tanrı, genellikle kişilerin yaşamına aracısız karışır. Buyurduğu istemlerine uymayanı cezalandırır. Gök'ün istemine karşı gelinmez. And içme, şükür Gök Tanrı'ya yapılır.” (Bozkurt, 1995: 16)

Gök Tanrı'nın özelliklerine bakıldığında İslamiyet'le ortak yönlerinin olduğu söylenebilir. Zira Tanrı'nın, kişinin yaşamına müdahale etmesi, kişiyi cezalandırması veya ödüllendirmesi İslamiyet'te de görülen bir özelliktir. Atsız, Gök Tanrı'nın varlıklar üzerindeki egemenliğini dile getirmektedir. Gök Tanrı hem cezalandırıyor hem de affediyor. İşbara Alp'ın yıldırımlarla eskisinden daha çok keskinleşen kılıçlarımız ifadesiyle, Gök Tanrı'nın aynı zamanda affedici yönünü ortaya koymaktadır.

“Asya'da, tarih sahnesinde görülen halklarda Gök Tanrı inancının izleri görülüyor. Hunlar, Uygurlar, Tabgaçlar'da da Gök Tanrı dini görülmektedir. Kişi diz çökerek Gök Tanrı'ya yalvarır. Tanrı'dan kut ister. Bu istek onaylanırsa atlar çoğalır, kişinin yaşamı uzun olur. Kuzgunun niyazı bile Tanrı'ya ulaşır. Doğru ve yalancı kişiyi Tanrı bilir.”(Bozkurt, 1995: 17)

İnsan etkilenmeye ve etkilemeye açık bir varlıktır. Göçebe eski topluluklar gittikleri yerlere inançlarını ve kültürlerini de götürmüşlerdir. Dolayısıyla gittikleri her yerde mutlaka birtakım izler bırakmışlardır. Asya'da tarih sahnesinde görülen bazı topluluklarda da Gök Tanrı dinine ait bazı inançların görülmesi göçebe hayatın getirdiği bir etkileşim ve sonuç olarak düşünülebilir. Gök Tanrı inancında Tanrı üstün özellikleri olan ve her şeyi bilen bir şekilde tasavvur edilir. Gök Tanrı dini

denilince akla “Atalar Kültü, Yer-Su, Yada Taşı” gibi kavramlar gelir. Bunlara kısaca değinmekte yarar görülmüştür.

2.5.1.1. Atalar Kültü

Gök Tanrı dininin bir inancı olan Atalar Kültü, Göktürklerin ölen atalarının ruhlarının, geride bıraktıkları ailelerini korumaya devam ettikleri inancıdır. Atsız’ın roman ve şiirlerinde Atalar kültürüne rastlamak mümkündür.

“Atalar kültürü, dünyada yaşarken ruhsal yönden kudretli kişilerin öldükten sonra da, ailelerini ve toplumlarını korumaya devam edeceği inancına dayanmaktaydı.” (Candan, 2002: 30)

“Atalar kültürü, ölmüş ataları tazim ve onlar için kurbanlar sunma inanç ve âdetidir. Ölen ataların ve özellikle babaların ruhlarının geride kalanlara iyilik ya da kötülüklerinin dokunabileceği inancı, onlara karşı duyulan minnet duygusu, atalar kültürünün temelini oluşturmaktadır.” (Artun, 2014: 131)

Bu inanca göre, ölen ataların, ruhlarının yaşadığına ve toplumla ilişkilerinin devam ettiğine inanıldığından dolayı, geride kalanların hayatlarını etkileyebileceğine inanılmıştır. Atsız’ın Bozkurtlar adlı eserinde Kürşad ve arkadaşlarının hayatını kaybetmelerine rağmen; ruhlarının yardıma geldiğine inanılması atalar kültürünün varlığına işaret etmektedir:

“Bu gece Çinlileri bir korku sarmış, kimse sokağa çıkamıyordu. Çünkü o alanda şehitlerin ruhları dolaşıyordu. Sonra birden bir bu dümdüz beyazlığın üzerinde yerden birisinin kalktığı görüldü. Elinde yerden kaldırılmış, gönderi kurt başlı bir tuğ vardı. Yarasından kanlar akan bu hayalet Kürşad’dı. Bir eliyle tuğu yükseltirken, öteki eliyle duman alana bir işaret yaparak ‘kalkın ’ diye haykırdı. Kırk şehit birden kalktılar. Kür Şad ileride eliyle bir yeri gösterdi. Oraya diye gürledi. Gösterdiği yer Tanrı Dağı idi. Tepesinde ataların ruhları dolaşıyordu. Kırk bir şehidin ruhu bir fırtına gibi, bir musiki gibi, bir ışık gibi akarak Tanrı Dağı’na doğru yürümeye başladılar. Onlar orada başlarında Alper Tunga olan atalar kafilesi bekliyordu. Bu kırk bir şehidin çevresini bir anda yüz binlerce başka şehitler sardı.” (Atsız, 2015: 422- 423)

Kür Şad ve şehit olan kırk arkadaşı ölesiye mücadele eden Göktürk çerileri için bir yol gösterici ve yardımcı olmuştur. Kür Şad ve arkadaşları Göktürkler için ilham kaynağı olmuştur. Atsız’ın Bozkurtlar romanında Atalar kültürünün özelliklerini bulmak mümkün. Metinde de görüldüğü üzere, şehitlerin ruhlarının, savaş halinde olanlara yardım etmesi, yol göstermesi Atalar kültürünün bir özelliği olarak esere yansımıştır. Bozkurtlar romanı bu yönüyle, Atalar kültürünü ortaya koyan eser olarak düşünülebilir. Kür Şad’ın ve kırk bir şehidin ortaya çıkması, istikamet göstermesi

Bozkurtlar romanında Atalar kültürünü güzel bir şekilde gösteren bir örnektir. Eski Türklerin, ölen atalarının ruhlarının yaşadığına inanması nedeniyle, onlara saygı gösterilir ve onlar adına kurbanlar kesilirdi. Atalar kültürü, eski Türk toplulukları arasındaki en eski inançlardan biridir. Atsız'ın şiirlerinde de atalar kültürüne rastlamak mümkündür. Yakarış adlı şiirinde Atalar kültürüne dair şöyle bir örnek vardır:

“Ulu Tanrı! Kür Şad'ın yenilmeyen ruhunu
Yüce Tanrı Dağında biraz daha barındır.” (2017: 7)

Kür Şad'ın yenilmeyen ruhu ifadesiyle, Atalar kültürünün özellikleri görülmektedir. Zira ölen kişilerin ruhunun yaşadığına inanılması, Atalar kültürünün önemli bir niteliğidir. Ulu Tanrı'dan, Kür Şad'ın ruhunu Yüce Tanrı dağında biraz daha barındırmasını istemesi de, Kür Şad'ın ruhen yaşadığını göstermektedir. Bu da Atalar kültürünün Atsız'ın şiirlerine yansıdığını göstermektedir.

2.5.1.2. Yer - Su Kültü

Eski Türklerde toprak ve su değer verilen unsurların başında gelmiştir. Toprak ve su gerek eski Türk metinlerinde, gerekse günümüz metinlerinde yer almaktadır.

“Yer-su, mitolojiye göre dağlardan ve ormanlardan meydana gelen ve üstünde yaşanılan yerdir yani yeryüzüdür.” (Korkmaz, 2012: 233)

Eski Türklerin yaşamında önemli bir yer tutan, Türkler için hayati birer unsur olarak değerlendirilen toprak ve su; kutsal unsurlar olarak düşünülmekteydi.

“Umay ise semavî menşeli olarak kabul edilen Umay; kadın, ana ve Çocuk Tanrıçasıdır. Yersu tapınması çerçevesinde, insanların tamamının koruyucusu olan ve bilhassa Ötüken topluluklarına yardımcı olan Tanrıça. Göktanrı'yı sembolize eden Umay, hükümdarın karısı ile temsil edilen tanrıçanın adıdır. Umay'a ilişkin bilgiler; Orhun Yazıtları ve Kaşgarlı Mahmut tarafından yazılan Divanü Lügati't- Türk adlı eserlerden gelmektedir.” (Korkmaz, 2012: 220-221)

Eski Türklerde göçebeliğin bir ürünü olarak ortaya çıkan çok tanrıcılık, Umay ve Yersu tanrıları şeklinde görülmektedir. Çeşitli dinlerin görüldüğü Türk devletlerinde, Göktanrı dini de görülen eski dinlerden biridir. Göktanrı dininde Umay tanrıçası ve Yersu gibi ruhların varlığına inanılmaktadır. Atsız'ın tarihi romanlarından biri olan Bozkurtlar romanında Göktanrı dininin sembolü olan Umay Tanrıçası göze çarpmaktadır. Türk tarihi ile ilgili Bozkurtlar romanında Atsız, Türklerin yaşayış, düşünüş, tabiat ile ilgili mücadelelerinin yanı sıra, Türklerin inançlarını gösteren, sembolize eden unsurlara da yer vermiştir. Eski Türk inançları

hakkında fikir sahibi olan Atsız, romanlarında görülen eski Türk inanç sistemlerine bilerek yer vermiştir. Umay, bazen bir koruyucu bazen de bir yardımcı olmuştur.

“Göktürk imparatorluğu devrinde yer-su ruhların önemi Orhun Kitabelerinde anlaşılmaktadır. Göktürklerin mukaddes yer- su-ıduk yer-sub- kavramıyla hem koruyucu iyeleri hem de yaşadıkları mekanı ifade ettikleri görülmektedir. Bu kutsal yer- su ruhları, Göktürklerin kaderini tayin etmektedir. Göktürkler bu ‘‘ yer- su’’ denilen ruhları Türk yurdunun koruyucusu sayarlardı.”(İnan, 1976: 204)

Atsız’ın eserinde yer-su kültürüne ait özelliklere rastlamak mümkündür. Atsız Türklerin eski dini inançlarına ait çeşitli unsurlara Deli Kurt romanında unsurlara yer vermiştir.

“O günden bugüne çok zaman geçmiş. Güz olup da aşiret buradan kışlığa indiği zaman sevdalılar bu pınarın başına gelirler, sabaha kadar dua edip dileklerinin olması için yalvarırlar.” (Atsız, 2015i: 65)

“O günden bugüne çok zaman geçmiş. Güz olup da aşiret buradan kışlığa indiği zaman sevdalılar bu pınarın başına gelirler, sabaha kadar dua edip dileklerinin olması için yalvarırlar.”(Atsız, 2015i: 65)

Gökçen Kız Pınarı masalından alınan metinde Yer-su kültürüne ait “pınar” sözcüğü göze çarpmaktadır. Pınar ve su, yer-su kültürünün bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Yer-su kültürü, koruyucu bir ruh olarak düşünüldüğünden, kutsal bir öge olarak görülmektedir. Bu kutsiyeti ve koruyuculuğu nedeniyle, pınarda dua etme geleneği mevcuttur; çünkü burada edilen duaların kabul olunacağına dair bir inanç vardır. Burada yer-su kültüründen dolayı pınar başında edilen duaların kabul edileceğine ilişkin batıl bir inancın varlığı söz konusudur. Dua için elbette kutsal mekânlar vardır, ancak İslam inancına göre herhangi bir pınarın başında yapılan duaların kabul edileceği inancı, bir inançtır. Pınar, Su’ya kutsallık verme inancı, Türklere Şamanizm’den geçmiştir.

2.5.1.3. Yada Taşı

Yada taşı eski Türk dini, inançları ve efsanelerinde yer alan önemli bir taştır. Eski Türkler Yada taşına kutsallık atfetmişlerdir. Yada taşının sihirli ve olağanüstü ve doğaüstü niteliklere sahip olduğu inancı yaygındır. Yada taşının yağmur yağdırma ve tabiat olaylarına nüfuz etme gibi niteliklerinin olduğuna inanılır.

“Türk kavimlerinde çok eski devirlerden beri yaygın bir inanca göre, büyük Türk Tanrısı Türklerin cediti âlâsına yada (yahut cada, yat) denilen bir sihirli taş armağan etmiştir ki bununla istediği zaman yağmur, kar, dolu yağdırır, fırtına çıkarırdı. Bu taş her devirde Türk kamlarının ve

büyük Türk komutanlarının ellerinde bulunmuş, şamanistlere göre, zamanımızda da büyük kamların ve yadacıların ellerinde bulunmaktadır. Yada taşı efsanesi Türk folklorunun en meşhur ve yaygın unsurlarından birisidir. Eski Türklerin inanışlarına göre yada taşını elde eden adam, bu taş ile istediği zaman yağmur yağdırır, fırtına yapar, isterse yağmur ve fırtınayı dindirebilir. Yada taşı kelimesi “Abuşka” lügati şöyle izah eder: Yağmur boncuğu derler bir nesnedir ki ona kurban kanı sürülmekle yağmur yağar.”(İnan, 1986: 160-165)

Eski Türkler Yada taşının kutsal ve sihirli bir taş olduğuna inanmanın yanı sıra bu taşın kendilerine atalarından bir hediye olarak kaldığına inanmaktadırlar. Doğa olaylarına müdahale edebilen Yada taşı, önemli kişiler tarafından kullanılmış ve daha çok onların elinde bulunmuştur. Yada taşını elinde bulunduran kişinin, istediği zaman yağmur yağdırabileceği, fırtına çıkarabileceği veya bunları dindirebileceğine inanılırdı. Yada taşı eski Türklerin hayatında ve inanç dünyalarında önemli bir yere sahiptir. Türk efsanelerinde Yada taşı ile çeşitli bilgiler mevcuttur. Hatta Yada taşı ile ilgili Türk efsaneleri de mevcuttur.

“Yada Taşı’na ilişkin varsıl bir mitoloji bulunmaktadır. Kimi zaman İslamlaştırılmış olan bu efsanelerde anlatılan bilgilere göre Nuh Peygamber, yakarıta bulunduğu Tanrı’dan oğlu Yafes’e bir dua etmesi ve duayı okuduğu zaman yağmur yağması dileğinde bulunur. Nuh’un dileğini kabul eden Tanrı, Yafes’e dua öğretir. Tanrı tarafından kendisine öğretilen duayı bir taşın üzerine yazan Yafes, bu taşı boynuna asar. Oğulları bu taşın varisleri olurlar. Moğol efsanelerinden edinilen bilgilere göre yağmur taşı denilen bir taş olduğu söylenir. Bu taşın, Yada taşı gibi yağmur yağdırdığına inanılır.”(Korkmaz, 2012: 228- 229)

Efsaneler bir milletin ve topluluğun önemli tarihi, dini, edebi ve mitolojik vesikalarıdır. Moğollarda Yada taşına benzer bir taşın varlığı, efsanelerden öğrenilmiştir. Mitolojik öğeleri barındıran efsaneler bu anlamda, dini nitelikler barındırdığı için önemli bir yer teşkil etmektedir. Yada taşının varlığı ile ilgili zengin mitolojik bilgiler mevcuttur.

“En yaygın Şamanist geleneklerinden biri ise yağmur, dolu yağdırma; fırtına çıkarmadır. Şamanlığın bu önemli geleneği Yada taşı denen yağmur taşı ile yapılıyor. Gerektiğinde savaşlar ortaya atılıyor ve yağmur yağıyor, fırtına kopuyor, göz gözü görmez oluyor. Çin kaynakları Göktürklerde bu geleneğin bulunduğunu yazıyorlar. Göktürk hakanı Yada taşı ile yağmur yağdıran Şamanlar gibi, su ve yel yaratır.” (Bozkurt, 1995: 172)

Atsız’ın Deli Kurt romanında Yada taşıyla ilgili bilgilere rastlanmaktadır. Tarihte Türkler Yada taşına nasıl bir anlam yüklemişlerse, Atsız’ın da Yada taşına öyle bir anlam yüklediği görülmüştür. Atsız’ın, Türk tarihi, Türklerin sosyal ve dini hayatı hakkında önemsenecek bir bilgiye sahip olduğu söylenebilir. Atsız, eserlerinde eski Türk yaşam tarzını verirken, onların Yada taşıyla ilgili yaklaşımlarını bir kurguyla vermeye çalışmıştır:

“Gökçen’in bir taşı varmış. İstedığı zaman onunla yağmur yağdırırmış!

Çakır, güngörmüş kişiydi. Kolay kolay inanmazdı.

Sordu:

Bu kız obaya küçükken gelmiş. Taşla yağmur yağdırmayı kimden öğrenmiş?

Evren cevap verdi:

Bunu ben de sordum. Gökçen’in babası ölmeden önce bir gece gizlice çadırlarına bir kadın gelmiş. Bu kadın Gökçen’in teyzesiymiş. Birkaç gün çadırda kalmış. Kimseye görünmek istememiş. Yalnız Gökçen’le konuşmuş. Ona gizli bilgiler öğretmiş. Yağmur yağdıran taşı da o vermiş.” (2015i: 111-112)

“Bu bizim soyumuzun bilgisidir. Bize Irkılıoğlu derler. Yağmur yağdıran taş da atalarımızdan kalmadır.” (2015i: 148)

“İşte o zaman Esen Börü, babasından kalan Yada taşını çıkarıp yağmur yağdırdı.” (2015i: 141)

Gökçen kızın yağmur yağdırdığı taş, Yada taşıdır. Eski Türklerde kar ve yağmur yağdıran Yada taşının Deli Kurt romanında Gökçen kız eliyle yine yağmur yağdırma işleviyle kullanıldığını görmekteyiz. Yada taşının, Gökçen kıza atalarından kaldığı söylenmektedir. Gökçen kız, bir Atalar kültürünün, dolaylı olarak bir ifadesidir.

“Onun oğlu Uçkara Bahşı’yı ben gördüm. Gayipten haber verir, elindeki bir taşla yağmur yağdırırdı.”(Atsız, 2015i: 140)

“Geçen yıl kuraklık oldu. Yağmur duaları falan kâr etmedi. Gökçen yağmur yağdırdı. Bütün oba halkı binlerce taş yığıp yağmur yağdıramadı da bu kız, tek taşla bu işi yaptı. Yada taşı derler, tılsımlı bir taşmış. Türklerin ilk atasından kalmışmış.” (Atsız, 2015i: 196)

Deli Kurt romanında Yada taşına farklı bir anlam ve işlev yüklendiği görülmektedir. Daha önce Yada taşıyla ilgili olarak, yağmur yağdırdığı, fırtına çıkardığı gibi işlev ve özelliklerinin olduğu ifade edilmişti. Atsız Deli Kurt romanında Yada taşına, gayipten haber verme, birtakım kehanetler gösterme gibi işlevlerle kullanıldığı yönünde bir anlam yüklemiştir. Romanda Atsız’ın, Yada taşı ile ilgili daha önce yazılan efsanelerde ve Yada taşı ile ilgili mitolojik kaynaklarda belirtilen yağmur yağdırma, fırtına çıkarma gibi işlevler de yüklediği görülmektedir.

2.5.2. Şamanizm

Türklerin Gök Tanrı dininden sonraki en eski dinlerinden biri olarak kabul edilen Şamanizm, sihir ve büyüye dayalı bir inanışlar bütünü olup, kutsal herhangi

bir kitabı yoktur. Şamanizm'in ortaya çıkışı ile ilgili kesin bir tarih olmamakla birlikte anaerkil dönemde ortaya çıktığı tahmin edilmektedir.

“Şamanizm, milattan önceki yıllardan bu yana Türklerin ve çevrelerindeki toplulukların, İç Asya ve Orta Asya'da yaşadıkları bölgelerde uyguladıkları ve şaman ya da kam adı verilen din adamları aracılığıyla gerçekleştirilen bir inanç ve uygulamalar bütünüdür.” (Çoruhlu, 2010: 15)

“Şaman çoğu kez büyücü biri olarak tercüme edilmiştir ama büyücüden farklıdır. Belki 'bilgin - büyücü' denebilir. Şaman kelimesinin Tunguz kökenli olduğu iddia edilmiştir. Yuçen dilinde Şan-man, “ büyücü” demektir. Şaman bütün toplumlarda müşterek bir tiptir. Fakat en çok Türk ve Moğol toplumlarında yoğunlaşmıştır.” (Sezen, 2011: 109)

Türklerin eski dinlerinden biri de Şamanizm'dir. Türkler eskiden Şamanizm'in etkisinde kalmış veya Şaman inancına göre yaşamıştır. “Tarih boyunca farklı dinlere inanan Türkler, İslam dinine geçtiklerinde Şamanizm'den de bazı inançları yeni dinlerine taşımışlardır.” (İnan, 1986: 204). İslam dinine uygun olmayıp İslam'a giren bazı inançlar Şamanizm'den kalma inançlar olarak değerlendirilebilir. Şamanlıktan kalma bazı gelenek ve göreneklerin veya yaşam tarzı ile ilgili unsurların, dini ritüeller olarak gösterildiği söylenebilir. Bu da, İslam dinine göre -çoğu- halk inancı ve daha çok halk inancı olarak kabul edilir. Dinler arasında etkileşimin olması gayet tabiidir. İnsanın her şeyi birden değiştirmesi veya daha önce benimsediği bir inancı birden tamamen bırakması oldukça zordur. Bu nedenle daha önce Şamanlığı benimsemiş olan Türklerin, İslam dinine geçerken Şamanizm'den kalan bazı inançlarla beraber İslam dinine geçmesi doğal karşılanabilir. Alışkanlık halini almış veya yaşam tarzına dönüşmüş düşünce ve inançların tamamen terki oldukça zaman almaktadır. Bu durum, İslamiyet'i benimseyen insanların hayat tarzında veya dini inançlarında daha önce benimsedikleri dinlere veya Şamanizm'e ait inançların olmasına ve görülmesine sebep olmuştur. Müslümanlık veya İslamiyet bir millete veya kavme, boya, devlete özgü bir din değildir. Tamamen evrensel bir din olan İslamiyet bütün insanlığa mesaj vermekte ve bütün insanlığı davet etmektedir.

Atsız, Müslüman olmak için Türk olmaya gerek olmadığını söyleyerek, İslam'ın evrensel bir din olduğunu göstermiştir. İslam'ı benimseyenlerin içinde daha önce farklı dini inançlara sahip millet veya kişilerin olduğu görülebilir. Türkler de tarihte farklı dinleri benimsemiş ve sonradan İslam'ı kabullenmişlerdir. Zamanla insanların dini inançlarında değişikliklerin olması doğal karşılanabilir. Zaman, koşullar ve inanç özgürlüğü, dini inanışların değişmesinde önemli bir faktördür. Söz

gelimi; Türkler, daha önce Mani, Gök Tanrı ve Şamanizm gibi dinleri benimsemişlerdir. Bu yüzden İslam'a geçtiklerinde daha önce benimsedikleri bu dinlerden de çeşitli inanışları beraberlerinde getirmişlerdir. Bu da İslam'da yeri olmayan halk inanışı benzeri inanışların görülmesine sebep olmuştur.

“Folklorcularımızca tespit edilen alkarısı efsanesi, uzun ömürlü olması için çocuklara Yaşar, Durmuş, Satılmış, Satı... gibi adlar verilir.” (İnan, 1995: 207)

“Hele Deli Kurt o kadar başkalaşmış, vakarlı durumu ile öyle olmuştu ki Satı Kadın, nazar değmesin diye omuzuna mavi boncuk dikmeğe mecbur kalmıştı.” (Atsız, 2015i: 46)

Deli Kurt romanındaki Satı Kadın'ın uzun bir ömür geçirdiği görülmektedir. Alkarısı efsanesinde folklorcularımızca tespit edilen Satı, Durmuş, Yaşar gibi ad alan kişilerin uzun ömürlü olduğu görülmüştür. Atsız'ın romanındaki Satı Kadın'a uzun bir ömür vererek eserinde yer vermesi folklorcularımızca tespit edilen uzun ömürlü olma isteğine bir işaret olabilir. Atsız'ın Satı ismini bu bilinçle verdiği söylenebilir, zira Satı Kadın'ın romandaki uzun ömürlü ve en yaşlı karakterlerden biri olması bunun bir ispatı olarak değerlendirilebilir. Bu, aynı zamanda Atsız'ın Türk mitolojisine yabancı olmadığını göstermesi açısından önemlidir. Atsız'ın, eserlerinde mitolojik sembol/kavramlara yer verdiği daha önce de görülmüştür.

2.6. Kültür ile İlgili Görüşleri

Kültür; çağın özelliklerine ve şartlarına göre şekil alan, gelişebilen ve toplumun değerlerinden biridir. Toplumun değişime en açık değerlerinden biri olarak görülebilen kültürün önemli özelliği, değişime uğrasa bile eski şeklinden tamamen sıyrılmadan süreklilik göstermesidir.

“Kültür; insanın, ferdi olduğu toplumun gelenek, görenek, örf, âdet, sanat, inanç vb. her türlü yetenek ve süregelen alışkanlıklarını kapsayan karmaşık bir bütün olarak tanımlanabileceği gibi, toplumu ilgilendiren maddi ve manevi pek çok öğeyi kapsayan ve toplumun yaşam biçimini yansıtan birikimler olarak da tanımlanabilir. Kültür; soyut bir değerler, tutumlar, zihniyetler ve teknikler toplamıdır.” (Bostancı, 1992: 37)

“Kültür aslında herhangi bir toplumun dininin vücut bulmuş bir şeklidir.” (Kaplan, 2005: 16)

“Kültür bir inançlar, bilgiler, hisler ve heyecanlar bütünüdür; yani maddi değildir.” (Güngör, 1996: 15)

Kültür, zamanla oluşan değerler bütünüdür. Kültür, bir bütündür; çünkü birbirinden farklı pek çok değerın bir araya gelmesiyle oluşur. İnanç, sanat, davranışlar, alışkanlıklar ve toplum hayatında uzun zamandır yer edinen, benimsenen gelenek, görenek vb. değerlerin toplamından oluşan değerler veya edinimlerdir. Kültür zamanla oluştuğu gibi, kaybolabilir de. Zira artık toplum tarafından benimsenmeyen, kabul görmeyen kültürel değerler unutulmuş olarak kaybolabilir. Her milletin kendine has bir kültürü vardır. Milletler arasında kültürel olarak benzerlikler ve farklılıklar görülebilir. İnsanların yaşam biçimleri, düşünme tarzları, hayal dünyaları kültürün oluşmasında belirleyici bir rol oynar. Bu nedenle kültürün farklılık göstermesi gayet doğal bir durum olarak düşünülebilir. Hayal dünyaları, yaşanmışlıklar, tarih vb. faktörler kültürün farklılık göstermesinde önemli bir yere sahiptir. Kültürü gruplara ayırmak mümkündür: Şehir kültürü, köy kültürü, Anadolu kültürü, Batı kültürü.

Kültür çok yönlü ve değişken bir kavramdır. Kültür, çağın şartlarına ve toplumun yapısına göre sürekli bir yenilenme ve değişme özelliği gösterebilen toplumsal bir değerdir. Kültürün değişkenliği, zenginliğin en önemli göstergelerinden biridir. Kültür, toplumdaki bireylerin yaşam tarzından, hayal dünyasından ve tarihinden beslenen bir değerdir. Kültürün toplum hayatına katkıları olduğu gibi, toplumun düzenini tertip etme veya ona müdahale etme gibi bir işlevi vardır. Kültür, toplumun yaşayış tarzını yansıttığı gibi, kısmen de yaşayış şeklini belirleyebilir.

“Toplumsal yapının bazı öğeleri korunurken, bazı öğeleri de değişmektedir. Toplumların statik ve dinamik yapılarının incelenmesinde kültür önemli bir yere sahiptir. Kültür, toplumun ürünü, aynı zamanda inşa edicisidir. Yerel ve küresel etkenler kültürün oluşması ve değişmesinde rol oynamaktadır.”(Bahar, 2011: 93)

Toplum ve kültür, birbirini etkileyen önemli iki faktördür. Her ikisi işteş olarak birbirini besleme ve etkileme özelliğine sahiptir. Kültürel farklılık ve değişkenlik her geçen gün daha çok görülmektedir. Gelişen teknoloji ve kolaylaşan ulaşım kültürel farklılığı ve değişikliği en çok etkileyen unsurdur. Kültür bir toplumun örfünü, geleneğini, göreneğini, giyim ve kuşamını, inancını içeren bir faktördür. Kültürün farklılık ve değişiklik göstermesi, bunların da farklılaşması ve değişmesi demektir. Bu farklılığın ve değişikliğin ortaya çıkmasında en etkili etmen olarak kabul edilen teknolojinin etkisi yadsınamaz. Teknolojik gelişmelerin insanın düş dünyasında ve

zihninde meydana getirdiği değişiklik kültürü de etkilemektedir. Kültürün farklılık ve değişikliklere açık olması gerekir. Ancak bu değişiklik toplumun millî ve örfî yapısına uygun olmalıdır. Atsız'ın, eserlerinde bu tezin savunulduğu görölmektedir. Kültür millî olmadığında toplumların, özlerinden uzaklaşıp yozlaşacağı unutulmamalıdır. Toplumun, değerlerine yabancılaşması, kendi değerlerinden uzaklaşması demektir. Toplumun millî değerlerinden uzaklaşması, kültür gibi millî olan pek çok değerin, unutulması ve yok olması anlamına gelmektedir. Kültür değişebilir; ancak millî değerler çerçevesinde değişmelidir. Aksi halde kuşaktan kuşağa aktarılacak millî bir kültürün yarınları kalmayacağı söylenebilir.

Kültür; tarih, inanç, dil ve folklordur ve bunlar toplumun kimliğini oluşturan önemli değerlerdir. Kültür bir milletin/toplumun kimliğini ifade eder. Toplum, bu kimliğini kaybetmemelidir. Bir toplumun kültürünü kaybetmemesi ve kültürünün yozlaşmaması, o toplumun kültürünün millî değerlerden beslenmesine bağlıdır.

“Kültür; bilgilerin, inançların, sanatların, değerlerin, kuralların, örf ve âdetlerin, toplumun üyesi olan insan tarafından sonradan kazanılmış bütün kapasite ve alışkanlıkların tümüdür.”(Sezen, 2011: 35)

Kültür, her yönüyle toplumu ilgilendiren önemli bir değerdir. Kültür, topluma ve insana dair var olan her şeyi içinde barındıran önemli bir değerler sistemidir. Bir değerler sistemidir; çünkü toplumun inancı, örfü, geleneği zamanla oluşmuş ve oturmuştur, bu nedenle sistematize edilmiştir denilebilir. Her toplumun, kültürü kendine göre sistematize etme yöntemi ayrı ayrıdır. Gelenek ve görenekler, halk hukuku, halk mutfağı gibi değerler toplumdan topluma değişiklik gösterebilir.

“Kültür; dil, din, tarih, gelenek, edebiyat, sanat, tören, giyim ve göreneklerin bütününden ibarettir ve tiyatro yabancıardan gelen bir müessese olduğu gibi bugün millîleşmiş diye kabul edilse bile en sonralarda akla gelmesi gereken bir unsurdur. Neden Karagöz ile Orta Oyunu aklınıza gelmiyor da önce tiyatroyu düşünöyorsunuz? Neden aklınıza cirit, okçuluk, binicilik, kılıç gelmiyor da bale geliyor? Niçin erkek oyunu olan Zeybeğe el atmöyorsunuz da kız oyunu olan baleye yönelöyorsunuz?” (Atsız, 2015o: 277)

Atsız'ın önemli yanısı, kültürün millîliğine inanmış olmasıdır. Ona göre kültür, bir milletin en önemli değerlerini içinde barındırır. Dolayısıyla kültür milletlerin önemli değerlerindedir. Kültür millî olmalıdır. Millî kültür, toplumun değerlerine sahip olmakla elde edilir. Her milletin kendine has bir kültürü olduğu bir gerçektir. Kültür millî olduğu ölçüde toplumun değerlerine uyum sağlar. Her toplumun millî olmanın sağladığı, bir kültürü vardır. Toplumları ve milletleri ayakta tutan, millî

değerlerinden oluşan kültürüdür. Kültür, bir devletin bekası için önemli değerlerden biri olarak görülebilir.

Millîlik devlet ve toplum hayatı için önemli hususlardan biridir. Zira devletler önce kültürlerine yabancılaştırılarak, daha sonra uzaklaştırılarak yıkıma uğrar. Kültür; millî bellektir, millî bellekse geçmiş ve gelecektir. Geçmişini ve geleceğini kaybeden devletlerin birtakım yıkım ve çöktüşlere uğraması kaçınılmaz olabilmektedir. Kültürün, millîliğini kaybetmesi, toplumu ve devleti ayakta tutan maddi ve manevi değerlerin yozlaşmasına neden olmaktadır. Yozlaşmış ve asimile olmuş toplumlarda, millî bir kültürden bahsedilemez. Kültürde millîliği kaybeden toplumların yıkıma uğraması veya büyük buhranlar yaşaması her zaman kaçınılmaz olarak görülmüştür.

Atsız'ın eserlerinde kültür konusunda Türkçü ve millî bir yaklaşım sergilediği görülmektedir. Dilde, fikirde, işte, kültürde millîliği savunan Atsız, Türk kültürünün, yabancı kültürlerden olumsuz etkilenmemesi için millî kültüre yönelmiş ve millî kültürü savunmuştur. Yabancı kültürlerin etkisi altına giren kültürlerin zamanla yozlaşp asimile olacağı ve sonunda yok olacağı görüşündedir. Atsız, dolayısıyla farklı kültürlerin Türk kültürüne zarar vermemesi için, millî duygu ve düşüncelerle beslenmiş Türk kültürüne sahip çıkmak gerektiğini söyler.

Atsız'ın düşüncesine göre, kültürün millî olarak kalabilmesi için; dilde, fikirde, edebiyatta, gelenekte, giyimde vs. millîliğe önem verilmesi gerekir. Bu; bir devlet politikası olarak ele alınmalıdır. Batı özentisinin ve ithal kültürün karşısında olan bir neslin yetişmesi, yeni neslin kültürün millî olmasına önem vermesi gerekir. Batı özentisi içinde büyüyen ve yetişen bir neslin, kültürde millîleşmeye önem vermesi; hatta millî kültürün öğelerinin ne olduğunu bilmesi beklenemez. Kendi millî ve kültürel oyunlarımız varken ithal oyunu alıp topluma empoze etmek millet/millî olma fikrine tezat bir eylemdir. Türkler, zengin ve millî bir kültürel mirasa sahip olduğu halde, ithal bir kültüre yönelmenin tasvip edilebilir bir yanının olduğu söylenemez. Bu nedenle her alanda millî olmaya özen gösterilmeli ve millî olmanın öneminin yeni yetişen nesle anlatılması ve aşılması gerekmektedir. Türkçü bir düşünceye sahip olan Atsız, kültürel öğelerin de Türk kültür ve toplum yapısına uygun olmasını dile getirir. Binlerce yıllık bir geleneği olan Türklerin, kültürünün millî olmasını istemesinden daha doğal bir şey olamaz.

“Binlerce yıllık kültürü, bilhassa manevi-ahlaki kültürü olan Türk milleti Firenk kanunları ile idare edilemez. Türk milleti kendi yasa ve türesine kavuştuğu zaman Türkleşecek ve bahtiyar olacaktır.” (Atsız, 2015o: 377)

Atsız, burada çok eski ve büyük bir Türk devlet geleneğinin olduğunu dile getirmektedir. Geleneği asırlar öncesine dayanan bir devletin, ithal ve millî olmayan kanunlarla idare edilmesinin düşünülmesi akla hayale sığacak bir düşünce değildir. En eski devlet geleneğine ve kültürüne sahip olan Türk devletinin kendinden yaş ve tecrübece daha genç olan devlet(ler)in ithal kanunlarıyla idare edilebileceğini düşünmek, temeli asırlar öncesinde atılan Türk devleti için kabullenebilecek bir fikir olarak görülemez. Zira geleneği olanlar, idare eder; ama idare edilmez. Ayrıca bir devletin ve milletin huzura ermesi ancak kendi millî kanunlarına göre yönetilmesiyle olur. Türk devleti, kendi millî kanunlarını hem yapabilecek büyük bir geleneğe hem de tecrübeye sahip bir devlettir. Gelenek ve kültür, devlet yönetiminde en önemli unsurlardandır. Bu iki unsur, millî olduğu sürece devletin bekası açısından, birçok tehlikenin minimize edilebileceği unutulmamalıdır. Bu temel değerler, manevi-ahlaki değerlerin korunması ile millî kalabilir. Manevi ve ahlaki değerlerin / kültürün yozlaşması, büyük bir geleneğe sahip olan Türk devletinin, çöküşüne sebep olacağı bir gerçektir.

Devletler, sadece savaşlarla yıkılmaz veya ele geçirilip işgal edilmez; aynı zamanda kültürel anlamda yozlaşarak ve değerlerinden uzaklaşarak da yıkıma uğrar. Bu yüzden Türk devleti; örf, âdet, gelenek ve ahlaki değerlerine uygun kanunlarla yönetilmeli, idare edilmelidir. Aksi halde bugün gelenek ve kültür için verilen tavizler, yarın bir başka hususta tavize sebep olacak ve böylece onlarca asırlık devlet geleneği olan Türk devleti, kendi millî geleneklerinden uzaklaşarak felakete sürüklenecektir. Eski Türk devletlerinde gelenek, örf ve âdetlerin; devlet yönetiminde önemli bir yeri vardı. Ancak yirminci asırdan itibaren batılılaşma çalışma ve hareketleri nedeniyle geleneklerden uzaklaşan Türk devleti, ithal ve Türk devlet yapısına, geleneğine uymayan kanunlarla yönetilmeye çalışılmıştır. Hatta devlet politikası haline getirilen bu durumun, birçok alanda millîlikten uzaklaşılmasına neden olduğunu söylemek mümkündür.

Atsız'ın Türk kültürünün şubeleri ve Türk kültürünün korunması ile ilgili görüşleri ise şöyledir:

“Kültür nedir? Millet fertleri arasındaki ortak değer ve inançlar değil mi? O halde Türk kültürü deyince ilk düşünülecek konu “dil”, sonra “ahlak”, “tarih”, “müzik”, “mimarlık”, “süsleme sanatları” ve “folklor”dur. Kültür Bakanlığı’ndan ilk önce tiyatroyu köye kadar götürmesini değil, “Türk Kültürünü Koruma Kanunu” adlı bir kanunla milletimizin temelini baltalayan sebepleri ortadan kaldırmasını beklerdik.” (2015f: 83)

Sosyal bir varlık olan insan, ortak değerlere sahip bir niteliğe sahiptir. Bu ortak değerler, insanları bir arada tutan ve onlara birlikte yaşama isteği veren değerlerdir. Bireyleri bir arada tutan en önemli faktörlerden biri inançlarıdır. İnançlar, bireyin sosyal bir varlık olması, maddi ve manevi dayanak noktası olması nedeniyle önem teşkil etmektedir. İnsan; sosyal bir varlık olduğundan, ortak değer ve inançlarla bir araya gelen bir toplumda yaşama istek ve ihtiyacı duyar; çünkü ortak değer ve inançlarla bir araya gelen bir toplumda daha rahat yaşama olanağı elde eder. Zira ortaklık; duygu ve düşünce birliğini sağlar, bu da bireylerin bir arada yaşama heves ve isteğini artırır. Aynı dili konuşmak, aynı inançlara ve aynı kültüre sahip olmak; bir aradlığın önemli faktörlerindedir. Bu hususta, bireyler ne kadar üstüne düşeni yapmakla vazifeliyse, devlet de en az bireyler kadar üstüne düşeni yapmakla vazifelidir. Bir milletin kültürüne sahip çıkmak, devletin en asli görevlerinden biridir

Devleti ve toplumları ayakta tutan, bireylerin ortak kültürel sorumluluk duygusudur. Bireyler her hususta aynı duygu ve düşünceleri paylaşmayabilirler; ancak ortak kültürel unsurlar ve inançlar, onların birbirleriyle anlaşmasını ve bir arada yaşamasını sağlar. Dil, ahlak, folklor, müzik vs faktörler, bir milletin ortak duygu ve düşüncelerine hitap ettiği ölçüde daha anlamlı hale gelir. Atsız, burada devletin ilgili bakanlığına önemli işler düştüğünü ifade etmektedir. Bu hususta devletin ilgili bakanlığının bununla ilgili bir kanun çıkarması gerektiğini dile getirmektedir. Ayrıca kültürel unsurları yaymaktan veya ithal bazı kültürel unsurları kültürümüze katmaktan ziyade, yerli ve millî olan kültürün öncelikle koruma altına alınması gerektiğini belirtir; ancak bu sayede yerli, ortak ve millî olan kültürümüze sahip çıkmış ve sonraki nesle bize yakışır bir kültür geleneği bırakmış oluruz. Kültürümüzü korumak için herhangi bir kültür kanunu çıkarılmadığı takdirde, kültürümüz git gide baltalanır; millî, yerli ve ortak kültür kavramı ortadan kalkar.

Atsız’ın yerli tiyatro, orta oyunları, mekânları ve bunların sanatçılarıyla ilgili görüşlerini şöyle ifade ettiği görülmektedir:

“Tiyatro kurmak kolaydır. Şimdi herkes artist olduğu için sahne sanatkârı bulmak da güç değildir. Fakat Türk milletine ve onun halk tabakasına millî şuur, zevk ve kültürü aşılacak tiyatro eseri nerede? Kültür Bakanı

Türk köylüsüne Hamlet yahut Faust'u yerli piyes diye de solakların devrik cümleli eserlerini seyrettirecekse hiç zahmet etmesin.” (2015m:176)

Yeniliklere ve farklılıklara açık olmak, millî olmaktan vazgeçmek anlamına gelmemeli. Tiyatro, sinema vs görsel sanatlar millî duyguları aşıladığı sürece her hangi bir sorun teşkil etmez. Ancak millîlikten uzak ve asimile olmayı, özentiği, teşvik edici oyunların sahnelenmemesi gerekir. Türk milleti zengin bir geleneğe sahip olduğu için, sahne sanatları alanı ve diğer alanlarda sıkıntı yaşamayacak. Ancak kendi kaynaklarımız olduğu halde, Kültür Bakanlığı Batı'dan, Avrupa'dan sahne oyunu getirerek, milletimizin beynini yıkamamalı ve Türk milletini kültürüne yabancı hale getirmemelidir. Zira bugün, kültürüne yabancı olan birinin, sonraki nesle millî kültürümüzle ilgili bir şeyler aktarabilmesi mümkün değildir. Türk milleti, kendi topraklarında yetişen sahne oyunlarına/kültürel faaliyetlere daha çok değer vermeli. Çünkü yerli ve millî olan, bizim duygu ve düşünce dünyamıza daha çok hitap eder ve onda kendimizi daha çok buluruz. Bizden olan, bizim değerlerimizle beslenen kültürel değerlerimiz her zaman daha çok benimsenmeli ve korunmalıdır. Devlet bu hususta tedbirli olmalı ve yabancı sahne oyunları vasıtasıyla, kültürümüzün baltalanmasının önüne geçmelidir. Bir milleti yok etmek için; dilinden, oyunlarından, müziğinden, tarihinden uzaklaştırmak yeterlidir. Bu yüzden, devlet ve millet; millî kültüre sahip çıkmalı, onu saldırılara maruz bırakmamalıdır.

“Türk kültürünün baş unsuru olan Türkçeyi korumak ve geliştirmek derken, tabî okullarda öğretilecek sağlam dilbilgisini, sekizinci yüzyıldan beri temel eserleri bilinen Türkçe eserlerden seçme parçaları, Türk lehçelerini kastediyorum.”(Atsız, 2015f: 83)

Dil, bir milletin en önemli değerlerinden, varlıklarından biridir. Bir milletin dili olmadan kültürel anlamda millî değerler ortaya koymak mümkün değildir. Dil, millî olmakta en önemli meselelerden biridir. Bu nedenle öncelikle dil hususunda bazı tedbirlerin alınması gerekir. Okullarda öğrencilere dil bilincinin aşılması ve sağlam bir şekilde verilmesi gerekir. Dilin temel kurallarını öğrencinin iyi öğrenmesi gerekmektedir. Ayrıca asırlar önce yazılan Türkçe eserler de önemsenmeli ve bu eserlerden seçme parçalar öğrencilere gösterilmeli ve okutulmalıdır. Türkçenin zenginliğini göstermek açısından bu eserler bizim için önem arz etmektedir. Millet olmanın yolu, kendi diline sahip çıkmaktan geçer. Diline sahip çıkmayan milletlerin, ne denli yozlaştığı ve asimile olduğu âşikârdır. Kültürün en önemli aracı, dildir.

Dilde millî olmayan kültürel bir ögenin, kültürde millî olması neredeyse imkânsızdır. Atsız, bu hususun önemini, okullarda sağlam bir dilbilgisinin verilmeye başlanmasının gerekliliğini dile getirerek ifade eder. Sağlam bir dilbilgisi, dilin millî kalmasını sağladığı gibi, kültürün de millî kalmasını sağlayabilir. Türkçe yazılan eserlere sahip çıkmak, eserin yazıldığı dönemin dili ve kültürüyle ilgili birikimleri öğrenmemizi sağlar, bu da kültürel anlamda yeni eserler oluşturmada bir kaynak olarak görülebilir.

Atsız'a göre, millî kültürü geliştirip yeniden yaymak için Millî Eğitim ve yeni kurulan Kültür Bakanlıklarına hayli iş düşmektedir. (2015m: 175) Tanzimat'tan itibaren başlayan batılılaşma çalışmaları millî kültüre büyük sekte vurmuştur. Millî kültürü yeniden inşa etmek, yaymak ve geliştirmek için büyük bir çaba ve özveri gerekmektedir. Bu hususta gerek Millî Eğitim gerekse Kültür Bakanlıkları üzerine düşen görevi harfiyen yerine getirmelidir. Millet olarak, millî kültüre sahip olmak için yeterli her türlü bilgi, birikim ve kaynağa sahibiz. Bu bilgi, birikim ve kaynak gün yüzüne çıkarılmalıdır. Gün yüzüne çıkarılma görevini öncelikle devletin ilgili müesseselerinin ve bakanlıklarının üstlenmesi ve üzerine düşeni yapması gerekir.

Atsız, millî çöküntünün önüne, Türk kültürünü koruma kanununun çıkarılmasıyla geçilebileceğini düşünmüştür:

“Bir millet yalnız Keban Barajı, Ayşe Fırını, Hilton oteli ile beslenmez. Geçmişin büyüklüğünden hız alarak daha büyük gelecekle için ümidini bilemezse yozlaşır. Türk Kültürünü Koruma Kanunu, kültürün mühim bir bölümü olan ahlakı da koruyacağı için Türk ahlakını yıkıcı yazılar, resimler, piyesler, filmler, reklamlar, dernekler bu kanunla yasaklanacak, böylelikle millî çöküntü önlenecektir.” (2015f: 84)

Bir devletin veya milletin ayakta kalabilmesi, yaşayabilmesi için birçok alanda başarılı olması gerekir. Devletler; sosyal, ekonomik, teknolojik, sanatsal vb. alanlarda başarıyı elde ettiği sürece, yıkılmaz bir kale gibi varlığını devam ettirebilir, aksi halde ayakta kalabileceği söylenemez. Gelişmek için, geçmişin geleneğinden ve birikimlerinden faydalanmak gerekir. Köklü bir geçmişi ve geleneği olan Türkiye'nin her alanda gelişmesi için, maddi ve manevi atılımlar gerçekleştirilmelidir. Önemli olan bu zenginliğin kaynaklarına gidip onları değerlendirmek ve onlardan faydalanmaktır. Ortaya konulan eserlere milletçe ve devletçe sahip çıkmak gerekir. Bunun için gerekli kanun ve tüzüklere destek vermek onları uygulamaya çalışmak önem teşkil etmektedir. Ancak, ortaya konulan eserlerin

milletin ve devletin geçmişine, geleneğine, geleceğine uygun olması gerekir. Uygun görülmeyen veya aykırı bulunanlara kanunla engel olunmalıdır.

Kültür ve ahlak iç içe olan önemli iki unsurdur. Kültür bir milletin ahlakının önemli göstergesidir. Bir milletin kültürüne bakarak ahlakı, ahlaki yapısına bakarak kültürü hakkında fikir sahibi olunabilir. Milletler hem madden hem de manen kültürden beslenir. Bir milletin fertlerinin beslendiği kültür, millî olduğu ve o milletin ahlaki değerlerine uyduğu sürece, ahlaken güçlü nesiller yetiştirebilir. Kültürü yozlaşmış, millî duygu ve düşüncelerden uzaklaşmış bir milletin kültürünün, ahlaki bakımdan sağlıklı ve güçlü nesiller yetiştirmesi beklenemez. Kültür, millî duygular ve düşüncelerle beslenmeli, millî duygu ve düşünceleri dile getirmelidir. Kültürel alanda yapılan faaliyet ve etkinliklerin yıkıcı ve bölücü unsurları barındırmaması gerekir. Milletin değerlerine saldıran hiçbir kültürel etkinliğin yapılmasına izin verilmemelidir. Bu konuda devletin duyarlı olması ve tedbir alması gerekmektedir.

2.7. Mitoloji

Her milletin ilk kaynağı olan mitler; dünyayı algılama, yorumlama, analiz etme, kavrama sistem ve yöntemi olup bu algılama ve kavramayı modernize eden dünya görüşü olarak tanımlanabilir.

“Yapısı nasıl olursa olsun, mit, sadece insanın (kutsal veya kutsal dışı olsun) filleri için değil, aynı zamanda insanları yönlendiren doğası için de daima bir eğilim ve örnektir.” (Eliade, 2005: 491)

Mitolojiler, inanç sistemlerini çözmek için ele alınabilir. Mitolojilerin sırrını çözebilmek için sembollerin sırlarına nüfuz etmek gerekir. Mitolojide anlatılmak istenenler, belli başlı sembollere dayalı olarak anlatılır. Bu sembollerin toplum hayatında bir yeri vardır. Dolayısıyla kullanılan mitolojik semboller, içinde bulunduğu toplumun folkloru, kültürü ve inancı ile ilişki içindedir. Söz gelimi yedi ve dokuz sayıları mitolojik önem ihtiva eden mitolojik sayılar olarak değerlendirilebilir.

“Bir inanişâ göre de gökler ve yerler yedi (şer) kattır. Altaylılara göre ölü bir evden çıktıktan sonra, Aldacı denilen kötü ruhlar evde bulunurlar. Bunun için yedi gün dışarıya eşya verilmez, içeriye alınmaz. Türkler, destanında Oğuz’un verdiği şölende (dokuz) ile ilgili olarak 900 at, 9000 koyun kesilmiş ve doksan havuzda kımız yapılmıştır.” (Uraz,1994: 256-257)

“Yedi sayısı İslami inanışlarda karşımıza çıkar. Allah göğü yedi katlı olarak yaratmıştır. Bakara suresi 29. ve Mü’minûn suresi 17. Ayette Allah’ın göğü yedi kat yarattığı belirtilir. Hac’da kâbe yedi defa tavaf edilir. Safa ile Merve arasında yedi şart uygulanır.”(Çoruhlu, 2010: 223)

Gerek yer yön adları gerekse sayılar eski Türk anlatılarında mitolojik sembol olarak yer almışlardır. Bu mitolojik sembollere gerek inançlarına gerekse kendi dünya görüşlerine farklı farklı anlamlar yüklemişler ve anlatılarda bu şekilde kullanmışlardır. Söz gelimi, yedi sayısının inanç açısından önemli bir yer tuttuğu görülmüştür.

“Sembolizmin kendisine has ezoterik (kapalı) bir dili vardır. Ve çoğunlukla da, dünyadaki tüm mitolojik semboller evrensel niteliklidir.” (Candan, 2002: 36)

Mitolojik sembolleri çözümlenebilmek için, mitolojik sembollerin tarih ve dayanak noktasının bilinmesi gerekir. Mitolojik sembollerin çözümlenmesinde dil önemli bir rol oynar. Dil; duygu ve düşüncelerin anlatılmasında oynadığı rol nedeniyle, mitolojik sembollerin önemli bir aracıdır. Ancak mitolojide kullanılan dil, kapalı bir dil olduğu için, sembollerin kaynağını bilinmesi gerekir. Kaynaklardan edinilen bilgilerle mitik sembollerin çözümlenmesinin daha kolay olacağı düşünülür.

“Mitolojik şuru oluşturan etmenler, ilkel dinî ve inançla ilgili düşünceler, mitolojinin folklor bağlamında metinleşmesi, çağdaş mitolojik teoriler ve ekoller ve bu ekollerin özellikleri hakkında bilgi içermektedir. Mit, bütün olarak algılanan paradigmanın, sentagmada değişikliği (metin ve içtimai enstitüler vs.) gerçekleştirilmesidir. Mit, değerler paradigmasında dünyayı algılama, şekillendirme, sembolleştirme, kısaca ifade etmek gerekirse hayatın ve olayların genelleştirilmiş modelidir. Mitolojik sistem, düşünce unsurunun tahkiye unsuruyla birleşmesinin sonucunda ortaya çıkmış olur. Mitoloji, gerçekleri aklın alamayacağı bir biçimde yansıtan dil ve düşüncenin bütün imkânlarını bir araya getirmekle varlığın oluşumunun, ilkel toplumların bu varoluş sürecinde yerinin ve kaosu kozmosa dönüştüren mutlak gücün öyküsüdür.” (Bayat, 2013: 10-12)

Mitoloji, aklın ve kurgu yeteneğinin bir araya gelerek oluşturduğu anlatılar veya öykülerdir. Mitoloji, milletlerin ilk kaynağı olması nedeniyle önem teşkil eder. Zira bir milletin, geçmişi, düşünce sistemi, hayal dünyası, dünyaya bakış açısı mitolojide önemli yer tutar. Mitoloji bir milletin en eski geçmişi, düşü, düşüncesi ve yaşam biçimidir. Mitolojide tahkiye yani öyküleme tekniği ve düşünce iç içedir. Mitoloji için bu iki unsur en önemli faktördür. Olayların, paradigmanın mitolojik nitelik kazanması, düşünce ve tahkiye unsurunun bir araya gelmesiyle mümkün olmaktadır. Mitoloji, gerçekleri olağanüstü yöntem ve tekniklerle dile getiren ve ilkel

toplumların varoluş süreçlerindeki öykülerini, tecrübelerini yansıtan sembollerdir. Mit, hayat ve yaşanan olaylarla iç içe olan bir kavramdır. Mit; toplumun geleneğini, göreneğini, inancını, folklorunu, kültürünü içinde barındıran bir semboller topluluğudur.

“Mitlerin Sınıflandırılması:

1. Kozmogonik mitler: dünyanın yaratılması ve evrenin oluşumu hakkında olan mitlerdir.
2. İlk insanın yaratılması mitleri: ilk insanın yaratılması övgü almaktadır. Kozmosun yaratılmasından sonra silsile; gök, yer, dağlar, ormanlar, bitki, hayvan ve en sonunda da insan yaratılır.
3. Türeyiş mitleri: ilk insanın yaratılması insan topluluklarının, kabilelerin, soyların, boyların ortaya çıkışıyla genişler.
4. Takvim mitleri: belki de kozmik mitin ilk dönüşümü niteliğinde olan takvim mitleri evrenin yaratılmasıyla zamanın oluşmasının kodlanmış anlatımıdır.” (Bayat, 2013: 14)

Mitlerin temel sınıflandırılması bu şekilde gösterilebilir. Ayrıntılara inildiği zaman farklı ve birçok sınıflandırma daha yapılabilir; ancak yapılan bu temel sınıflandırma, mitin ana omurgasını oluşturduğundan yeterli görülebilir. İlkel zaman eseri olan mitler, milletlerin folkloru için önemli kaynak olarak düşünülebilir. Mitler ait olduğu toplumun inanç ve düşüncesini yansıttığı için, folklorik olarak önem teşkil etmektedir. Toplumu ve insanı ilgilendiren her şey folklorun konusu olabilir. Folklor ve mitin temeli, toplumun temel değerlerine, inançlarına, dünyaya algılama yeteneğine ve hayat tarzına dayanmaktadır. Bu yüzden folklor ve mitin zaman zaman iç içe olması mümkündür.

Atsız’ın eserlerinde Türk mitolojisine ve folkloruna ait unsurların bir arada olduğu görülür. Türk mitolojisinde en çok görülen mitolojik sembolleri kullanan Atsız’ın eserlerindeki bazı mitolojik sembollerin ok, Hızır (Aksakallı), at, kurt, kör gözlerin açılması, elma gibi semboller olduğu tespit edilmiştir.

Türk edebiyat tarihiyle ilgili bilgi sahibi olan Atsız’ın, Türk mitolojik sembolleriyle ilgili önemli ölçüde bir bilgiye sahip olduğu ve bu mitolojik sembolleri kullandığı görülmektedir. Deli Kurt romanındaki Gökçen Kız efsanesinde At, Ak sakallı ve Hızır gibi mitolojik öğelere yer verdiği görülmüştür. Mitolojik sembolleri ustalıklarla kullanan Atsız’ın, Türk masal, efsane ve destan geleneğine uyararak birden çok mitolojik sembolü aynı anlatıda kullandığı tespit edilmiştir. Atsız’ın eserlerinde bu mitolojik sembolleri, motif olarak kullandığı görülmektedir. Bu mitolojik sembollerin, birçok Türk eserinde de kullanıldığına rastlanılmıştır.

“O adam elmayı ikiye bölmüş. Yarısını Yürüğe yarısını karısına yedirmiş. “Çocuğunuz olur!” deyip sırolmuş. Meğer o adam Hızır’mış.

Bir gün Hızır yine çadıra gelmiş. Bodur ağacın altında Gökçen'le konuşmuş. "Ağla da dertlerin erisin!" demiş. Kız ağlayamıyorum, diye cevap vermiş. Hızır bodur ağacı göstererek: "Şu narı kopar." demiş. Koparmış. Narı ikiye bölmüş. Yarısını da kıza yedirmiş: "Ağla! Gözyaşın her şeyi eritecek!" diye söylemiş. "Şu yarısını da şehzadeye yedireceğim dertleriniz bitecek, kavuşacaksınız!" diye müjdelemiş ama, narın yarısını şehzadeye yedirmemiş. Çünkü Hızır, şehzadeye vardığı zaman şehzade ölmüştü. Gökçen kız yarım narı yedikten sonra göz pınarları açılmış. Öyle ağlamış ki bu çorak tepenin taşları erimiş; her yer yeşerip şu gördüğün orman olmuş." (Atsız, 2015i: 63-65)

Atsız'ın burada Hızır'ı mitolojik sembol olarak kullandığı söylenebilir. Burada Hızır mitolojik sembolünün yol gösterici bir nitelikte kullanıldığı görülmektedir. Hızır evli bir çifte umut olmuştur. Bir türlü çocuğu olmayan evli çifte, Hızır'ın yardım ettiği görülmektedir. Hızır burada evli çifte, ağaçtaki elmayı almaları ve yarı yarıya bölüşerek yemeleri durumunda çocuklarının olacağını söylemektedir. Hızır daha sonra Gökçen'in yanına gelip Gökçen'le konuşur. Gökçen'e ağla dertlerin erisin diyerek ona yol göstermeye çalışır. Gökçen çektiği aşk acısı sebebiyle ağlamaya çalışmaktadır; ama ağlayamamaktadır. Hızır'a; Gökçen, ağlayamıyorum dediğinde, Hızır ona ağaçtaki narı işaret eder, narın yarısını Gökçen'e yedirir. Diğer yarısını Gökçen'in sevdiği şehzadeye yedirmeye gider; ancak şehzade ölmüştür. Fakat ağlayamayan Gökçen'in göz pınarları açılmış, ağlayabilmiştir. Burada Hızır'ın dertlere şifa olması söz konusudur. Göz pınarlarında yaş akmayan Gökçen'in ağlayabilmesi, Hızır'ın verdiği nar sayesinde olduğu anlatılmaktadır. Narın da mitolojik bir öge olarak kullanıldığı söylenebilir. Halk inancında Hızır'a çok saygı duyulur. Atasözlerimizden olan kul sıkışmayınca Hızır yetişmez, ya da Hızır gibi yetişti sözleri Türk kültüründe ve mitolojisinde Hızır'ın ne denli benimsendiğini göstermesi bakımından önemlidir. Zira Atsız'da Hızır, kul sıkışmayınca Hızır yetişmez, Hızır gibi yetişti sözünü güzel biçimde göstermektedir. Anadolu insanın Hızır hakkındaki inancı; Hızır'ın insanlar arasına karışıp onlara mucizevi yardımlarda bulunması şeklindedir. Ayrıca edebiyatımızda yasak meyve olarak bilinen elma, Hızır aracılığıyla tekrar hatırlanmaktadır. Burada elma Hz. Adem ve Hz. Havva kıssasını hatırlatmaktadır. Atsız'dan yapılan alıntıda hem edebiyat hem din tarihinde yer alan elma mitolojik sembolüne rastlanmıştır. Hz. Adem ve Hz. Havva kıssasında yasak meyve olarak adlandırılan elma, Atsız'da şifa verici mucizevi bir meyve olarak gösterilmektedir. Metinler arası bir ilişkinin olduğu söylenebilir. Atsız'da Hızır; şifa verici, birleştirici bir şekilde anlatılmaktadır.

“Ulu Tanrı! Kür Şad’ın yenilmeyen ruhunu
Yüce Tanrı Dağında biraz daha barındır.” (Atsız, 2017: 7)

“Yeryüzündeki farklı toplumların eski ananevi bilgilerinde bulunan kutsal dağlar inancı daha çok Orta Asya’da görülmektedir.” (Candan, 2002: 96) Türk mitolojisi bunun güzel örneklerinden biridir. Dağ, Türk mitolojisinde sığınılacak yer ve bir koruyucu olarak göze çarpmaktadır. Atsız’ın örnek şiirinde Tanrı Dağı’nın, Türklerin koruyucu bir varlığı ve mitolojik sembolü olduğu göze çarpmaktadır.

“Bozkurt ailesinin oğulları olduğumuzdan aramızda ayrılık, aykırılık yoktur. Seni de Kül Er Tegin erlerimden ayrı tutmuyorum... Siz hepiniz burada benim öz beğlerim, çerilerim ne ise osunuz.” (Atsız, 2015: 68)

Bozkurt, Türk edebiyatının millî sembollerinden biridir. Atsız bozkurtun millî bir sembol olarak değerlendirilmesi düşüncesindedir. Türklerin bir kurttan türedikleri inancı bozkurtun daha da önemli hale gelmesine katkıda bulunmuştur. Dolayısıyla destanlara, masallara ve efsanelere önemli mitolojik bir sembol olarak girmiştir. Atsız’ın tarihi romanlarının isimlerine bakıldığında, onun kurda gösterdiği ilgiyi ve verdiği önemini ifade etmesi açısından önemlidir.

Mısır ve Hatti Tanrıları Efsanesi

“Vaktiyle Mısır’da bir papirüste görmüştüm. Mısır Tanrısı Amonra ile Hatti Tanrıları konuşarak bir kırala, gönüllere sevinç veren bir su armağan etmek istemişler ve bunun hangi kıral olması gerektiğini uzun uzun münakaşa etmişlerdi. Sonunda anlaşarak bunun insanlığa yeni bir devir açan pek şanlı bir kıral olmasını kararlaştırmışlar ve bu kıralın bütün manevi meziyetlere sahip olmaktan başka pek yakışıklı ve şehlâ gözlü olacağını da önceden keşfetmişlerdi. İşte bu kıral büyük cömertliği, keskin zekâsı ile bizi burada konuklayan Subbiluliyuma Hazretleridir.” (Atsız, 2015a: 34)

Tanrı, Türk edebiyatının önemli mitolojik sembollerinden biri olarak değerlendirilebilir. Atsız’ın Mısır ve Hatti Tanrıları efsanesi bu açıdan örnek olarak gösterilebilir. Tanrı, Türk ve dünya efsanelerinde kullanılan önemli mitolojik bir semboldür. Mitolojik sembollerini kullanma ve nitelendirme açısından Atsız’ın başarılı olduğu söylenebilir. Eserlerinde pek çok mitolojik sembolü başarılı bir biçimde kullanan Atsız, aynı metinde birden çok mitolojik sembolü vermesiyle yazarlık yeteneğini göstermiş bir yazar olarak değerlendirilebilir.

2.8. Tarihin Romanlaştırılması

Atsız Türk edebiyatının farklı türde eser veren yazarlarından biridir. Atsız; teorisyen, tarihçi, edebiyatçı ve Türkolog gibi kimlikleriyle ortaya çıkan bir yazardır. Atsız burada Bozkurtlar Diriliyor, Bozkurtların Ölümü ve Deli Kurt tarihi

romanlarıyla değerlendirilmeye, ele alınmaya çalışılacaktır. Onun Türk tarihi ve folkloru ile ilgili bilgisi, ona bir zenginlik katmış ve tarihi romanlar yazmasına rehber ve yardımcı olmuştur. Birçok yazar gibi Atsız da eserlerini çoğu zaman, kendi duygu ve düşüncelerini ifade etmek ve aşlamak için yazmıştır. Dolayısıyla Atsız'ın yazdığı tarihi romanlara bakıldığında Türkçülük ve Turancılık fikrinin ağır bastığı görülür. Daha çok Türkçü kimliğiyle bilinen ve tanınan Atsız; Bozkurtlar Diriliyor ve Bozkurtların Ölümü adlı romanlarını bu düşünce ile yazmıştır. Güçlü Türkçü bir fikir adamı olan Atsız, eserlerinde fikirlerini vermede başarı elde etmiştir. Atsız'ın güçlü tarihçi kimliğiyle edebiyatçı ve yazarlık yeteneği birleşince bu başarı kaçınılmaz olmuştur. Onun tarihî roman türüne yönelmesindeki sebepler; ilgisi, bilgisi, yazarlığı olduğu söylenebilir. Atsız'ın tarihçiliği, ilgisinin yanında biraz da etkilendiği şahıslardan gelmektedir.

Zeki Velidî Togan ve Rıza Nur, Atsız'ı etkileyen şahısların başında gelmektedir. Atsız, Türk Tarihinde Meseleler adlı tarih kitabı ile beraber, Bozkurtlar Diriliyor, Bozkurtların Ölümü ve Deli Kurt adlı tarihi romanları da yazmıştır. Atsız, Türk tarihine ilişkin görüşlerine, tarihî meselelere Türk Tarihinde Meseleler adlı teorik eserinde değinmiştir. Bozkurtlar Diriliyor, Bozkurtların Ölümü ve Deli Kurt adlı tarihi romanları ise Atsız'ın tarihi romanlaştırdığı önemli eserleridir. Bozkurtların Ölümü ve Bozkurtlar Diriliyor romanları Göktürk tarihiyle ilgili önemli iki eserdir. Bu iki eser daha sonra Bozkurtlar adıyla birleştirilmiştir. Bozkurtlar tarihi romanında, Göktürkler'in; eski Türk devlet gelenek ve göreneklerini, örf ve âdetini, devlet töresini anlatmaya çalışmıştır.

“Görülüyor ki gerek aydınların ve gerekse halkın zevk aldığı hikâyelerde, ortak noktalar olarak, masal unsurları ve atmosferi ile birlikte, romantik aşklar kolaylıkla ayırd edilebilmektedir.” (Akyüz,1995: 68)

“Kağanı ağulayan kim olursa olsun yay kirişiyle öldürülemez. Onun kılıçla başını uçurtmalı yahut okla göğsünü delmeli. (Türklerde büyükler/hükümdar sülalesi yay kirişi ile boğularak idam olunurdu.” (Atsız, 2015: 27)

Devlet töresini ifade eden yukarıdaki cümlelere bakıldığında Atsız'ın Türk devlet töresini güzel bir şekilde anlattığı söylenebilir. Türklerde sadece büyüklerin yay kirişi ile öldürülmesi, Türk devlet töresinin bir gereğidir. Bu, Türk devlet büyüklerin önemini göstermesi bakımından önem arz etmektedir.

“Türk türesince konuk kutlu olduğu için kağan bu deneçlere girmeği dilemiş olan Şen- King’e ilk oku atması için buyur etti.” (Atsız, 2015: 49)

Türklerde misafir her zaman önemsenmiş, baştacı edilmeye çalışılmıştır. Misafir en güzel şekilde ağırlanmaya çalışılmıştır. Türklerin misafiri, kutlu olarak görmesi, Türk misafirperverliğinin önemli bir tezahürü olarak değerlendirilebilir.

“Türk ata bindi mi, gözü atasını bile görmemeli. Oğul! Gerektiğinde kişi canını bile verir ama at, avrat, pusat; bu üçü verilmez! Demişti.” (Atsız, 2015: 169)

“...Gönlümü şenlendirir, Onbaşı Urungu’ya varır mısınız? Kağan kızı acı acı gülümsedi: Demek onbaşısın ha? Ama beğ değilsin. Bir kağan kızı kara budundan biriyle nasıl evlenir?” (Atsız, 2015: 496)

Eski Türklerde töreler devlet düzeninin sağlanmasında önemli bir faktör olduğu gibi, toplumsal hayatın düzenlenmesinde de önemli bir faktördü. Türklerde eskiden at, avrat, pusat (bugün ise at, avrat, silah olarak geçmekte) en kutsal değerlerdi. Bu düşünce, bugün de aynı şekilde geçerliliğini korumaktadır. Bunlar Türkler için en önemli değerlerdir. Devlet ve toplum hayatı geçmişten aktarılagelen törelerle idare ediliyordu. Eski Türk törelerinde bey soyundan olan birinin, sıradan biri ile evlenmesi töreye uymazdı. Dolayısıyla evliliklerde töreye uyma esası vardı. Evlilikler birbirine denk olan kişiler arasında yapılırdı. Bey soyundan olan kişi, bey soyundan gelmeyen biriyle evlenmezdi. Bu, töreye uymazdı. Atalarımız davul bile dengi dengine çalar sözüyle; evlenecek kişilerin birbiriyle denk olması gerektiğini ifade etmek istemişlerdir.

Bozkurtlar romanından verilen örnekler, Atsız’ın Türk devlet gelenek, örf ve âdetlerine, töresine ve tarihine ne denli hâkim olduğunu göstermek açısından önemlidir. Bozkurtlar ve Deli Kurt romanlarıyla tarihi romanlaştıran Atsız, ülkemizde tarihî roman türünde yazarların ve verilen eserlerin artmasına katkıda bulunmuştur. Başarılı yazarlığının yanı sıra bir düşünce adamı da olan Atsız, Türk fikir hayatı açısından önemli bir şahsiyettir. Atsız, Bozkurtlar tarihi romanıyla Türk kültür hayatından, folklorundan farklı örnekler vererek romanını zenginleştirmiştir. Roman kurgu ile oluşturulan bir türdür. Bu kurguda yazarının psikolojisi, yaşantısı, görgüsü, bilgisi, bakış açısı ve hayal dünyası yer alır. Atsız’ın ele alınan Bozkurtlar ve Deli Kurt adlı tarihi romanlarına bakıldığında Atsız’dan izler taşıdığı söylenebilir. Zira Atsız bu eserlerinde Türk’ün mücadelesini, yeryüzüne hâkim olmasını, dünya

görüşünü, yaşayışını kendi düşünce süzgecinden geçirerek vermeye çalışmıştır. Roman her ne kadar tarih üzerine inşa edilmiş olsa da yazarından izler taşıması doğaldır; çünkü kurgusallık, yazarın düş ve düşünce süzgecinden geçirilerek oluşmaktadır. Atsız, bu anlamda bakıldığında yetenekli bir yazar olarak değerlendirilebilir.

Atsız; Türk soyunu cesur, şuurulu, yiğit, kahraman ve başkaları tarafından idare edilmeyi kabullenemeyen, Türk'ün daimi varlığı hususunda dünyevi unsurları elinin tersiyle iten bir soy olarak tasvir ve tarif eder. Atsız'ın Bozkurtlar'da bunu güzel şekilde vermeyi başarmış usta bir tarihçi, aynı zamanda usta bir yazar olduğu söylenebilir. Romanın ana fikri bu düşüncelerden ibarettir.

Bozkurtlar romanının kahramanlarından birinin de Atsız olduğu söylenebilir:

“Bozkurtlar'ın Böğü Alp'i, Kürşad'ı Tonyukuk ve Urungu'yu; Deli Kurt'ta Murad'ı buna örnek gösterebiliriz.” (Sertkaya,1976: CVIII)

Deli Kurt romanında Atsız, henüz kurulan bir devletin yaptığı mücadeleleri ve Osmanlı Devleti'ndeki taht kavgası nedeniyle meydana gelen Ankara Savaşı'nı anlatır. Deli Kurt romanında, Atsız'ın bilgisi ve bakış açısıyla, tarihin başarılı bir şekilde romanlaştırılarak verildiği söylenebilir. Bozkurtlar gibi, tarihin romanlaştırılarak işlendiği Deli Kurt romanı Atsız'ın tarih bilgisini, yazarlık ve kurgu yeteneğini gözler önüne sermesi açısından önemlidir. Türk soyunun yücelik ve üstünlüğünü göstermeye çalışan Atsız'ın Deli Kurt romanında genel itibariyle başarılı olduğu söylenebilir. Tarihî romancılık oldukça zor ve bilgi isteyen bir iştir. Atsız bu zorluğu, Bozkurtlar ve Deli Kurt adlı tarihî romanlarıyla başardığını göstermiştir. Deli Kurt romanında da eski Türk inançlarını, geleneklerini, devlet töresini anlatmıştır. Bozkurtlar ve Deli Kurt'u ana hatlarıyla değerlendirecek olursa, şu hükümleri sıralayabiliriz:

“1. Eserlerden bilhassa Bozkurtlar, örnek alınacak tipler yaratması ile kurtuluşun gelişmeci bir mantıkla kendi şuuruna dönmek olduğuna inanan yeni bir neslin doğmasındaki ana sebeplerden biri olmuştur.” (Tural, 1976: CXXV)

Eser tamamıyla, yetişen yeni nesle örnek olmayı başarmış bir eser olarak anılıp değerlendirilmelidir. Yeni nesle; tarihini, atalarının mücadelelerini, kahramanlıklarını Bozkurtlar'ı okuyarak bugünlere nereden ve nasıl geldiğini öğretmeye ve hatırlatmaya çalıştığı söylenebilir.

2. “Birçok Türk romancısına tesir ederek İslamiyet öncesi ve sonrası Türk tarihine ait romanlar yazılmasının ana sebeplerinden biri olmuştur.” (Tural, 1976: CXXV)

Atsız tarihi roman türünde başarılı bir yazar olarak görülebilir. Türkiye’de bu anlamda eser veren çoğu yazar gibi Atsız da bu alanda kayda değer eserler vermiştir. Türkiye’de tarihi roman denince akla ilk gelmesi gereken tarihçi yazarlardan biri olarak değerlendirilmelidir. Tarihî sınırlar dışına pek çıkmadan, tarihî roman yazmanın ve başarılı olmanın çetin bir iş olduğu ifade edilebilir. Atsız bu başarıyı yakalamış yeteneklerden biridir. Atsız’ın Türk folkloruna önemli katkıları tarihî romanlarında göze çarpmaktadır. Gerek Bozkurtlar gerekse Deli Kurt romanında Atsız’ın önemli ölçüde Türk kültür ve folkloruna ait unsurlara/değerlere yer verdiği görülmektedir. Yazılı eserlerin en önemli özelliklerinden biri, ait olduğu toplumun kültürel ve folklorik değerlerine yer vermesidir. Atsız, romanlarına Türk kültür ve folkloruna ait değerleri eserlerine işleyen bir yazardır. Çoğu yazar, mensup olduğu toplumun folkloruyla iç içe olduğu, yaşadığı ve düşündüğü için, eserlerinde o toplumun folklorunu vermeye çalışmıştır. Atsız’ın; tarihi romanlarıyla Türk tarihinin öğrenilmesine katkıda bulunmasının yanı sıra Türk edebiyatına ve folkloruna da katkıda bulunmuş önemli bir tarihçi ve yazar olduğu söylenebilir.

2.9. Türkçülük ile İlgili Görüşleri

Çok yönlü bir yazar olan Atsız, her şeyden önce bir ülkü adamıdır. Dolayısıyla Atsız’ın tarihçiliği, edebiyat araştırmacılığı, romancılığı ve şairliği onun ülkü fikrinden beslenmektedir. Atsız’ın önemli yanlarından biri, ülkücülüğüyle aynı doğrultuda olan Türkçülüğüdür. Atsız’ın öne çıkan en önemli yönü Türkçülüğüdür. Türkçülük onun hayat felsefesinin dayanak noktası olmuştur. Bu durum, onun hem fikir yazıları ve edebi eserlerinde, hem de aile hayatında ve yakın çevresinde belirgin şekilde görülmektedir.

“1905 başında doğan Hüseyin Nihal, Türkiye’de 70 yıl ömür sürecek, nice kahırlar ve çileler çekecek, fakat âdeta mistik bir bağlılık savunduğu Türkçülük düşüncesiyle bu ülkenin fikir hayatında silinmez izler bırakacak.” (Ercilasun, 2018b: 24)

1905 yılında doğan Atsız, Türkçü fikirleriyle pek çok kişinin zihninde ve gönlünde yer etmeyi başarmış önemli Türkçü yazarlardan biridir. Atsız, Türkçü

fikirleriyle ortaya koyduğu çeşitli eserleriyle, okuyanlar ve dinleyenler üzerinde etkili olmuş ve bu etkisini günümüze dek sürdürmüştür.

“Atsız’ın Türklük konusundaki fikrî gelişimi, çeşitli etkenlerle açıklanabilir. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra değişen dünya şartları, 1930’larda henüz pek zayıf olan kültür tarihçiliğimizin geçen zaman içinde gelişmesi ve millî mensubiyet duygusunun önem kazanması, bu unsurlardan bazılarıdır.” (Deliorman, 2014: 172)

1930 ve 1940’lı yıllar Türkiye için hararetli fikir hareketlerinin aktif olduğu yıllardır. Azınlık gruplarının tavırları, Atsız’ın Türkçülüğünün ve milliyetçiliğinin artmasında önemli rol oynamıştır. Atsız, Türkçülüğü ilk önce Türk ülküsü açısından ele alır. Türk ülküsü; Türk’ün büyüklüğünün, gücünün ve hükümlanlığının bir ifadesidir.

Atsız inanca ve imana vurgu yaparak maraz ve ümitsiz insanların imanla bir şeye inanmakla iyileşebileceğini ifade eder. Atsız bu düşüncesinde daha da ileri giderek, ülkünün bir din olduğunu ve ülkünün kan, fedakârlık, kahramanlıkla beslendiğini söyler. Ayrıca Atsız, ülkü sahibi bir milletin kendisini ve ülküsünü ilerletmesi, koruması için daima taarruzda olması gerektiğini söyler. Aksi halde saldırmayan millete, saldırılır diyerek kendini haklı olduğunu göstermeye çalışmıştır. Dini inancı içine alan millî ülkünün insanı hayvandan ayıran ve millî ülkünün insanın güçlendiren, sürükleyen ve asil hale getiren bir faktör olduğunu söyler.” (2015h: 31)

Ülküler fedakârlık ister. Milletlerin ülkülerini ilerletmesi ve muhafaza edebilmesi için sürekli bir mücadele içinde olması gerekir. Mücadele olmazsa ülküler söner gider. Ülkü, hakikatle hayalin harmanlanmasından doğar ve geçmişte yaşananlara bakılarak yarını arayan, milletlere hız veren ve uğrunda ölünen büyük dilektir. Milletlerin, millî ülküleri etrafında toplanması önemli bir husustur. Zira ülküler, birlik ve beraberlik ruhu ile amacına ulaşır. Bu ruh ülkülerin ömrünü belirlemesi açısından önem arz eder. Ülküler, sürekli bir mücadele azmi ve kararlılık gerektirir. Milletlerin, ülkelere sahip çıkması uzun ömürlü olmalarına vesile olur. Her milletin bir ülküsü vardır. Ülküsüz bir millet düşünülemez, zira ülküsü olmayan milletlerin tarihte nasıl yok oldukları görülmüştür. Ülküler, bir milletin temel dayanaklarıdır. Bir devletin temel yapı taşlarını oluşturan önemli unsurlardır. Türkçülük, Türk milliyetperverliğinin adıdır. Türkçülük, Türk milletine gönülden bağlılığı ve taraftarlığı ifade eder. Başka milletlerin Türk taraftarlığı ve sevgisi bu

kelimeyle ifade edilemez. Zaten başka milletlerin Türk'ü sevmesi de gerçekten bir sevgiye değil; geçici bir nezakete, menfaat icaplarına, siyasi zaruretlerine işarettir.

Türk milliyetçiliği ve sevgisi gerçek manada sadece Türk soyundan gelenler tarafından samimi bir şekilde hissedilebilir. Türkçü, Türk soyunun, diğer soylardan üstün olduğuna inanır, Türk'ün millî çıkarlarını her şeyin üstünde tutar, çalışkandır, mukaddes değerlere saygılı kişidir. Türkçü; bu değerleri koruyup kollamada mahir ve gözüpek olduğunda Türkçülüğün gereklerini yerine getirmiş olur.

“Türkçülük bir ülküdür. Ülküler manevi gıdasıdır. Ülküsüz milletlerin en talihlisi dahi silik ve sönük kalmaya mahkûmdur. Eğer bu millet talihli de değilse, onun sonucu yenilmek, ezilmek, hatta yok olmaktır. Türkçülük büyük Türkeli'nde, Türk uruğunun kayıtsız şartsız hâkimiyeti ve bağımsızlığı ile Türklüğün her yönden bütün milletlerden ileri ve üstün olması ülküsüdür. Bu ülkü, geçmişte birkaç kere gerçekleşmişti. Büyük Türkçülük ülküsü ve inanç ile yetişen gençlik sayesinde yarın yeniden gerçek olacaktır. Türkçülük, dün bir kaynaktı; bugün bir çaydır. Yarın coşkun bir ırmak olacak ve önünde yabancı duygu ve düşüncelerden gelen bütün engeller yıkılacaktır. Türkçülük dört kaynaktan geliyor, bu dört kaynak şunlardır:

- 1-Kökü çok eski olan ve Türk uruğunun şuuraltında yüzyıllardan beri yaşayan milliyetçilik;
- 2-Tanzimat'tan sonra Avrupa'daki milliyetçiliklere benzeyen halkçı bir hareketin bizde de tatbik olunmasını isteyen milliyetçilik hareketi;
- 3- Devletimizin içindeki yabancı unsurların ihaneti dolayısıyla doğan tepki;
- 4- Türklerin 200 yıldan beri çektikleri büyük sıkıntılar.

Bu dört kaynaktan gelen düşünceler birbiriyle kaynaşıp yoğrularak bugünkü Türkçülük ortaya çıkmıştır. Türkler, Türkçülükle güçlenecek, kurtulacak, ilerleyecek, yükselecektir.” (Atsız, 2015h: 32-33)

Türkler, var oldukları günden beri büyük sıkıntılar içinde yaşamlarını idame etmeye çalışmış bir millettir. Göçebe bir hayat tarzından yerleşik hayat tarzına geçinceye kadar farklı yer ve bölgelerde varlık göstermişlerdir. Atsız'a göre Türklerin hayatlarını idame edebilmeleri, birtakım şartlara bağlıdır. Türkler bu şartlara göre, büyüyecek, gelişecek ve yükseleceklerdir. Farklı milletleri içinde barındıran Türkler, tarih boyunca birçok ihanete uğramış, ancak güçlü iradeleri sayesinde yapılan ihanetlerin üstesinden gelerek devletleşebilmişlerdir.

Atsız'a göre; Türkler ülkü sahibi bir millet oldukları için tarihte ve günümüzde devamlı egemenliklerini idame etmeyi başarmışlardır. Ülkü sahibi olunmadan, yaşamanın mümkün olmadığı görülmektedir. Ülkü bir milleti/devleti ayakta tutan en önemli değerdir. Bir millet ülkü sahibi olmadan, ne kadar talihli olursa olsun büyük hezimetler yaşamaya mahkûmdur. Ülkü sahibi olmak, milletler için önemli değer ve erdemlerdendir. Ülkü; Türkçülüğü besleyen önemli faktörlerin başından gelmektedir. Türkçülük, Türk milletinin bir ülküsü, ideali ve amacıdır. Ülküler, Türkçülüğün

beslendiği birer kaynaktır. Türkçülük ülküsü, Türklerin eskiden olduğu gibi, bugün de Türk eline hâkim olmasının yegâne anahtarıdır. Türk milletini, geleceğin en ileri, en gelişmiş milleti haline getirmenin yolu, Türkçülük ülküsünden geçmektedir. Türkçülük ülküsü; Türk'ün daima ileri düşüncesini besleyen önemli bir ülküdür. Türk milleti asırlarca bu ülküyle pek çok Türk ilinde hâkimiyetini sürdürmüştür.

“Türkçülük ülküsü bizden amansız bir vazife ahlakı istiyor. Subay hiç yorulmadan altı saatlik talimini yaptırırsa, öğretmen bıkmadan öğreticilik işini yaparsa, memur sinirlenmeden halka kolaylık göstermekte devam ederse, doktor her şeyden önce yurttaşlarının sağlığıyla ilgili olursa, öğrenci her şeyden önce dersini bellemeye çalışırsa ve bütün vazifelerle rütbelere arasında ne caka ne gösteriş ne dalkavukluk ne de ilgisizlik olmadan bir ahenk kurulursa; aşağıdakiler yukarıdakinin buyruğunu ukalalık saymaz; yukarıdakiler de aşağının doğru ihtarlarına kızmazlarsa, bütün karşılıklı işlerde, görüşme ve konuşmalarda ne ikiyüzlülüğe kaçan nezaket, ne de kabalağa kaçan sertlik bulunmazsa vazifenin bizden istediği şey yapılmış olur.” (Atsız, 2015n: 13)

Hayatını Türklük aşkı ve hizmetiyle geçiren Hüseyin Nihal Atsız, meydana gelen bütün olayları Türklük ve Türkçülük açısından değerlendirmiştir. Türk'e uygun olanı ve Türk'ün menfaatine olanı benimseyip kabullenmiş, Türk'e aykırı ve zararlı olan bütün fikir ve eğilimlerin önünde bir engel olmaya çaba sarf etmiştir. Düşüncelerin özveri ve cesaretle ortaya koyan Atsız, önüne çıkan çoğu engel ve saldırı karşısında yılmadan mücadelesine devam etmiştir. Zira Türkçülük, sürekli bir mücadele içinde olmaktır. Türkçülük; Türk milliyetçiliğidir. Fakat milliyetçi her Türk, Türkçü olamaz. Çünkü milliyetçilik, genel bir kavramdır. Türkçü, ülküdaşıyla uyumlu olmak zorundadır, aksi halde Türkçülüğe ve ülküdaşlarına zarar verir. Türkçü; soyunun üstünlüğüne inanan kimse olup Türk soyundan gelir. Türkçü; kendi ülküdaşlarıyla uyumlu ve birlikte olduğu müddetçe Türk ülküsüne daha çok hizmet eder, bu da Türk ülküsü için önemli koşullardan biridir.

Türk; ne yorgunluk, yılgınlık, tembellik ne de lakaytlık, dalkavukluk bilir. Ona göre Türk çalışkan, gayretkeş ve ne yapması gerektiğini bilen bilinçli kişidir. Türk, millete hizmet yolunda yorulmayan ve sürekli üreten kişidir. Türk'ün ilerlemesi ve gelişmesi için herkes ve her meslek grubundaki kişilerin üstüne düşeni ziyadesiyle yapması gerekir. Bu, Türk ili ve Türk milletinin ilerlemesi, gelişmesi ve geleceğe kalması adına çok önemlidir. Her fert, bu görevi hiçbir koşul olmaksızın yerine getirmelidir. Türkçülük bu temel prensip ve erdemler üzerine kurulmalıdır.

Türkçülükten önemli olan başka bir husus, Türk ırkından gelmektir. Zira Türkçülük, Türk ırkından gelmeyip milliyetçilik ve Türkçülük yapmaya çalışanları samimi bulmaz. Asıl Türkçü, Türk soyundan gelmelidir, vazifesini ve üstüne düşeni

yerine getirmede hiçbir tereddüt yaşamamalıdır. Türkçülük, millî bir fikir akımıdır, ithal bir fikir akımı değildir. Türkçülük, Türkler arasındaki en eski akımlardan biridir.

Atsız bu hususta şunları ifade etmektedir:

“Türkçü olmanın, Türkçülüğün iki ana unsuru vardır. Bunlardan birisi Türk ırkından gelmek (ırkçılık), diğeri de Türk birliği (Turancılık) ülküsüdür. Irkçılık, Türk soyunun korunmasını, geliştirilmesini, maddi ve manevi değerlerine sahip çıkılmasını savunur. Irkçılık, milleti birbirine bağlayan unsurun ortak köken olduğunu bilir. Türk birliği ülküsünün diğeri adı; Turancılıktır.” (2015h: 79)

“Türkçü millî çıkarları şahısların üstünde tutan, millî mukaddesata ve geçmişe saygı gösteren, görev ahlakı yüksek olan, haksızlıklarla savaşta korkusuz bir insandır... Türkçü alçakgönüllü olmaya mecburdur...Takdir beklemek bencilliktir. Türkçü milletine hizmet ederken beğenilmek için değil, görev bildiği için yapar.”(Atsız, 2015h: 41)

Yukarıdaki alıntılardan hareketle Atsız’ın Türkçülükle ilgili görüşleri şöyle değerlendirilebilir:

Dünyaya yayılmış büyük bir millet olan Türkler dağınık bir biçimde ve birbirlerinden ayrı devletlerin sınırlarında yaşamaktadır. Türkçülük; ırkçılık düşüncesinden dolayı ortak ataya sahip olan Türkleri, dünyanın neresinde olursa olsun aynı milletten görür. Dünyadaki Türkleri bütün olarak kabul eder, onları bir araya getirmeyi amaçlar. Türkçülük, bütün Türkleri tek çatı altında toplamaya ve Türkçülük hareketi etrafında tekrar harekete geçirmeye gayret eder. Türk birliğine düşmanlığın altında bir korku vardır. Türk birliğine düşmanlık Türk’e düşmanlıktır. Türkçülük; Türk kaynaklı fikir ve ülküdür. Türkçülük millî şuorumuzun gelişmesi oranında büyüyüp gelişir. Türk milleti ve Türkçüler, bu gelişmeyle atılımlarda bulunur. Türkçülük; kabadayılıktan ziyade, kişiyi alçakgönüllü olmaya teşvik eder, yapılanın karşılık beklenmeden yapılmasını ister. Türkçü, alçakgönüllüdür. Türkçülüğe göre yapılan işten ötürü karşılık beklemek veya takdir beklemek bencilliktir. Bir Türkçü için bencillik kabullenilebilecek bir davranış değildir. Zira Türkçü; millî çıkarları, şahsi menfaatlerin üstünde tutan, millî ve kutsal değerlere önem veren, geçmişe saygı ve bağlılık gösteren, görev bilinci ve ahlakı yüksek olan, haksızlıklara karşı yılmaz bir savaşçı olan üstün vazifeli bir kişidir. Türkçülüğe göre, toplumdaki bireylerin bu ahlak ve görev bilincine sahip olmasıyla; memleketin büyümesi, huzura kavuşması sağlanabilir.

Türkçünün bir diğer görevi, kendi çıkarları için yaşamak değildir, aksine memleket çıkarları için yaşamaya çalışmaktır, her Türkçü, bunu kendisine şiar olarak kabul etmelidir. Her Türkçünün ve Türk gencinin millî ve manevi (kutsal) değerlere saygılı olması ve onları el üstünde tutması gerekir. Zira Türkçülük budur. Nitekim Türkçü, gününü gün eden değil, nefesine karşı büyük bir mücadele içinde olan kişidir. Türkçü mukaddesata büyük değer verir ve mukaddesata zarar vereni düşman olarak görür.

“Türkçülük, Türk soyunun tarihî geleneğine dayanarak kadın hususunda hür düşüncelidir ve kadına saygı beslemektedir. Kadına saygı beslemek, onu erkekle kayıtsız şartsız eşit tutmak anlamına gelmez. Kadınların her türlü öğrenimi yapmalarına ve bazı durumlar dışında her mesleğe girmelerine taraftarız. Fakat aile yapısının korunması bakımından kadının her şeyden önce analık ve evdeşlik görevini yapmasını isteriz.” (Atsız, 2015h: 88-89)

Atsız’a göre Türk milleti için kutsal olan bir diğer değer de “kadın”dır. Türkçü, soyunun geçmişten süregelen geleneğine dayanarak kadın hususunda hür düşünceli ve kadına saygılıdır. Kadına değer verme hususunda tavizi olmayan Türkçülük, kadın erkek eşitliğine karşı çıkar, çünkü kadın yaratılışı gereği, erkeğe göre daha farklıdır. Eskiler kadının eksik etek olduğunu söyler yani kadının erkeğe nazaran güçsüz olduğu ve her şeyi yapamadığı kabul görmektedir, bu tamamen kadının yaratılışı ve fitratından kaynaklanan bir durumdur. Bu nedenle kadının asli görevinin analık ve evdeşlik olduğu söylenebilir. Kadın bu görevlerini yerine getirdiğinde; toplumsal adaletin, huzurun, özellikle aile yapısının korunmasının sağlanması koşuluyla belirli mesleklere atılabilir, her türlü öğrenimini yapabilir. Kadın ancak aile bütünlüğünün korunması şartıyla iş hayatına atılarak belirli mesleklerde çalışabilir. Aile hayatının bütünlüğünü riske edecek bir şekilde iş hayatına atılması, kabul görececek bir eylem olarak görülmez. Çünkü Türklerde aile bütünlüğü her şeyin üstünde tutulur. Aile kutsaldır, bu kutsallığın bütünlüğünün korunmasına önem verilir.

Bu hususta Atsız şunları söyler:

“Bugünkü Türk kadını dünü tamamıyla silkip atmış değildir. Bugünün Türk kadını ‘dün yok, yarın var’ diye haykıran cılız varlık da değildir. Türk kadını kalemimi, kafasını kullanmayı bildiği gibi, sırtında da cephaneyi taşımayı, kurşun yaralarını onarmayı ve yiğit Türk çocukları yetiştirmeyi bilen yüksek yaratılıştır.” (2015k: 25)

Atsız'a göre, Türk kadını; pek çok alanda kendini ispatlayabilen yüce bir varlık olmakla beraber, geçmişini ve geleceğini bilen güçlü bir karakter olup hem cephede hem de cephe gerisinde erkeğe yardımcı olan cesur ve yiğit bir kahramandır. Ayrıca Türk kadını; ilmî hususlarda kendini gösterebilen, cesur ve yiğit Türk çocuklarını yetiştirebilen yüksek yaratılışlı bir varlıktır.

“Nihal Atsız dehşetli bir kafatasçıydı. Yakın çevresi, konu-komşu bir yana, hemen hiç tanımadığı insanların bile kafataslarını ölçer, kılı kırk yarararak hesabını yapar ve o şahıslara -mesela- yüzde 37, onda dokuz mu yoksa -ne bileyim-yüzde 69 virgül dört oranında mı “Türk” olup olmadıklarını tebliğ eder.” (Atsız, 2006: 25)

Atsız'ın kafatası ölçümleri yaptığı söylenmektedir. Atsız'ın yaptığı kafatası ölçümleri nedeniyle, onu hiç tanımayanların evine gelip kafatası ölçümü yaptırdığı ifade edilir. Kendi kendine geliştirdiği yöntem/aletle kafatası ölçümleri yapan Atsız, çıkan ölçümler neticesinde kişinin Türk olup olmadığını veya ne kadar Türk olduğunu yorumlamaya çalışmıştır.

“Türkçülükte önemli iki meselenin olduğunu söyler. Ona göre bu iki mesele Türkçülük için değişmeyen iki unsurdur: Soyculuk, turancılık.” (Atsız, 2015h: 79)

Bir kişinin Türkçü olabilmesi için Türk soyundan/ırkıdan gelmesi gerektiğini her fırsatta vurgulayarak söyleyen yazar, Türk ırkıdan gelenleri sevmekle Türkçü olunamayacağını ifade etmektedir. Kişi, kendini Türkçü olarak görebilir; ama Türk ırkıdan/soyundan gelmiyorsa Türkçü olması mümkün değildir.

Türk ırkıdan gelmekle övünen yazar, Türk Kızı adlı şiirinde, Türklüğünü ve Türklüğünden duyduğu gururu, övüncü şöyle dile getirmektedir:

“Kralların taçları
Beni bağlar büğü mü?
Orduları açamaz
Gönlümdeki düğümü,
Saraylarda süremem
Dağlarda sürdüğümü.
Bin cihana değişmem
Şu öksüz Türklüğümü.” (Atsız, 2017: 33)

Türkçülük; bütün Türkleri tek çatı altında birleştirerek kaybolan adaleti tesis etmek, bizden cebren ve hile ile koparılanı geri almaktır. Türkçülük, Türk ırkıdan gelenleri her açıdan tek çatı altında toplamayı hedeflemektedir. Birlik ve beraberliğin meydana gelmesiyle her işin kolaylıkla ve millet menfaatine en uygun şekilde

hallolacağını ifade eder. Asil bir düşünce olarak görülen Türkçülüğün, devlet ve millet menfaatini her şeyin üstünde tuttuğu bir gerçektir.

Atsız, Türkçülükle ilgili görüşlerinden dolayı daima saldırılara maruz kalmıştır. Atsız'ı sevmeyen çevreler, onu kafatasçı ve ırkçı olarak nitelemiş, bundan hareketle Türkçülüğü karalamaya çalışmışlardır. Fakat Atsız, bu tür saldırılar karşısında pes etmemiş, Türkçülükle ilgili çalışmalarında hiçbir ödün vermemiş; ancak saldırılar karşısında bir nebze üzölmüştür. Atsız'ın düşünce dünyasında da değişiklikler kaçınılmaz olmuştur. Değişen şartlar ve dünya, herkesin görüşünde farklılıklar oluşturduğu gibi, Atsız'ın görüşlerinde de değişikliklere sebebiyet teşkil etmiştir. Ancak Atsız'ın Türkçülük fikrinin temelinde büyük değişiklikler olmamıştır. O, Türkçülüğün birleştirici bir rol üstlendiğini dile getirmeye çalışmıştır. Türkçülükle ilgili düşüncelerinde bir esneklik olduğu söylenebilir. Atsız'ın ırkçılık ve Turancılık davasındaki savunmasında son olarak söyledikleri Türkçülüğü hakkında daha net bilgiler vermektedir:

“Türkçüyüm. Türkçülük milliyetçiliktir. İrkçılık ve Turancılık da bunun şumulüne dahildir. Memleket bu iki temel üzerinde yükselecek veya yıkılacaktır. İrkçılık ve Turancılık anayasaya aykırı değildir. Ceza Kanununda sarahatle suç olduğu yazılı olmayan bir hareketten dolayı kimse suçlandırılmaz. Devlet de icraatı ile açıkça ırkçı, Hatay'ı ilhak etmekle de turancıdır. Sözlerimi bitirirken tarihi bir misal zikretmekten kendimi alamıyorum. Taşa tutularak öldürülecek maznun hakkında İsa Peygambere fikrini sordukları zaman ilk önce hiçbir söz söylememiş. İsrar olunca içinizde hiç günahsız olan kimse ilk taşı o atsin diye cevap vermiş.” (Sertkaya, 1976: LV)

Atsız gerek savunduğu fikirler gerekse söyledikleri nedeniyle çalkantılı bir hayat sürmüştür. Sürgünlere maruz kalmış ve değişik yerlerde çalışmak durumunda kalmıştır. Ancak fikirlerini savunmaktan geri durmamıştır. Her seferinde Türkçülüğünü savunmaya ve dile getirmeye çalışan Atsız'ın, Türkçülüğü; milliyetçilik olarak gördüğü, ırkçılık ve turancılık fikrinin de Türkçülüğe dahil olduğunu dile getirdiği söylenebilir. Ona göre memleket, ırkçılık ve turancılık fikriyle yükselecek veya yıkılacaktır. İrkçılık ve turancılığı her platformda savunmaya çalışan Atsız, ırkçılık ve turancılığın yasal bir hak olduğunu söyler. Tarihçi kişiliğiyle de tanınan Atsız, bu düşüncelerini devletin Hatay politikasını örnek vererek savunmaya çalışmıştır. Devletin Hatay politikasıyla ırkçı ve turancı bir fikre sahip olduğunu dile getirmiştir.

“Özetle Türçülüğü Atsız şu şekilde tanımlar: Türçülük, büyük Türkeli’nde, Türk uruğunun kayıtsız şartsız hâkimiyeti ve bağımsızlığı ile Türklüğün her yönden bütün milletlerden ileri ve üstün olması ülküsüdür.” (Deliorman, 2014: 170)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HÜSEYİN NİHAL ATSIZ VE TÜRK FOLKLORU

3.1. Atsız ve Türk Folkloru

Hüseyin Nihal Atsız, tarihçi ve Türkolog kimliğiyle Türk folkloruna katkıda bulunmaya çalışmış yazar ve teorisyenlerdendir. Türkçü ve ülkücü kimliğiyle ön plana çıkan Atsız, Türk kültürüne çok önem vermiştir. Kültür ve folklorla yaklaşımı çoğunlukla Türkçü bir düşüncede olan Atsız; kültürde, dilde ve folklorlarda her şeyin millî olması gerektiğine inanmış ve bunu destekleyerek millî olmayan kültürün ve folklorun zamanla unutulacağını, kaybolacağını dile getirmiştir. Türkçü duygu ve düşüncelerin ağır bastığı eserlerinde edebiyatımıza kültürel ve folklorik açıdan katkıda bulunan Atsız; tarihi romanlarında eski Türklerin gelenek ve göreneklerine, devlet töresine, inançlarına, millî değerlerine yer vererek Türk kültürünü canlı tutmaya çalışmıştır.

Atsız, gerek teorik, gerekse kurgusal eserlerinde Türk kültürüne ve Türk halkbilimine ait pek çok malzemeye yer vermiş, böylece Türk halkbilimi açısından önem arz eden somut olmayan kültürel mirasına katkıda bulunmuştur. Ayrıca teorik eserlerinde somut olmayan bu kültürel mirasa yaklaşımın ve bu mirasın korunmasının nasıl olması gerektiğiyle ilgili çeşitli fikirler de ileri sürmüştür. Türk kültürüne ve Türk halkbilimine önemli katkıları olan Atsız'ın, Türk halkbilimi açısından önemli bir teorisyen ve yazar olduğu söylenebilir; çünkü ortaya koyduğu teorik ve kurgusal eserlerin Türk halkbilimi açısından önemli olduğu görülmektedir. Sözelimi; tarihî romanlarında eski Türk inanç ve düşünce sistemine ve yaşam tarzına dair bilgiler vererek eski Türkler ile çeşitli bilgilerin edinilmesini sağlamıştır. Bu, Türk halkbilimi açısından oldukça önemlidir. Bir toplumun yaşam tarzı, o toplumun folklorunu öğrenmek açısından önemli ölçüde bilgi vermektedir.

Hüseyin Nihal Atsız, eserleriyle kültür ve folklor aktarımında önemli rol oynamıştır. Bu durum, kültür ve folklorda meydana gelen değişikliklerin/güncelle(n)melerin görülmesini ve anlaşılmasında rol oynamıştır. Atsız'ın tarihi romanlarında Türk kültür, inanç ve halkbilimine ait pek çok hususta önemli bilgilerin ve malzemelerin olduğu tespit edilmiştir.

Folklor; bir milletin somut olmayan kültürel mirasını ve diğer folklorik unsurlarını ihtiva eden bir kavramdır. Bozkurtlar ve Deli Kurt romanları bu açıdan önemlidir, çünkü Atsız, bu iki eserde Türk folkloruyla ilgili birçok malzemeye yer vermiştir. Atsız, makalelerinde kültürel öğelere sahip çıkılması gerektiğini ifade eder. Bunun ancak millî görüşler ve düşüncelerin yanı sıra birtakım tedbirler alınarak sağlanabileceğini söyler.

Folklor çok kapsamlı bir alan olduğu için birçok kaynağı vardır: Sözlü, yazılı, görsel, maddi kaynak gibi. Atsız'ın Türk halkbilimine daha çok yazınsal açıdan katkıda bulunduğu söylenebilir. Halkbiliminin diğer kaynakları da önemlidir. Ancak yazılı kaynaklar daha çok önem ihtiva etmektedir; çünkü yazıya geçirilmeyen pek çok şey zamanla unutulmaya mahkûmdur. Atsız buna meydan vermeyerek eserleriyle Türk halkbilimine yazılı folklor ürünlerine kaynaklık etmiştir. Türk halkbilimi açısından önemli yazılı kaynaklar bırakmanın yanı sıra, ortaya koyduğu teorik eserleriyle de halkbilimi açısından önemli yeri olan malzeme/değerlerin nasıl korunacağı ve millî kalabileceği hususunda çeşitli görüşler de ortaya koyarak Türk halkbilimine önemli görüşler kazandırmıştır. Atsız bu anlamda Türk folkloruna önemli katkılarda bulunmuştur. Her folklor eseri, kültürel ve millî bir eserdir. Folklor bir milletin; dünü, bugünü ve geleceğidir; nitekim yaşanan her an, her olay halkbiliminin konusudur.

Toplumunu ilgilendiren her şey kültürün malzemesidir. Kültürün ve folklorun en önemli araçlarından biri dildir; dil, kültür ve folklorun kuşaktan kuşağa aktarılmasında önemli bir rol oynar. Dil; folklorun kendisidir, taşıyıcısıdır; zira dilde; toplumun hitap şekli, argosu, mahlası vardır. Atsız dilin korunması için, her şey gibi onun da millî olması gerektiğini savunur. Dil millî olmazsa folklorun milliliği ve diriliği sorgulanır hale gelir. Kişisel görüşleriyle folklorla önemli katkılarda bulunan Atsız, folklor ve kültürün korunması için MEB'e çeşitli tavsiyelerde bulunmuştur. Kültür ve folklor birbiriyle ilişkili iki kavram olarak değerlendirilebilir. Atsız kültür kavramını şöyle tanımlamaktadır:

“Kültür; dil, din, tarih, gelenek, edebiyat, sanat, tören, giyim ve göreneklerin bütünüdür ve tiyatro yabancılardan gelen bir müessese olduğu gibi bugün millileşmiş diye kabul edilse bile en sonralarda akla gelmesi gereken bir unsurdur.” (Atsız, 2015o: 277)

Kültürde millî olana öncelik verilmeli ve millî olan benimsenmelidir. Türk kültür ve folkloruna hitap eden pek çok oyun ve müessese mevcuttur. Bu mevcutlardan faydalanılarak sosyal ve kültürel birçok etkinlik yapılabilir. Millî olan varken, millî olmayana gidilmemelidir. Kültürle ilgili yaptığı bu tanımlamaya bakıldığında; folklorun önemli öğeleri olan dil, din, tarih, gelenek, edebiyat, sanat, oyun, tören, giyim ve görenekler gibi öğelerin folklorik ve kültürel birer unsur olarak yer aldığı görülür.

Atsız, Türk folkloruna ait unsurların benimsenmesi gerektiğini dile getirmektedir. Atsız'ın benzer fikirleriyle Türk folkloruna olan katkısı önemli ölçüde yer almaktadır. Atsız'a göre folklor bir milletin ortak değerlerini yansıttığı için korunmalı ve milliliğini muhafaza etmelidir. Atsız, kültürün öğeleriyle ilgili şunları söylemiştir:

“Kültür nedir? Millet fertleri arasındaki ortak değer ve inançlar değil mi? O halde Türk kültürü deyince ilk düşünülecek konu ‘dil’, sonra ‘ahlak’, ‘tarih’, ‘müzik’, ‘mimarlık’, ‘süsleme sanatları’ ve ‘folklor’dur.” (Atsız, 2015f: 83)

Türk folklorunun millî kanunlarla muhafaza edilmesi gerektiğini dile getirerek Türk folkloruna önemli görüş ve katkılarda bulunan Atsız, bu bilinçle hareket ederek eserlerinde Türk inanç, ahlak, eğitim, sanat gibi konulara yer vermeye çalışmıştır. Deli Kurt romanında yüzyıllarca süregelen ocaklık yöntemine değinmesi, folklorla olan katkısını ifade etmek açısından kayda değer olarak değerlendirilebilir.

Hüseyin Nihal Atsız, gerek romancı kişiliğiyle, gerekse bir teorisyen olarak kaleme aldığı eserlerinde Türk folklorunun pek çok konusuna bilinçli olarak değinmiş ve bu türde konuları malzeme olarak kullanmıştır. Onun eserlerinde ele aldığı konular Sedat Veyis Örnek ve Özkul Çobanoğlu'nun Türk halkbilimine ait çalışmasına göre tasnif edilmeye çalışılmıştır. (Örnek, 2014: 24-27; Çobanoğlu, 1999: 32-35) Örnek'in tasnif çalışmasında yer almayan, ancak tarafımızca uygun görülen ana başlıklar da alt başlıklarla verilmiştir.

3.2. Halk Mimarisi

Halk mimarisi bir bölgenin veya yerin coğrafi ve iklim koşullarına göre şekillenebilmektedir. Coğrafi şartlar ve iklim tiplerine göre inşa edilen yapılar ve bu yapılarda kullanılan malzemeler değişiklik gösterebilmektedir. Mimaride en önemli faktör coğrafyadır. Coğrafi koşulların farklılık göstermesi kullanılan malzemenin çeşitlilik göstermesine yol açmaktadır.

3.2.1. Konut Tipleri

Konut tipleri bulunulan yerin coğrafya ve iklim şartlarına bağlı olarak değişmektedir. Türkiye’de farklı yapıda konut tiplerine rastlamak mümkündür. Türkiye bu yönden önemli bir zenginliğe sahiptir. Türkiye Orta Kuşakta bulunması nedeniyle dört mevsimi yaşayan bir ülke konumundadır. Dolayısıyla konut tipleri, Türkiye’nin iklimine göre şekillenmektedir. Karadeniz’de ahşap, Güneydoğu ve İç Anadolu’da kerpiç evlerin görülmesi iklim ve doğa koşulların konut tipleri üzerindeki etkisini göstermektedir.

Atsız’ın eserlerinde farklı konut tiplerinin kullanıldığı görülmektedir. Kerpiç ve ahşap evler, Atsız’ın eserlerinde yer verdiği konut tipleridir:

“Köy evleri kerpiç harabeler halinde iken Türkiye’de şehirler yapılamaz.” (Atsız, 2015o: 64)

“Kalesi yalçın kaya üzerinde taştan bir yapı, dört köşeli güzel bir kaledir.” (Atsız, 2015m: 228)

“Köy mektepleri mahdut yerlerde ve kerpiç damlar altında bulunurken şehirlere ve hatta kazalara süslü ve büyük mektep binaları yakışmaz.” (Atsız, 2015o: 95)

“Geri dönerek bir sokağa saptılar ve büyük ahşap bir evin önünde durdular... Pusat, Güntülü’nün kapıda eğilerek mermer basamağın bir köşesinden büyük bir kapı anahtarı çıkardığını gördü.” (Atsız, 2015d: 224)

Taş yapılar, kerpiç ve ahşap evler öteden beri var olan konut tipleridir. Atsız aslında bu tür konut tiplerini vererek Türklerin sosyo-ekonomik durumlarıyla ilgili bilgilere de yer verdiğini göstermektedir.

Hayat koşulları, yaşam tarzı da mimariyi, dolayısıyla konut tiplerini etkileyen önemli bir diğer faktördür. İnsanların ekonomik koşulları ve bulunulan yerler konut

tiplerinin şekillenmesinde oldukça önemlidir. Atsız'ın eserlerinde görülen konut tiplerinin; coğrafya ve sosyo-ekonomik şartlara bağlı olarak değişiklik gösterdiği söylenebilir. Kerpiç ve ahşap evler, Atsız'ın yaşadığı çağın geleneksel mimarisinin bir yansıma olarak da düşünülebilir. Geleneksel mimari, toplumun sosyo-ekonomik durumu ile ilgili bilgiler kapsadığından halkbilimi açısından önem teşkil eder.

3.3. Aydınlanma – Isınma Araç-Gereçleri

3.3.1. Işık Elde Etme Araç - Gereçleri

Geçmişte aydınlatma araç ve gereçleri gaz ve lüks lambaları, mum ve benzeri araçlardı. Şartların elverişli olmaması, teknolojik gelişmelerin yeterli olmaması nedeniyle aydınlatma bu tür araç ve gereçlerle yapılmaktaydı. Zaman geçtikçe aydınlatma araç ve gereçlerinde değişme ve gelişmeler olmuş ve aydınlatma daha kolay yapılı bir duruma gelmiştir. Teknolojik gelişmeler; gaz lambası, löküs lambası ve diğer birtakım eski aydınlatma araç ve gerecin önemin kaybetmesine neden olmuş; yerini ışıldak, floresan, ampul, avize ve benzeri aydınlatma araç ve gereçleri almıştır. Günümüzde nostaljik ortam oluşturulmak istenen yerlerde, eski usul aydınlatma araç ve gereçlerin kullanıldığı söylenebilir.

Aydınlatma araç ve gereçlerin henüz pek gelişmediği zamanlarda, aydınlatma araçları çeşit olarak azdı. Gelişmelerin yeterli olmaması ve diğer şartların -yoksulluk, teknolojiye geri kalmışlık, üretimin yetersizliği- elverişli olmaması sebebiyle aydınlatma araç ve gereçlerinde sıkıntı yaşanmıştır.

“O zaman tıbbiyede elektrik yoktu. Sınıflarda lüks lambaları yanar, yatakhanelerde bir tek petrol lambası bulunurdu. Koca bir yatakhane için bu bir tek lamba devede kulak kabilinden olduğu için lambadan biraz uzak bulunanlar için bir şey okumaya imkân olmazdı.” (Atsız, 2015k: 179)

Atsız burada, aslında yaşadığı dönemin sosyo-ekonomik yapısı ve imkânlarıyla ilgili bilgiler de vermiştir.

“Şamdanlara oturtulmuş büyük mumların aydınlattığı odada sedirlere ilişip bekletiler.” (Atsız, 2015i: 78)

“Deli Kurt okuyanlar arasında idi. İslî bir çıranın ışığı altında Yasin okuyordu.” (Atsız, 2015i: 228)

“Şu halde köylerimizin içine girecek yağ kandilleri ve tezek kokuları içinde sessiz ve iniltisiz, nutuksuz ve yaygarasız mesai sarf edeceğiz.” (Atsız, 2015h: 157)

“Büyük koğuştta bir tek gaz lambası yanıp loşluk arasında görme azaldığından nöbetçi subayları bu tongaya basarlardı.” (Atsız, 2015k: 168)

Elektriğin henüz olmadığı zamanda kullanılan yağ kandilleri, mumlar, çırallar, gaz lambaları aydınlatma aracı olarak kullanılıyordu. Elektriğin yaygınlaşmasıyla yağ kandilleri, gaz lambaları yerini ampullere bırakmıştır. Elektriğin yaygınlaşması ve Teknolojinin gelişmesi aydınlatma araçlarında çeşitliliğin artmasına zemin hazırlamıştır. Bu çeşitlilik, eski aydınlatma araçlarının, zamanla yerini yeni ve modern aydınlatma araçlarına bırakmasına neden olmuştur. Son yıllarda lokanta, kafe gibi mekanlara ve evlerine nostaljik hava katmak isteyenlerin, eski aydınlatma araçlarını aksesuar olarak ya da süsleme amacıyla kullandığı görülmektedir. Atsız'ın eserlerine bakılarak Türklerin sosyo-ekonomik yapıları hakkında da bilgilere ulaşmak mümkündür.

3.4. Beslenme ve Mutfak Kültürü

3.4.1. Halk Mutfağı

İnsanların yaşamlarını devam ettirebilmeleri için temel gereksinimlerden biri mutfak kültürüdür. Mutfak kültürü yaşam için en temel unsurlardandır. İnsan, yaşamını sürdürmek için yemek ve içmek zorundadır. Dolayısıyla insanlar mutfak kültürüne önem vermiş ve mutfak kültürünü geliştirmeye çalışmışlardır. yiyecek ve içecek türleri geçmişten günümüze sürekli artış ve değişiklik göstermiştir. Artan ihtiyaçların karşılanması için farklı mutfak kültürleri ortaya çıkmıştır; bölgeden bölgeye ve yöreden yöreye değişiklik gösteren halk mutfağı, insan yaşamında önemli bir yer edinmiştir. Halk mutfağının zenginliği ve çeşitliliği, zengin ve farklı kültürlerin bir arada olmasıyla gerçekleşir.

Atsız eserlerinde mahalli, bölgesel yöresel, millî yiyecek ve içeceklere yer vermiştir. Bu özellik, Atsız'ın eserlerine kültürel bir özellik ve zenginlik kazandırmıştır.

3.4.1.1. Yiyecek ve İçecek Türleri

Türkiye yer aldığı coğrafi konum nedeniyle, dört iklimin yaşandığı bir ülkedir. Türkiye'de dört mevsim yaşandığından sebze, tahıl, baklagil gibi birçok ürün yetiştirilebilmektedir. Yetiştirilebilen bu ürünler mutfak kültürüne, dolayısıyla

yiyecek ve içecek türlerine yansımaktadır. Türkiye birçok medeniyete ev sahipliği yaptığı için yiyecek ve içecek çeşitleri bakımından oldukça zengin bir mutfak kültürüne sahiptir. Türkiye’de her şehrin ve yörenin kendine has bir mutfak kültürü vardır. Mutfak kültürü, o şehrin ve yörenin kimliği olmuştur. Söz gelimi çiğ köfte denilince Şanlıurfa, kebab denilince Adana akla ilk gelen şehirlerdir.

Atsız’ın eserlerinde Türk halk mutfağıyla ilgili yiyecek ve içecek türüne yer verdiği görülmektedir. Dolayısıyla Atsız’ın eserlerinde Türk mutfak kültürünün, dünü ve bugünüyle yer aldığı söylenebilir.

“Ana yiyeceğimiz vardı ama iki gündür sıcak bir yemeğe hasret kaldık. Bize bir tarhana çorbası yapar mısın?” (Atsız, 2015i: 11)

“Üçüncü bir köyde İsa Beğ içinmiş gibi kağnyaya un, bulgur, elma kakaı doldurdu.” (Atsız, 2015i: 16)⁴

“Satı kadın, sütoğlunun çok sevdiği börekten yapmak için hamur tahtasının üstünde yufka açıyordu.” (Atsız, 2015i: 34)

“Çoktandır böyle güzel yemekler yememiştim. Kavurğa ve bulgur haşlamasından başka bir şey gördüğümüz yoktu.” (Atsız, 2015i: 38)

“Toprak içinde korda pişirilmiş, tadına doyum olmayan koyun etiyle cana can katan nefis Türkmen ayranı, pekmezle yapılmış un helvası ve bal şerbeti, sonra türlü güzel ve yaş kuruyemişler o günkü yorgunluğa değmişti.” (Atsız, 2015i: 48)

“...Ahmed hasırın üstüne yastıklar koymuş, tepsiler içinde mis kokulu taze ekmek, süt, bal, peynir ve yemiş getirmişti.” (Atsız, 2015i: 83)

Verilen alıntılar; Türklerin hayat tarzlarını ve sosyo-ekonomik yapılarını yansıtması bakımından değer taşımaktadır. Edebî eserler, yazıldıkları dönemlerden ve yazarının duygu ve düşüncelerinden izler taşıması nedeniyle halkbilimi açısından önem teşkil eder. Atsız’ın eserlerinde Türk mutfak kültürüne yer vermesi, eserlerine Türk kültür ve folkloru bakımından bir değer katmıştır.

“Bu gece kızıklar içilmiyor, kızarmış etler, kurutlar yenilmiyordu.” (Atsız, 2015i: 27)

“Şen-King durmadan sücü⁵ içiyordu. Bu Türk sücüsü de hiç Çin’dekine benzemiyordu.” (Atsız, 2015i: 60)

⁴ Meyvenin kurutulmuş haline veya meyve kurusuna denir. (elma, armut kurusu gibi.)

“Kımızın, ayranın, etin, kurutun, yemişin sayısı yoktu.” (Atsız, 2015ı: 204)

“Türkler en eski çağlardan beri kımız, şarap veya rakı içerek sarhoş olurlar.” (Atsız, 2015n: 151)

Ayran, kımız ve sücünün Türklerin eski içeceklerinden bir olduğu söylenebilir. Göçebe bir yaşam tarzının egemen olması ve doğa koşullarının yaşam koşulları üzerinde etkili olması, eski Türklerin hayvancılıkla uğraşmalarına ve hayvansal ürünlerden faydalanmalarına zemin hazırlamıştır. Bu nedenle, sücü, ayran ve kımızın Türklerin eski ve önemli içeceklerinden olduğu söylenebilir.

“Anası onu yılan yumurtasıyla beslediği için çok haindi.” (Atsız, 2015a: 20)

Yılanın hain olduğuna inanılması, eski Türklerden günümüze kadar gelen inanışlardan biridir. Hatta yılanla ilgili deyimlerin dilimizde yer aldığı görülmektedir: “Yılan gibi hain”, “yılanın kafası küçükken ezilmeli” gibi deyimler; eski Türklerden günümüze kadar gelen halk inanışlarından biridir. Atsız ise burada yılan yumurtası ile beslenen birinin, hainliğine değinmiş ve yılan yumurtasının da eski Türklerde bir yiyecek türü olduğunu göstermiştir.

“Bu ümidin sevinciyle, kertenkele kızartması getirsin diye karısını çağırarak üzere kapı vuruldu.” (Atsız, 2015a: 21)

“Filozof İlanasam evine dönmüş ve taze susam yağında kızartılmış iri kertenkelelerden ibaret yemeğini büyük bir iştahla yemeğe başlamıştı.” (Atsız, 2015a: 31)

“Fakat ne çıkar? Ben kayısı ile zerdaliyi de birbirine karıştırırım.” (Atsız, 2015d: 11)

“...Ve yine kendi hazırladığı kurabiyelerden birini de önüne sürdü.” (Atsız, 2015d: 211)

“Ayşe'nin hazırladığı çayı ve bisküvitleri Ayşe'yle beraber Işık kızlar dağıtmıştı. Nefis demli ve biraz limonlu çayı içerken Aydolu ile yan yana oturduklarının farkına vardı.” (Atsız, 2015d: 247)

“İki yağız yüzlü köylü, kadınları, çocukları çevremizi sardılar. Bize kavun, karpuz ikram ettiler.” (Atsız, 2015k: 22)

---

⁵ Bir tür içecek. (kımız gibi)

“Bu ziyafet, Cağaloğlu’ndaki meşhur Bozacı Sinan’dan içilen nefis bozalarla verildi.” (Atsız, 2015k: 229)

Atsız’ın tarihî romanlarında İslamiyetten Önceki Türklerin yiyecek ve içecekleri (kertenkele, şarap, rakı, kıymız, kurut, sücü gibi) yer alırken, kendi dönemini anlattığı eserlerinde İslamî akideye uygun ve gerçek hayattaki yiyecek ve içecek adlarının (kavun, limonlu çay, boza gibi) zikredilmesi dikkat çeken bir özelliktir.

Mutfak kültürü, bir ülkenin zenginliğini göstermesi bakımından önem teşkil eder. Her ülkenin kendine has millî bir mutfak kültürü olsa da, çeşitli sebeplerden meydana gelen etkileşimlerden ötürü mutfak kültürünün her geçen gün değişerek zengin hale geldiği söylenebilir. Atsız’ın eserlerindeki mutfak kültürünün çeşitlilik göstermesinin nedeni; göçebe bir hayat yaşayan Türklerin, farklı mutfak kültürleriyle alışveriş içinde olması ve farklı coğrafyalarda bulunmaları olarak gösterilebilir. Ayrıca eski Türklerin doğadan yaşam tarzları gereği, azami ölçüde faydalanmaya çalışmaları da mutfak kültürünün zenginleşmesinde rol oynadığı söylenebilir. Eski Türklerin tecrübeleri ve yaşam koşulları sonucu, doğadan elde ettikleri yiyecek türleri, mutfak kültürünü zenginlik kazanmasında etkili olmuştur.

3.5. Ölçü Birimleri

3.5.1. Halk Ölçü Birimleri

Yaşanan çağın şartları ve ihtiyaçlar ölçü birimlerinin ve aletlerinin çeşitliliğini ve niteliklerini önemli ölçüde etkilemektedir. Teknolojinin yeteri kadar gelişmemiş olması, halkın kullandığı ölçü aletlerinin türünü ve çeşitliliğini etkilemiştir. Eskiden ölçü birimleri; okka, dirhem, karış, arşın gibi sözcüklerle ifade edilmekteydi. Kullanılan ölçü birimleri bunlardan ibaretti, çünkü ölçü alet/birimlerinin teknolojik bir dayanağının olmaması, insanları kendilerince birtakım ölçü aletleri ve terimleri bulmaya yöneltmiştir. Ancak günümüzde ihtiyaçların artması ve şartların iyileşmesine bağlı olarak birtakım ölçü birim ve aletleri geliştirilmiştir. Artan ihtiyaçlar doğrultusunda geliştirilen ölçü birim ve aletleri, hayatı daha da kolaylaştırmıştır. Sosyal ve ekonomik hayattaki gelişmeler, insanların kullandığı bu aletlerin tür, kullanım ve isimlerine yansımıştır. Artık karış, dirhem, okka gibi terimler rafa kaldırılmış; kilo, metre ve ton gibi ölçü birimleri kullanılmaya başlanmıştır. İhtiyaçlar, gelişmenin tetikleyicisi olmakta ve yeniliklere kapı

aralamaktadır. Dolayısıyla ihtiyaçlar nedeniyle yeni l aletleri ve birimleri sosyal ve ekonomik hayatımızda yer almaya başlamıştır.

Atsız'ın ele alınan eserlerinde eski l birimlerinin kullanıldığı görülmektedir. Atalarımızın sosyo-ekonomik yaşantılarıyla ilgili bilgi verme açısından önem arz eden l birimlerine, Atsız'ın eserlerinde yer verdiği görülmüştür:

“Selin içinde çabalarken yarım okka çamur yutmuştum.  gün iim bulandı ki yemek dedikleri zaman fena oluyordum. Yarım okka çamuru ancak üç günde sindirebildim.” (Atsız, 2015i: 54)

“Ortalığın karmakarışık olduğu bir anda öyle bir vuruş yaptı ki kılıcı bir dervişin boynuna indikten sonra bir karış aşağıya kadar işledi.” (Atsız, 2015i: 58)

“Kurtlar ondan kaar. İki arşınlık koca yılanı bakışı ile bayılttıktan sonra eliyle boğduğunu ben şu gözlerimle gördüm.” (Atsız, 2015i: 98)

Geçmişte ller arşın, okka, karış gibi l aletleri ile ifade edilirdi. Doğa koşullarının zorluğu ve imkânların kısıtlı olması, teknolojinin gelişmemişliği nedeniyle metre, kilo, ton gibi l aletleri retilmemişti. Türklerin eskiden kullandığı l birimlerinin toplumsal hayata birtakım sosyal yansımaları görülmektedir. Bu sosyal yansımalar deyim ve atasözlerinde görülmüştür. Sözgelimi; dostluk okkayla, alışveriş dirhemle olmaz, her yerde okka dört yüz dirhem gibi atasözleriyle birlikte; okka çekmek, okkanın altına girmek gibi deyimler de mevcuttur.

İhtiyaçlar üretime teşvik eder. Geçmişte Türkler göçebe bir bozkır hayatı yaşadıklarından l aletlerinin, günümüzdeki gibi gelişmiş olmasına ihtiyaç duyulmuyordu. Bu nedenle l aletleri kk rakamlarla ifade ediliyordu. Fakat günümüzde ihtiyaçların çeşitlenmesi, artması hatta büyük l aletlerine ihtiyaç duyulması ve teknolojik koşulların gelişmesiyle yeni ve daha büyük ller yapabilen aletler geliştirilmiştir. Kullanılan l aletlerine bakılarak, toplumların folklorik ve kültürel yapısıyla birlikte ekonomik gelişmişlikleri hakkında da bilgi edinilebilir. Gelişen teknoloji sayesinde şartlar daha iyi bir duruma gelmiştir. Farklı l aletleri hayatımıza girmiştir. Üretilen yeni l aletleri hayatı kolaylaştırmanın yanı sıra yapılan işlerin daha hızlı bir şekilde yürütülmesini sağlamıştır.

3.6. Giyim Kuşam

3.6.1. Kılık Kıyafet

Türk toplumunda farklı kılık kıyafet şekilleri görülebilmektedir. Anadolu'nun zengin kültürel mirası, kılık kıyafette etkisini hissettirmektedir. Zengin kültürel mirasın en göze çarpanı her yörenin kendine has millî kıyafetlerinin olmasıdır. Kılık kıyafet Tanzimat'tan ve 1925 Şapka Kanunu'ndan sonra değişiklik ve Avrupai bir tarz gösterse de, millî kültüre olan bağlılıktan ötürü kültürel ve millî kıyafetler tamamıyla terk edilmeyip günümüze dek getirilmiştir.

Giyim, ülkemizde kendini farklı şekillerde göstermektedir. Farklı ve zengin bir giyim kültürüne sahip olan Anadolu'da kadın ve erkek giyimi çeşitlilik gösterir. Erkekler eskiden şalvar giyer, Anadolu'nun bazı bölgelerinde sekiz köşeli kasket takardı; kadınlar çarşaf, etek, fistan ve şalvar giyerlerdi. Günümüzde kılık kıyafet büyük farklılıklar göstermiş ve kadın-erkek giyimi büyük değişikliklere uğramıştır. Pantolonun hem erkekler hem de kadınlar tarafından kullanıldığı günümüzde, eski kılık kıyafet tarzı, neredeyse, ortadan kalkmış gibidir. Çarşaf, şalvar, fistan ve etek belli bölgelerde ve daha çok geleneğin ağır bastığı kırsal kesimde görülmektedir. Atsız'ın eserlerinde eski kılık kıyafet tarzına ait örnekleri görmek mümkündür.

“Kepeneğine sarınmasında kendisini korumaktan çok, aralıksız yağın sulusepken altında yay kirişinin gevşememesine çalışan bir mana vardı.” (Atsız, 2015i: 5-6)

“İleri gelenleri çuka samur ve süslü elbiseler giyer. Bilginleri ve dindar kişileri de yine çuka ve ferace ve boğası kaftan giyer.” (Atsız, 2015i: 157)

“Omuzlarında ve dizlerinde yün örtüler vardı.” (Atsız, 2015i: 7)

Geçmişte hayvancılık yaygın olduğu için hayvanın etinden, sütünden, yününden oldukça yararlanılırdı. Atalarımız hayvanın yapağısından ve tüyünden elde edilen keçe ve yününden, sıcak tuttuğu için çokça faydalanmışlardır. Doğa koşulları yaşamı zorlaştırdığı için insanlar, kendilerini sıcak tutabilecek, soğuktan daha iyi koruyabilecek giysiler üretmeye çalışmışlardır. Hayvan tüyü ve derisi buna daha elverişli olduğu için atalarımız, hayvanın derisinden ve tüyünden faydalanmıştır.

“Ceketleri kaftan, iskarpinleri çizme haline gelmişti.” (Atsız, 2015i: 11)

“İşbara Alp büsbütün sıkıldı. Börkünü başından, sadağını sırtından çıkardı.” (Atsız, 2015i: 18)

“Açlıktan inler obam, sırtımda yırtık abam.” (Atsız, 2015ı: 278)

“Beyaz yakalı lise üniformasıyla ellerini arkasına kavuşturmuş olduğu halde gülümsüyordu. Fakat ne çabuk kılık değiştiriyordu. Şimdi atlet kıyafetinde idi.” (Atsız, 2015d: 229)

“Asfalt caddeler üzerinde renkli otomobillerde ve güzel biçimli kostümler içinde geçerken hâlâ kıl şalvar ve yamalı pabuçlarla gezen.... (Atsız, 2015e: 90)

Eski Türklerden günümüze dek kılık kıyafette önemli değişiklikler meydana geldiği söylenebilir. Eski Türkler göçebe bir hayat yaşadıklarından ve sosyo-ekonomik imkânlar kısıtlı olması giyim ve kuşamda da kendini hissettirmiştir. Ancak doğa koşulları ve imkânlar bu hususta en iyi şekilde değerlendirilmeye çalışılmıştır. Dolayısıyla hayvanın yününden ve derisinden oldukça faydalanılmıştır.

3.7. Halk Bilgisi

Halk bilgisi; toplumun yıllarca edindiği, miras olarak devraldığı birtakım tecrübe ve geleneksel yöntemleri ifade eder. İnsanların yaşadıkları süre zarfında edindikleri tecrübe ve atalarından kendilerine kalan maddi ve manevi değerleri, hayatlarını daha kolay idame edebilmeleri için istifade ettikleri değerlerdir. Halk bilgisi ait olduğu topluma göre farklılık gösterebilir. Halk bilgisi, insanların yararına olan önemli tecrübe ve bilgileri içeren kavramdır. Halkbilimin önemli bölümünü oluşturan halk bilgisi, halk hekimliği, halk takvimi ve halk hukukunu içermektedir. Atsız'ın eserlerinde halk bilgisi ile ilgili çeşitli verilere rastlanmıştır.

“Halk bilgisi sanata ait anlatım yoluyla oluşan karşılıklı sosyal bir etkilemedir.”(Ekici, 2000: 6)

3.7.1 Halk Hekimliği

Halk hekimliğinin geçmişi, insanoğlunun varoluşundan günümüze kadar uzanmaktadır. Halk hekimliği, halkın günlük yaşamından doğar, tecrübelerine dayanan ve halkın kendi kendine ilkel yöntemlerle keşfettiği iyileştirici teknik ve tedavilerdir. Halk hekimliği, ihtiyaçlar doğrultusunda ortaya çıkar ve ona göre şekillenir. Tıbbi gelişmelerin ve imkânların yetersiz olduğu zamanlarda, insanların kendi kendilerine geliştirdiği ve atalarından öğrendikleri ile birtakım tedavi edici yöntem ve tekniklerdir. Doğal yöntemlerin ağır bastığı halk hekimliğinde, insanlar; tecrübeleri, atalarından öğrendikleri ile ya da ‘ocaklık veya el alma’ yöntemiyle halk hekimliğini geliştirmeye çalışmışlardır.

Eskiden halkın olanakları elvermediği için ya da başka sebeplerle doktora gidemeyince veya gitmek istemeyince hastalıklarını tanılama ve sağaltma amacı ile başvurduğu yöntem ve eylemlerin her birine halk hekimliği denir.

Halk hekimliği için eskiden beri süregelen “koca karı ilacı” deyimini de kullanılır. Halk hekimliği, insanlığın varoluşundan günümüze dek gelen bir tedavi yöntemidir. Halk hekimliği, daha çok tıbbi gelişmelerin yetersiz olduğu dönemlerde, insanoğlunun kendi kendini tedavi etme, doğadan faydalanarak birtakım ilaçlar geliştirme anlayışıyla ortaya çıkan bir hekimliktir. Tamamen geleneksel olan bu hekimlik, insanoğlunun kuşaktan kuşağa aktarageldiği tecrübelerine dayanır. Halk hekimliği, günümüzde önemli tıbbî gelişmeler olmasına rağmen hâlen geçerliliğini korumaktadır.

Halk hekimliği kimi zaman kişinin büyüklerinin tecrübelerinden faydalanması, kimi zaman ise ‘el alması’ şeklinde karşımıza çıkmaktadır. El alma yöntemi; atadan, dededen kalma bir yöntemdir. Ocaklık; atadan oğula veya anadan kıza geçer. Burada söz konusu edilen yöntemler, belli kişilere mahsus, ‘el alma’ yoluyla geçen ‘ocaklar’ da vardır. Ocakçılığın yanı sıra sınıkcılık da diğer bir halk hekimliği tedavi yöntemi veya koludur.

“Halkın hastalıkların nedenleri, belirtileri, süreleri konusundaki görüş ve inanışlarıyla hastalıkları geçirmek ve onları sağalmak için kullandıkları geleneksel, yöresel ilaçların, büyüsel ve geleneksel işlemlerin, halk kültüründe halk hekimliği ve halk eczacılığı olarak adlandırılır.” (Artun,2014: 241)

Atsız’ın eserlerinde ‘el alma/ocakçılığın’ olduğu görülmektedir. Deli Kurt romanındaki Gökçen Kız’ın, annesinden gizli birtakım ilimleri öğrenerek Deli Kurt ve Beyin oğlunu tedavi etmesi ‘el alma/ocaklığın’ örneklerinden biridir. Gökçen Kız’ın ocaklığı annesinden kalmadır.

“Orada hazır yoğurt durur, eli kaynar suya batıp haşlananların yanıklarına hemen yoğurt sürülürdü.” (Atsız, 2015i: 22)

Eskiden görülen bu tedavi yöntemi günümüzde bazı bölgelerde halen devam etmektedir. Herhangi bir yanığı olan kişinin yanan yerine yoğurt sürülür. Yoğurdun o yarayı iyileştirebileceği, yaranın ağrısını ve sızısını giderebileceğine inanılır. Günümüzde, yoğurt bulunmadığı zaman, bazen diş macununun da bu amaçla

kullanıldığı görülmektedir. Yoğurdun önemli bir özelliği, serinletici olmasıdır, eskiler yoğurdun bu özelliğinden dolayı yanık yerlere yoğurt sürmüşlerdir.

“Sen hele şu şerbeti iç de ben sana onu da çağırırım dedi ve elindeki çanağı uzattı. Bu bir bal şerbetiydi. Yaraların çabuk kapanması, güçsüzlerin kendine gelmesi için içirilirdi. Bir yarayı dağlayacak kızgın demir bulunmadığı zamanlarda da yaranın üstüne bal sıvarlardı.” (Atsız, 2015i:125)

Atsız, burada atalarımızın eskiden doğanın her türlü imkânından faydalandığını göstermektedir. Bal, günümüzde çeşitli rahatsızlıklar için hâlen kullanılmaktadır. Günümüzde balın; öksürük, kabızlık, enfeksiyon gibi rahatsızlıklar yanında, uygun şekilde yapılan karışımlarla nezle ve gribal enfeksiyona, göz hastalıklarına iyi geldiği söylenebilir.

“Bizim Varsak kadınları bu çiçeği (sarı çiçek) kısrak (dişi at) sütüyle karıştırarak bir merhem yaparlar. Ok ve kılıç yarasına dağlamaktan daha iyi gelir, dedi.” (Atsız, 2015i:129)

Doğadaki her otun bir işlevinin, faydasının olduğu düşünülür. Bozkır ve doğa ile iç içe bir yaşam sürdüren atalarımız, imkânlar dahilinde her şeyden faydalanma yoluna gitmişlerdir. Daha öncekilerin tecrübelerinden faydalanan atalarımız, kısrak sütü ve sarı çiçeğin karışımından yaptıkları merhemlerle yaralarına deva bulmaya çalışmışlardır. Kısrak sütünün faydalı olduğu eskiden beri bilinmektedir.

“Bu kuyudan bir su kaynar sipahi! Dertlere şifadır. Şimdi oluğu bu suyla dolduracağım, içinde yıkandıktan sonra bir defa daha merhem sürüp em içireceğim; yarın sabaha kadar bir şeyin kalmayacak.” (Atsız, 2015i:164)

Gökçen Kız'ın yaralara sürdüğü ‘em’ ocakçılığın bir göstergesidir. Burada Gökçen Kız annesinden öğrendiği gizli ilimle yaralıları tedavi etmiştir. Geçmişten günümüze kadar belli yer altı sularının türlü dertlere şifa olduğu bir gerçektir. Gökçen kızın sözünü ettiği yer, bir pınardır, su kuyusudur. Su eskiden beri şifalı olma özelliğiyle bilinir ve kutsal olarak değerlendirilir. Bu yüzden destanlara, masallara motif olmuş veya bunların önemli bir unsuru olmuştur. Gökçen'in bahsettiği suyun termal bir su veya kaplıca olduğu düşünülebilir. Kaplıcalar içerdikleri minerallerle türlü hastalıklara şifa olmuştur. Günümüzde insanlar, kaplıcalara giderek türlü rahatsızlıklarına şifa bulmaya çalışmaktadır. Kaplıcaların; bel ve bacak ağrılarına, diz veya vücuttaki kireçlenmeye önemli ölçüde iyi geldiğine

inanılmaktadır. Her yıl binlerce insan, yurdumuzun farklı bölgelerindeki kaplıcalara bu amaçla gitmektedir. Suyun bu özelliğinden faydalanma, atalarımızın tecrübeleri sayesinde. Yer şekillerinin oluşumu açısından genç bir kuşak olan ülkemiz, kaplıcalar açısından oldukça zengindir. Hemen hemen her bölgesinde kaplıcalara sahip olan ülkemiz için kaplıcalar bir zenginliktir. Tıbbi ve turistik amaçlarla kullanılması durumunda ülkemiz ekonomisine faydasının çok olacağı inkâr edilemez bir gerçektir.

“Kimisi atını tımar ediyor, birisi de kızdırdığı demirle kolundaki yarayı dağlıyordu.” (Atsız, 2015ı: 15)

“Pars’ın benzi sararmıştı. Aksakallı bir utacı (doktor)onun yaralı kolunu dağlıyordu.” (Atsız, 2015ı:126)

“Nasıl? Yarası derin mi?

Uzun yoldan geldiği için çok kanı akmış. Bu yara kapanır. Çok kırmızı içerse gövdesi güçlenir, ölmez.” (Atsız, 2015ı: 127)

Yara dağlamak Türklerde ve diğer eski toplumlarda görülen bir tedavi şeklidir. Kızgın demirle dağlanan yaranın mikrop kapmayacağına ve iyileşebileceğine inanılır. Kızgın demirle dağlanan yaranın kabuk bağlayacağı ve bu sayede mikrop kapmayacağı ve daha çabuk iyileşebileceğine inanılır.

“Utacılar Çalığı kurtarmak için em veriyorlar, yaralarına türlü merhemler sürüyorlar, dualar okuyorlardı.” (Atsız, 2015ı: 130)

“Selim’in yüzündeki kan pıhtılarını görünce endişeli gözlerle baktı ve hemen pamuk, ispirto ve bant getirerek pansumanını yaptı.” (Atsız, 2015d: 166)

İnsanoğlu eskiden beri, doğanın her türlü imkânından faydalanmaya çalışmıştır. Doğa onlar için en önemli unsurdu. Doğada topladıkları çeşitli otlarla ilaç yapıp yaralarına sürmüşler ve bu sayede şifa bulmuşlardır. Günümüzde üretilen benzeri pek çok ilaç, atalarımızın bu tecrübelerinden faydalanılarak üretilmiştir. Kısacası, eskilerin tecrübelerinden faydalanılarak pek çok ilaç geliştirilmiştir.

3.7.2. Halk Takvimi (zaman ve ölçü birimleri)

Takvim; bir zaman dilimini (gün, ay, yıl) belli kurallara bağlı kalarak düzenlenen ve zaman ifade eden göstergedir. Coğrafi anlamda böyle tanımlanabilen takvim, halk nezdinde farklı şekillerde tanımlanabilmektedir. Halk takvimi, uzun

yılların gözlem ve tecrübelerine dayanarak oluşturulan zaman göstergesi olarak tanımlanabilir. İnsanların, doğumundan ölümüne dek atalarından öğrendikleri birtakım tecrübeler ve bilgiler vardır. Çoğu zaman, günlük hayattan öğrenilen ve edinilen bu tecrübeler, miras olarak dededen toruna kalmaktadır. Atalarımızın tecrübelerinden hareketle, edindikleri bilgiler günlük yaşama kolaylık sağlama açısından önem arz etmektedir. Atalarımız tecrübelerini kullanarak kimi zaman güneşin konumundan, kimi zaman da daha önceden belirledikleri herhangi bir nesnenin gölgesinden hareketle zamanı tahmin etmeye çalışarak halk takvimi oluşturmuşlardır. Halk takviminde sayısal veriler kullanıp zamanı ifade etmekten ziyade, ikinci vakti, kara kış, kuşak ve kuşluk gibi niteleyici kelimeler ve zaman zarfları kullanarak zamanı anlatmaya çalışmışlardır.

“Ben Şehzade Mustafa'nın on birinci kuşaktan torunuyum.” (Atsız, 2015d: 148)

“Selim, dün gecenin sarhoşluğundan biraz bile ayılmamış olduğu halde, geç döneceğini Ayşe'ye bildiren bir yazı bırakarak ikinci zamanı evden ayrıldı.” (Atsız, 2015d: 231)

“Gazneliler bu çevik birliklerle çarpışa çarpışa kuşluk zamanı Dendanakan Kalesi önüne vardı.” (Atsız, 2015f: 46)

“Kocakarı soğuğu (berdel acuz) zamanı olduğu için hava pek soğukmuş.” (Atsız, 2015o: 292)

“Şevval ayının başında, kuşluk vaktinde Bursa'da yine yangın olup nice çarşı ve mahalle yanıp harap oldu.” (Atsız, 2015b: 107)

3.7.3. Halk Hukuku (Miras Kavramı)

Eski Türk devletlerinde miras hukuku sözlü kanunlara göre düzenlenmekteydi. Miras hukuku daha çok şeriat hükümlerine göre pay edilmekteydi. Miras; atadan, dededen veya yakın, uzak herhangi bir akrabadan kalan maddi- manevi mal, eşya ve benzeri varlıklar, değerlerdir. Miras kız ve erkek çocukları arasında eşit bir şekilde paylaşılır. Bazı yerlerde kız çocuğuna eşit miktarda miras verilmese bile, mahkeme yoluyla bu hak alınabilmektedir. Medeni Kanun'da kız ve erkek ayrımı yapılmamış, her ikisine de eşit miktarda pay edilmesi hakkı getirilmiştir.

“Buraya gelmeden önce hepiniz sarayın mahzenini gezerek fiçılar içindeki kızıl suyu gördünüz. Atalarımın bana miras kalan bu suyun ne olduğunu, neden yapıldığını keşfediniz.” (Atsız, 2015a: 33)

“Tımar sahibi olalı ancak iki yıl olmuştu. Babası şehit düştüğü zaman kendisi küçük olduğu için tımar amcasına kalmış, amcası ölünce de kendisine geçmişti.” (Atsız, 2015i: 21)

Atsız’ın Osmanlı Devleti’nin kuruluş yıllarını anlattığı Deli Kurt romanında Osmanlı hukuk sistemine ait bilgi/verilere rastlanmıştır. Bunlardan biri miras hukukudur. Osmanlı miras hukukuna göre, ölen kişinin çocukları yeterli olgunluğa erişmemişse, miras ölen kişinin büyük kardeşlerinden birine bırakılmaktaydı.

“Merhum İsa Beğ’in emaneti olan para, oğlu ile sana vasiyet edilmiştir. Yalnız bu kadar akça onun gözüne çok görünüp şüphelenmesin diye bir şey düşündüm: Hissenin yarısını kendisine vereceğim. Yarısı sende kalacak...ileride bir bahane ile ona verirsin.” (Atsız, 2015i: 81)

3.7.4. Halk Ekonomisi

İnsanlar geçimlerini sağlayabilmek, hayatlarını idame edebilmek için, birtakım işlerde çalışmak durumundadırlar. Yaşanılan bölgenin şartları insanların ekonomik koşullarına sirayet etmektedir. Geçim kaynağı, yerine ve koşullara göre değişiklik gösterebilmektedir. Türkler eskiden göçebe bir yaşam ve kültür ile hayatlarını sürdürmeye çalışmışlardır. Dolayısıyla üretim ve tüketim kültürü ve çeşitliliği çok az gelişmişti. Türkler, eskiden geçimlerini sağlamak için hayvancılık, avcılık, rençberlik gibi çeşitli ekonomik faaliyetlerde bulunmuşlardır. Her geçen gün üretim faaliyetlerinin çeşitlilik göstermesi, farklı iş ve üretim sahalarının görülmesini sağlamıştır.

“Halkın, geçim ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla oluşturduğu, geleneksel yollardan edindiği ve dış kültürlerden esinlendiği ya da özümlediği üretim ve tüketim alışkanlıkları, davranışları ve bu süreçte kullandığı geleneksel yol, yöntem, araç ve gereçlerin tümünü derleyip değerlendirmeyi amaçlayan halkbiliminin alt dalına halk ekonomisi adı verilir.” (Artun, 2014: 275-276)

Halkın günlük hayatını ilgilendiren ekonomik etkinlikleri konu alan halk ekonomisi, halkın kendi arasındaki ticari ilişkileri olabileceği gibi devlet ile olan vergisel ilişkilerle de ilgili olabilir. Uzun bir deneyim ve ürünün birikimi ve toplum hayatının önemli gereklerinden biri olan halk ekonomisi; dededen toruna, kuşaktan kuşağa aktarılagelen bir kültürün ve toplumun ürünüdür. Halk ekonomisini doğa

koşulları, yer şekilleri, iklim, diğer koşul ve imkânlar etkilemektedir. Halk ekonomisinin şekillenmesinde sayılan faktörler önemli bir yer tutmaktadır. Halk ekonomisinde şartlara bağlı olarak daha çok geleneksel yöntemler mevcuttur. Atsız'ın halk ekonomisinde, geleneksel yöntemlerin ağır bastığı görülmektedir. Zamanla teknolojik gelişmelerin önemli bir boyut kazanmasıyla, geleneksel yöntemler, yerini daha çok teknolojik yöntem ve araç-gereçlere bırakmıştır.

Halk ekonomisi her insanın hayatında olması gereken bir faktördür. Her bireyin yaşamında sıklıkla ortaya çıkan halk ekonomisi, insan yaşamının amaçlarını ortaya çıkarır.

“Değneğini, bal kabını, yüz örtüsünü ve arıları kaçırarak tütüsü alarak ormana dalan Çakır, yarık ağacın biraz uzağında uzun zaman bekleyip arıların uzaklaştığını gördükten sonra yüzünü örterek usulca ağaca yaklaşmış, tütüsü yakarak son arıları da kaçırmış ve çiçek kokulu balı bıçağıyla çabuk çabuk keserek küçük kazanına aktardıktan sonra hızla uzaklaşmıştı.” (Atsız, 2015i: 23)

“Öyleyse herifin yüzüne iyi bak. İştahın kesilir de az yersin, koyunumuz, davarımız azalırken en doğru yol az yemektir. Benim yirmi tane koyunum kaldı. Kısraklarımın ikisini kurt parçaladı. Bir ineğim vardı, yardan yuvarlandı. Yakında akın olmazsa işimiz bitiktir.” (Atsız, 2015i: 46)

“Türkler teker teker yahut küme küme sınıra giderek alışverişe başlamışlardı. At, sığır, koyun, kürk satıyorlar; pirinç, darı, kumaş alıyorlardı.” (Atsız, 2015i: 251)

Günümüzde olduğu gibi geçmişte de insanlar geçimlerini doğadan sağlıyordu. Hayvancılık geçmişten beri önemli bir geçim kaynağı olagelmıştır. Atalarımız göçebe hayatın sunduğu her imkânı değerlendirerek geçimlerini sağlamaya çalışmışlardır. Atsız'ın eserlerinde Türklerin geçim kaynaklarıyla ilgili bilgiler görülmektedir. Buna göre atalarımız geçimlerini; avcılık, toplayıcılık, hayvancılık, kısmen de tarımla sağlamaya çalışmışlardır. Göçebe topluluklar için geçim kaynakları daha çok hayvancılık ile ilgili olanlardan oluşmaktadır.

“Öteki Türkler gibi kendisine de bir tarla verdikleri zaman bir Çin subayı tarlanın nasıl ekileceğini öğretmişti. Yamtar tarlanın nasıl belleneceğini; buğdayın, darının nasıl ekileceğini biliyordu.”(Atsız, 2015i: 334)

“Kim bu Kara Çoban?

Varsak beğinin baş çobanı. Yamaklarıyla birlikte beğın sürülerine bakar.” (Atsız, 2015i: 131)

“Acunda kimin, neyin var?”

Karımış bir anam var. Yedi kardeşim var. Dört kısrağımla, iki koyunum var.” (Atsız, 2015: 94)

“Siz Çinliler her şeyi biliriz sanıyorsunuz. Tarla bellemeyi bile yalnız kendiniz biliriz sanırsınız.” (Atsız, 2015: 347)

Göçebe bir hayat sürdüren Türklere hayvancılık en önemli geçim kaynağıydı. Göçebe kültürün en önemli besleyicisi hayvancılıktır. Bu nedenle göçebelikte ekonomi, daha çok hayvancılığa dayanır. O günün koşulları Türkleri göçebe bir hayata mecbur kıldığı için tarıma dayalı ekonomi yok denecek kadar azdı. Bu sebeple tarıma dayalı bir ekonomi gelişmemiş, tarım daha çok iâşelerin karşılanması amacıyla yapılmıştır. Ayrıca teknolojinin gelişmemesi tarım ekonomisinin gelişmesini engellemiştir. Bugün teknolojinin gelişmesi nedeniyle eski bağ ve bahçeler, büyük tarım arazilerine dönüştürülmüştür. Dolayısıyla günümüzde büyük bir tarım ekonomisi oluşmuştur.

3.8. Halk İnançları

3.8.1. Gelenek ve Görenekler

Bir toplumun kültürel birikim ve zenginliği olarak değerlendirebileceğimiz gelenek ve görenekler tanımlanmaya çalışıldığında, ikisinin birbiriyle ilgili birer kavram olduğunu söylemek mümkündür. Ancak toplumsal hayatı düzenleme ve ona müdahale etme yönünden farklılık teşkil etmektedir. Gelenekler toplum ve birey ilişkileri üzerinde daha kuşatıcı bir özelliğe sahiptir. Gelenek; nesilden nesle sözlü ve yazılı olarak veya yaşanarak aktarılan, toplum veya birey ilişkileri üzerinde oldukça etkili olan alışkanlıklar bütünü şeklinde tanımlanabilir. Toplum hayatında daha etkili olan gelenekler, zamanla değişime hatta yok olmaya yüz tutmuştur. Teknolojik gelişmeler, hayat şartlarındaki değişim ve iyileşmeler, ihtiyaçlar ve nesiller arası kopukluklar geleneklerin zamanla yok olmasına neden olmuştur.

Görenek; geleneğe göre daha değişken bir yapıya sahip olması, kalıplaşmış belli yapılarının olmaması, yeniliğe açık olması, daha çok geçmişten beri süregelen bir alışkanlık niteliği göstermesi nedeniyle değişmesi kaçınılmaz olan sözlü kurallar bütünü olarak tanımlanabilir. Gelenek, örf ve töre gibi yaptırım gücü daha az olan görenekler, toplumdaki görgü kurallarının temelini oluşturur. Görenek, eskiden beri süregelen toplumsal alışkanlıklar olarak tanımlanabilir.

“Bütün obanın konuğusun. Kimi istersen ona gider, nerde istersen orada yemek yersin. Bizim göreneğimiz böyledir.”(Atsız, 2015i: 136)

“Sen evli misin?

Hayır!

Kaç yaşındasın?

Yirmi.

Yaşın geçmiş. Ne diye evlenmedin?” (Atsız, 2015i: 94)

Eskiden yirmi yaşına gelip evlenmemiş kişilere, evlenmek için geç kalınmış gözüyle bakılırdı. Hatta o kişilere evde kaldı gözüyle bile bakılırdı. Zira eski Türk toplumlarında evlilikler yirmili yaşlardan önce bile gerçekleştirilirdi. Anadolu'nun çoğu bölgesinde yirmili yaşlarda evlenmeyen kişilerin, evlenmek için geç kaldığı ifade edilirdi. Bazı bölgelerde bu düşünce daha katı bir hal alır, yani evlenme çağına gelmiş; ama evlen(e)memiş kız/erkeğin olduğu evde yemek yemenin doğru olmadığı bile düşünülürdü. Günümüzde bu düşüncenin eskisi kadar bir geçerliliğinin veya görülebilirliğinin olduğunu söylemek mümkün olmamasına rağmen yirmili yaşlardan önce yapılan evliliklere halen rastlanabilmektedir.

“Tarlan yok mu?

Vardı, sattım.

Kime sattın?

Çinli'nin birine.

Neden sattın?

Singilimi (küçük kız kardeş) gelin ettim. Ona kalın (çeyiz) yaptım.” (Atsız, 2015i: 95)

Türk toplum geleneğine göre evlenen kız çocuğunun ailesinin, kız çocuğuna kalın (çeyiz) yapması bir gelenektir. Kalın kelimesi, günümüzde bazı bölgelerde halen kullanılmaktadır. Toplumda köklü bir yeri olan bu geleneğin (kalın) günümüzde de geçerliliğini sürdürdüğünü söylemek mümkündür. Çeyiz, gelinlik bir kız için çok önemlidir. Gelin olacak kızın çeyizinin olması, onun baba evinden boynu bükük ayrılmasını engellediği düşünülmektedir. Bu nedenle çeyiz, gelin her genç kız için en önemli unsurların başında gelmektedir. Çeyiz, aynı zamanda gelinlik kızın maharetini göstermesi açısından da önemliydi, çünkü gelinlik kız, çeyizine kendisinin ördüğü el örgülerini koyar ve maharetli olduğunu çeyizindekilerle de göstermeye çalışırdı. Bu düşüncenin, günümüzde teknolojinin gelişmesi ve kadının çalışma hayatına girmesiyle geçerliliğini yitirdiği söylenebilir. Teknoloji, her şeyi

artık hazır bir şekilde sunmaktadır. Gelişen teknoloji nedeniyle artık her şeye daha kolay ulaşmak mümkün hale gelmiştir.

“İçing Katun, Türk göreneğince Şen- King’in üç gece üst üste Almila’nın çadırına girerek onunla konuşmasını, kendisiyle evlenmeye kandırmasını öğütledi.” (Atsız, 2015i: 213)

Atsız’ın eserlerinde gelenekle ilgili düşüncelere rastlamak mümkündür. Eserlerinden anlaşıldığı üzere, gerek eski Türk hayat tarzı gerekse yaşadığı dönemin toplumun hayat tarzıyla ilgili bilgi sahibi olan Atsız’ın, eserlerinde geleneklerle ilgili öğelere rastlanabilmektedir.

3.8.2. Halk İnanışları

Halk inanışları dinde yeri olmayan, doğruluğuna inanılmayan, dine sonradan giren, insanlarda veya toplumda yıllardır yerleşmiş ve alışkanlık haline gelmiş olan bir tür inanç ve düşüncelerdir. Türkler bugüne dek farklı dinlere mensubiyet gösterdiklerinden ötürü, günlük yaşantılarında birtakım halk inanışlarına rastlamak mümkündür. İnançlar ve alışkanlıklar, unutulması ve terk edilmesi zor unsurlardır. Dolayısıyla geçmişten günümüze Türklerde İslam dinine aykırı birtakım halk inanışlarının görülmesi kaçınılmaz olmuştur. Halk inanışları farklı nedenlerden kaynaklanabilir: Din, gelenek, tecrübeler halk inanışlarının beslendiği önemli kaynaklardır.

Atsız’ın eserlerinde çeşitli halk inanışları tespit edilmiştir, bunlar, bazen eski Türklerin dinî inançlarından kalanlar teşkil ederken, bazılarını da sonradan edindikleri görülmüştür. Atsız’ın eserlerinde tespit edilen halk inanışları şunlardır:

“Bu gece gökte yuvarlak, parlak bir ay vardı. Kralın oğlu doğdu diye Tanrılar göğü bulutsuz, rüzgârı serin, ayı parlak yapmışlardı.”(Atsız, 2015a: 12)

“Obada, geceleyin o kavalı periler çalar, onun sesine giden bir daha dönmez diye bir inanç vardı.”(Atsız, 2015i:117)

“Bir gece bağlamasını çalarken telin biri kopmuş. Yenisini koymamış. İkinci gece bir tel daha kopmuş. Yerine koymamış. Üçüncü gece tek telle o kadar yanık, o kadar güzel çalmış ki bütün kurtlar kuşlar dinleyip ağlamışlar. Kıza yine bir şey olmamış. Bunu görüp de umutsuzluğa kapılan şeytan tele öyle sert vurmuş ki sonuncu tel de kopmuş. O da öfkeyle yere vurunca bağlamayı kırmış! Yedinci kız buna gülünce şeytan büsbütün çileden çıkmış. Başını alınca bu dağa kaçmış. Şeytan o zamandan beri bu dağda ağlıyor. Geceleri ağlaması işitilir.”(Atsız, 2015i: 130)

“Burkay ölmekle ıstıraptan kurtulmuş olmadı. Her yıl bahar olup çiçekler açtıkça, Açığma-Kün’ü görüp sevdiği çam ağacının yanında ruhu dolaşüyor, ‘İstırap çekiyorum. Sen de beni seviyor musun?’ diye inliyor. O günden bugüne kadar bin yıl geçtiği halde Burkay her bahar orada ağlıyor. Yanında duran Açığma-Kün ‘Sus, sus, ben de ıstırap çekiyorum.’ diye yanıp yakılıyor. Fakat ‘Ben de seni seviyorum.’ demiyor ve yıllar böylece akıp gidiyor.”(Atsız, 2015d: 10)

“Gökçen Kız unutulur mu? Onun ruhu hâlâ buralarda dolaşüyor. Bu obada kara sevdaya tutulan biri oldu mu pınar başına nur iner.”(Atsız, 2015i: 90)

Gökçen Kız’ın ruhunun pınara yakın yerlerde dolaştığına ve kara sevdaya tutulanlar olduğunda pınarın başına bir nurun indiğine inanılması halk inancıdır.

“Yabgu’ya karşı en küçük bir itaatsizlik ölümle biterdi. Yabgu sabah güneşe, akşam aya secde ederdi.” (Atsız, 2015g: 42)

Türkler, İslamiyet’ten önce güneş, ay, tabiat gibi yaratılmış unsurlara taparlar ve secde ederdi, çünkü Türkler daha önce Zerdüştlük, Gök Tanrı, Şamanizm, Maniheizm gibi çeşitli inanışların etkisinde kalmıştır. Ancak İslamiyet ile temaslarından sonra bu algı ve inanış zamanla değişmiş, yerini Allah inancına bırakmıştır. İlk zamanlar küçük boylar ve kabileler halinde olan bu temas, daha sonra sınırların genişlemesi, göçler ve fetihlerin artmasıyla beraber geniş coğrafyalara yayılmıştır.

3.8.3. Töre ve Âdetler

Töre; Toplumsal hayatı önemli ölçüde etkileyen ve toplumsal hayatın düzenlenmesinde önemli yeri olan sözlü kurallar bütünüdür. Bir toplulukta, herhangi bir konuda uzun yıllar süregelen ve anılagelen kuralların tamamı, görenekler, âdetlerdir. Toplumun ve bireyin hayatını bazen önemli ölçüde etkileyen töre, toplumdaki düzen, birliktelik ve sağlıklı ilişkilerin kurulmasını sağlayan önemli bir faktördür. Göçebe eski Türk devletlerinde toplumsal hayat, töreler tarafından düzenlenirdi. Geleneksel ve göçebe bir hayatın egemen olması sözlü kurallar bütünü olan törelerin, toplum işleyişinde büyük söz sahibi olmasını sağlamıştır. Yerleşik hayat, devasa yerleşim yerlerinin inşası ve gelişen teknoloji ile beraber, töreler giderek toplumsal hayat ve bireyler üzerindeki etkisini (egemenliğini) kaybetmiş, yok olmaya yüz tutmuştur. Törelerin, yazıya geçirilmemiş olması da unutulmasına neden olan başka bir faktördür.

Âdet de töre gibi sözlü kurallar bütünü olup toplumun yerleşik hale gelmiş kuralların ve alışkanlıkların bütünüdür. Tarihçi kişiliğiyle tanınan Atsız, eserlerinde

toplumsal birtakım törelere yer verdiği gibi, Osmanlı devlet yönetimiyle ilgili törelere de yer vermiştir.

“.....Sonum iyi olmayacak....Kendimi değil hatunumu düşünüyorum. Yüklüdür. Birkaç ay sonra bir çocuğumuz doğacak. Osmanlı'nın töresini biliyorsun. Benim başıma bir şey gelir, sonra da bu çocuk erkek doğarsa onu yaşatmazlar.” (Atsız, 2015i: 15)

“Bunlarda lakap ve unvan yoktu. Sözlerinde o kadar doğru idiler ki verdikleri söz kâfiydi. Birisini öldüren veya büyükçe bir hırsızlık yapan ölüm cezasına çarptırıldı. Bütün malını da verirdi. Küçük hırsızlık yapanın yüzü bıçakla çizilirdi.” (Atsız, 2015g: 41-42)

Eskiden göçebe hayat tarzı benimsendiğinden, yazılı hukuk kuralları çok azdı. Toplumsal düzen; örf ve töre ile sağlanırdı. Bu yüzden toplumdaki herhangi bir düzensizlikte ve suç teşkil edecek durumda, töre ve örfî kanunlara göre düzen sağlanmaya çalışılırdı. Yalan pek görülmezdi. Bu nedenle herkesin sözüne itimat edilirdi. Suçun mahiyetine göre cezalar verilirdi. Örfî kanunlara göre suç büyükse, cezası da ağır olurdu. Ama suç büyük değil de küçükse ufak cezalar verilirdi. Sözgelimi, küçük bir hırsızlık yapanın, sadece bıçakla yüzü çizilirdi. Sanırım burada amaç, günümüzde de yüz kızartıcı bir suç olarak görülen hırsızlığının, kişi tarafından unutulmasını engellemek için olduğu düşünülebilir. Ama yaptığı, büyük bir hırsızlık ise ölüm cezası verilebiliyordu.

“... Fakat bilhassa yukarı tabaka ahalide birden fazla kadın almak âdeti ve hakkı vardı. Evlenmelerde iki tarafın birbiriyle denk seviyede olması şarttı. Ağabeyleri ölenler yengeleriyle evlenirlerdi. ...Bu âdet Anadolu'da bugün bile vardır.” (Atsız, 2015ö: 28)

Türklerde töre ve âdetler hemen hemen her yapının üstünde bir özelliğe sahiptir. Toplum düzeni ve hayatı töre ve âdetler ile düzenlenmiştir. Geçmişte göçebe bir hayat tarzına sahip olan Türklerde töre, dini kurallardan daha önce gelmekteydi. Bozkır toplumunda meydana gelen en küçük bir anlaşmazlık, töre ile çözüme kavuşturuluyordu.

Geçmişte, Türk aile yapısında kardeş, ölen ağabeyinin eşiyle evlendirilmek zorunda kalırdı. Bu, toplumun bireyler üzerindeki töreci baskısından kaynaklanmaktadır. Burada amaç, toplum ve aile düzeninde herhangi bir

başibozukluğun ve düzensizliğin meydana gelmemesi ve dul kalan kişinin zor duruma düşmemesi olarak düşünülebilir. Dul bir kadının başında bir erkeğin bulunması, toplumsal anlayış ve yaşayışın bir gereğidir. Toplum hayatı; gelenek, görenek, örf ve âdetlere göre düzenlendiğinden, bireylerin bu sözlü kurallara uyması da bir zorunluluk doğuruyordu. Toplum hayatında, babanın önemli bir yeri vardır. Baba; ailenin geçimini sağlamada görevli olmakla beraber, onları koruyup kollamakla da görevlidir. Toplumun ahlaklı ve toplumsal sorumluluğa sahip bireylere ihtiyacı vardır. Bu hususta da baba önem arz etmektedir. Bireyin yetişmesinde elbette annenin önemli bir yeri vardır; ancak çocuklar üzerinde babanın rolü daha ağır basmaktadır. Zira eski Türk toplumlarında, baba erkil bir yapı vardı. Bu nedenle çocuklar üzerinde baba, daha önemli bir faktör olarak göze çarpmaktadır. Erkek egemen toplum yapısında erkek çocuğun daha çok, babayı bir rol model olarak aldığı görülmektedir. Bu nedenle baba, gerek aile içinde gerekse toplumsal hayatta örnek olmak zorundadır. Günümüzde artık, ölen ağabeyinin eşiyle kardeşin evlenmesi neredeyse hiç görülmemektedir. Geleneğin ve törenin ağır bastığı Anadolu'nun köy ve kasabalarında görülebilir. Ama bunun eskiden olduğu gibi, çok yaygın olmadığı söylenebilir.

“Eskiden bazı Türklere şöyle bir ahlak ve âdet anlayışı vardı: Bir genç erkek evlenmek istediği kızın çadırına üç gece gizlice girer. Kızla birlikte yatarlar, kızın anası ve babası bunu sezse bile ses çıkarmazlar. Üç gecede erkek, kendisiyle evlenmesi için kızı razı edebilirse, dördüncü günü babasına giderek kızı ister. Kandıramazsa çekilir gider. Fakat bu üç gecede en ufak bir ufak bir uygunsuzluk olmaz. Erkek ve kız birbirlerine karşı kötü düşünce beslemez...Bu da gösteriyor ki Türklere hem ahlaklı, hem de iradeli bir millettir. ...Biz bu Türk ahlakına tam olarak sahip bulunduğumuz zamanlarda yükseldik....Yükseldiğimiz zamanlar bu toprak, büyük millî davalar için kendini feda eden, yalan, ikiyüzlülük bilmeyen, vicdanını satmayan insanlarla dolu idi. Niğbolu'da 60.000 Türk, birleşik Avrupa'yı yenerken; Yavuz, korkunç çölleri aşarken, Kanuni boy ölçüşmek için Şariken'in ordusunu ararken böyle yıkılmaz ruhlu bir topluma dayanıyordu. Ahlak, millet yapısının temelidir. O olmadan hiçbir şey olmaz.” (Atsız, 2015h: 50)

Eski Türk toplum aile yapısı her ne kadar gelenekçi ve erkek egemen bir yapıya sahipse de, kadına değer verilirdi. Kadının toplumda önemli bir yeri vardı. Kadın annedir, anne kutsal bir varlık olarak görülürdü. Bu yüzden kadının evleneceği kişiyi, kendisinin seçmesi beklenirdi. Kadın örf ve âdetlerin de elverdiği ölçüde istediği kişiyle evlenirdi. Dolayısıyla bir erkek, evlenmek istediği kızın çadırına üç gece art arda gider. Erkek evlenmek istediği kızı bu üç gece zarfında kendisiyle evlenmeye ikna ederse, dördüncü gün kız istenir ve erkek o kızla evlenirdi. Evlenmeye ikna edemezse, çadırdan usulünce ayrılırdı. Erkek, çadıra gittiği üç

günlük süre zarfında, uygun olmayan hiçbir davranışta bulunmaz, bulunamazdı. Bu durum, Türklerin örf ve âdetlerine ne denli bağlı olduğunu göstermektedir. Ayrıca erkekle kız arasında uygun olmayan herhangi bir münasebetin olmayışı, Türklerin güçlü ahlak ve iradesini ortaya koyması açısından önem arz etmektedir. Bir milletin en önemli yapı taşı olan ahlakın, Türk toplumunda, toplumsal hayatı ne denli düzenleyici bir işleve sahip olduğunu göstermektedir. Sağlam ahlak ve irade sahibi bireyleri olan toplumda, yıkım ve yozlaşmalar da asgari düzeyde olmuştur. Töre ve âdetlerin toplum ve bireyler üzerindeki etkisini, eskiye nazaran yitirdiği söylenebilir. Teknolojik gelişmeler, toplumun düzenine müdahale etmiş, toplum gitgide geleneklerinden uzaklaşmıştır. Günümüzde erkeğin, evlenmek istediği kızla görüşmesi aleni bir şekilde gerçekleşmektedir. Modernitenin topluma empoze ettiği bu davranış, toplumun ve aile yapısının bozulması ve yozlaşmasına neden olmaktadır. Günümüzde erkeğin, kızın çadırına gidip üç gece onunla, uygun olmayan hiçbir davranışta bulunmadan kalması görülmemektedir. Ancak benzer bir gelenek olarak düşünülen görücü usulü evlilik günümüzde görülmektedir. Fakat bu gelenek de daha çok gelenekçi toplumlarda görülmektedir. Modern bir kimliğe bürünen toplumlar, teknolojinin egemenliğine girmiştir. Toplum hayatında önemli bir yeri olan gelenek, görenek, örf ve âdetlerin unutulması ve yok olması nedeniyle toplumun yapısında önemli değişikliklerin meydana gelmesine neden olmuştur.

“Kağanı ağulayan kim olursa olsun yay kirişiyle öldürülemez. Onun kılıçla başını uçurtmalı, yahut okla göğsünü delmeli. (Türklerde büyükler yay kirişi ile boğularak idam olunurdu.” (Atsız, 2015: 27)

“Türk türesince konuk kutlu olduğu için kağan bu deneçlere girmeye dilemiş olan Şen- King’e ilk oku atması için buyur etti.” (Atsız, 2015: 49)

“Evli kadına kötü gözle bakılır mı? Türk türesince evli kadına ilişmek ölümler biter. Biter ama bu türe de artık suya düştü.” (Atsız, 2015: 80)

“Biz şu kötü Çinliler için bir onbaşımızı öldürürsek budun bize kızar, bizden soğur. Türe önünden budun düşünülmez.” (Atsız, 2015: 96)

“Çin beği kendi erlerini de yağmadan faydalandırmak için arkasına döndü. Düzgün sıralar halinde duran erlerine bağırdı:

Haydi, siz de yağma edin!

O, bu buyruk üzerine erlerinin sevinçle dağılacaklarını sanmıştı. Kimsenin yerinden kıpırdamadığını görünce şaşırıldı. Yeniden bağırdı:

Anlamadınız mı? Yağma edin diyorum!

Fakat ortalıkta en küçük bir kıpırdanış bile olmadı. Şen- King öfkelenmişti. Bu da ne demek oluyordu? Hangi cüretle kendi buyruğuna karşı geliyorlardı?
..... Yüzbaşı! Buraya gel!

Yüzbaşı at sürüp geldi.

Neden buyruğuma kulak asmıyorsunuz? Niçin yağma etmiyorsunuz?
Yağmaya hakkımız yok!
Neden?
Köyü İşbara Alp almıştır. Hak onundur.
Ben size buyruk veriyorum.
Olmaz, türeye uymaz.” (Atsız, 2015ı: 156-157)

“Türk ata bindi mi, gözü atasını bile görmemeli. Oğul! Gerektiğinde kişi canını bile verir ama at, avrat, pusat; bu üçü verilmez, demişti.” (Atsız, 2015ı: 169)

“Davul vakitsiz gümlemişti. Almila, atlıların önünden dokuz defa geçmeden ve kaçmaya başlamadan önce davul vuramaz, atlılar onu kovalayamazlardı.” (Atsız, 2015ı: 218)

“Ay Hanım! Sen tutsak olmazsın. Tutsak edersin. Nice zamandır seni düşünüyorum. Gönlümü şenlendirir, onbaşı Urungu’ya varır mısın?

Kağan kızı acı acı gülümsedi:

Demek onbaşısın ha? Ama beğ değilsin. Bir kağan kızı kara budundan biriyle nasıl evlenir? ” (Atsız, 2015ı: 495)

“Başlarında Ay Hanım bulunuyordu. Anası, İşbara Han’ın kızı olduğu için bir yandan da Bozkurt ocağına bağlı olan bu kağan kızı bizi iyi ağırladı. İlteriş Kağan’a bağlılığını gösterdikten sonra armağan olarak bir kılıçla yedi tane soy at gönderdi.” (Atsız, 2015ı: 535)

Eski Türk devlet töresinde, boylar birbirlerine olan bağlılıklarını ifade etmek ve göstermek için hediyeleşirdi. Ay Hanım, İlteriş Kağan’a hediyeler vererek ona olan bağlılığını ifade etmektedir. Verilen hediyelerin değerli eşyalardan seçilmesi de önemli bir husustur. Nitekim Ay Hanım da soy atlardan vererek bunu bildiğini ve devlet töresine uyduğunu göstermek istemektedir. Töre bilmek, devlet yöneticisi olmanın bir gerekliliğidir. Aksi halde Kağan, zor duruma düşebilir.

“Sen alık mısın, nesin? Bu çocuklar kırk yıl böyle çocuk kalacak değiller ya. Elbet büyüyüp er olacaklar.
Er olunca güreş ne işlerine yarayacak?
Güreşmeden, dövüşmeden, ok atmadan, kılıç vurmadan, kargı sançmadan, at yarıştırmadan kişi er olur mu?” (Atsız, 2015ı: 345)

“Sonra fiçiya yaklaşarak bir tas daha alıp içti ve ömründe ilk defa olarak yasayı, türeyi unutup kiralın karşısında kahkahalarla güldü.”(Atsız, 2015a: 18)

Töre eski Türk devlet ve toplum yapısında; devletin ve toplumun dinamiklerini ayakta tutup düzen ve işleyişin sağlanmasında önemli rol oynayan bir faktör olarak düşünülebilir. Ayrıca devlet büyükleri veya soylu herhangi birinin yanında kahkahayla gülmek, eski Türk toplumunda yakışık almayan bir davranış olarak görülmüştür. Dolayısıyla bu tür davranışlardan hükümdar, kral gibi soyluların yanında kaçınılırdı.

3.8.4. Nazar ve Nazar Boncuğu

Bakmak, göz atma, bakış anlamına gelen nazar; hayranlık ve aşırı beğenme duygusu ve kıskançlık nedeniyle gözlerden gelen olumsuz ve zararlı olduğu düşünülen enerjinin meydana getirdiği etkidir. Nazar; daha çok renkli gözlü, kıskanç, kötü niyetli kişilerin bakışlarından meydana gelir. Nazar, insanlar tarafından pek hoş karşılanmayan bir eylem olarak görülür. Nazardan ve nazara gelmekten korkulur. İnsanlar nazarlanmamak için, kendilerince birtakım tedbirler alabilirler. Belli başlı dualar okumak, göze çok çarpmamak, nazar boncuğu takmak alınan önlemlerden olabilir. Nazar boncuğu; insanların kötü niyetli, kıskanç ve zararlı bakışlardan korunmak için kullanılan nesnedir.

“Bir şeye özenme, imrenme veya kıskançlıkla bakan kimsenin bakışlarıyla zarar verecek şekilde onu etkilemesi.” (Gürkan, 2006: 443)

İnsan hayatının üzerinde olumsuz etkileri olduğuna inanılan nazarın, farklı pek çok sebebinin olduğu düşünülür. Kişinin hayatını oldukça olumsuz bir şekilde etkileyen nazarın, çok etkili olması durumunda ölüme sebebiyet teşkil edeceğine inanılmaktadır.

“Bakış anlamındaki Arapça nazar kelimesi, Türkçede kimi insanların bakışlarındaki zararlı güç ve bu nitelikleriyle bir kişiye, bir hayvana ya da bir nesneye bakmakla, canlı üzerinde hastalık, sakatlık, ölüm, nesne üzerinde sakatlanma, kırılma gibi olumsuz bir etkinin meydana gelmesi anlamını almıştır. Nazar; halk arasında göz değme, göze gelme, nazara gelme, nazara uğrama olarak tanımlanır.” (Artun, 2014: 357-358)

Nazar boncuğu; nazar değmesinden korkulan kişiye nazarın zararlı bir etkisinin olmaması ve nazar değmemesi için, kişinin görünen herhangi bir yerine takılan boncuktur. Nazar boncuğu farklı şekillerde olabilir. Bazen mavi bir boncuk bazen de gümüş veya altın bir nesne olabilir.

“Hele Deli Kurt o kadar başkalaşmış, vakarlı durumu ile öyle olmuştu ki Satı Kadın, nazar değmesin diye omuzuna mavi boncuk dikmeğe mecbur kalmıştı.” (Atsız, 2015i: 46)

“Deli Kurt sandığı açtı.....başka bir kesede bir nazarlık gözüne çarptı.”(Atsız, 2015i: 214)

Nazar olmasını istemediğimiz herhangi bir nesneye ve varlığa nazar olmaması için nazar boncuğu takmak eskiden beri süregelen bir inanıştır. Nazar boncuğu halk inanışlarından biridir. Nazar boncukları, daha çok küçük yaşlardaki çocuklara takılır. Amaç çocuğu nazardan korumaktır. Nazar ile ilgili başka bir görüş/inanış ise renkli gözlü insanların daha çok ve çabuk nazar ettikleridir. Eskiden padişahlar taktıkları fes veya benzeri takılara dikkat çekecek büyüklükte değerli taşlar takmışlardır. Amaç bakan kişinin, ilk bakışını o boncuğa çevirip ona nazar etmesini sağlamaktır. Bu şekilde kişi, kendini nazardan koruyabildiğini düşünüyordu. Günümüzde bu, yerini büyük taşlı yüzüklere bırakmıştır. Günümüzde bazı bölgelerde nazar boncuğu gibi düşünülerek çocuğun saçına küçük (lira) altın takılmaktadır. Amaç çocuğa bakan kişilerin bakışının o altına kaymasını sağlayarak, çocuğun nazar olmasını engellemektir. Nazar boncuğu ve türevleri çoğaltılabilir.

Nazar değen kişinin nazardan kurtulması için kimi yerlerde soğan kabuğu, tuz ve ekmek alınır ve nazar olan kişinin başının üstünden üç defa, “Allah’ım sen bu nazarı def et” diyerek dua edilir ve kişi nazardan kurtarılmaya çalışılır. Ayrıca nazar için bazen de kurşun dökülür. Kurşun dökme işlemi, şu şekilde gerçekleştirilir: Nazar olan kişinin başının üstüne beyaz bir tülbent ya da bez açılır ve kurşun bir kabın içindeki suya dökülür. Böylece kurşun dökülmüş olur ve kurşunun suda aldığı şekle bakılarak, kişinin nazar olup olmadığı anlaşılmaya çalışılır. Burada eski Türklerde nazarın, Hüseyin Nihal Atsız aracılığıyla nasıl verildiği görülmektedir. Atsız Türk kültür ve tarihi hakkındaki bilgisi dolayısıyla bizlere eski Türklerden ne tür alışkanlıkların, âdetlerin ve inanışların kaldığını göstermeye çalışmıştır.

Ayrıca Müslüman Türk toplumunda nazardan korunmak için; Felâk ve Nas sûrelerini okumak; maşallah, barekallah gibi dini metinlerin yazılı olduğu kolyeler taşımak da bir yöntemdir. (Çelebi, 2006:445)

Ayrıca nazar değmemesi için, muska da taşınır veya takılır. Günümüzde nazarla ilgili farklı inanışlar vardır, bunlar: beğenilen birine / bir şeye maşallah denmemesi, renkli gözlülerin –özellikle mavi gözlülerin- daha çabuk nazara sebep olduğu, buna karşın siyah gözlülerin nazarının değmediği şeklinde çeşitli inanışlar vardır.

3.8.5. Kan Kardeşliği

Arkadaşlık ve dostluk ilişkileri içinde önemli bir yere sahip olan kan kardeşliği çok eskilere dayanmaktadır. Dostlukların perçinlenmesi için yapılan bu eylem, eskiden beri Türklerde bir gelenek veya alışkanlık haline gelmiştir. Kan kardeşliği güvenin, içtenliğin en güzel göstergelerinden biri olmanın yanı sıra, karşılıklı akitleşme ve yemin olarak da görülebilir. Bu akitleşme ve yemin, kişilerin bileklerini kestikten sonra ya bileklerinin kanayan yerlerini üst üste koyarak ya da kanlarının birbirine karışması sağlanarak yapılır. Kan kardeşliğinin tamama ermesi için yemin şarttır. Kan kardeşler, birbirlerini koruyup kollarlar, birbirleri için, gerekirse, can verip can alırlar. Kan kardeşliğinin özünde fedakârlık ve güven vardır. Dolayısıyla kan kardeş olan iki kişi, aynı anne ve babadan doğma kardeş olmasalar bile, gerçek kardeşliğin gereklerini yerine getirmeye çalışır.

“Kardeşlik bağlarının kurulması, insanların toplumdaki yerlerini pekiştirmek için kullandıkları en olağan yöntemdir. Karşılıklı (birbiriyle) yeminli kardeşlerin tek bir hayatı olup birbirini terk etmezler; (biri diğeri için) hayat (hayatları) boyunca koruyucudurlar. İki yabancı arasında yemine, ant’a dayalı olarak uygulanan bir veya birden fazla ritüel ile bir veya birden fazla işlem, sonuç olarak gerçek kardeşleri, Moğolca avda, Türkçe kan kardeşini oluşturuyordu.” (Roux, 2011: 238)

Kan kardeşliği fedakârlık ve güven ile kurulur; bireyler için sağlıklı ve sağlam ilişkilerin kurulması, bireylerin toplumsal açıdan kendilerini pekiştirmeleri için yapılan bir akitleşme/sözleşmedir. Bireylerin yaptığı bu akit, onların toplumdaki yerlerini sağlamlaştırılmalarına imkân tanımaktadır.

Atsız’ın Bozkurtlar romanında kan kardeşliğinin olduğu görülmektedir:

“Gök tanık olsun. Yer tanık olsun. Ağaç tanık olsun. Su tanık olsun. And içtik. Anda (kan kardeşliği) olduk. Kan kardeşiyiz. ....Altı onbaşı ölen arkadaşlarıyla ve birbirleriyle kan kardeşliği andlaşması yaparken, onbaşı üç oğul elinde Kara Budak’ın bağrından çekilip kanlı ok olduğu halde, gözleri yaşlı, bağı yanık, içi bunlu, obasına doğru gidiyordu.” (Atsız, 2015: 99)

Eski Türklerde görülen kan kardeşliği günümüzde de devam etmektedir. Bugün, kan kardeşliği, el bileğinin kesilerek kanlı bileklerin birleştirilmesiyle yapılmaktadır. Kan kardeşliği için yemin edilir. Yemin kutsal değerler üzerine yapılır. Bozkurtlar romanında yapılan alıntıda, yeminin kutsal değerler üzerine yapıldığı görülmektedir. Gök, Yer, Su ve Ağaç Gök Tanrı dininde önemli yeri olan kutsal değerlerdendir. Yer, Gök, Su Türkler için tarihî kutsal olarak görülmüş değerlerdir. Bu yüzden yeminler, bu kutsal değerler üzerine yapılmaktaydı.

Bireylerin kutsal değerler üzerine yemin etmeleri bireylerin yeminlerinde samimi ve güvenilir oldukları şeklinde yorumlanabilir.

“Hatta bir şölenin sonunda Binbaşı İşbara Alp Batı binbaşılardan Barman Beğle and içerek kan kardeşi olmuştu.” (Atsız, 2015i: 204)

Kan kardeşliğinin sağlam temeller üzerine oturtulması için, kan kardeşi olacak kişilerin birbirlerini yeteri kadar tanması ve birbirlerine güvenmesinin yanı sıra, edilen yemin de kan kardeşliği için olması gereken önemli hususiyetlerden biridir. İşbara Alp ile Binbaşı Barman beyin yaptıkları kan kardeşlik akitinde, yemine yer verdiği görülmektedir.

3.9. İslami İnançlar

Geçmiş çok eskilere dayanan Türklerde farklı dinî inançlar görülmüştür. Türkler; Gök Tanrı, Şamanizm, Maniheizm gibi farklı dinlere inanmışlardır.

“İnançlar genellikle iki türdür. Bir somut varlıklarla ilgili olan inançlar, öteki soyut varlıklara bağlanan inançlar. “İnanç, bir kimsenin günlük yaşamını, davranışlarını etkileyen, başkalarından öğrenme yoluyla kazanılan düşünce varlığıdır.” (Eyuboğlu, 1998: 37)

“Anamın ağzı sıkıdır. Güvenilecek kadındır. Kur’an’a el basarak da and verdi.” (Atsız, 2015i: 11)

Medeniyetlerin beşiği Anadolu birçok inanç türüne ev sahipliği yapmıştır. Zengin inanç tarihiyle bir mozaiği andıran Anadolu, araştırılması ve incelenmesi gereken bir coğrafyadır. İnsanoğlu için inançlar her zaman önem teşkil etmiştir. İnanç, insanı kontrol altına alma özelliğine sahip manevi bir faktördür. İnsanı durdurur ama insanı olumsuz baskıladığı zaman yıkıcı etkilere sahip bir unsurdur. Anadolu’daki inançlar, daha çok insanın hayatını kolaylaştıran ve insana rehber olan inançlar niteliğindedir. Geçmişten günümüze Anadolu’nun; farklı kültür, inanç ve dinlerin önemli yerlerinden biri olması, Anadolu inançlarının daha ılımlı olmasını sağlamıştır. İnançlar zamanla, yaşam koşulları, tarzı ve toplumsal yapı nedeniyle değişime uğrayabilmektedir. Mensup olunan dinler kişilerin kutsallarını belirlemede önemli rol oynar. Günlük hayatta yapılanlar / söylenenler bu kutsallara göre yerine getirilmeye çalışılır. İnsanlar, günlük toplumsal ve aile içi hayatında bu kutsallara

göre yaşamaya çalışır. Atsız'ın Deli Kurt romanında Kur'an-ı Kerim'in önemli bir dinî öge olduğu görülmektedir.

Sosyal bir varlık olan insan, toplumda bulunduğu birtakım ilişkilerde güvenilirliğini ve samimiyetini ortaya koymak için yemin eder. Bu yemini ederken, gerek kendisi gerekse toplum tarafından kutsal olarak görülenler üzerine yemin eder. Yeminler herhangi bir aile veya din büyüğü üzerine veya dinî değerler üzerine yapılır. Deli Kurt'ta İsa Beğin adamı olan Çakır'ın, annesinin yemin ederken Kur'an-ı Kerim üzerine ettiği görülmektedir. Bu yemin, toplumun veya o yemini eden kişinin inancını ortaya koyması nedeniyle de önem göstermektedir.

“İmamın kaşları çatılmıştı. Yere bakıyordu. Din adamı edasıyla şöyle dedi: Murad Ağa! Kazaya rıza gerek. Takdir böyle imiş. Hatunun merhum oldu.” (Atsız, 2015i:241)

Şüphesiz her nefis ölümü tadacaktır. Her canlı doğar, büyür ve ölür. Ölüm herkesin başında olan bir olgudur. İslam inancına göre Allah ne kadar ömür vermişse, insanoğlu ona, kaza ve kadere olan inancını ve Rabb'ine teslimiyetini göstermelidir.

“Yaratıcı kudretin bize çizdiği kaderdir. Onu değiştirmek kimsenin elinde değildir.” (Atsız, 2015n: 190)

Allah'ın insanoğlu için ezelden beri yazmış olduğu bir kaderi vardır. İnsanoğlunun kaderi değiştirmesi mümkün değildir. İnsanoğlu kaderini Allah'ın rızası doğrultusunda yaşar. Kadere inanmak farzdır. Her müslümanın görevi bu farza uymaktır.

“Türk ülküsü, Türk büyüklüğü ve Türk kudreti isteği ve inancıdır. İnancın ne büyük ruhi amil olduğunu anlatmaya lüzum yok. İmanla ümitsiz hastalar bile iyileşiyor.” (Atsız, 2015h: 16)

Atsız, imanla en ümitsiz hastalığın bile atlatılabileceğini anlatarak Türk ülküsünün ne denli büyük bir inanç olduğunu göstermeye çalışmaktadır. Birey için en önemli değerlerden biri olan imanla, bireyin her türlü zorluğun üstesinden geleceği inancı, İslam'ın bireylere aşlamaya çalıştığı bir düşünce ve inançtır. Türk ülküsünü büyüklük ve kuvvet olarak gören Atsız, Türk ülküsü inancıyla her türlü

zorluğun üstesinden gelinebileceğini göstermeye çalışmaktadır. Türk ülküsü, Türkçü biri için en önemli değerlerdendir.

“Karşı tarafta İslav sürüleri, tanklar, uçaklar, toplar ve milyonlar... Bu tarafta, berikilerine göre çok hafif silahlarla demirden ellerin tuttuğu çelik süngüler ve yüz binler... Bir de o yüz binlerin yardımcısı: Tarih, inanç ve elli milyon şehidin ruhu...” (Atsız, 2015h: 68)

Şehitlik İslam dininde bahsi geçen önemli ve yüce makamlardan biridir. İslam dinine göre, şehit olan kişi cennetlidir. Dini, vatani, ailesi uğruna can verenlerin şehit olduğuna ve bunların cennetlik olduğuna inanılır. Şehit olanların şefaati edeceğine inanılır. Şehitlikle ilgili, Türk edebiyatında önemli şairlerden biri olan Çanakkale Şehitleri’nde istiklal şairimiz merhum Mehmet Akif Ersoy, İslam ahlak ve inancında, şehitlikle ilgili söylenebilecekleri şiire dökerek dile getirmeye çalışmıştır:

“Ey şehid oğlu şehid, isteme benden makber,
Sana aguşunu açmış duruyor Peygamber.” (Şengüler, 2000:
426)

Şiirde görüldüğü üzere, şehitlik bizim İslam anlayışımızda çok önemli bir yeri olan ve şehit olan kişinin çok önemli uhrevi bir mertebeye erdiğine ve Hazreti Muhammed (s.a.v)’e komşu olacağına inanılır.

“Yirminci yüzyılda müsbet ilmin ve batı medeniyetinin ışığı altında, medeni milletlerin ve toplumların dine bütün varlıklarıyla sarılmış olduklarını görüyoruz. Çünkü Tanrı inancı ve dolayısıyla din, fert olarak da, millet olarak da vazgeçilmez manevi ve ahlaki büyük bir dayanaktır. Bu sebeple, bugünkü Türk dünyasının dayandığı iki esaslı temelden birisini teşkil eden İslam dininin, millî varlığımızın ayrılmaz bir parçası olduğuna inanıyoruz.” (Atsız, 2015h: 97)

Türk dünyası için İslam dininin en önemli değerlerden biri olduğunu dile getirilmeye çalışılmaktadır. İslam ahlak ve inancının Türk dünyası için, birleştirici güç olduğuna ve Türk dünyasına kuvvet aşılayan bir faktör olduğuna inanılır. Türkçülük, Türk dünyası için ne denli önemli birleştirici bir güç ve kuvvet veren etkili bir faktörse, İslam inancı da ondan daha etkili ve birleştirici bir güçtür. Din Türkler için, genel itibarıyla önem taşıyan hususlardan biridir. Türkler, millet olarak dinine bağlı, dinini hayatına tatbik etmeye çalışan bir millettir. Toplumsal hayatta en önemli ölçülerden biri dindir. Çünkü din, milleti ve fertleri terbiye eder ve sağlam bir ahlaki yapının oluşmasına katkıda bulunur. Nitekim milletleri ayakta tutan en önemli değerler, manevi değerlerdir. Her milletin sahip olması gereken manevi değerlerin en önemlisi, dini inancıdır.

“Milleti millet yapan unsurlardan biri de din olduğuna göre, Türklerin dini üzerinde de durmaya mecburuz. Hiç şüphe yok ki, Türklerin dini Müslümanlıktır. Eski dinimiz olan Şamanlıktan da bazı unsurlar alarak bir Türk Müslümanlığı haline gelen bu din, on yüzyıldan beri bizim millî dinimiz olmuştur. Bununla beraber Türk olmak için mutlaka Müslüman olmaya lüzum yoktur. Çünkü bugünkü Türkler arasında birkaç yüz bin Şaman, birkaç yüz bin Hristiyan ve hatta birkaç bin Musevi Türk (Karayımlar) de vardır.” (Atsız, 2015h: 85)

“...Erkeği iyi olsun diye okuyucular, bakıcılar, kamlar, bakışlar getirtti. Hiçbir ilaç, hiçbir dua, hiçbir büyü fayda vermedi. Günden güne eridi, soldu, bitti. Ölecek hale geldi.” (Atsız, 2015d: 7)

Hasta birinin başında Kur’an-ı Kerim okutmak ve dua yaptırmayı bilen birini / birilerini getirmek veya hastanın anne- babasının, başında bekleyerek dua etmesi günümüze geçmişten beri süregelen bir inanıştır. Duanın gücüne inanılarak yapılan bu eylemin, hasta kişiye tesir edip iyileşebileceğine inanılır.

“İş arkadaşlarının ara sıra nöbetleşe kaybolmalarının sebebini de biraz sonra anladı: ilerideki küçük bir odada teker teker namaz kılıyorlardı. Bunu keşfettiği zaman ‘bahtiyar adamlar!’ diye düşündü.” (Atsız, 2015d: 126)

İslam dinine göre namaz kılmak farzdır. Aynı zamanda namaz dinin direği olarak bilinir. Buradakilerin namaz kılması, İslam inancının benimsendiğini göstermektedir. Arkadaşlarının namaz kıldığını öğrenen kişinin arkadaşları için; “bahtiyar adamlar” tabirini kullanması da İslam dininin benimsendiğini göstermektedir. Atsız, eserlerinde yer yer tasavvufi bazı düşüncelere ve beyitlere yer vermiştir. Yazarın tasavvufi düşünceyi benimsediğini söylemek mümkün olmamasına rağmen, eserlerinde tasavvufi ilgili şiir ve düşüncelere az da olsa rastlanmaktadır. Atsız’ın tasavvufa karşı olumsuz birtakım düşünceleri ve eleştirileri olduğu söylenebilir.

“Bu arada Selim’e yabancı veya uzak birçok isimler geçiyordu: Muhyidin-i Arabi, Mevlana, Kemalpaşazade, Çivizade...Münakaşacılar, arada bir mısralar veya beyitler de söylüyorlardı. Bir tanesi aklında kaldı: Tasavvuf yâr olup bâr olmamaktır / Gül-i gülzâr olup hâr olmamaktır.” (Atsız, 2015d:128)

Beyitte, tasavvufun yâr -eş, sevgili, dost- olduğu ve yük olmadığı, gül bahçesinden bir gül olup diken olmadığı dile getiriliyor. Atsız’ın makale veya düşünce yazılarına bakıldığında tasavvufa bu bakış açısıyla yaklaşmadığı söylenebilir.

Ama eserlerinde olayların veya karakterlerin yapılarına göre, tasavvufi düşüncelere yer verdiği görülmektedir.

“Tasavvuf, insan terbiyesini hedefe alan ve insanı gündemde tutan bir sistemdir.” (Selvi, 2014: 21)

“Tasavvuf, İslam dininin hayata geçirilmesinin özü ve ruhudur.” (Güzel, 2012: 159)

Tasavvuf, özü itibariyle insanları iyiliğe, sevgiye ve dini yaşamaya davet eder. Tasavvuf, dünyayı daha yaşanır hale getirmek, insanlar arasındaki anlaşmazlıkları gidermek, dinin emir ve yasaklarına uymaktır. Tasavvuf din değildir, tasavvuf dini yaşama biçimidir. Atsız’ın yaşantısına ve yazılarına bakıldığında, tasavvuftan uzak bir yaşam tarzını benimsediği söylenebilir. Atsız için fikrî anlamda hayattaki en önemli değer Türkçülüğüdür.

“Tasavvuf, teferruata ehemmiyet vermeden geniş bir müsamaha içinde ve yalnız sevgiye, iyiliğe dayanarak insanı, dünyayı, kâinatı, Tanrı’yı anlamak sistemidir.” (Atsız, 2015d: 131)

Atsız için tasavvufta teferruatın önemli olmadığı söylenebilir. Ona göre tasavvuf, teferruatlar bir kenara bırakılarak sevgi ve iyilikle her şeyi anlamaya çalışmaktır. Tasavvufun Atsız’ın hayatında yerinin olmadığı söylenebilir. O, her meselenin sevgi ve iyilikle halledilebileceği görüşünü savunur.

“Hayır, hayır! Bu iş olmayacaktı. Ayşe çok üzgündü. Dini inançları dolayısıyla teselliye şimdilik adaklar adamakta bulmuştu.” (Atsız, 2015d: 215)

Atsız İslam örf ve geleneklerine eserlerinde yer vermiştir. Ayşe İslam inancına uygun olduğunu düşündüğü için, adak adamayı uygun görmüştür. Adak adamak, Türklerde eskiden beri süregelen bir gelenektir. Anadolu’nun özellikle kırsal bölgelerinde adak adamak daha çok görülür. Adak; söz vermektir, verilen sözü yerine getirmektir; bir muradın, dileğin gerçekleşmesi için yapılır. Muradı ve dileği gerçekleşen kişi adağını keser, böylece sözünü yerine getirmiş olur.

“Selim kendine gelmiş, iradesini takınmıştı. Kendisiyle karşındaki muhteşem ışığın arasına üç yaratığın geldiğini gördü ve onlarla ilk defa karşılaşmasına rağmen gönlüne dolan bir sezgiyle kim olduklarını tanıdı. Bunlar; Cebrail, Mikail ve İsrail’di.

İnsan gibiydiler ama insana benzemiyorlardı. Çok büyüktüler ama bu geniş alanı dolduran insanlarla aynı boyda gözükiyorlardı.

Cebrail söze başladı:

Selim Pusat büyük günahlar işledi. Ben görevi bitmiş bir melek olduğum, kıyamete kadar dinlenmek hakkını kazandığım halde bu hakkıma ilişti. Onun gönlünden geçen fırtınalarla rahatsız edildim. Halbuki bu fırtınalar yalnız ben Peygamberlere vahiy götürürken duyulurdu. Kendisinden yirmi beş yaş küçük bir kızı sevdi ve hepsinden daha kötü olarak bu sevgiyi açığa vurdu. Bir subay için en büyük günah budur.....

Mikail söze başladı:

Selim Pusat benim haklarıma da ilişti. Ben en güzel ve iç açıcı yağmurları yağdırdığım gibi öldürücü kasırgaları da estirir, ılık güneşle beraber kavurucu güneşi de parlatırım. Bu sanık öyle bir sevgiye tutuldu ki gönlünde nisan esintileriyle birlikte karakış boraları da esti..... bir subay için en büyük günah budur.

Çıt çıkmıyordu. Heybetli ses yine sordu:

Ne diyorsun Selim Pusat?

Selim daha sertleşmişti:

Doğrudur!

İsrafil söze başladı:

Benim vazifem kıyamet günü olacaktır. O güne kadar buyruk beklemeye mecburum. Selim Pusat'ın gönlünün içindeki feryatlar o kadar acı ve gürültülü idi ki insanlar duysa hep ölür, benim surumu öttürmeme lüzum kalmazdı. Bütün bunlar kendisinin günahından doğdu. Günahlarını araştıra araştıra ilk sebebe gidince bunu öğrendim..." (Atsız, 2015d: 255-256)

İslam öte dünya inancına yani ahiretin varlığına inanan bir dindir. Cebrail, Mikail ve İsrail, İslam dininde birtakım görevleri olan meleklerdir. Metinde görüldüğü üzere Selim Pusat (Atsız), romanın imkânlarından ve hayal gücünden faydalanarak, İslam dinine göre önemli görevleri olan Cebrail, Mikail ve İsrail melekleriyle birtakım diyaloglarda bulunmaktadır. Bu durum yazarın eserlerinde dini unsurlara ne denli yer verdiğini göstermesi açısından önem arz etmektedir. Toplumsal bir varlık olan insanoğlunun, bireyi olduğu toplumun; inançlarını eserlerine yansıtması doğal bir eylem olarak düşünülmelidir. Zira her yazar bireyi olduğu toplumun bir ferdi yani bir parçasıdır, o toplumu tamamlayan bir varlığı ve değeridir.

Atsız eserlerinde sadece İslami unsurlara yer vermemiştir. Atsız'ın eserlerinde İslami inançların yanı sıra Gök Tanrı, Şamanizm gibi dinlere ait inançlara da rastlanmaktadır.

Atsız'ın şiirlerinde de dini unsurlara, cümlelere ve deyimlere rastlamak mümkündür:

Çuluk Kağan yığitti,
Şimdi uçmağa gitti

Bunu kim bize etti?
Parçalanur yürekler!
(2015ı: 29)

Cennet ve cehennem sözcükleri dinî birer terimdir. Atsız bu şiiriyle, şiirlerinde de dini unsurlara yer verdiğini göstermiştir. Şiirdeki ‘uçmağ’ sözcüğü cennet anlamına gelen dini bir terimdir. Ölenin ardından yakılan ağıtlarla, kahraman ve yiğit kişinin cennetlik olması dilenirdi. Yiğit olan kişinin ardından yiğitlikleri ve yaptığı kahramanlıklar anılırdı. Ayrıca yazar ‘ulu Tanrı, ululuğuna son yok’ (Atsız, 2015ı: 386) gibi cümlelerle Tanrı inancına yer vermiştir. Burada yazar, Allah’ın ilminin ve kudretinin sonsuz olduğunu ifade ediyor. Bu, aslında Allah’a olan inancın bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Yakarış

Genç Fatih’in ordusu yine tekbir alınca
Söndürürüz kâfirin Meryem Ana mumunu.
Haritadan sileriz Tuna’ya at salınca
Ulah’ını, Sırb ’ını, Bulgar’ını, Rum’unu. (Atsız, 2017: 10)

Osmanlı Devleti zamanında ordu, savaşa Allah Allah tekbirlerini getirerek giderdi. Bu şiirde de yazarın, Genç Fatih’in ordusu tabiriyle bunu kastettiği söylenebilir. Fatih’in ordusunun tekbir alarak düşman üzerine yürümesi ve düşman ordusu karşısında galibiyetlerin elde edilmesini anlatan şiirde İslami inançlar görülmektedir. Fatih’in ordusunun getirilen tekbirlerle büyük düşman ordularının hezimete uğratılmasının anlatıldığı şiirde, Atsız’ın diğer türdeki eserlerinde olduğu gibi, şiirlerinde de Türk toplumunun önemseydiği İslami değerlere yer verdiği görülmektedir.

Topal Asker

“Ey saçları ‘alargason’ kesik hanım kız!
Gülme öyle bana bakıp sen arsız arsız!
Bacağımla alay etme pek topal diye.
Bir sorsana o topallık nerden hediye
Sen Şişli’de dansederken her gece gündüz,
Biz ötede ne ovalar, çaylar, ne dümdüz
Yaylaları geçtik, karlı dağları aştık;
Siz salonda dans ederken biz savaştık.” (Atsız, 2017: 1)

Şiirde yazar savaşta yaralanıp topal kalan bacağını, Allah’ın bir lütfu olarak görüyor. Türk milleti; vatan, millet, bayrak ve diğer kutsal değerler uğruna yapılan savaşlarda meydana gelen yaralanmaları ‘Gazilik’ olarak değerlendirdiği için; savaşta meydana gelen yaralanmalar bir lütfu olarak düşünülür. Gazilik, Türk toplumunda önemli bir payedir. Gazilik payesini elde edenler, vatan, millet ve kutsal değerlere önem veren toplumlarda büyük saygı ve sevgi görürler. (Atsız, 2015e: 173)

“Ey bu topraklar için Allah Allah diye bağıarak can verenlerin soyundan gelenler! Ey dokuz asırdır Allah uğruna gaza edenlerin nesilleri!...körpe beyinleri yeni yeni uyanan yavrularımıza, bu kızıl düzenler ve dolanlarla Tanrı'nın ne yolda tahayyül ettirildiğini görüyorsunuz. Aldanmayın. Maksat Türk cemiyetinin temel dayanaklarından biri olan Allah fikrini yıkmaktır....” (Atsız, 2015e: 173)

Yazar burada, Eflatun Cem Güney'in bir masalında Allah hakkında söylediklerine, karşı çıkararak eleştiri getirmektedir. Atsız bir millet; Allah fikrini, millî ve kutsal değerlerini kaybettikten sonra, kaybedecek bir varlık ve değerinin kalmadığını ifade eder. Türk milletinin Allah inancına ne denli bağlı olduğuna ve buna ne denli önem verdiğine vurguda bulunmaktadır. Gerçekte de bir milletin manevi sacayağı dini değerleridir. Millet bu sacayağını kaybederse yıkılmaya, yozlaşmaya, asimile olmaya yüz tutmuş demektir. Yazar burada masalın yazarı Eflatun Cem Güney'e karşı çıkıyor ve onu yerden yere vuruyor. Bir milletin körpe beyinlerini kimsenin kirletmesine ve kimsenin o körpe beyinlerin kutsallarına dil uzatmasına hakkı yoktur. Ayrıca, uğruna şehitler verilmiş, gazi olunmuş bir dinin değerlerine ve kutsallarına dil uzatmak, kabul edilecek bir tavır veya hareket değildir. Milletlerin yaşama amaçları, sahip oldukları kutsal değerleri yaşatmak ve onları gelecek nesillere aktarmak olmalıdır. Bu değerlerden yoksun bir millet ve nesil yok olmaya mahkûmdur. Milletlerin en değerli hazineleri, kutsal değerleridir. Bu amaç uğruna gerekirse savaşılır, can verilir, can alınır.

“Fakat bugün yine biz onu hayırla ve hürmetle yâd ediyor ve Allah rahmet eylesin diyoruz.” (Atsız, 2015n: 154)

Ölen birini rahmetle anmak, ona rahmet okumak ve Allah'tan rahmet dilemek İslam dininde yeri olan önemli inançlardan biridir. Bir dua olan bu dilek, kişinin Cennetle müşerref olması için yapılır. Her Müslüman gerek ölmeden önce gerekse öldükten sonra iyi anılarak kendisine rahmet okunmasını ister. Kendisine rahmet okunan kişinin genellikle iyi işler yaptığı düşünülür. Ayrıca Müslüman biri için Allah rahmet eylesin denilebilir; ama toprağı bol olsun denilemez; çünkü toprağı bol olmak deyimi İslam dininde hoş görülmeven ve gayrimüslimler için kullanılan bir deyimdir.

“Molla Şemseddin-i Fenâri Bursa kadısı iken bir mesele için şahitliğe gelen Yıldırım Bayazıd'ın şehâdetini, cemaatle namaz kılmadığı ve içki kullandığı için reddetmiş....” (Atsız, 2015n:274)

İslam dinine göre namaz kılmak farzdır. İçki içmek ise günah olan eylemlerden biridir. Müslüman birinin mutlaka cemaatle bir veya birkaç defa da olsa namaz kılması gerekir. Çünkü cemaatle namaz kılmayan bir kişinin cenaze namazında, Müslüman olduğuna şahitlik eder misiniz diye sorulduğunda, ölen kişiyi o güne dek mümin biri camide veya cemaatle namazda görmemişse, onun Müslümanlığına şahitlik etmeyebilir.

“Çemberlitaş gibi kaba ve bize aid olmayan bir eseri bütün çirkinliğine ve tehlikesine rağmen muhafaza edip de zarif medreselerimizi, türbelerimizi ve nevinde yegâne olan İbrahim Paşa Sarayı'nı yıkmak vandallık değil de nedir?”(Atsız, 2015o: 398)

Osmanlı Devleti'nde medreseler, din âlimlerinin veya mollaların yetiştiği kurumlardı. Burada ilim tahsil edenler, büyük bir din adamı olur ve toplumsal hayatta büyük bir saygı görürdü. Bu nedenle medreseler dinî açıdan önemli bir kurumdu. Türbeler ise İslam dinine göre önemli yerlerdir. Türbelerde bir din büyüğü veya ömrü vefa edene kadar dini yaşayan ve dinî yaşantısıyla insanlara örnek olan kişiler yatar. Anadolu'da türbelerin diğer ismi “yatır” olarak geçer. Ayrıca; ‘ziyaret, ziyaretgâh’ da diğer bir isim olarak anılabilir. Teknolojik imkânların artması ve toplumların her şeye karşı bakış açılarının değişmesi nedeniyle, türbeler eskisi kadar bilinmemektedir. Eskiler, her yıl mutlaka türbe ziyaret eder, dualarda bulunurdu. Gelenek ve göreneklerin, örf ve âdetlerin unutulması, dinî değerlere bakış açısının değişmesi nedeniyle türbe ziyaretlerinin eskiye nazaran önemli miktarda azaldığı söylenebilir.

“Ben o zaman Hasan Ali'nin Millî Şef'in gözdesi olduğunu ve Millî Şef'in sayın annesine aşır okuduğunu bilmiyor, durumum normale dönebilir diye düşünüyordum.”(Atsız, 2015k: 145)

“1037 Mayısının başlarında Çağrı Beğ Merv'de, Tuğrul Beğ Serhas'ta kendi adlarına hutbe okuttular.” (Atsız, 2010: 30)

Türkler genel itibariyle 840 yılından itibaren İslamiyet ile tanışmaya başladı. 840 ve 1212 yılları arasında hüküm süren Karahanlılar, tarihteki müslüman ilk Türk devleti olarak anılır. Türkler geniş kitleler halinde Karahanlılar döneminden itibaren İslam dinine geçmeye başladılar. Ancak boylar halinde geçmeleri, ilk defa Karluklar döneminden itibaren olmuştur. İslamiyet'te hutbe okutmak, aşır okutmak sevap

olarak kabul edilen bir inanç veya gelenektir. Hz. Muhammed (sav) de savaş, evlilik gibi önemli gördüğü işlerden önce mutlaka hutbe okurdu. Bu gelenek, Dört Halife döneminde de devam edip günümüze kadar gelmiştir. Tuğrul ve Çağrı Beğlerin hutbe okutmaları da bu geleneğin bir tezahürüdür.

3.10. Geçiş Dönemleri

3.10.1. Doğum

İnsan hayatının önemli üç geçiş safhası vardır, bunlar: Doğum, evlenme ve ölümdür. Farklı özellikleri olan bu üç safhanın ilki doğumdur. İnsan, anne rahmine düştüğü andan itibaren bir geçiş dönemine girmiştir. Doğum öncesi bu dönemde birey, her şeyden habersiz olduğu bir dünyadan, doğup evleneceği ve öleceği bir dünyaya adım atmaya hazırlanır. Doğum, üremenin ve çoğalmanın bir yoludur. Her insan, çocuk sahibi olmak ve neslini devam ettirmek ister, bu yüzden doğum insan için önemli geçiş dönemlerinden biridir.

Geçiş dönemlerinden biri olan doğuma, Atsız'ın eserlerinde doğumla ilgili verilere yer verdiği tespit edilmiştir:

“Hattuşas şehri sevinç içinde çalkalanıyordu. Ülkenin en güzel zamanı olan bu yaz gününde Subbiluliyuma'nın bir oğlu doğmuştu. Hatti milleti doğumu kutlulama için çılgınca eğleniyordu. Kıralın subayları savaş arabalarına binerek, bütün şehirlere bu müjdeyi vermek üzere uçar gibi sürüp gitmişlerdi. Sarayın bahçesi ileri gelenlerle dolup taşıyordu. Şölen masaları kurulmuş; prensler, rahipler, kumandanlar, vezirler, tüccarlar ve elçiler en güzel yemeklerin başına üşüşmüşlerdi. Kırالا getirilen hediyeler saray kapısına dizilmiş, önüne saray askerleri dikilmişti.” (Atsız, 2015a: 11)

Her doğum ayrı bir sevincin nedenidir. Doğumlar mutluluğun ve çoğalmanın önemli faktörlerindedir. Atalarımız babaerkil bir toplum yapısına sahip olduğu için, erkek çocuk doğumlarına daha çok sevinirlerdi. Bunun için türlü eğlenceler düzenlenir, ziyafetler verilirdi. Atsız, Hatti ülkesi kralı Subbiluliyuma'nın erkek bir çocuğunun doğmasını, kral ve Hatti halkının sevincini dile getirmeye ve göstermeye çalışmıştır.

“Satı Ana, Melek Hatun'a çok iyi bakıyordu. Doğurmak üzere bulunan bir kadına nasıl bakılacağını iyi bilirdi. Türkmenlerin binlerce yıllık tecrübelerine dayanarak gülbüz bir oğlan doğuracak diyordu.”(Atsız, 2015i:210)

Eskiden doğumlar, tecrübeli ve güngörmüş kadınlar yardımıyla yapılırdı. Tecrübeleriyle çocuğun sağlıklı doğmasını sağlayan tecrübeli kadınlar, çocuğun

cinsiyetini tahmin etmekte yetenek sahibiydiler. Atsız eski Türklerde doğumla ilgili birtakım halk inanışlarına yer vermiştir:

“Bu gece gökte yuvarlak, parlak bir ay vardı. Kırılın oğlu doğdu diye Tanrılar göğü bulutsuz, rüzgârı serin, ayı parlak yapmışlardı.” (Atsız, 2015a:12)

Yazarın, kralın oğlunun doğmasıyla; göğün bulutsuz, rüzgârın serin ve ayın parlak olmasını bir sebep sonuç ilişkisiyle açıklamak suretiyle halk inanışlarına yer verdiği söylenebilir.

3.10.1.1. Ad Koyma

Ad koyma; yeni doğan çocuğa anne ve babası veya başka yakınları ve büyükleri tarafından çocuğun kulağına ezan okunarak ad verme eylemidir. Bu şekilde ad verilen çocuk, bütün ömrü boyunca kullanacağı bir ad edinmiş olur.

“Yeni doğan çocuğa veya ihtida eden kimseye İslami geleneklere göre isim verme.” (Aras, 1988: 332)

İslam dinine göre hayatlarını idame etmeye çalışan Türkler, günlük hayatlarında İslamî inançlarını tatbik etmeye çalışırlar. Dolayısıyla Türklerde ad koyma eylemi İslamî usul ve esaslar göz önüne alınarak yapılır. Çocuğun kulağına ezanın okunarak ad konulması, bu usul ve esaslardan biridir.

“Doğumdan sonra çocuğun gelişimi sırasında, onun ana-babayla, ailenin öteki bireyleriyle ve toplumsal çevresiyle ilişkilerini düzenleyen bir dizi kural, âdet, töre, işlem ve pratik vardır. Yeni doğan çocuğa geliş güzel bir ad konmaz. Çocuğa konacak adın; kişiliğini, geleceğini, toplum içindeki yerini ve başarısını damgalayacak, biçimlendirecek, simgesel bir öz taşımasına özen gösterilir.” (Başçetinçelik, 2009: 116)

Yeni doğan bir çocuğa ad koyma, önemli hususlardan biridir. Çocuk hayatı boyunca kendisine verilen adla anılacağı, çağrılacağı için ad koyma eylemi, çocuğun hayatında önemli bir yer teşkil etmektedir. İsimlerin, çocukların kişilikleri ve hayatları üzerinde etkileri vardır. Dolayısıyla çocuğa isim verilirken, çocuğun şahsiyeti, gençliği, yaşlılığı dikkate alınmalıdır.

Atsız’ın eserlerinde ad koyma ile ilgili olarak da bazı ifadelere rastlanmıştır:

“Müjdeler oğul, dedi gürbüz bir oğlun oldu. Adını ne koyalım? Deli Kurt gürler gibi cevap verdi: İsa olsun!” (Atsız, 2015i:215)

Türkler, ataerkil bir aile yapısına sahip bir millettir, dolayısıyla gelenek, örf ve âdetler, ataya ve töreye bağlılık önemli yer tutmaktadır. Ataya bağlılık ve onlara

saygı Türkler için önem arz eder. Deli Kurt'un; yeni doğan çocuğuna, babasının ismini vermek istemesi, atalarına olan saygı ve özleminden veya ataerkil aile yapısının getirmiş olduğu bir gelenek, örf ve âdetlerden kaynaklandığı söylenebilir.

“Canımdan aziz Bala Hatun’um;

Emniyette olduğunu öğrenip hakk’a hamdettim. Seni, gövdendeki canla birlikte Allah’a havale kıldım. Oğlum doğarsa adını Murad koy. Kosova’da şehit olan dedemi bütün hanedanımdan kutlu sayarım.” (Atsız, 2015i:214)

“O zaman Moğollarda oğul bir yaşına varmayınca ad koymazlardı. Oğlu bir yaşını bitirince Kara Han ülkeye haber saldı. Ziyafet yaptı. Çocuğu meclise getirip beğlerine: ‘Oğlum bir yaşına geldi; ne ad koyacaksınız?’ diye sordu. Beğler cevap vermeden çocuk söze gelip: ‘Benim adım Oğuz’dur!’ dedi. Bunun üzerine herkes şaşırıp: ‘madem ki bu çocuk kendi adını kendi koydu, ona bundan güzel ad olamaz.’ Dediler. Onu Oğuz adı ile tanıdılar.”(Atsız, 2015ö:56)

Eski Türk destan/hikâyelerinde çocuğun dile gelip adının ne olması gerektiğini söylemesi gibi, Atsız da aynı şekilde, çocuğun konuşmasını istemiş ve çocuğun kendi adını söylemesini sağlamıştır. Bu, aynı zamanda Atsız’ın eski Türk destan ve hikâye metinleri ile ilgili ad verme hususundaki bilgisini ortaya koymaktadır. Atsız’ın, çocuktan “Oğuz” adını dillendirmesi de, esere ayrı bir özellik katmanın yanı sıra Atsız’ın bu adı Türkçü düşüncelerle verdiği söylenebilir.

3.10.2. Evlilik

İnsan hayatının önemli geçiş dönemlerinden biri olan evlilik, genel itibariyle bireylerin karşılıklı rıza göstererek birleşmesi ve yuva kurmasıdır. İnsanlar, soyunun devamı ve çoğalmak için evlenmek isterler. Toplumun en küçük birimi olan ailenin temelini oluşturan evlilik, toplum ve insan hayatında büyük bir yer ve öneme sahiptir. Evlilik; bireylerin olgunlaşmalarında ve toplum hayatında önemli rol oynayan faktörlerden biridir.

“Evlenme; kadın ve erkeğin aile kurmak amacıyla bir araya gelmeleridir. Evlenme kadın ve erkeğe toplumsal anlamda yeni bir rol kazandırır.” (Saraç, 2014: 56)

“Evlilik, bireyi ve toplumu yapılandıran en önemli olaydır; toyluk, ergenlik ve gençlik döneminden yetişkinliğe geçişin ve bağımsız aktör olmanın mihenk taşıdır. Yaşanılan bu süreçte genç kız, kadın/avrat olur, genç erkek ise adam/herif olur.” (Şişman, 2017: 3)

Evlilik; bireyleri, aileleri ve toplumu bir araya getiren önemli bir müessese olarak görülebilir. İnsanlar evlenerek akrabalık ilişkilerini güçlendirirler. Evlilikte önemli olan, bireylerin birbiriyle uyum içinde olabilmeleridir. Bireyler arasındaki uyumu; gelenekler, kültürler ve onların yaşam tarzları belirlemektedir.

Evlilik, genel olarak, erkek ve kadının hem yasal olarak hem de dinen anlaşarak hayatlarını birleştirme eylemidir. Fertlerin yaşamlarında bir geçiş dönemi olan evlilik, erkek ve kızın sosyal statü kazanma sürecine girdiği önemli geçiş dönemlerinden biridir. Toplum hayatında büyük bir önem taşıyan evlilik, bireylere sosyal bir statü kazandırmakla beraber, neslin devamını sağlayan bir eylem olarak düşünüldüğünden dolayı büyük bir sorumluluk olarak görülmektedir.

“Aile ve akrabalığın tesisi için evlilik ön şarttır. Evrensel bir kurum olan evliliğin gerçekleştirilmesinde mensup olunan toplumun değer yargıları belirleyici olur. Eş seçiminden evlilik töreninin son aşamasına kadar yapılan birtakım seremoniler, ritler, ve uygulamalar toplumdan topluma çeşitlilik göstermektedir.” (Bekki, 2009: 31)

Evlilikler, törenleri itibarıyla toplumdan topluma veya kültürden kültüre farklılık göstermektedir. Evliliklerde her iki tarafın aileleri birtakım yükümlülüklerle sahip olur. Bu yükümlülükler toplumların kültür, gelenek ve göreneklerine farklılık gösterebilir. Ancak temelde aşağı yukarı benzer yükümlülükler vardır: Erkek tarafının, kız istemesi, kız veya erkek tarafının nişan, düğün yapması, eşya, çeyiz alması gibi. Buradaki amaç, ailelerin evlenen çiftlere yardımcı olmak istemesidir.

Atsız'ın eserlerinde evlilikle ilgili birtakım ritüellere yer verdiği görülmektedir.

“İç düzeni sağladıktan sonra Bağdat'a yönelen Tuğrul Beğ, halifenin kızı seyyideyi istedi. Halife önce razı olmadı. Halife ailesinin kutlu olduğunu ileri sürdüyse de 1062'de Tuğrul Beğ, halifenin tahsisatını kesince, kutlu halife kızını vermeye razı oldu. Nikah sözleşmesi Tebriz'de yapıldı.” (Atsız, 2015c: 69)

Tuğrul beyin evliliği, evlilik âdetlerinin Atsız'ın eserlerine yansımış örneklerinden biri olarak gösterilebilir. Bozkurtlar romanında Onbaşı Pars'ın, Almıla ile evlenmek için diğer rakipleriyle yarışması ve sonunda onları yenerek Almıla ile evlenmesi, Ruh Adam romanında Burkay'ın eşini terk edip Açığma-Kün ile evlenmesi, Deli Kurt romanındaki Deli Kurt ve Gökçen'in evlenmesi; Atsız'ın

eserlerindeki evlilik âdetinin Atsız'ın eserlerinde işlediği konulardan biri olarak karşımıza çıkar.

“Sen evli misin?

Hayır!

Kaç yaşındasın?

Yirmi. Yaşın geçmiş. Ne diye evlenmedin?” (Atsız, 2015:

94)

Eskiden yirmi yaşına gelip evlenmemiş kişilere, evlenmek için geç kalmış ve evde kaldı gözüyle bakılırdı. Zira eski Türk toplumlarında evlilikler yirmili yaşlardan önce bile gerçekleştirilirdi. Anadolu'nun çoğu bölgesinde yirmili yaşlarda evlenmeyen kişilerin, evlenmek için geç kaldığı ifade edilir(di). Bazı bölgelerde bu düşünce daha katı hal alır yani bir evde evlenme çağına gelmiş; ama evlen(e)memiş kız/erkeğin olduğu evde yemek yemenin doğru olmadığı bile düşünülürdü. Günümüzde bu düşüncenin eskisi kadar bir geçerliliğinin veya görülebilirliğinin olduğunu söylemek mümkün olmasa da, yirmili yaşlardan önce yapılan evliliklere halen rastlanabilmektedir.

3.10.2.1. Düğün

Evliliğin önemli dönemlerinden biridir. Her bölgenin kendi töre ve geleneğine uygun bir düğün tarzı vardır. Düğünler toplumun töre ve geleneklerine uygun olacak şekilde yapılır. Düğünün amacı kadın ve erkeğin, evliliğini ilan etme düşüncesidir. Yapılan düğünle toplum artık kadın ve erkeğin evli olduğunu öğrenmiş olur. Düğünün zamanı ve mekânı her iki ailenin de uygun görüşü dikkate alınarak belirlenir. Düğünlerde bir diğer amaç bütün eş, dost ve akrabayı toplayıp tarafların evlilik işlemlerinin gerçekleştiğini göstermektir. Düğün sahipleri gelen misafirlere yemek verir, ikramda bulunur. Bu ağırlama/düğün bazı bölgelerde bir hafta bazılarında üç gün üç gece sürer. Köylerde bu sürenin günümüzde epey kısaldığı söylenebilir. Cuma günü öğleden sonra başlayan düğün, pazar günü öğleden sonraya kadar devam eder. Üç gün üç gece süren düğünde -bölgeden bölgeye değişiklik göstermekle beraber -davullu zurnalı ya da sözlü çalgılı olur. Pazar günü öğlen vakti gelini alma işlemi gerçekleştirilir. Daha sonra gelin damat evine getirilir ve düğün böylece bitmiş olur. Resmi nikâh ve imam nikâhı, düğünden önce yapılır, resmi

nikâhın düğün töreninde yapıldığı yerler de mevcuttur. Ancak son yıllarda gelenekler değişmiş, yerini başka bir anlayışa bırakmıştır.

Düğünler toplumların gelenek ve göreneklerini, örf ve âdetlerini göstermesi ve yansıtması açısından önem arz eder. Bu yüzden düğün sahipleri, imkânları ölçüsünde en güzel düğünü yapmaya çalışırlar. Düğün, gelin ve damat için de önemli bir törendir. Damat ve gelinin en mutlu oldukları anlarından biri düğünleridir. Bu nedenle hem gelin hem de damat tarafı düğünün kusursuz olması için büyük bir çaba gösterirler.

“Tuğrul Beğ 1063’te Bağdat’a girerek pek parlak bir düğünle seyyideyi aldı. Seyyide Tuğrul Beğ’in oturduğu saraya girince Tuğrul Beğ ve oradaki bütün Türk beğleri ayağa kalktılar. Gelinin şerefine Türk oyunları oynandı. Tuğrul Beğ, Türk göreneğince yedi gün gelinin odasına girerek onu selamladı ve yüzünü açmadan çıktı. Gerdek sekizinci günü oldu. Tuğrul Beğ, halife maiyetine pek çok ihsanlarda bulundu.” (Atsız, 2015c: 69)

“Gelinle güveyin bir araya gelmeleri hadisesine ‘gerdek’, karı-koca/halvet oldukları geceye de ‘gerdek gecesi’ veya ‘zifaf gecesi’ denilmektedir.” (Şişman, 2017: 63)

Tuğrul beyin, bir seyyideyi istemesi eski Türklerde yapılan evliliklerde, kişilerin birbirlerine denk veya soylu bir aileden olmasına önem ve özen gösterildiği ifade etmesi açısından önem teşkil etmektedir. Düğünde Tuğrul beyin daveti üzerine gelen beylerin oyunlar oynaması, dönemin âdet veya geleneklerinden biri olarak değerlendirilebilir. Metinden anlaşıldığı üzere eski Türk göreneğinde gerdekten önce damat, gelinin odasına yedi gün gelerek selam verir ve gelinin yüzünü açmadan odadan çıkardı gerdek sekizinci gün gerçekleşirdi. Asırlar öncesinden görülen bu görenek, günümüzde değişikliğe uğramış ve gerdek, damat ve gelinin rızaları dahilinde, düğün bittiği gün gerçekleşmektedir.

3.10.3. Ölüm

Her canlı doğar, büyür ve ölür. Her canlı mutlaka ölümü tadacaktır. Ölüm insan yaşamının somut olarak sonra ermesidir. Ölümde, doğumda olduğu gibi birtakım kural ve gelenekler vardır. Bu kural ve gelenekler genelde Türk toplumunda aynıdır. Ölen kişinin kendi evinde bir gece bekletilmesi, yanında Kuran-ı Kerim’in okunması, defnedildikten sonra ilk gece mezarının başında birinin beklemesi yaygın geleneklerdendir. Ölüm bir dönüşümdür, maddi âlemden, uhrevi âleme bir geçiştir. Ölüm; maddi bedenle yaşamın sona erip ruhi bedenle devam etmesidir.

Atsız eserlerinde ölüm ile ilgili çeşitli ifadeler yer verdiği görülmektedir:

“Türk genci! Yurdunda mekteplerin açılmasını, yolların yapılmasını fabrika bacalarının tütmesini devletten bekleyebilirsin. Fakat büyük ölülerine hürmet merasimi yapmak icap etti mi devlet senin gerinde kalmalıdır.” (Atsız, 2015k: 13)

Atsız burada; Türk gençlerine, ölülerine nasıl sahip çıkması gerektiğini dile getirmeye çalışmaktadır. Ölülerine sahip çıkması ve ölülerıyla ilgili gerekenlerin yapılmasını, Türk genci için bir görev olarak addetmektedir. Türk genci ölülerini için; mensubu olduğu toplumun inancına, gelenek ve göreneğine göre iş ve eylemlerde bulunmalıdır. Türk gencinin birçok hususta devletin gerisinde kalabileceğini ancak ölülerine devletten önce sahip çıkması gerektiğini dile getirmektedir.

3.10.3.1 Defin

Türk toplumunda; defin işlemleri, İslamî inanç, toplumsal gelenek ve göreneklere göre yapılmaktadır. Toplumun gelenek ve göreneklere genelde İslam dinine göre şekillendiği için defin bu kurallara göre gerçekleştirilmektedir. İslami inançlara göre defin işlemleri; ölünün yıkanması, kefenlenmesi, tabuta konması ve cenaze namazının kılınmasından sonra yapılır.

İslami Türk geleneğine göre ölü, gündüz gömülür ve hiçbir engel yoksa -akşam olmuşsa- ertesi gün gündüz gömülür. Türk geleneklerine göre ölüyü bekletmek iyiye yorulmadığından hemen gömülmesi gerektiği düşünülür.

“Hiçbir gömme töreni bu kadar sade ve samimi olmamıştır. O gün hafızların seslerinde yanık bir eda mı vardı, göğün bulutlu ve serin havası mı elemliydi? Her halde bir başkalık gönüllere kadar işliyordu. Mezar kapanırken oradakilerin hepsinin gözleri yaşlıydı.” (Atsız, 2010: 56)

“Tanrı elbette öfkelenirdi. Kara Kağan bir yerde durmuyor, oradan oraya göçüyordu. Türkler artık eskisi gibi ölülerini yakmıyorlar, gömüyorlardı.” (Atsız, 2015i: 288)

Türkler, İslamiyetten önce farklı dinlere inanmışlardır. Farklı dinler Türklerde farklı ölü gömme şekillerinin görülmesine sebep olmuştur. Atsız'ın tarihî romanı Bozkurtlar'da ölü gömme şeklinin İslamiyetten önce Türklerin, ölülerini yaktıktan sonra gömdüğü görülmüştür.

“Böğü Alp; Kür Şad'ı durgun, İşbara Han'la Uluğ Tarkan'ı üzüntülü buldu. Kür Şad' a ecesinin, İşbara Han'a da yakın akrabası olan kağanın

ölümünden dolayı başsağlığında bulundu. Kısa bir görüşmeden sonra yağ töreninin nasıl yapılacağını kararlaştırdılar. Binlerce Türk'ün hazır bulunduğu yağ töreninden Kara Kağan'ın cesedi yakılarak külleri 'Pa' ırmağının doğusuna gömüldü. Türklerin çoğu kağana kırgın, kızgın ve güceniktiler. Böyle olduğu halde gözleri yaşlıydı.” (Atsız, 2015i: 370)

Eski toplumlarda ölü gömme âdetleri tarih boyunca benimsenen dine göre yapılmaya çalışılmıştır. Eski Türk toplumlarında defin işlemleri ölen kişinin toplum içindeki saygınlığına ve yaşanan coğrafyaya göre değişiklik gösterebilmekteydi. Göktürkler'de Kara Kağan'ın cesedi yakılarak gömülmüştür. Göktürkler'e bu inancın Budizm'den geçtiği düşünülebilir. Bu durum Göktürkler'de farklı dinî inançların olduğunu göstermesi açısından önem teşkil etmektedir. Ölen kişi kağan veya soylu biriye külleri ve eşyaları ile birlikte gömülürdü:

“Pusat, arkadaşı için hiçbir tören yaptırmadı. Para ile tuttuğu üç kişiye kendisi de katılarak onun tabutunu en yakın mezarlığa bizzat götürdü. Tabut kabre konduktan sonra üzerine küçük bir bayrakla bir kitap bıraktı. Mezarın toprağını tek başına doldurduktan sonra başucuna bir tahta parçası daktı. Bunun üzerinde 'arkadaşım Şeref' kelimeleri kazılıydı.” (Atsız, 2015d: 50)

Eski Türklerde ölümler yıkanıp kefenlendikten sonra mezara götürülmek için gümüş veya altından yapılan tabutlara konulurdu. Altın ve gümüş tabutların ölen soylu biri veya yabgular için yapıldığı düşünülmektedir. Ölen yabgulara hayattaymış gibi saygı gösterilir ve hizmet edilirdi. Ölen yabgu için gençler çeşitli kahramanlık gösterileri yapardı. Ölen yabgunun şerefine esirlerden birkaçının başı kesilir ve kahramanlara millî içecek olan kımız verilirdi:

“Ölüleri iki tabuta koyarlardı. Yabgularının tabutunu gümüş ve altından yaparlardı, onun üzerini de deri ile örterlerdi. Mezarı belli etmek için üzerine ağaç falan dikmezlerdi. Büyüklerin cenaze merasiminde birkaç yüz cariye ve köle, ölü hayattaymış gibi hizmet ederdi. Genç kahramanlar cenazeye refakat ederlerdi. Ay dolunlaşınca bu gençler mezar civarında mübarezeler yaparlardı. Ay küçülünce mübarezeler biterdi. O zaman birkaç esirin başı kesilir ve bahadırlara mükâfat olarak kımız verilirdi.” (Atsız, 2015g: 42)

“Ellerini açarak bir Fatiha okudu. Çakır'ın, Evren'in, Koç Mehmed'in, Türkmen beğinin ve bütün şehitlerin ruhuna gönderdi.” (Atsız, 2015i: 204)

“İlk konuşan, Satı Kadın oldu: “Atını ahıra çek de içeri gel.” Bunu söyleyerek eve girdi. Çakır, hüznünlendiğinin farkındaydı. On yıl önce ölen İsa Beğ için on yıl sonra Bala Hatun'a, 'başın sağ olsun' demek....Allah rahmet eylesin.” (Atsız, 2015i: 31)

İslam inancına göre, ölen kişinin ardından Fatiha ve rahmet okunur. Okunan Fatiha ölenin ruhuna bağışlanır. Bu, hem bir inanç hem de bir gelenek halini almıştır.

Ölen kişi için Allah rahmet eylesin, Allah rahmetiyle muamele eylesin, Allah taksiratını affetsin diye dua edilir ve rahmet okunur. Çakır'ın yaptığı, vefa borcunu yerine getirmektir. Vefa, insan olmanın erdemlerinden ve gereklerinden biridir. İslam vefaya çok önem verir.

Bölgeden bölgeye farklı ve değişik ölüm âdetleri vardır. Bu âdetler toplumun yapısına göre değişiklik göstermektedir. Ülkemizde baş sağlığına gelenleri karşılamak ve ağırlamak için taziye ev ve çadırları vardır. Baş sağlığına gelenler ölen kişinin ruhuna genellikle Fatıha suresini okur. Kur'an-ı Kerim okumayı bilen varsa ölen kişi için Kur'an-ı Kerim'den Aşr-ı Şerif okur. Ayrıca ölen kişinin mezarına gidilerek de üç İhlas bir Fatıha okunduğu görülür. Baş sağlığına gelenlere çeşitli ikramlarda bulunulur. Gelenlere gül suyu veya kolonya; şeker, tatlı, helva ve çay ikram edilir. Yemek vakti geldiğinde, gelenlere yemek ikram edilir ve bu ikram daha çok taziye sahibinin akraba ve dostları tarafından yapılır. Taziye sahibinin zor durumda kalmaması için yapılan bu eylem, acının paylaşıldığını ve yardımlaşmayı göstermesi açısından önemlidir.

“Hatunu gömdük. Mezarı kaybolmasın diye başına bir tahta diktim. Öğünden beri yaz kış demez, her cuma, başında bir Fatıha okurum.” (Atsız, 2015i: 32)

Ölen kişinin mezarının başına tahta dikmek veya taş dikmek, mezarının kaybolmasını engellemek ve mezarın tanınmasını, bilinmesini sağlamak için yapılmış bir eylem olarak değerlendirilebilir. Geçmişte âdet böyleydi. Günümüzde mezarın başına tahta veya taş dikme, yerini daha gösterişli mezarlara bırakmıştır. Mermerden yapılma oda biçiminde mezarlar, üstü kapalı, yanları açık mezar şekilleri görülmektedir. Buradaki amaç, mezar eğimli bir yerde ise dağılmasını engellemektir. Mezar yapımı, ölen kişinin çocukları veya yakınları tarafından bir vefa, saygı gibi duygu ve düşüncelerden ötürü, ölene karşı bir vazife -son vazife- olarak algılanmıştır. Cumaları mezara gidip Fatıha okumak ve dua etmek bir gelenek olmuştur. Cuma ve Çarşamba günleri ölene dua etmenin daha faydalı olduğuna inanılır. Özellikle çarşamba akşamları, ölen kişi niyetine akşam yemeğinden komşuya veya ihtiyacı olan birine, bir tabak yemek vermek, Anadolu'daki âdetlerdendir.

3.11. Bayramlar -Karşılamlar - Uğurlamalar

3.11.1. Karşılama - Uğurlamalar

Karşılama ve uğurlama eski Türk gelenek ve göreneklerindedir. Karşılama ve uğurlama misafire verilen değer bir ifadesi olmakla beraber, kişinin sevilip sayıldığını ortaya koyması açısından önemlidir. Türk gelenek ve göreneğine göre gelen kişi, en güzel şekilde karşılanmaya çalışılır. Karşılama ve uğurlama ne kadar saygı ve sevgi çerçevesinde gerçekleştirilirse, misafirin o denli memnun ayrılacağı düşünülür. Dolayısıyla Türkler, misafir karşılama ve uğurlamaya çok önem vermişlerdir. Misafir genelde kapıda karşılanır ve uğurlanır.

Karşılama ve uğurlama Türk gelenek ve göreneğinde birtakım sözcüklerle yapılmaktadır. Bunlar; “hoş geldiniz, sefalar getirdiniz, ne iyi ettiniz de geldiniz, güle güle gidin, kazasız belasız gidin” gibi birtakım kalıp ifadelerle yapılmaktadır.

Atsız’ın eserlerinde Türk gelenek ve göreneklerinden olan karşılama ve uğurlamalara yer verdiği görülmektedir:

“Çağrı Beğ şubatta Nişabur’a gelerek Tuğrul Beğ tarafından karşılandı. Burada kırk gün kaldı. Şehrin büyükleri birer birer ziyaret ederek hoş geldin dediler.” (Atsız, 2010: 31)

“Yaktığı mumu tutarak ortalığı aydınlatan ev sahibinin kılavuzluğu ile yürüyüp sedire oturdu. Gülümseyen bir yüzle: “hoş geldin konuk” diyen ev sahibine: “hoş bulduk bacım.” Cevabını verdikten sonra...” (Atsız, 2015i: 10)

“...Kadınla çocuklara son defa bakarak tok bir sesle son sözlerini söyledi:

‘hoşça kalın’

Atını yorgaya kaldırdı. Arkasına bakmadı. Uzaklaşır ve gözlerde küçülürken Satı Kadın nemli gözleriyle bir bakraç suyu onun ardından toprağa boşaltıyordu.” (Atsız, 2015i: 51)

Türklerde uğurlama geleneğinde bazı bölgelerde, gidenin ardından su dökmek süregelen bir alışkanlık veya gelenektir. Su dökmekteki maksat, gidenin ulaşmak istediği yere herhangi bir sıkıntı yaşamadan gitmesini istemektir. Ancak bu geleneğin/alışkanlığın zamanla önemini yitirdiği, terk edildiği görülmektedir. Su dökmenin günümüzde eskisi kadar görülmemesi, toplumun değişen yapısına ve yaşam şartlarına bağlanabilir. Gelenekçi toplumların değişimi, daha geç ve güç olduğu için, bu tür alışkanlıkların terki de geç olabiliyor.

Türk tarih ve kültürü hakkında olan tecrübe ve bilgisiyle, Atsız'ın Türk gelenek ve göreneklerini eserlerinde kullandığı görülmektedir. Bu durum, eserlerin ve yazarının toplumla ne denli ilişkili olduğunu göstermesi açısından önem arz etmektedir.

“Ooooo. Hoş geldin kızım... Hoş geldin Ayşe... Vallahi özlemiştim...” (Atsız, 2015d: 28)

“Hoş geldin Cezmi! Hoş geldin ama seni hangi rüzgar attı? Diye sordu.” (Atsız, 2015d: 180)

Karşılama ve uğurlama sözcüklerini destekleyici bazı sözcük ve deyimler vardır. Bu deyimler, karşılama ve uğurlama sözcükleriyle birlikte kullanılarak; duyulan özlem, memnuniyet ve sevincin ifade edilmesinde önemli rol oynar. Ruh Adam romanında bu tür deyimler görülmektedir. Hangi rüzgâr seni attı deyimini burada bir memnuniyeti, samimiyeti ve sevinci ifade etmenin yanı sıra, bazen uzun süre görüşmemenin sitemini de dile getirdiği söylenebilir.

“Okulun bahçe kapısında izci kılıklı veya jimnastik elbiseli birçok kız mihmandarlık ediyordu. Ayşe'ye büyük saygı gösterdiler ve bazıları birbirlerine Selim hakkında bir şeyler fısıldadılar. Birkaç adım sonra ikisini Nurkan ile Aydolu karşıladı.” (Atsız, 2015d: 189)

“Hüzünle söylenen bu sözlerden sonra daha büyük bir hüznle sözlerini tamamladı:

Allah'a ısmarladık.
Pusat nemli gözlerle:
Güle güle! Diye cevap verdi.
El sıkıştılar.” (Atsız, 2015d: 209)

“Sonra Tulu Han birden bire:

Hoşça kal, ben gidiyorum! Diyerek döndü.

Kür Şad:

Yolun, uğurun açık olsun! Diye karşılık verdi.” (Atsız, 2015i: 58)

“Yüzbaşı gülümsedi: Hoşça kal

Bahtın açık olsun.

Urungu, kafile ufukta kayboluncaya kadar bir taş gibi kıpırdamadan onlara baktı.” (Atsız, 2015i: 462)

“Yüzbaşı Kadır Bağa'yı görüp pusatlarıyla atını al.

Buyruk senindir Ay Hanım.

Yolun açık olsun.” (Atsız, 2015i: 507)

“Taçam cevap vermedi. Bir sıçrayışta atına atladı:

Hoşça kal yüzbaşı! Diye bağırdı.

Yolun açık olsun!

Gök Türk çerisi atını dörtnala güneye doğru sürdü.” (Atsız, 2015i: 508)

“Başkumandan Tutaşıl sarayın önünde, masaların arasında dolaşıyor, karışıklık olmasın, gelenler saygılınsın diye ardı sıra gelen birkaç subaya buyruklar veriyordu.” (Atsız, 2015a: 11)

“Millet meclisi başkanı Refik Koraltan onlara: ‘Hoş geldiniz Kıbrıs Fatihleri!’ diye hitap etmişti.” (Atsız, 2015f: 188)

Türkler genel itibariyle misafirperver bir millet oldukları için, gelen misafirleri hoş karşılamaya ve uğurlamaya, güzel bir şekilde ağırlamaya önem verirler. Atsız eserlerinde Türk misafirperverliğinin pek çok örneğini gösterdiği söylenebilir.

3.11.2. Misafirperverlik

Türkler örf, âdet, gelenek ve göreneklerince gelen misafiri en güzel şekilde ağırlamaya çalışır. Tanrı misafiri deyimi daha çok Türkçede yerini bulmuştur. Bu deyim Türk milletinin misafire ne denli değer verdiğini göstermesi açısından önemlidir. Halk arasındaki; misafir rızıkıyla gelir deyimi de Türklerin misafire olan bakış açısını yansıtan ve ona ne kadar önem verdiğini gösteren başka bir deyimdir. Türk milleti misafirperverliğiyle gerek yurt içinden gerekse yurt dışından gelen birçok misafiri kendine hayran bırakmıştır. Misafir her zaman baş tacı edilir, en güzel şekilde ağırlanmaya çalışılır. Misafir ister tanıdık, ister yabancı olsun Türk milleti her zaman en iyi şekilde karşılamak ve uğurlamak için, elindeki her imkânı kullanır. Misafirperverlik, Türk milletinde bir gelenek, bir örf gibi düşünülmüştür.

“Türkmenler, gelenleri tanımışlardı. Hepsi onları kendi çadırına çağırıyordu. Fakat Satı Kadın varken başka yere gidilebilir miydi?” (Atsız, 2015i: 62)

“Bir gün ak sakallı, yorgun, perişan bir yolcu gelerek bir gece kendisini konuk etmelerini dilemiş. Etmişler. Bir kâse sütleri varmış, ona içirmişler; bir dilim ekmekleri varmış, ona yedirmişler. İki kişinin güç sığıdığı çadırda onu yatırarak kendileri açıkta gecelemişler.” (Atsız, 2015i: 63)

Pınar masalından yapılan bu alıntıdan görüldüğü üzere, bir toplumun veya milletin folkloru, masallarında da yer almaktadır. Toplumun geleneği, göreneği, inançları, misafirperverliği yazılı ürünlerine yansiyabilir. Pınar masalı bunun örneklerinden biridir. Yapılan alıntı Türk milletinin ne denli misafirperver bir anlayış ve yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Gelen misafire ellerinden gelen her türlü ikramı yapmaları, çadırlarında yer olmadığı için misafirlerini çadırda yatırıp kendilerinin dışarıda gecelemleri, Türk milletinin cömertliğini ve misafirperverliğini en güzel şekilde göstermektedir. Türk milleti, gelen misafirlerinin karnını doyurmak veya bir şeyler ikram edebilmek uğruna, gerekirse, kendileri aç kalmayı göze almış bir millettir. Atsız'ın eserlerinde bunu görmek mümkündür. Türkler hem millet hem de devlet olarak misafire her zaman değer vermiştir.

“Hasan çelebi önüne bakarak göğüs geçirdi ve tam bu sırada uşak içeri girerek tepsi içinde getirdiği şerbetleri üçüne de sundu. Ev sahibi şerbet kâselerini almak için bekleyen uşağa şu emri verdi: ağalar yorgundur. ‘Yataklarını hazırla da bir an önce dinlensinler.’ İki kişinin güç sığıdığı çadırda onu yatırarak kendileri açıkta gecelemişler.” (Atsız, 2015i: 79)

“Deli Kurt güzel yemeklerle ağırlandığı ilk geceyi kendisine verilen bir kıl çadır içinde gayet rahat geçirdi ve bütün yol yorgunluğunu çıkardı. Ertesi sabah Balaban şu haberi verdi: “Bütün obanın konuğusun. Kimi istersen ona gider, nerde istersen orda yemek yersin. Bizim göreneğimiz böyledir.” (Atsız, 2015i: 136)

Türk misafirperverliğinde, gelen misafirin rahat etmesi için ev sahibi elinden gelen her türlü titizliği göstermeye çalışır. Misafire çok değer verilir. Gelen misafir, bir din veya devlet büyüğü ise her türlü ikramda bulunulur. Ev sahibi imkânı var ise gelen misafire değer verdiğini göstermek ve onu daha iyi ağırlamak için büyükbaş veya küçükbaş hayvan kesip ona ikramda bulunur. Misafir her zaman evin baş köşesinde oturtulur ve ikram ilk önce ona yapılır.

“Ana! Konukluk kaç gün sürer?”

Satı Kadın sesin geldiği yana döndü....devletin imaretinde olursa konukluk üç gündür. Türkmen obasında olursa istediğin kadar... İki kişinin güç sığıdığı çadırda onu yatırarak kendileri açıkta gecelemişler.” (Atsız, 2015i: 88)

“Demek iki gece kalacaksınız ha? Dedi. “Öyleyse hep bende kalırsınız. Başkasına konuk gitmek falan yok.” İki kişinin güç sığıdığı çadırda onu yatırarak kendileri açıkta gecelemişler.” (Atsız, 2015i: 89)

“Murad ağa! Üç günde ata binecek duruma gelirsin. Seni kendi obama götürüp konuk etmek isterim. Bizim eller güzeldir. Dağlarımızda geyik çok olur. Avlanıp hoş vakit geçiririz. İki kişinin güç sığıdığı çadırda onu yatırarak kendileri açıkta gecelemişler.” (Atsız, 2015i: 127)

Türk misafirperverliğinde gelen misafirin sıkılmaması ve hoşça vakit geçirmesi için ev sahibi imkânları ölçüsünde onu ağırlamaya ve ilgisini göstermeye çalışır. Misafir kişi, yörenin, bölgenin bir büyüğü ve önemli bir kişisiyse her türlü titizlik gösterilerek ikramlarda bulunulur.

“Akşam olurken çoban yamaklarından biri, zincirle bağlı dört çoban köpeğini getirerek konukları gösterdikten sonra salıverdi. Sabaha kadar sürünün çevresini bekleyeceklerdi. Başka bir yamak bir koyun keserek ateşte çevirmiş, yemek hazırlamıştı. İki kişinin güç sığıdığı çadırda onu yatırarak kendileri açıkta gecelemişler.” (Atsız, 2015i: 132)

Geçmişte göçebe bir tarzda yaşamak durumunda kalan Türklerde, hayvancılık yapılırdı. Dolayısıyla çobanlık kaçınılmaz bir meslek olmuştur. Hayvancılık önemli geçim kaynaklarından biriydi. Çobanın gelen konuğa bir koyun kesip yemek hazırlaması, Türk misafirperverliğini göstermesi açısından önemlidir.

3.11.3. Hediyeleşme

Türk kültüründe hediyeleşmenin önemli bir yeri vardır. Hediyeleşme; birbirini tanıyan, seven kişilerin, daha çok birbirlerini sevindirmek, ama bazen de dargınlık ve kırgınlıkların son bulması için yapılan eylemlerden biridir. Hediyeleşme, insanları birbirlerine yaklaştırdığı gibi, mevcut olan arkadaşlıkların, dostlukların ve aile içi ilişkilerin daha çok perçinlenmesine/pekişmesine katkıda bulunur.

“Türk kültür çevresinde hediye alıp verme özel bir yere sahiptir. Şüphesiz hediye verme, almadan daha önemlidir.” (Durmuş, 2016:192)

Hediyeleşme, Türk kültür hayatında önemli bir yere sahiptir. Hediyeleşmenin belli bir günü veya zamanı yoktur. Hediyeleşme eskiden daha çok, belirli günlerde yapılan bir gelenek olarak görülse de günümüzde bu gelenek hem belirli günlerde hem de artık daha çok kişilerin gönlünden geçen herhangi bir zamanda yapılabilmektedir. Hediyeleşmenin herhangi bir zamanı yoktur; her zaman hediyeleşilebilir.

“Yere diz vurarak kağanı selamladıktan sonra elinde taşıdığı, deriden yapılmış büyücek bir kutuyu kağanın önüne koydu:
Ben Türgiş beği Oğulçak Beğim! Tüng Yabgu Kağan’ın ikinci elçisiyim.
Bunları kağanımız, yüce Kara Kağan’a yolladı, dedi.

Deriden yapma kutunun içi altın dolu idi.” (Atsız, 2015ı: 66)

“...Üçüncü beğın sol kolunda kızıl gözlü bir ak doğan vardı. Kağan’a doğru ilerleyip selamladı: ...bu ak doğanı Tüng Yabgu Kağan sana yolladı.”(Atsız, 2015ı: 67)

“...Kağanımızın sana gönderdiği dokuz bidevi at (hızlı, soy at) uşaklarımızdadır. Bu eyeri Tüng Yabgu sana yolladı.” (Atsız, 2015ı: 67)

“Ne zaman yayladan gelseler armağan olarak peynir, halı, kilim ve kuzu iletirlerdi.” (Atsız, 2015j: 18)

“İşbara Alp! Buyur kağan!

Batı Kağan’ına götüreceğ ne armağanın var?

Altın işlemeli bir kemerle gümüş kakmalı bir bıçak, bir de ak doğan götürüyorum.” (Atsız, 2015ı: 185)

“İleriş Kağan’a bağlılığını gösterdikten sonra armağan olarak bir kılıçla yedi tane soy at gönderdi.” (Atsız, 2015ı: 535)

Yanınıza gereken erleri alarak yarın yola çıkacak ve bir ayı aşırmadan burada bulunacaksınız. Ay Hanım’a armağan olarak götüreceğiniz on top çin ipeği ile altın kakmalı bir bıçağı Tarkan size verecektir! dedi.” (Atsız, 2015ı: 548)

“Çağrı bıçağı yakalayarak yağmadan vazgeçeceğine söz verip intiharı önledi. Tuğrul Beğ de ona 500.000 dirhem ve birçok hediyeye verilmesini emretti.” (Atsız, 2015f: 59)

Hediyeleşmenin, insanlık tarihi kadar eski bir gelenek olduğu söylenebilir. Atsız’ın, eserlerinde eski Türklere ait hediyeleşme geleneklerine yer verdiği görülmektedir. Kağanların ve beylerin hediyeleşmeleri, hem nezaket hem de bir devlet geleneğinin gereği olduğu söylenebilir.

3.11.4. Selamlaşma

Toplum, insan topluluklarının bir arada bulunduğu ve yaşamlarını devam ettirmeye çalıştığı sosyal bir kitle veya kurumdur. Bireyler ait oldukları toplumun gelenek ve göreneklerine, örf ve âdetlerine uymakla yükümlüdür, aksi halde toplumda kargaşalara sebep olabilir. Toplum, birlikteliğin, uyumun olduğu en aktif sosyal kurumlardan biridir. Toplum, sosyal bir kurum olması nedeniyle, bireylere birtakım sosyal sorumluluklar yüklemiştir. Selamlaşma, bu sosyal sorumluluk /

alışkanlıklardan biridir. Selamlaşma, insanlar arasındaki ilişkileri düzenleyici bir role sahip olmakla birlikte, insanlar arasındaki samimiyeti artırır ve onları birbirine daha çok yakınlaştırır. Selamlaşma bu nedenle bir toplum için önemli sosyal sorumluluk/alışkanlıklardan biridir. Selamlaşma; günümüzde selamünaleyküm, selam, günaydın, hayırlı günler hayırlı sabahlar, hayırlı akşamlar, merhaba gibi sözcüklerle ve başka sözcüklerle de sağlanabilir.

Atsız'ın eserlerinde selamlaşma ile ilgili sözlere yer verdiği tespit edilmiştir:

“İşbara Alp atını dört nala sürerek Bağıtur Şad'ın önüne geldi. Atından atlayıp yere diz vurarak selamladı...” (Atsız, 2015ı: 31)

“Üçüncü beğın sol kolunda kızıl gözlü bir ak doğan vardı. Kağan'a doğru ilerleyip selam verdi.” (Atsız, 2015ı: 67)

“Merhaba dayı...

Merhaba evlatlar.

Kaçıncı alaydaydın?

27...” (Atsız, 2015k: 39)

“Selam ulu atamız Tanrıkut'un hatırasına...

Selam onun dört tümeninin askerlerine...

... selam yarının bahtiyar şehitlerine!...” (Atsız, 2015c: 78)

Selam vermek ve almak bir gelenek olarak değerlendirilebilir. Selamlaşma, kişilerin birbirleriyle olan ilişkilerini önemli derecede etkileyen önemli bir gelenektir. Gelenekler halkbilimi açısından önemli olan unsurlardan biridir.

3.11.5. Adak / Adak Adama

Adak, herhangi bir dileğin gerçekleşmesi durumunda yerine getirilecek söz veya vaat edilenin yerine getirilmesidir. Eski Türkçede adak; söz, vaat anlamında kullanılmaktadır. İnsanlar çeşitli dileklerinin ve dualarının kabul olması için de adaklarda bulunabilir.

“Bu ne biçim devlet, ne biçim hükümet? Bakan emrini tatbik ettiremezse, söz vermeler, adaklar birer boş laftan ibaret kalırsa ortada bir devlet vardır denilebilir mi?” (Atsız, 2015m: 65)

“Sizin gibi ince bir şair, kahraman bir arslan, keskin düşünceli bir bilgin dünyada acap var mıdır? Tanrılara kurban keseceğim.” (Atsız, 2015a: 30)

“Hayır, hayır! Bu iş olmayacaktı. Ayşe çok üzgündü. Dini inançları dolayısıyla teselliye şimdilik adaklar adamakta bulmuştu.” (Atsız, 2015d: 215)

Adak adama şekli veya niyeti toplumdan topluma, kişiden kişiye değişiklik gösterebilir. Dinî inançlar adak adamada önemli rol oynar. Aslında adak adamının kaynağında, dinî inançların en önemli faktör olduğu söylenebilir. Atsız’ın eserlerinde görülen adak adamaların, dinî inancın bir yansıması olduğunu ifade edilebilir.

3.12. Kalıp Hareketler

3.12.1. İşaretleşme

Dil, insanların en çok kullandığı iletişim araçlarından biridir. En etkili iletişim aracı olan dilin yanı sıra, işaretleşme sistemi de kullanılan iletişim araçlarındandır. İşaretleşme; anlatılmak istenenin ve iletişimin, mimikler ve anlamlı birtakım özel hareketler yoluyla ifade edilme ve gerçekleştirme şekli olarak tanımlanabilir. Dolayısıyla işaretleşmede, kişilerin el, kol, yüz ve birtakım mimik hareketleri oldukça önem teşkil etmektedir. İşaretleşme yöntemiyle iletişime geçme, çoğu insanın kullandığı bir iletişim şeklidir. İşaretleşme günümüzde daha farklı şekiller almış ve gelişmiştir. İşaretleşme, bugün artık işaret diliyle konuşmaktır, yani işaretleşme, işaret dili adını almıştır. Günümüzde işaretleşme / işaret diliyle konuşma işitme engelliler için oluşturulan özel bir anlaşma ve konuşma sistemi olarak hayatımıza girmiştir.

Atsız’ın eserlerinde birtakım işaretleşme şekilleri tespit edilmiştir. Bunlar; el ve baş gibi organlar kullanılarak yapılan işaretleşmelerdir. Dolayısıyla işaretleşmede en etkili organları kullanarak bir işaret dili kullanmıştır.

“İşbara Alp, yatağından doğrulmaya çalışan Pars’a eliyle yatmasını işaret ederek utacıya sordu...” (Atsız, 2015i: 127)

“Kıral kabul etmek mecburiyetinde kaldı. Eliyle işaret edip halkı susturduktan sonra...” (Atsız, 2015a: 64)

“Profesör cevap vermedi. Eliyle yaptığı işaret red manasına gelebilirdi.” (Atsız, 2015d: 129)

İşaretleşmede en etkili yöntem/araç el ve kol hareketleridir. Kişi el ve kol hareketiyle birtakım isteklerini; kimseye pek sezdirmeden, belli etmeden anlatabilir. İşbara Alp’in, Pars’a eliyle uyuması gerektiğini göstermeye çalışması bir işaretleşmedir, bir isteği dile getirme şeklidir. El ve kol işaretleşmeleriyle farklı

meramlar ve dilekler dile getirilebilir. El ve kol hareketleri; evet, hayır gibi olumlu – olumsuz anlama gelen farklı istekleri ifade edebilir.

“Gözlerini bütün dikkatiyle resme dikti ve Şeref başını, bunu doğru yapmadın manasına gelen bir hareketle sallıyor gibi geldi.” (Atsız, 2015d: 160)

“Güntülü de başıyla selam vererek bu alkışa teşekkür ediyordu.” (Atsız, 2015d: 191)

“Şeref başını iki yana hafifçe sallayarak ‘Hakkın yok Selim!’ dedi.” (Atsız, 2015d: 235)

“Selim’de garip bir hal vardı...Genç kıza bakıp bakışıyla “Hayır” işareti yaptı.” (Atsız, 2015d:282)

“Hafifçe baş eğerek selamlaştılar.” (Atsız, 2015d: 286)

İşaretleşmede kullanılan bir diğer organ baştır. İnsan, başıyla farklı meramlarını dile getirebilir. Başla, kişi selam verip alabilir. Metinden yapılan alıntılarla, Atsız’ın başla yaptığı birtakım işaretleşmelere selam verme ve alma anlamı ile onay, itiraz anlamı yüklediği görülmektedir.

Atsız’ın işaretleşme ile yaptığı iletişim, daha çok kişinin el ve baş hareketleri ile olmuştur. İşaretleşme, zengin bir iletişim şeklidir. Geçmişten günümüze kadar kullanılan etkili anlaşma sistemlerinden biridir. İşaretleşme, bazen duygu ve düşüncelerin daha samimi bir şekilde ifadesi olabilir. İşaretleşme gizli bir anlaşma sistemi olarak değerlendirilebilir. Söz gelimi, ‘göz kırpma’ ‘tebessüm etme’ gizli bir işaretleşme anlaşma sistemi olarak düşünülebilir.

3.13. Dinsel – Büyüsel İçerikli İnançlar

3.13.1. Fal – Falcılık / Kehanet

Fal; insanların geleceği öğrenme merakından doğan ve yazgıyı, şans ve kısmeti öğrenme amacıyla farklı araçlar kullanılarak anlam verme, anlam çıkarma işidir. Falcılık; fal bakma eyleminde bulunma olarak tanımlanabilir. Fal ve falcılık eski Türk toplumlarından günümüze dek görülen bir kavramdır. İnsanlardaki merak duygusu, fal ve falcılığın doğmasına ve yaygınlaşmasına katkıda bulunmuştur. Eski Türk toplumlarında fal ve falcılığın görülmesinin nedenlerinden biri insanoğlundaki merak duygusudur. Geçmişten günümüze farklı şekilleri görülen ve günümüzde bir meslek haline gelmiş olan fal ve falcılık; eski Türklere Şamanizm’den kalmıştır.

“Fal, Şamanizm’in başlıca unsurlarından biridir. Fal eski Türkçede ırk kelimesiyle ifade edilmiştir. Şamanistlerde, Müslüman Türklerde, Kırgız-Kazaklarda ve Nogaylarda en meşhur fal, kürek kemiği falıdır. Kürek kemiği falından Nogay hikâye ve destanlarından çok söz edilir. Başkurlarda, Altay ve Yakut Şamanistlerinde de kürek kemiği fali yaygındır. Kırgızlar kürek kemiğine çok saygı gösterirler, kırmadan köpeklere atmazlar. Destan ve hikâyelerinde kürek kemiği fali motifine rastlanır. Kürek kemiği ile fal baktırmak isteyen kişi, bir kürek kemiği bulur. Bu kemiğin kaynatılmamış olması gerekir. Falcı (kam) kemiği ateşte kızdırdıktan sonra, eline alıp ince tarafından tutar. Kemikte çizgiler, noktalar, çatlaklar belirlemiştir. Falcı bu şekillere göre yorumunu yapar.” (İnan, 1986: 151-155)

Atsız’ın Bozkurtlar romanında fala yer verdiği görülmektedir. Atsız’ın eski Türk dinleri hakkındaki bilgisini ortaya koyan Bozkurtlar romanı, Atsız’ın çok yönlülüğüne ve ne denli bir bilgi birikimine sahip olduğunu göstermesi açısından önem arz etmektedir.

“Bana Yüzbaşı Böğü Alp derler. Kara Kağan ordusundanım. Senden bahtımı okumanı dilemek için geldim. Okur musun? Yoksa şimdiye dek olduğu gibi kendi bildiğim gibi mi iş göreyim?
İhtiyar(Kıraç Ata), gözlerini Böğü Alp’e dikti. Sonra onun elini tuttu. Gözlerinin hiç kırpmadan ağır ağır şunları söyledi:
Yüzbaşı Böğü Alp! Otuz iki yaşındasın. Yüce birisini öldürmek istiyorsun. Dokuz yıla kalmaz, olan olur...
Dokuz yıl daha geçer. Katı kılıcı kullanmak günü gelir...
Ondan ötesini de Gök Tanrı bilir...” (Atsız, 2015: 166)

Metin, eski Türklerde falcılığın diğer bir deyimle baht okumanın kam veya ihtiyar kişiler tarafından icra edildiğini göstermektedir. Ayrıca önemli kişilerin, kam veya fala bakan ihtiyar kişilerin tecrübe, görüş ve ilimlerine ne kadar önem verdiklerini anlatmaktadır.

“Onun oğlu Uçkara Bahşı’yı ben gördüm. Gayipten haber verir, elindeki bir taşla yağmur yağdırırdı.” (Atsız, 2015: 140)

Burada gayipten haber vermek deyimindeki anlamın, falcılık olduğu söylenebilir. Fal, eski Türklerin başvurduğu bir araçtır. Geleceği ön görme veya öğrenme içgüdü/isteği ya da zorunluluğu insanları fal bakmaya veya baktırmaya yöneltmiştir. Fal bakmak için geçmişten günümüze kadar farklı yöntem ve araçların kullanıldığı görülmüştür.

3.13.1.1. Kürek Kemiği

“Falcılık Şamanizm’in başlıca unsurlarından biridir. Şamanistler de Müslüman Türklerden, Kırgız-Kazaklarda ve Nogaylar’da en meşhur fal, kürek kemiğidir.” (Sertkaya, 1976: CXX)

Atsız'ın Deli Kurt ve Bozkurtlar romanlarında Şamanizm'e ait izlere rastlamak mümkündür. Atsız, Deli Kurt romanındaki Gökçen Kız ve Esen Börü ile Şamanlık inanışlarına ait bir unsuru ele almıştır. Gökçen Kız'ın, kendisine âşık olan Deli Kurt'tan kaçışı, ona kendisinden dolayı bir kötülüğün geleceğini öngörmesinden dolayıdır. Bu, Şamanizm'in Gökçen kız şahsında esere yansıtıldığını göstermektedir.

“Esen Börü bu soruya cevap vermeyerek Deli Kurt'a ‘yaklaş’ diye işaret etti. Onun bileğini kavramıştı ve yüreğinin atışlarını sayabiliyordu. Öteki elinde bir kürek kemiği, kemiğin üzerinde acayip yazılar vardı. Kadın bu yazılara bakıyordu.”(Atsız, 2015i: 149)

“Kürek kemiğinde genel kural olarak koyunun ve daha ender olarak keçi veya onlar yerine herhangi bir hayvanın kürek kemiği kullanılır. Hayvanın yakın zamanda öldürülmüş olması, kemiğinin üzerindeki etin özenle kazınması, dişlerle dokunmadan ‘çıplak hale konmuş’ olması gerekir.”(Roux, 2011: 97)

Şamanizm'de görülen fal veya kehanet ateşe islenen, yanan kürek kemiğine bakılarak gerçekleştirilirdi. Kam kürek kemiğinde gördüklerini, kendisine başvuran kişiye aktarırdı. Kürek kemiğine bakılarak fal bakma veya kehanette bulunma yöntemi, kürek kemiğinin ateşte kızdırılarak şekillerin yorumlanması esasına dayanır.

Türklerde falcılık çok eski zamanlardan beri var olan mesleklerden biridir. Eski Türklerde geleceğe yönelik bilgi/haber vermede kürek kemiğinden faydalanılırdı. Çok eski zamanlardan beri var olan bu usule kağan veya kağanın soyundan gelenler çok başvurmuştur. Metinde görüldüğü üzere Kağan'ın soyundan gelen birinin, Kam'a başvurması söz konusudur. Metinde Kam'ın kürek kemiğinden gördüklerini kağanın soyundan gelen Böğü Alp'e aktardığı görülmektedir. Kürek kemiği günümüzde artık kullanılmayan bir fal yöntemidir. Kürek kemiğinin yerini el ve kahve falı almıştır.

“Yüzbaşıya ateşin karşısına geçmesini işaret ederek kürek kemiğini ateşe tuttu. Onun bahtını okumaya başladı:
Böğü Alp! Sıkıntın nedir? Buraya neden geldin?
Ben yüce arı soydan gelmişim. Kağan benim başıma binbaşı olarak Şen-King'i dikti. Ötüken'de bu Şen-King ile İçing Katun yüzünden Türklerle Çinli farksız oldu. Kara Kağan bunlara göz yumuyor. Kağan'ı öldürsem işler düzene girer mi girmez mi? Sana bunu sormaya geldim!
Kam'ın bakışları değişmişti. Ateşe islenen, yanan kürek kemiğine bakıyor, ağır ağır söylüyordu:

Büyük günler geliyor!... dokuz yıla kalmaz; olan olur. Dokuz yıl daha geçer; katı kılıç kullanmak günü gelir... kıtlık olunca ay parçalanacak!... Kara Kağan'ı öldürmeyeceksin... onu tasa öldürecek bir ulu şehirde toplanmış kırk er görüyorum... aralarında sen de varsın... yağmur yağıyor. Irmağın kıyısında dövüşüyorsunuz. Budun kurtuluyor... Adın unutulmayacak!...bin üç yıllık ölümden sonra dirileceksiniz... Acunun batımına dek adınız gönüllerde kalacak.” (Atsız, 2015: 171-172)

Geleceği bilme ve görme merakı, yaşanan sıkıntılar, insanların fala başvurmasına sebep olmuştur. Verilen alıntıda, roman kişilerinin daha çok yaşadıkları sıkıntılar nedeniyle fala başvurduğu görülmektedir.

“Eski Türkler’de kürek kemiğinin ateşte ısıtılmasıyla ortaya çıkan şekillerle gerçekleştirilen fal bakma yöntemi, Anadolu’da yerini kahve telvesinin şekillerine bırakmıştır. Aslında değişen sadece kullanılan malzemeler olmuştur.”(Candan, 2002: 176)

“İşte şimdi de bu ünlü kam, iki dokuz yıl daha bekledikten sonra yavuz işler olacağını haber veriyordu.” (Atsız, 2015: 173)

Eski Türklerde fal bakma, baktırma ve Kam’a başvurma oldukça yaygındı. Kağanlar en çıkmaz zamanlarında Kam’lara başvurmuşlardır. Çoğu zaman onların dediğine göre hareket etmişler. Eski Türk hükümdarlarından Attila bu yönetime çok başvuran hükümdarlardan biridir.

Kültürün ve geleneğin sürekliliği, kimi zaman şekil değişiklikleriyle meydana gelmektedir. Eskiden falcılık veya kehanet gösterme yöntemi olan kürek kemiğinden yararlanma şekli, bugün yerini kahve falına bırakmıştır denebilir. Kürek kemiği falı, koyun veya başka herhangi bir hayvanın kürek kemiği, ateşte ısıtılarak fal bakılırdı. Bugün ise ateşte hazırlanan kahvenin, fincanda kalan telvesine bakılarak fal bakılmaktadır. Kültürün güncellemesi olarak değerlendirilebilecek bu örnek, kültürel pek çok gelenek ve inanç faktöründe görülebilir.

3.13.2. Büyü

Dini örfte sihir, sebebi gizli olmakla, gerçeğin zıddına tahayyül olunan, gözbağcılık, yaldızcılık, şarlatanlık, hilekârlık tarzında cereyan eden herhangi bir şey demektir (Ateş, 1995: 211).

Büyü; olumlu veya olumsuz durumlar için yapılan ve insan hayatına etki ettiği düşünülen olağanüstü güç olarak tanımlanabilir. Malinowski’ye göre büyü gücü, her yerde hüküm süren ve istediği ya da gerektiği her yere yayılan evrensel bir güç değildir. Büyü; tekil, özel bir kudret, türünde tek, yalnız insanın içinde bulunan,

yalnız büyü sanatıyla serbest bırakılabilen, kendini sesiyle ifade eden ve bir nevi ayinin uygulanması yoluyla aktarılan bir güçtür. (2000: 75)

Büyü; bazen kısmet açmak, bazen kısmet bağlamak veya hayatta huzur bulmak amacıyla zayıf iradeli veya art niyetli kişilerin başvurduğu bir yöntemdir. Büyüler; birçok yerde görülmenin yanı sıra bulunulan coğrafi bölgenin özelliklerine, insanların yaşayışı, toplum tarafından kabul gören inançlar bakımından uygulanış biçimleri açısından farklılık göstermektedir.

Tabiatüstü güçler yardımıyla tabiatı ekleyerek olağanüstü güçler elde etme esasına dayanan faaliyetler için kullanılan bir terim olan büyü; eski Türk dilinde büyü, bügi, bögü şeklinde yazılmakta ve sihirbaz, din adamı anlamına gelmekteydi. (Tanyu, 1992: 501)

Büyünün, insanoğlunun var oluşundan beri hayatında yer alan bir eylem veya halk inancı olduğu söylenebilir. Eski toplumlarda büyücülük çok geliştiği için meslek olarak icra edilebilmekteydi. Bugün büyü yapmayı veya büyücülüğü halen meslek olarak görenler ve yapanlar vardır. Eskiden Alevi-Bektaşî dedelerinin yıldıznamelere bakarak birtakım kehanetlerde bulunduğu söylenebilir.

“Her mitolojide, her gelenekte, büyü her zaman insanın kullanımındadır, her zaman insanın ya da insan benzeri bir varlığın bilgisinden kaynaklanır.” (Malinowski, 2000: 74)

Büyü, insanoğlunun kullanımında olduğundan, farklı nitelikler gösterebilir. Bu durum büyüünün iyi-kötü, olumlu-olumsuz olarak nitelenmesine sebebiyet teşkil etmiştir.

Atsız, Deli Kurt romanında Gökçen Kız'ın ve annesinin birtakım kehanetlerde bulunduğunu göstermektedir.

“Şeytan yakışıklı bir yiğit kılığına girerek aralarına sokulmuş. Elinde telleri gümüşten olan altın bir bağlama varmış. Öyle güzel çalıyormuş ki dinleyip de vurulmamak kaabil değilmiş. Her saz çalışta kızlara bir dizi inci veriyormuş. Bu inciler de büyüü imiş. Boynuna takan şeytana âşık olurmuş. Kızlar birer birer gönül verip kendilerini öldürmüşler.” (Atsız, 2015i:130)

Şeytan ve büyü motifinin görüldüğü metinde, şeytanın büyü yaparak kızların ölümüne sebep olduğu görülmektedir. Şeytan, büyüü incilerle kızların aklını başından alarak onların intiharına sebep olmuştur.

“Deli Kurt, kanının içinde çılgın bir ateşin dolaştığını seziyor ve Esen Börü’nün sözlerini hatırlıyordu: sonunuzu göremiyorum sipahi!...” (Atsız, 2015i: 152)

Esen Börü, büyücü kız Gökçen’in annesidir. Gökçen annesinden birtakım gizli bilgileri öğrenmiş ve annesi gibi birtakım kehanetlerde ve büyülü hareketlerde bulunmuştur. Aslen Uygur Türkü olan annesi, bu gizli bilgileri, atalarından öğrendiğini dile getirmiştir. Şamanizm’de görülen bu özellikler, Gökçen, annesi ve Uçkara Bahşı’da da görülmektedir.

“...Kendisini sevdiğini, almak istediğini söyleyecekti. Fakat daha söze başlamadan kızın billur gibi sesi işitildi:

“Sipahi! Anamın emanetini versene” (Atsız, 2015i: 153)

Romanın önceki paragraflarında sipahinin, Gökçen’in annesini ziyaret ettiği söylenmektedir. Ancak sipahi, Gökçen kızla konuşmaya başlamadan Gökçen’in sipahiden annesinin kendisine verdiği emaneti istediği görülmektedir. Bu durum, Gökçenin birtakım kehanetlerinin olduğunu göstermektedir.

“Derviş sopasını kaldırarak kağnıya uzattı:

Kağnıda ne var?

Azık!

Mektubu ver!...” (Atsız, 2015i: 17)

Çakır’da mektup vardı ve dervişe söylememesine rağmen, derviş bir mektubun olduğunu bilmişti. Fal ve büyü ile beraber, birtakım gizli ilimlerle de, bazı kişiler tarafından bazı şeyler bilinebilir. Atsız’ın eserindeki annesi ve Gökçen Kız da, fal ve büyü olmadığı halde, birtakım ilimlere sahip oldukları için bazı öngörülerde bulunabilmektedir.

Atsız eserlerinde Göktanrı ve Şamanizm’in yanı sıra Zerdüştlikle ilgili bazı verilere rastlanmıştır:

“ ...

Tanık olarak senin hakkında peygamberler konuşacak...

Selim büyük bir şaşkınlık içinde peygamberleri düşünürken demin meleklerin konuştuğu yere ağır adımlarla üç kişi gelerek büyük bir vakar içinde, Selim’in bakamadığı ışığı selamladılar. İçlerinden biri ilerleyerek diz çöktü. Ellerini kaldırarak:

Ey Ulu ışık! Ey Ulu Ateş! Ey Ahuramazda! Ben Zerdüş’tüm! Dedi.

İşığın içindeki heybetli ses sordu:

Zerdüş’t! Ruhlar âleminden Selim Pusat’ın bütün hayatını gördün. Suçlu mudur?

Zerdüş t ayağa kalkarak cevap verdi:
En büyük suçludur. Çünkü bir kıza gönlünü kaptrd. Kadınların hepsi
Ehrimen'in hizmetkr, askeridir. Bir kadına tutsak olmak, Şeytana kul
olmak demektir. Hem de bu bir subayd ve olgunluk ağındayd.
Kendisinden yirmi beş yaş küçük kıza esir olmakla Şeytan tarafına
geçmeye gönüllü olduğunu gösterdi. Ne dünyada ne de ruhlar lemindeki
hayatımda bundan daha suçlu insan görmedim. IŐıktan ses geldi:
Ne diyorsun Selim Pusat?
Kabul etmiyorum.
Neden?
Kadınları neden Şeytanın kulu olarak yarattn? Yarattn da o kadınlardan
peygamberi nasıl vcoda getirdin?
İkinci peygamber ilerledi. Avuçlarını birleştirerek baş eğdi. Diz kt:
Ey ebedi Nirvana! Ey baŐlangsz, sonsuz varlık!
Ben Buda'yım! dedi.
IŞığın sesi daha da heybetlenmiŐti:
Buda!
....." (Atsız, 2015d: 258)

Yapılan alntdan da görüldüğü üzere Atsız, farklı inançlara da eserlerinde yer
vermektedir. Metinden görüldüğü üzere "Nirvana" Budist inançta görülen bir
kavramdır. Ayrıca "IŞık, Ateş" gibi unsurlar ZerdüŐtlükte kutsal sayılan unsurlardır.
Zerdüştlük, dünyanın en eski tek tanrlı dinlerinden biridir. Bu dine inananlar,
bedenin öldükten sonra tekrar dirilip Ahura Mazda'nn huzuruna çıkacaklarına ve
orada sorgulanacaklarına inanırlar. Zerdüştlük İan'da kurulmuş bir din olup Med ve
Pers imparatorluklarının resmi dini olmuştur. Metindeki "Ahura Mazda" ise
ZerdüŐtlükte bir Tanrı olarak kabul edilmektedir. Farklı inançlara özgü kavramlara
eserlerinde yer vermesi, Atsız için bir zenginlik olarak düşünülebilir.

3.14. Halk Edebiyat

Türk halk edebiyat; Türk halkının yaşam biçimini, kültürel yapsn,
beğenilerini, sevinçlerini, acılarını ve üzüntülerini, duygusal ve düŐünsel tavrn sade
bir dille Türk edebiyatına özgü biçim ve değerlerle ortaya koyan edebiyattr. Halk
edebiyat Şiir ve nesir alanında ürünleri olan, Şiir ağırlıklı bir edebiyat Őubesidir.
Şiirle müziğin i içe olduğu, 7-8-11'li hece ölçülerinin, dörtlük nazım biçiminin
kullanldğ; aşk, doğa, kahramanlık, ölüm, zlem, din gibi konuların ele alnp
anlatldğ halk Şiiri de bu Őubeye aittir. Halk edebiyat; anonim, aşık tarzı ve dinî
tasavvufi halk edebiyat olmak üzere e ayrılır.

Atsız, eserlerinde halk edebiyatnn birçok türüne yer vermiştir:

3.14.1. Ağıt / Ağıt Yakma

Ölen kişinin ardından insanların üzüntülerini dile getiren Şiirlere denmekle
birlikte, ac bir olay neticesinde söylenen Şiirlere ağıt denir. Ağıtlar, len kişinin

özelliklerini içerebilir. Ölen kişi genç yaşta ve herhangi bir rahatsızlığı yokken vefat etmişse yakılan ağıtlar daha şiddetli ve tesirli olabilmektedir. Ağıtlar ölen kişinin cinsiyetine göre değişiklik gösterir. Ölen erkekse ve evlenecek yaştaysa yakılan ağıtlar, daha damat olacağını ifade eden türden olabilir. Erkekler için yakılan ağıtlarda, erkeğin yiğitliği, güzelliği, cesareti, askerliğini anlatabilir. Gelinlik çağında bir kızsız gelin olmasıyla ilgili ağıt yakılabilir. Ağıt yakma Anadolu'da farklı şekillerde icra edilir: Ağıt yakılırken kişi, ağlayarak dizini döver, yüzünü tırnaklarıyla yırtmaya çalışır, yüzüne ve dizlerine vurur. Ağıt yakma Anadolu toplumunda oldukça yaygındır.

“Ağıt, ölen kişilerin arkasından üzüntüleri dile getiren şiirlerdir. Ağıt bazen belli bir musiki ile söylenir.” (Şişman ve Kuzubaş, 2012: 115)

Ağıt yakmanın Türk toplumunda çok eski bir geçmişi vardır. Eski Türklerin üç önemli töreni vardır. Bunlar; ‘sığır, şölen ve yuğ’dur. İslamiyet’ten önceki dönemde ünlü bir kişinin ölümünden sonra yapılan ve yuğ adı verilen dinsel yas törenlerinde ‘sagu’ denen şiirler söylenirdi. Bu şiirde ölünün iyilikleri, yaşarken yaptığı işler anlatılırdı. “Anadolu Türkçesinde ağıt, bozlak, Azerbaycan dilindeki ağı ile eş anlamlıdır. Kökeni ağlamak, bozlamak fiillerine dayanır. Yas kelimesi ise Arapça “keder” anlamına gelen “ye’s”ten gelir.” (Artun, 2014: 153)

Ağıtlar, insanın; duygu ve düşüncelerini, acılarını samimi bir şekilde ifade etme yollarından biri olarak değerlendirilebilir. Ağıtlar; ayrılık, ölüm gibi acıları ifade eden şiir türleridir. Canlı her varlık gibi insan da, doğar, büyür ve ölür veya ayrılıklar yaşar. Ağıtı ortaya çıkaran temel faktör, ayrılıktır. Ölüm de bir tür ayrılıktır. Dolayısıyla insanlar birbirlerinden ayrılırken acı duyarlar ve ağıt yakarlar. Ancak ağıtlar daha çok ölüm nedeniyle meydana gelen ayrılıklarda yakılır.

“Ağıtların ortaya çıkışının temel sebebi ayrılıktır. Bu bakımdan biz de ağıtları; başta ölüm olmak üzere ayrılığın yahut üzüntünün doğurduğu ıstırap sebebiyle ortaya konulan lirik ürünler olarak düşünmekteyiz.” (Kaya, 1999: 244)

“...Onun için size şu satırları yazarak, artık bugün yabancı olan topraklarda dökülen kanınız için bir ağıt yakmak istiyorum. Ey yabancı bayraklar altında ölenler! Belirsiz mezarlarınıza kimse selam durmayacak. Belki hiçbir şair sizin için yanan bir yazı yazmayacak. Varsın sizi hiçbir dudak anmasın. İsterse size hiçbir mısra yanmasın...” (Atsız, 2015o: 380)

20. yüzyılın Türkçülerinden bir olan Atsız, yabancı bayrakların altında ölmenin insanlar için talihsiz bir durum olduğunu dile getirmektedir. Atsız, kişi öldüğü zaman mezarı başına gelip onun için selam duracak birilerinin olması gerektiğini söyler. Ancak Atsız'ın burada bahsettiği kişiler yabancı topraklarda vatanımız uğruna savaşmış can veren atalarımızdır. Atsız bu durumdan dolayı ağıt yakmıştır. Son fişeğe son ata kadar dövüşen, mücadele eden atalarımızın fedakârlıklarının anlatıldığı bu ağıtta, Atsız, üzüntüsünü dile getirmiştir.

İnsanlar başta ölüm olmak üzere, farklı sebeplerden ötürü ayrılmak durumunda kalırlar. Bugüne kadar ölüm şiirleri olarak değerlendirilen ağıtları sadece ölüm şiirleri olarak değerlendirmemek gerekir. Ağıtlar; günümüze kadar daha çok ölüm anlarında söylenmiştir. Ancak ağıtlar, ölüm dışı ayrılıklarda ve acıklı durumlarda da söylenir.

Ölenin arkasından yas töreni yapmak, yas tutmak, ağıt yakmak eski çağdan itibaren, hemen hemen bütün toplumlarda rastlanılan bir durumdur. Ölenin kişinin bayan akrabaları ve yakınları ölü evinde bir araya gelerek ağıt yakarlar veya bayanlardan biri ağıt yakarken, ötekiler de ona ağlamalarıyla eşlik ederler. Anadolu'da ağıt yakma geleneği daha çok bayanlar arasında görülür. Erkeklerin ağıt yaktığı çok az görülmüştür. Ölenin ardından tutulan yas, bölge bölge, yöre yöre değişiklik göstermektedir. Yas tutulan evde, yas bitene kadar kimse kakkahayla gülmez, televizyon açılmaz, günlerce tıraş olunmaz. Anadolu'da yas bu şekilde tutulur ve bu yas yaklaşık 30-40 gün veya kırkına kadar sürebilmektedir. Ölen kişi genç bir delikanlıysa tutulan yas daha uzun sürebilmektedir. Gelenek ve göreneklerin, örf ve âdetlerin unutulmaya yüz tuttuğu günümüzde, ağıt yakma geleneği, artık daha çok geleneğin ağır bastığı küçük yerlerde ve kırsal bölgelerde yaygın olduğu görülmektedir.

Atsız'ın eserlerinde ağıt yakma geleneğine yer verdiği görülmüştür.

Ağıt

“Gönlümde yazdığım bu son ağıta
Nazire yaparak coşan dalgalar
Hastası olup da geç vakit hekim
Arayanlar gibi coşan dalgalar!

Sizin de elbet var bir sızınız,
Bundan geliyor korkunç hızınız

Beni de beraber alır mısınız?
Kederle kabarıp şişen dalgalar?

Sizinle paylaştık bu korkunç gamı;
Bitmiyor bu sonsuz ecel akşamı.
Bilmem ki bundan mı titriyor gemi
Ey dalgakıranı aşan dalgalar?”
.....(Atsız, 2017: 59)

“Açlıktan inler oldum,
Sırtımda yırtık abam.
Evdeşimle oğlum aç;
Hey babam, aman babam!

Ötükenin açları
Kemirir ağaçları.
Nerde Çin başları?
Hey babam, aman babam!” (Atsız, 2015: 278)

Ağıtların daha çok ölümden ötürü yakıldığı söylenebilir. Ağıtlar ölüm haricinde, çekilen acılar ve yaşanan ayrılıklar için de yakılabilir. Birbirini özleyen iki âşık, açlıkla boğuşup acı çeken bir baba veya anne de yaşadığı sıkıntılar nedeniyle ağıt yakabilir. Atsız’ın verilen şiirinde babasını kaybeden bir erkeğin çektiği acılar ve yaşadığı sıkıntılar nedeniyle ağıt yaktığı görülmektedir. Şiirde ağıt yakan kişi, ağıtı özellikle babasını yitirmesinden dolayı çocuklarıyla içine düştüğü zor durum nedeniyle yakmaktadır.

“Kırk kişiydi çerimiz,
Düşüp kaldı yarımız.
Baş koyacak yerimiz
Yağız yerle taş olur
Kara ozan söz uzun...
Feryadı çok kopuzun.
Bir bir andıkça, gözün

Kanlı kanlı yaş olur...” (Atsız, 2015: 414-415)

Şiirde Kür Şad ihtilali nedeniyle hayatını kaybeden çeriler için ağıt yakılmaktadır. Kür Şad Çin’de bir süre birçok Türk ile beraber bir esir hayatı yaşar. Ancak Türkler’in savaşçı kabiliyetleri herkes tarafından duyulup bilindiğinden, Çin Kağanı Kür Şad’dan askeri anlamda faydalanmak için ordusuna alır. Kür Şad, kendine yakın gördüğü ve güvenebileceğini düşündüğü kırk Türk çerisini yanına alır

ve bunlarla Çin Kağan'ına bir ihtilal yapmayı planlar. Kırk arkadaşına böyle bir düşüncesinin olduğunu söyler. İhtilal Çin Kağan'ının akşam dışarı çıktığı bir vakitte ona karşı yapılacaktı. Ancak hava yağmurlu ve fırtınalı olduğu için Çin Kağanı o akşam dışarı çıkmamıştır. Ama Kür Şad planlarının anlaşılacağını düşündüğünden ihtilalin gününü değiştirmez ve kırk Türk çerisi ihtilali yapar. Ancak ihtilal başarısız olur. Kırk çerinin bir kısmı kaçamadan öldürülür, diğerleri ise fazla uzaklaşmadan öldürülür. Verilen ağıt, Kür Şad ihtilalinde şehit düşen kırk Türk çerisi ve Kür Şad için yakılmıştır.

“Çuluk Kağan öldü mü?

Türkler başsız kaldı mı?

Korkak Çinli güldü mü?

Parçalanır yürekler!

....

Çuluk Kağan yığitti

Şimdi uçmağa gitti

Bunu bize kim etti

Parçalanır yürekler.” (Atsız, 2015: 28-29)

Kara ozanın dile getirdiği bu deyiş, aynı zamanda ağıt özelliği göstermektedir. Göktürk Kağanı Çuluk Kağan için yakılan ağıtta, Çuluk Kağan'ın ölümüyle Göktürk halkının içine düştüğü durumun dramatize edilerek anlatılması söz konusudur. Ağıt şiirin her dizesinde yer edinmiştir. Atsız'ın bu şiiri, Alp Er Tonga sagusuna benzemektedir:

“Alp Er Tonga öldü mü?

Kötü dünya kaldı mı?

Felek öcün aldı mı?

Şimdi yürek parçalanır.” (Kaya,1999: 256)

Alp Er Tonga sagusu Efsanevî Türk Hakanı Alp Er Tonga için söylenmiş olup Atsız'ın ağıtının mısraları Alp Er Tonga sagusunun aynısı gibidir. Her ikisinde de efsanevî Türk kahramanlarının ölümü anlatılmaktadır. Özellikle her iki şiirin verilen dörtlüklerin son mısralarının, 'yüreklerin parçalanmasıyla' bitmesi benzerliği artırdığı söylenebilir.

3.14.2. Atasözleri

Dünyanın her dilinde atasözlerine rastlanır. Atasözlerinin en belirgin ve ayırt edici özelliği dilin anlatım ve kullanım imkânlarını geliştirmesi ve öğütler vermesidir. Bu imkânlarını geliştirmek için benzetmelerden ve birtakım söz sanatlarından faydalanır. Kalıplaşmış sözler olan atasözleri, dilin veciz ögelerindedir.

Atalarımızın gözlem ve tecrübeleri neticesinde oluşan ve bazı genel kuralların öğüt ve hikmetli sözler şeklinde kalıplaşmış hali olan atasözleri; ilk söyleyeni belli olmadığı ve birçok kişi tarafından aynı biçimde söylenme imkânına sahip oldukları için halkın ortak malı olarak kabul edilebilir.

Eskiden beri mesel (darb-ı mesel), sav, atalar sözü gibi adlar altında sözlü gelenekte nesilden nesile aktarılan veya nakledilen atasözleri, anonim halk edebiyatı ve folklorun da önemli malzemelerindedir. Halkın duygu ve düşüncelerini, tecrübelerini aktarma görevi üstlenen atasözleri, folklorik açıdan zengin malzemelerdir. Daha çok mecaz anlamlarla yüklü olan atasözleri, geniş zamanla çekimlenir.

Atsız'ın incelenen eserlerinde tespit edilen bazı atasözleri şunlardır:

Kenarına bak, bezini al

“Kenarına bak, bezini al diye bir atalar sözü vardır.” (Atsız, 2010: 173)

Atın ölümü arpadan olsun

“Oraya gidersen ölürsün be!... Atın ölümü arpadan olsun...” (Atsız, 2015i: 144)

Alışmış kudurmuştan beterdir.

“Bu yaşta insanın bağında oturup ayran içmesi yakışık alır ama bir defa savaşa alışmışız. Ne dersin? Alışmış kudurmuştan beterdir.” (Atsız, 2015i: 198)

Damlaya damlaya göl olur.

“Gayet az paraların birikmesiyle başlayacak olan bu sandıkların ileride akla hayale gelmez faydalar sağlaması mümkündür. Damlaya damlaya göl olduğu unutulmamalıdır.” (Atsız, 2015h: 92)

Birinin ak dediğine öteki kara der.

“... Sözü kısıması milletler birbirine benzemez. Birinin ak dediğine öteki kara der.”
(Atsız, 2015h: 115)

Yaranı yabana sardırma(k)

“Şu Türkçe atalar sözünü şimdi bile ona hatırlatmak lazım: Yaranı yabana sardırma.” (Atsız, 2015h: 129)

Her gönülde bir aslan yatar.

“Her şey büyük Türkiye ve onun için. Her gönülde bir aslan yatar.” (Atsız, 2015h: 157)

Ununu eleyip eleğini asma(k)

“Benim bir millî mesele hakkında fikir yürütmemi ulu orta söylenmek farz eden siz artık ununuzu elediniz, eleğinizi astınız.” (Atsız, 2015c: 43)

Boş kaplar (tenekeler) çok öter.

“Boş kaplar çok öter. 3 Mayısçılar boş değil, yurt ve ırk sevgisiyle dolu idiler.”
(Atsız, 2015c: 66)

El yumruğu yemeyen kendi yumruğunu bozdoğan sanır.

“.....komutanın havan ateşi açacağım demesi üzerine ödleri patlayıp teslim olan kabadayılar mı Türk ordusuyla çarpışacak? El yumruğu yemeyen kendi yumruğunu bozdoğan sanır.” (Atsız, 2015c: 82)

Deliye her gün bayram

“Her olayı bayram yapmakla milletler hiçbir şey kazanmaz. “Deliye her gün bayram” atalar sözündeki hüküm çok yerindedir.” (Atsız, 2015f: 86)

Gerçekler (güneş) balçıkla sıvanmaz.

“Gerçekler balçıkla sıvanamaz. Hiçbir değeri olmayanları bugün millî kahraman ilan etseler bile, yarın onlar o mevkiden indirilir.”(Atsız, 2015f: 176)

Kör ölür, badem gözlü; kel ölür sırma saçlı olur.

“Garip bir yönümüz var: Birini andık mı onu göklere çıkarıyoruz. Kör ölüyor, badem gözlü; kel ölüyor sırma saçlı oluyor.” (Atsız, 2015e: 60)

Avcı nice hile bilse ayı o kadar yol bilir

“Avçı niçe al bilse aduğ anca yol bilür.” (Atsız, 2015ö: 142)

Mum, çevresini aydınlatır, fakat dibine ışık vermez.

“Uzaktan göremiyorum kral hazretleri. Mum, çevresini aydınlatır, fakat dibine ışık vermez.” (Atsız, 2015a: 27)

İnsanları kurt belle, kuzu çıkarsa bahtına (derdi).

“Kimseye sokulmaz, kimseyle konuşmaz, pek az kimseyle arkadaş olurdu. İnsanları kurt belle, kuzu çıkarsa bahtına derdi.” (Atsız, 2015a: 43)

Samanı görünce çobanın kavalını dinlemez.

“Halk denilen bu yığının öküz sürüsünden farkı yoktur. Samanı görünce çobanın kavalını dinlemez.” (Atsız, 2015a: 65)

Yahudi'den yumurta alan içinde sarı bulamaz.

“Büyük atalarımızın değerli savlarını unutmayalım. Onlar; ‘Yahudi’den yumurta alan içinde sarı bulamaz.” (Atsız, 2015k: 16)

İşkembe kazanından diba çık(ma-k).

“Halk partisi hükümetinin sıkıyönetimi ancak bu kadar olurdu. İşkembe kazanından diba çıkacak değildi ya....” (Atsız, 2015k:102)

Oğlan dayıya kız halaya çeker.

“Her insan bir öküzün yeğenidir. Oğlan dayıya kız halaya çeker derler.” (Atsız, 2015k:119)

Ölen ölür, kalan sağlar yetişir.

“Biz hepimiz öldükten sonra sen hangi milletin başkanı olacaktın? Yoksa: Ölen ölür kalan sağlar yetişir. Diye mi düşünüyordun?” (Atsız, 2015k: 150)

Kır atın yanında duran ya huyundan(suyundan) ya tüyünden kaparmış.

“Görülüyor ki meşhurlar arasındaydım. Kır atın yanında duran ya huyundan ya tüyünden kaparmış.” (Atsız, 2015k: 162)

Keçi esrik olunca
Dövüşmeye yer arar.

“Çinli meydan okursa

Bunda şaşacak ne var

Keçi esrik olunca

Dövüşmeye yer arar.” (Atsız, 2015ı: 56)

El ile gelen düğün bayram!

“Bunu düşününce sevindi. El ile gelen düğün bayram diye düşündü.” (Atsız, 2015ı: 100)

Aç buzağı ak bulutu ana memesi sanır.

“...yiyecek torbası da eskisinden daha büyümüş gibi görünüyordu. Yine gülümsedi: ‘Aç buzağı ak bulutu ana memesi sanır.’” (Atsız, 2015ı: 176)

Taş yerinde ağırdır.

“Hiçbir yerden bir ses çıkmamış, kimse bir söz söylememişti. Yalnız yumru kendi kendine: ‘Taş yerinde ağırdır.’ dedi.” (Atsız, 2015ı: 198)

Dağ dağa kavuşmaz, kişi kişiye (insan insana) kavuşur.

“Ben seni bir daha nerede bulacağım da yarım kalan dövüşü bitireceğim? Dağ dağa kavuşmaz, kişi kişiye kavuşur.” (Atsız, 2015ı: 462)

Bir çiçekle bahar gelmez

“Bir çiçekle bahar gelmediği gibi bir başarısızlıkla bir düşüncenin yanlışlığına hükmetmek de sağlam bir mantığın eseri sayılmaz.” (Atsız, 2015n: 32)

Yaranı yabana sardırma.

“Şu Türkçe atalar sözünü şimdi bile ona hatırlatabiliriz: Yaranı yabana sardırma.” (Atsız, 2015n: 154)

Son pişmanlık fayda vermez.

“...solcu basının yaygarasına kulak tıkayarak bunu gerçekleştirmekten başka çıkar yol yoktur. Son pişmanlık fayda vermez.” (Atsız, 2015n: 343)

Üzüm üzüme baka baka kararır.

“...Çünkü çocuklara deri, sinema, tiyatro, sokak, plaj, radyo ve her şey kötü örnekler vermektedir. Üzüm üzüme baka baka kararır.” (Atsız, 2015n: 489)

Kişiye kırk gün deli deseler, deli olur.

“Kişiye kırk gün deli deseler, deli olur. Ben her gün vapur ve otobüsle işe gidip geliyorum, öğrencileri görüyorum, görünüşleri korkunçtur.” (Atsız, 2015n: 489)

Yalancının mumu yatsıya kadar yanar.

“Son yıllar tarihimiz bu tip politikacıların acıklı örneklerini vermiştir. ‘Yalancının mumu yatsıya kadar yanar.’ sözü bu bakımdan çok yerindedir.” (Atsız, 2015o: 164)

Elifi görse mertek sanır.

“Kültür ve fikir meselelerinde elifi görse mertek sanan Cemal Madanoğlu, askerî kâtip İrfan Solmaz ve eski piyade yüzbaşı Numan Esin.” (Atsız, 2015o: 401)

Ne ekersen onu biçersin.

“Makaleler II’de başlık olarak kullanılan bir atasözüdür, metinde yer verilmemiş.” (Atsız, 2010: 265)

Çalma kapıyı, çalarlar kapını.

“Bir başka atalar sözü de “Çalma kapıyı, çalarlar kapını.” der.” (Atsız, 2010: 267)

Rüzgâr eken fırtına biçer

“Diğer birine göre de “Rüzgâr eken fırtına biçer.” (Atsız, 2010: 267)

Atsız’ın birçok eserinde atasözlerine yer verdiği görülmektedir. Atasözleri, bir milletin duygu ve düşüncelerinin kısa ve özlü bir şekilde ifade etmelerinin araçlarından biridir. Folklorik açıdan önemli verileri bulunduran atasözleri, halkbilimi çalışmalarında önem arz eden malzemeler olarak düşünülebilir.

3.14.3. Dua

Dua bir isteğin veya muradın gerçekleşmesini istemek ve dilemektir. Dua, insanın kendisi ile içinde yaşadığı cemiyetin maddi refah ve manevi saâdetinde yardım ve merhametini istemek üzere Allah’a yaptığı bir hitap, bir yakarıştır. Bu niteliği ile ferdi karakter taşıyan ve sessizce edilen dua, müslümanlar arasında, camilerde, yapılan ibâdetlerde, mevlitlerde ve benzeri dinî ve millî heyecana kapılan

insanlar tarafından bireysel veya hoca / imam ile birlikte yüksek sesle de bir ağızdan yapılan yakarışlardır.

“Türk milleti, İslam dinin esaslarına uygun bu dualarla birlikte Allah’a karşı dilek ve niyazlarını ana dilinde nazım veya nesir olarak sade bir şekilde ulaştırmaktadır. Umumiyetle anonim olan, bedeni, ruhi, iktisadi, içtimai ve dini ihtiyaçlarını meydana getirdiği bu dualar; atalar sözü gibi hüküm bildiren müspet dilek mahsulleridir.” (Elçin 1993: 662)

“Duaların en belirgin vasfı teslimiyeti, inanmışlığı ve bir ümidi ihtiva etmeleridir.” (Kaya, 2001: 4)

“Ömürler ne tez geçiyor. Ne diyeyim? Uğurlu kademli olsun oğlum. Darısı Evren’in başına...” (Atsız, 2015i: 63)

“Hak Teala yardım ede inşaallah.” (Atsız, 2015j: 127)

“Satı Kadın, Çakır’a söz yetiştiremeyince: ‘Allah iyiliğini versin!’ dedi.” (Atsız, 2015i: 89)

“Yoksa şehit mi oldu? Diye sordu. Ötekilerin sustuğunu görünce, gözlerinden iki damla yaş akarak: Allah devlete, millete zeval vermesin! diye dua etti. (Atsız, 2015i: 183)

“Özoğlumla sütoğlum şehit olduysa Allah, ahiret oğluma ömür versin.” (Atsız, 2015i: 210)

“Yarabbi! Sen işin gerçeğini biliyorsun ve her şeye muktedirsin. Benim meteliği o fırıncıdan alarak ötekine artık sen veriver.’ demiş.” (Atsız, 2015k: 186)

Türk milletinin bağımsızlığına önem vermesi ve İslam dinine göre yaşaması; ölüm karşısındaki tavırlarına yansımıştır. Allah’ın takdir ettiği karşısında teslimiyetçi bir tavır sergileyen Türk milletinin, ölümü genellikle kader anlayışı çerçevesinde değerlendirerek teslimiyetçi bir tavır ortaya koyduğu görülmüştür.

“Neylesin, Ulu Tanrı
Güç vermeyince kola.
Kavuşsun Kara Kağan
Kür Şad gibi oğula...” (Atsız, 2015i: 55)

“Türk Tanrısı! Türk Yersuları! Umay! Yarın için bana güç verin! Öcüm yağıda kalmasın! Budun tutsak olmasın.” (Atsız, 2015i: 385)

“Türk Tanrısı!... Kuruyan gözlerime yaş verdin. Yağyı görüyorum. Yeryüzünde bir gececik daha konuğunum. Verdiğin ışığı alma! Gözlerimin yaşını

silme! Beni kendimden utandırma! Budunu yerindirme! Yağmayı sevindirme!” (Atsız, 2015ı: 386)

“Ulu Tanrı! Bana güç ver. Yıllardır işlemeye işlemeye, çalışmasını unutan ellerime biraz ustalık, kollarıma biraz güç ver! diye yakardı.” (Atsız, 2015ı: 476)

“Türkiye, Rumeli’yi fethedip de – Allah göstermesin- Anadolu’yu kaybetse Anadolu toprakları da bizim için yabancı olur mu?” (Atsız, 2015f: 38)

“Gök Sultan alevleri içeri sokmamak için didiniyordu. Ve sokmadı da.. Ne diyelim? Durağı Cennet olsun...” (Atsız, 2015f: 114)

“Otuz yıldır birçok mektepler açarak Müslüman halkı aydınlatmaya çalıştım. Bilmem, kâfi gelecek mi? Allah muvaffak etsin!”(Atsız, 2015f: 128)

“Tapıncağa gidip Tanrı’ya yalvardı: ‘Tanrım! Yüreğimdeki odu söndür.’ dedi.” (Atsız, 2015d: 7)

“Eksik olma Hüseyin. Allah gönlüne göre versin, dedi...” (Atsız, 2015d: 23)

“Bereket versin bu can sıkma töreni uzun sürmedi.” (Atsız, 2015d: 31)

“Yarabbi! ‘Bu kızlardan hiçbirinin mukadderatı benimkine benzemesin!’ diye dua ediyordu.” (Atsız, 2015d: 56)

Türklerde inanç her zaman en önemli değerlerin başında gelmiştir. İnanç, Türkleri ayakta tutan önemli faktör olmuş ve tarihe öyle geçmiştir. Her milletin kendi hayat tarzına göre değerleri vardır. Türklerde önemli olan değer, dinleridir. Dine her zaman bir kutsallık atfedilmiştir. Türkler, herhangi bir zorluk, mücadele ve sıkıntı içinde oldukları veya herhangi bir dileklerinin gerçekleşmesini istedikleri zaman Allah’a dua ve niyazda bulunurlar. Allah’ın gücünün sonsuz, rahmetinin bol olduğunu düşündüklerinden Allah’a işlerinin yolunda gitmesi için yalvarırlar, niyazda bulunurlar. En eski Türklerde de bu anlayış hâkimdir. Allah’ın rahmetinin ve gazabının olduğuna inanılır.

“Oruç Reis konuşuyordu:

“Din ve gaza yolunda önce kolumu verdiğim, sonra şehidlik rütbesine erdiğim için sana binlerce hamd olsun Ulu Tanrım!” (Atsız, 2015d: 271)

“İşte Halk Partisinin polisiyle böylece tam bir tanışıklık olmuş ve ben gönülden dua etmişim:

Aklım sana emanet, Ulu Tanrı!” (Atsız, 2015k: 87)

“Söz, vefakâr arkadaşım Nejat’a gelince ölen öteki arkadaşlarımı da hatırladım: Lütfi, Asım, Nedim, Edip, Veli, Sadi, Mevlüt ve İsmail Coşkun... Tanrı hepsine rahmet eylesin...” (Atsız, 2015k: 161)

“Tanrı’nın esirgenliği, başta Çağrı beğ olmak üzere Dandanekan savaşının Selçuklu ve Gazneli bütün Türklerinin üzerine olsun!...” (Atsız, 2015c: 64)

“...elli milyon şehidin yanına giden yiğit askerlerimize Tanrı’nın esirgenliğini, gazilerimize güç vermesini dileriz.” (Atsız, 2015m: 21)

“Türk yüzü -ki Tanrı onları kem gözden esirgesin- gökteki ay gibidir.”(Atsız, 2015m: 137)

“Tanrı Türk milletini bu felaketten korusun.”(Atsız, 2015m: 327)

“Tanrı’nın esirgenliği küçük Turgut Mercanlığil’in üzerine olsun.” (Atsız, 2015m: 369)

“Çakır Ağa! Allah cümlemizi yanlış işten ve yazık işlemekten korusun. Hatunumu bir gizli ulaştırırsan iki cihanda da aziz olasın.” (Atsız, 2015i: 211-212)

3.14.4. Beddua

Beddua duanın aksine, lanet, inkisar, bela ve gazap ifade eden olumsuz dilek ve yakarışlardır. İnsan, sevmediği, hoşlanmadığı ve nefret ettiği kişilerin iyi durumda olmaması için birtakım dileklerde bulunmasına beddua denir.

“Barakoğlu Çakır yeniden vuruş yaptı ve: “senin gibi adaş olmaz olsun!” diye gürlledi.” (Atsız, 2015i: 19)

“...Karadeniz Ereğlisinden Türk oğlu Türk Rasim onbaşı da: “Sus Allah belanı versin!” (Atsız, 2015k: 16)

“Burkay! İyiliğe kemlik ettin. Tanrı seni bedbaht etsin. Kıyamete kadar, dünyaya her gelişinde ruhun ıstırap içinde çalkansın!” dedi. (Atsız, 2015d: 8)

3.14.5. Deyim

Deyim; kalıplaşmış sözlerin asıl anlamlarından uzaklaşarak yeni anlamlar kazanmasıdır. Deyimler, yeni anlamları mecaz ve somutlama anlatım tekniğiyle kazanır. Kalıplaşmış sözler olan deyimler, birden çok sözcüğün bir araya gelip yeni anlamlar kazanarak anlatılmak / söylenmek isteneni kısa ve özlü biçimde dile getirir.

“Deyimler, asıl anlamlarından uzaklaşarak yeni kavramlar meydana getiren kalıplaşmış sözlerdir. İki veya daha çok kelimedenden kurulu bir çeşit dil ifadesi olan bu sözler; duygu ve düşüncelerimizi, dikkati çekecek biçimde anlatan isim, sıfat, zarf, basit ve birleşik fiil görünüşlü gramer unsurlarıdır.” (Elçin, 1993: 642)

Deyimler, kişilerin meramların anlatmada en etkili araçlardan biridir. Deyimler özlü ve yoğun anlatımlı söz öbekleri olduğundan insanlar tarafından sıkça kullanılır. Az sözle çok söz anlatma olarak adlandırabilen deyimler, birden çok sözcüğün birtakım söz sanatlarının kullanılmasıyla bir araya gelen mecaz anlamı söz öbekleri olarak da adlandırılabilir.

3.14.5.1. Deyimlerin anlam ve özellikleri

Deyimler atasözleri gibidir, atasözlerinde olduğu gibi soyut kavramları açıklamak için somut kavramlara başvururlar. Bir kavramı veya herhangi duyguyu, düşünceyi en güzel açıklama yöntemi, somutlamadır. Deyimlerde somutlama yöntemi sıkça kullanılır.

Özellikleri:

1. Mastar haldedirler.
2. Fiil kipleriyle çekimlenirler.
3. Mecaz anlam ihtiva ederler.
4. Somutlama tekniği yaygındır.
5. Söz sanatlarına sıkça başvurulur.
6. Özlü anlatımlardır.

Battal battal yol almak

“...ezeli ve ebedi ağırlıklarıyla battal battal yol almakta devam ediyordu.” (Atsız, 2015i: 7)

Tabana kuvvet kaç (mak)

“Öyle ki, içlerinden biri ve en irisi tokatı yiyip devrilince öteki ikisi tabana kuvvet kaçmış...” (Atsız, 2015i: 22)

El etek çek (mek)

“Öteki kardeşler bu dünyadan el etek çekmişler.” (Atsız, 2015i: 29)

Çam devir- (mek)

“Murad’ın gözleri Çakır’a dikilmiş ve Çakır, devirdiği çamdan, başına çam devrilmişçesine müteessir olmuştu.” (Atsız, 2015i: 50)

Pot kır-(mak) / Berbat et- (mek)

“Yoksa bu gafletleri devam ederse günün birinde düzeltilmesi imkânsız bir pot kıracak, işleri berbat edecekti.” (Atsız, 2015i:51)

Gık diyeme- (mek)

“Şehzade gık diyememiş.” (Atsız, 2015i: 65)

Aşık at (mak)

“Azrail’le aşık attıktan sonra adımız ödleğe çıkarsa bizi ilk önce sopa ile kovarsın...” (Atsız, 2015i: 89)

Kanına susa- (mak)

“Otur çılgın diye bağırdı. Kanına mı susadın?” (Atsız, 2015i: 101)

Kendi kendini ye- (mek)

“Gökçen’e kavuşma gecikti diye de kendi kendini yiyordu.”(Atsız, 2015i: 200)

Canını dişine tak- (mak)

“Osmanlı askerleri onları durdurmak için canlarını dişine takıyorlardı.” (Atsız, 2015i: 234)

Gözü arkada kal (mak)

“Ölmeden bitirirsem gözüm arkada kalmayarak bu dünyadan giderim.” (Atsız,2015f: 163)

Kuyusunu kaz (mak)

“...Milletler birbirlerine yalan söylemek, güler yüz göstererek kuyularını kazmak...” (Atsız, 2015f: 185)

Kendinden geç (mek)

“Kızın yeşil ala gözleriyle büyülenip kendinden geçti.” (Atsız, 2015d: 7)

Yüreğine od(ateş) düş(-mek)

“Parlak bakışlı, ay yüzlü kızı orada gördü. Yüreğine od düştü.” (Atsız, 2015d: 5)

Kanı kayna(-mak), Yüreğini oynat (-mak)

“Bu bakışla onun kanını kaydattı. Yüreğini oynattı.” (Atsız, 2015d: 5)

Yüreği yan(-mak)

“Kırk birinci gün çam ağacının yanına gelince kızı bulamadı. Gözleri bulandı. Yüreği yandı.” (Atsız, 2015d: 7)

Bereket versin

“Bereket versin bu can sıkma töreni uzun sürmedi.” (Atsız, 2015d: 31)

Meydan oku(-mak)

“Bu sert bakışlar etrafa meydan okuyordu.” (Atsız, 2015d: 32)

Kan beynine sıçra(-mak)

“Satırları okurken önce şaşırıldı. Sonra müthiş bir öfkeye kapıldı. Kan beynine sıçramış, yüzünü yakıyordu.” (Atsız, 2015d: 40)

Kanına mı susadın (eceline mi susadın)

“Terbiyeni takın yüzbaşı! Kanına mı susadın? Hâlâ asker olduğunu unutma!” (Atsız, 2015d: 47)

Göz Gezdir(-mek)

“Ayşe sınıfa bir göz gezdirdi. On kişinin dokuzu üç yıl önceki talebeleriydi.” (Atsız, 2015d: 52)

Gözünde kan tüt(-mek)

“Bu kanaatinden dolayı uğradığı haksızlıklar ve iftiralar aklına geldikçe çılgın bir öfkeyle sarsılıyor, gözünde kan tütüyordu.” (Atsız, 2015d: 64)

Taşı gediğine ko(-mak)

“Bilgili ve temkinli bir adam olan doktor nükte yapar, taşı gediğine kor, kırmaz, susmak gerektiği zaman da susardı.” (Atsız, 2015d: 182)

Garip bul(-mak)

“...yoksa gitmemiş mi idi, bunu anlayamamış; fakat fikri çok garip bulmuştu.” (Atsız, 2015d: 5)

Gönül al (-mak)

“Çocukluğundan beri böyleydi. Tarziye vermek, gönül almak elinden gelmiyordu.” (Atsız, 2015d: 205)

Adak ada(-mak)

“Ayşe çok üzgündü. Dini inançları dolayısıyla teselliye şimdilik adaklar adamakta bulmuştu.” (Atsız, 2015d: 215)

Yerin dibine geç (-mek)

“...Ancak resminden tanıdığı dedesini üniformalarıyla görünce utancından yerin dibine geçecek gibi oldu.” (Atsız, 2015d: 265)

Uçan kuştan medet um(-mak)

“Ümitsizler uçan kuştan medet umar.” (Atsız, 2015d: 266)

Su götür (-mez)

“Yıllarca devam eden bir tarihin en açık ve su götürmez gerçeklerine göz yumarak Kurtuluş Savaşı...” (Atsız, 2015h: 64)

Borusu öt(-mek)

“Millî şuurun uyanık olduğu yerlerde, yabancı unsurların borusu ötmez...” (Atsız, 2015h: 70)

Hem nalına hem mihına vur(-mak)

“Millet ve milliyetçilik derken hem nalına hem mihına davranmayı...yeterli saymıyor...” (Atsız, 2015h: 119)

Göz dik (-mek)

“...nihayet bütçemizi doldurmak için kesesini boşaltan halkımızın malına ve canına göz dikmemek...” (Atsız, 2015h: 125)

Sudan çıkmış balığa benze / dön (-mek)

“...Ve biliriz ki herkes ihtisası haricine çıkınca sudan çıkmış balıklara benzer. ...”(Atsız, 2015h: 131)

Yerinde say (-mak)

“Millî mefkuresi olmayan millet gerilemeye, hiç değilse yerinde saymaya mahkûmdur.” (Atsız, 2015h: 132)

Çileden çıkar (-mak) / Göze çarp (-mak)

“Ortaokulların okuma kitaplarında ise insanı çileden çıkaracak bir kayıtsızlık ve millî kültüre yabancılık göze çarpar...” (Atsız, 2015h: 144)

Göze bat (-mak)

“Berikiler sivil oldukları için ne yaparlarsa yapsınlar göze batmadan kayboluyor... (Atsız, 2015h: 168)

İpi göğüsle (-mek)

“İpi ilk göğüsleyenlerle son göğüsleyen arasında bazen çok zaman da bulunabilir...” (Atsız, 2015h:176)

Aklını başına devşir (-mek)

“Bak oğlum! Kocaman adam oldun. Artık aklını başına devşirmenin zamanı geldi.” (Atsız, 2015a: 44)

Yoğurt cacık ol (-mak)

“Nidiba alık alık bakınırken kıral gülümsedi ve: Zararı yok. Yoğurt cacık oldu.” (Atsız, 2015a: 50)

İfrit kesil (-mek)

“Kıral ifrit kesilmişti. Yaverlerine bağırdı.” (Atsız, 2015a: 52)

Kulağına küpe ol (-mak)

“Benim soframdan kalkmayanları ben işte böyle kaldırıırım. Bu senin kulağında küpe olsun.” (Atsız, 2015a: 55)

Yüreğine in (-mek)

“Emin olun, başınıza bir kötülük gelseydi yüreğime inerdi.” (Atsız, 2015a: 30)

Kulak as (-mak)

“...Süvari kumandanı da benim buyruklarına kulak asmıyordu.” (Atsız, 2015a: 63)

Kaş yaparken göz çıkar (-mak)

“Nidiba ise kaş yaparken göz çıkaran bir durumla şöyle diyordu.” (Atsız, 2015a: 66)

Küplere bin (-mek)

“Başbakan yardımcısı Ahmet Emin Yalman, bu sözler üzerine küplere bindi.” (Atsız, 2015a: 93)

Foyasını meydana çıkar (-mak)

“...bu bilginlerden Ahmet Cevat Beyin de vatan karşısındaki foyasını meydana çıkaran cevaplarına mukabele edemediniz.” (Atsız, 2010: 157)

Bir taşla iki kul vur (-mak)

“Hem Türkçülüğün hem de şahsımın düşmanıydı. Bir taşla iki kuş vuracaktı.” (Atsız, 2010: 193)

Reva gör (-mek)

“Hürriyete, demokrasiye, anayasaya bu kadar âşık olan İsmet İnönü'nün 1944'te Türkçülere reva görülen kısıcılıklara...” (Atsız, 2010: 268)

Gözüne kestir (-mek)

“...En küçük tenkit karşısında göreceği karşılığın vekalet emrine alınmak olduğunu bilen herkes bunu gözüne kestiremez.” (Atsız, 2015c: 43)

Ocağına incir ağacı dik (- mek)

“Senin fikir suçu dediğin herzevelikler, bak, kaç ailenin ocağına incir ağacı dikti.” (Atsız, 2015c: 82)

Gözünü daldan budaktan sakın (- mak)

“Bu türlü gözünü daldan budaktan sakınmayan erler boşu boşuna ölseler bile...” (Atsız, 2015c: 137)

İğne ile kuyu kaz (-mak)

“Ömrü boyunca da iğne ile kuyu kazandan adam olmak vasfını taşımıştı.” (Atsız, 2015c: 156)

Diş bile (-mek)

“O da kendi kanı pahasına kazanılan bu topraklarda yükselen düşman abidelerine diş biliyordu.” (Atsız, 2015k: 22)

Tozu dumana kat (-mak)

“Üç silahşör, yıkıcı silahlarını Türkçülüğe yöneltip ateş açarak tozu dumana kattılar.” (Atsız, 2015k: 68)

Burnunu sok (-mak)

“Birçokları gibi o da yeni dil ve tarih meselelerine burnunu soktu.” (Atsız, 2015k: 110)

Cin atına bin (- mek)

“Bilmediği işe biliyor gibi karışanları görünce cin atına biniyorum.” (Atsız, 2015k: 110)

Pundunu bul (- mak)

“Hasan Ali'nin zekâsından da aynı şeyi beklerdim. Her şeyin pundunu bulacak kadar...” (Atsız, 2015k: 113)

Dil dök (- mek)

“Bu sebeple şiddetle ısrar ettiler, dil döktüler.” (Atsız, 2015k: 139)

Laf kıtlığında asmalar budayım/hayal kırıklığına uğra (- mak)

“Laf kıtlığında asmalar budayım. Millî şefin laf kıtlığında asmalar budayım kabilinden bazı sözleri beni hayal kırıklığına uğrattı.” (Atsız, 2015k: 141)

Diline dola (- mak)

“İsmet Paşa'nın kendi zamanında bol bol mevcut kusurları bugün diline dolmasını da doğru bulmuyorum.” (Atsız, 2015k: 151)

Tongaya bas (- mak)

“Büyük koğuştta bir tek gaz lambası yanıp loşluk arasında görme azaldığından nöbetçi subayları bu tongaya basarlardı.” (Atsız, 2015k: 169)

İçime kurt düş (- mek)

“Askerce selamlayarak çıktım. Çıktıktan sonra içime kurt düştü.” (Atsız, 2015k: 185)

İpliği pazara çık (- mak)

“Artık ipliği pazara çıktığı, kime uşaklık ettiği belli olduğu halde direnecek, tepinecektir.” (Atsız, 2015e: 158)

Göz yum(-mak)

“Fakat en zorlusu siz bunlara nasıl göz yumarsınız?” (Atsız, 2015o: 15)

Pirincin taşını ayıkla (- mak)

“Şimdi pirincin taşını ayıkla bakalım.” (Atsız, 2015o: 56)

Kan gövdeyi götür(-mek)

“Hatta öğrencilere karşı ateş emrini maiyetindeki subaylar dinleseydi kan gövdeyi götürebilirdi.”(Atsız, 2015o: 206)

Çarşambanın gidişinden perşembenin belli ol(- ması)

“...Reform kelimesinin ne getireceğini bilmiyorsak da çarşambanın gidişi perşembeden belli olduğu için pek ümitli değildir.” (Atsız, 2015o: 368)

Dişe diş, göze göz ol (- mak)

“Türkiye'nin hattı hareketi diş diş, göze göz prensibine göre olmalı...” (Atsız, 2015m: 17)

Yerin dibine batır (-mak)

“Sömürgecilik, emperyalizm istenildiği kadar yerin dibine batırılsın, yürürlükte olan gerçek budur...” (Atsız, 2015m: 27)

Pamuk ipliğine bağlan (-mak)

“...Meselenin sadece bir pamuk ipliğine bağlandığı çabuk anlaşıldı. ...” (Atsız, 2015m: 31)

Açığa vur (- mak)

“Gerçeklerimizi açığa vurunca, vurguncuları ele verince bize komünist damgasını yapıştırıyorlar...” (Atsız, 2015m: 37)

Kanı kayna (- mak)

“...Topaç kılıklı Türkiye benzemekte ve insanın bu çocuklara derhal kanı kaynamaktadır.” (Atsız, 2015m: 48)

Arkadan vur (-mak)

“Ölüm-dirim savaşına girmiş olan Türkiye’yi Ermeniler arkadan vurmak istemişlerdir.” (Atsız, 2015m: 54)

Gönül al (- mak)

“İşlerinin olacağını vaat ederek Kazakların gönlünü aldılar.” (Atsız, 2015m: 65)

Gönlü razı ol (-ma)

“Yıldırım Bayazıd’ın şeref galerisinden dışarıda bırakılmasına da kimsenin gönlü razı olmaz.” (Atsız, 2015m: 71)

Bel bağla (- mak)

“Fakat bu da fazla bel bağlanacak bir şey değildir.” (Atsız, 2015m: 87)

Gönlü incit (-il-me)

“Sırf Yunanlı dostlarımız(!) gücenmesin diye 500. Yıl dönümü rezil edilmiş, Fatih’in ruhu ve Türk milletinin gönlü incitilmişti.” (Atsız, 2015m: 168)

Kepaze et (- mek)

“Biz ise İstanbul fethinin 500’üncü yıl dönümünü kepaze ettik.” (Atsız, 2015m: 174)

Süt dökmüş kediye dön (-mek)

“Karşılarındakinin Torbacı Menteşoğlu olmadığını görünce şimdi süt dökmüş kediler gibi teslim oluyorlar.” (Atsız, 2015m: 184)

Aman ver (- mek)

“...Altın kanatlı sırrı gibi sakladığım bu hizmeti de görünceye kadar ölüm bana aman versin.” (Atsız, 2015m: 257)

Kan ağla (- mak)

“Alp Er Tunga Turan’ın yıkıldığını, Türklerin öldürüldüğünü görünce kan ağladı.” (Atsız, 2015m: 272)

Aklını başına der (-mek)

“Kürtler mevcut nispetindeki akıllarını başlarına dermeyerek yabancı kışkırtılara...” (Atsız, 2015n: 350)

Gözünde büyüt (- mek)

“Bu da asla gözde büyütülecek kadar değildir.” (Atsız, 2015n: 383)

Ödü patla (-mak)

“...Karşısında iki üniformalı görünce, ödü patlayarak, devlet başkanlığından da, senatörlükten de vazgeçen kendisidir...” (Atsız, 2015n: 385)

Pire için yorgan yak (-mak)

“Bütün bunlar pire için yorgan yakmak değil de nedir?” (Atsız, 2015n: 295)

Canını dişine tak (-mak)

“Daha geride Böğü Alp beş batılı ile çekişiyor, bunların hemen arkasında da onbaşı Alka canını dişine takarak...” (Atsız, 2015ı: 201)

Kulp Tak (-mak)

“Ne kamlar, ne ozanlar, ne beğler, ne kocamışlar bu işlere bir kulp takamıyorlardı...” (Atsız, 2015ı: 291)

Ağzı kulaklarına var (- mak)

“O günkü giriş ücreti iki kata yükseldiği halde bahçe dolmuş, bahçe sahibinin de ağzı kulaklarına varmıştı...” (Atsız, 2015ı: 361)

İçine kurt düş (- mek)

“Böğü Alp durumu kavrayamamış, içine kurt düşmüştü...” (Atsız, 2015ı: 374)

Aklı / usu yat (- mak)

“Kendi usu bu işlere pek yatmıyordu...” (Atsız, 2015ı: 375)

Can ver (- mek)

“Küçlük de andası Yığaç’ın ölümünden sonra onu vuran Çinliyi tepelerken can vermişti.” (Atsız, 2015ı: 419)

Gözden geçir (- mek)

“Buluç hafifçe uzanarak bıçağı aldı. Kınından sıyırarak dikkatle gözden geçirdi.” (Atsız, 2015ı:478)

Kulak kabart (- mak)

“Her gece yaptığı gibi uyumadan önce Ay Hanım’ı düşünürken dışarıdaki konuşmaya kulak kabarttı.” (Atsız, 2015ı: 523)

Gökten zembille in(-mek)

“Türkiye Cumhuriyeti gökten zembille inmemiştir.” (Atsız, 2015f: 64)

Ekmeğine yağ sür(-mek)

“Bu baltalama, tarihi düşmanlarımızın ekmeğine yağ sürmektir.” (Atsız, 2015f: 99)

Peşkeş çek(- mek)

“Her kim benim ağzıma bakarsa (=buyruğumu dinlerse) peşkeş çekip dost tutarım.” (Atsız, 2015f: 49)

3.14.6. Efsane

Efsane ya da söylence; yıllarca, gerçekten olmuş gibi kuşaktan kuşağa aktararak günümüze ulaşan, mitik ve dini unsurlar barındıran anlatımlardır. Kısa ve sözlü bir anlatım türü olan efsaneler, kuşaktan kuşağa farklı kişiler tarafından aktararak günümüze kadar gelmiş ve aktaran kişilerin duygu ve düşüncelerini de yansıtmaları nedeniyle değişikliklere uğramıştır. Sözlü geleneğin ürünü olan, inanç unsurunun önemli yer tuttuğu, aktaran ve dinleyenler tarafından gerçek olduğuna inanılan efsaneler; bir veya birkaç mitolojik sembolü içinde barındıran esrarengiz ve sırrına erişilmez bir âlemin olduğu kısa anlatım türleridir.

Bilge Seyidoğlu’na göre; “efsaneler sözlü geleneğin ürünü olan bir anlatım türüdür. Temelinde inanç unsuru vardır. Efsaneyi anlatanlar ve onu dinleyenler efsanenin gerçek üzerine kurulduğuna inanırlar. Bu gerçek objektif bir gerçek değildir. Efsaneyi nakledenler ve dinleyenler efsanedeki olayların gerçekten olmuş olduğuna inanırlar. Efsaneler kısa anlatım türleridir. Bir veya birkaç motif ihtiva ederler. Efsanelerde gizli ve esrarengiz bir âlem vardır. Bu âlemin sırrlarına erişilemez. Gerçeklik unsurunun yanında olağanüstülük ve kutsallık da sahip olduğu unsurlardandır.” (2005: 13)

Efsaneler halk hayatı ve halkın talihi ile ilgili olduğundan, içeriğini genel olarak hayatın gerçeklerinden alır. “Efsane deyimiyle Fransızcadaki leğende ile Almandaki “sage” ve “leğende” kavramlarının her ikisini karşılıyoruz. Dinlik

konulardaki efsanelere (Almanca legende) eskiden Türkçede menkabe derlerdi.” (Boratav, 2013: 111)

“Efsane gerçekte olmuş bir olay gibi ağızlarda yaşayan, ağızdan ağıza yayılan bir anlatım türüdür.” (Bayat,2013: 112)

Sözlü geleneğin anlatım türlerinden olan efsaneler, inanç unsuru ve inandırıcılık esasına dayanarak oluşturulur. Gerçek olmamasına rağmen, anlatan ve dinleyen kişiler, gerçek olduğuna inanmak için efsanenin gerçeklik üzerine kurulduğuna inanır. Halk edebiyatının masal, destan türleri gibi motifleri olan efsanelerde, esrarengiz ve keşfedilmeyi bekleyen bir âlemin olduğu söylenebilir, bu durum öteden beri efsanelerin ilgi odağı haline gelmesini sağlamış ve dinleyenlerin, kulak kesilerek dinlemelerini sağlamıştır.

“Efsaneler; insan ile insanı, insan ile coğrafyayı, insan ile diğer varlıkları, insan ile maneviyatı birbirine gönül bağı ile bağlayan unsurlardır.” (Demir, 2013: 15)

Efsaneleri tarih boyunca her millet kendine göre belirli nitelikler vererek isimlendirmeye çalışmıştır. Dolayısıyla efsanelerle ilgili pek çok isim ortaya çıkmıştır. Efsaneler ortak duygu ve düşünceleri, inançları yansıtabilir. Efsaneler, insanları çevresiyle, diğer varlıklarla birbirine bağlayabilen kısa anlatı türleridir. Milletlerin inanç ve kültürleri ile ilgili önemli bilgileri bünyesinde barındıran sözlü geleneğin önemli bir türüdür. Efsanelerin ortak duygu ve düşünceleri, inançları barındırması nedeniyle insanların birbirleriyle yakınlaşmalarında önemli rol oynadığı söylenebilir.

“Efsane terimi; rivayet, epsane (Uygur Özerk Bölgesi), anız, anız-engime, hikâyet (Kazakistan), epsana, legenda, anız, anız-engime (Karakalpakistan), efsane, rivayet (Özbekistan), apsana, rovayat (Türkmenistan), esatir, mit efsane (Azerbaycan), rivayet, legenda (Başkurdistan), rivayet, legenda, ekiyet, beyt (Kazan Türkleri), efsane (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Balkan Türkleri, Kırım Türkleri) şekillerinde karşımıza çıkar.” (Alptekin, 2012: 15)

“Efsaneler kaynaklarını mitolojiden, tarihten, dinden ve günlük olaylardan alabilir. Zamanla mitolojik olaylar ve kahramanlar tarihi devirler içine yerleşerek efsane haline dönüşürler.” (Seyidoğlu, 2005: 14)

“Şahıs, yer ve hadiselerle ilgili olarak anlatılan, esas vasfı inandırıcılık olup, belirli bir üslubu ve şekli olmayan; şahıs ve hadiselerle ilgili olanlarında olağanüstü

vasıflar görülebilen, bazılarının kaynakları çok eskilere dayanan anonim halk edebiyatının bir türü.” (Görkem, 2010: 29)

Efsanelerin önemli bir diğer özelliği inançla ilgili olmasıdır. Efsanede, konunun esasını doğrudan, gerçek hadiseler teşkil eder veya efsanelerde anlatılanlar doğru, gerçekmiş gibi kabul edilir. Farsça kökenli bir kelimedenden türeyen ve belirli bir şekli olmayan efsaneler, inandırıcı olmak zorunda ve olağanüstülükler taşımalıdır. Mitoloji, din, tarih ve günlük olaylardan beslenen efsaneler, büyük oranda millîdirler ve gerçek olmasa da gerçekmiş gibi kabul edilir.

Efsaneler konularına göre;

“1.Yaratılış ve dünyanın sonu ile ilgili efsaneler

2.Tarihi efsaneler, medeniyet tarihi ilgili efsaneler

3.Olağanüstü kişi, varlık ve güçlerle ilgili efsaneler

4. Dini efsaneler olmak üzere dört gruba ayrılır.” (Bayat, 2013:116-117)

Atsız’ın eserlerinde efsanelere rastlanmıştır. Atsız’ın eserlerindeki efsanelerin, daha çok, tarihî ve dinî nitelikte olduğu ve diğer Türk efsanelerindeki gibi, mitolojik semboller taşıdığı söylenebilir:

Kür Şad ve Kırk Şehit Efsanesi

“Bu gece Çinlileri bir korku sarmış, kimse sokağa çıkamıyordu. Çünkü o alanda şehitlerin ruhları dolaşıyordu. Birden buralar bulutlandı. Sis gibi, duman gibi, fakat onlardan daha başka, daha güzel bir şey çevreyi sardı. Sonra birden bire bu dümdüz beyazlığın üzerinde, yerden birisinin kalktığı görüldü. Elinde yerden kaldırılmış, gönderide kurt başlı bir tuğ vardı. Yarasından kanlar akan bu hayalet Kür şad’dı...

Bir eliyle tuğu yükseltirken, öteki eliyle duman alana işaret yaparak “kalkın!” diye haykırdı. Kırk şehit birden kalktılar. Kür Şad eliyle ileride bir yeri gösterdi. “oraya” diye gürlledi. Gösterdiği yer Tanrı Dağı idi. Tepesinde ataların ruhları dolaşıyordu. Kırk bir şehidin ruhu bir fırtına gibi, bir musiki gibi, bir ışık gibi akarak Tanrı Dağı’na doğru yürümeye başladılar. Onları orada, başlarında Alp Er Tunga olan atalar kabileleri bekliyordu. Bu kırk bir şehidin çevresini bir anda yüz binlerce başka şehitler sardı. Tanrı’nın huzurunda başlayan bu en muhteşem geçit resmi büyük, sonsuz boşluğu sararken birden bire bir türkü; azametli, ürpertici, Tanrısal bir türkü kâinatı titretti:

Delinse yer; çökse gök, yansa, kül olsa dört yan
Yüce dileğe doğru yine yürürüz yayan
Yıldırımından, tipiden, kasırgadan yılmayan;
Ölümlerle eğlenen tunç yürekli Türklerimiz!

Bu türkü hâlâ göklerde çınlıyor. Kür Şad ve kırk arkadaşı, aylı kızıl bayrağı bekleyerek hâlâ ufukları gözlüyor.”(Atsız, 2015: 422- 423)

Atsız, eserlerinde Türk edebiyatına ait motiflere yer vermiştir. Kür Şad ve Kırk Şehit efsanesinde Tanrı Dağı motifi ve Atalar kültürüne yer verdiği görülmektedir. Atsız eserlerini Türk tarihinin millî ve manevi değerleriyle beslemesinin yanı sıra Türk edebiyatı motiflerine ve folkloruna ait malzemelere de eserlerinde önemli ölçüde yer vermiştir. Tanrı Dağı, Türk tarihinde önemli ve kutsal bir yer olarak görülür ve çeşitli yazınsal Türk eserlerinde motif olarak yer alır. Efsanede verilen olay, şehitlerin başından geçen olaylar olarak değerlendirilebilir. Kür Şad ve kırk şehidin Çin sarayını basma düşüncesi Türklerin bağımsızlıklarına ne kadar önem verdiklerini ve bağımsızlıkları için ne tür fedakârlıklar ve kahramanlıklar yaptıklarını göstermesi bakımından önem teşkil etmektedir. Alp Er Tunga'dan bahsetmesi, Atalar kültürüne/motifine yer verdiğini göstermektedir.

Erman Artun'a göre; ölen ataların ve özellikle babaların ruhlarının geride kalanlara iyilik ya da kötülüklerinin dokunabileceği inancı, onlara karşı duyulan minnet duygusu, atalar kültürünün temelini oluşturmaktadır.” (2014: 131)

Eski Türk inancına göre ölen ataların, öldükten sonra bile onların ruhlarının, geride kalanlara iyiliklerinin ya da kötülüklerinin olabileceği inancı vardı. Bu yüzden onların ruhlarına saygı duyup ruhlarını incitmemeye çalışırlardı. Efsanede Alp Er Tunga'nın onlara yardım ettiğini anlatmaya çalışması ve Alp Er Tunga'nın ruhunun Tanrı Dağı'na onları çağırıp orada beklemesi Atalar kültürüne efsanede yer verildiğini göstermektedir.

Atsız'ın eserlerinde Türk folkloruna ve Türk halk edebiyatı (destan, masal, efsane) motiflerine yer veren Türk edebiyatının önemli yazarlarından biri olarak değerlendirilebilir. Efsane, tarihî roman içinde Atalar kültürünün en güzel biçimde yer almasını sağlayan bir türdür. Efsanelerin en iptidâî şekli olan mitoslara da Atsız'ın romanlarında rastlamak mümkündür:

Mısır Tanrısı Amonra ve Hatti Tanrıları Mitosu

“Vaktiyle Mısır'da bir papirüste görmüştüm. Mısır Tanrısı Amonra ile Hatti Tanrıları konuşarak bir kırala, gönüllere sevinç veren bir su armağan etmek istemişler ve bunun hangi kıral olması gerektiğini uzun uzun münakaşa etmişlerdi. Sonunda anlaşarak bunun insanlığa yeni bir devir açan pek şanlı bir kıral olmasını kararlaştırmışlar ve bu kıralın bütün manevi meziyetlere sahip olmaktan başka pek yakışıklı ve şehlâ gözlü olacağını da önceden keşfetmişlerdi. İşte bu kıral büyük cömertliği, keskin zekâsı ile bizi burada konuklayan Subbiluliyuma Hazretleridir.” (Atsız, 2015a: 34)

Dalkavuklar Gecesi'ndeki bu efsanenin dini karakterli bir efsane olduğu görülmektedir. Bu efsanede kişiler dini nitelikleri olan olağanüstü kişilerdir. Mısır ve Hatti Tanrılarıyla ilgili olan bu efsanede, kişilerin Tanrı ve krallardan oluştuğu görülmektedir. Mitolojik bazı anlatıların ilk olarak efsane olmadığı halde, zamanla efsaneleştiği görülebilir. Atsız'dan yapılan alıntının mitolojik bir efsane olduğu söylenebilir; çünkü mitolojik efsanelerde kahramanlar, Tanrılar ve yarı Tanrılardır. Efsanelerde konu sınırlaması yok denecek kadar geniştir. Her konu efsanelerde yer bulabilir. Ayrıca verilen efsanenin kısa olması, içinde motife yer verilmesi nedeniyle, efsanenin önemli niteliklerini taşıdığını göstermektedir. Söz konusu efsaneye bakıldığında, "su ve soylu kişiler" motifine yer verdiği görülmektedir. Efsanelerin önemli bir özelliği bir veya birkaç motife yer veren kısa anlatım türü olmalarıdır.

Şehitler Efsanesi

"Şaşkınlık ve korku içinde bir adım daha atarken bir ses gürledi:

Gelme !... gelemezsin!...

Bu ses dağdan dağa yankılanırken Beşeri Şef ölü rengi almıştı. Kısık bir ses çıkardı:

Niçin men ediyorsunuz? Siz kimsiniz?

Aynı ses daha sert bir haykırıyla cevap verdi:

Biz İnönü şehitleriyiz!...Sen kimsin?

Ben de sizin kumandanınız İsmet İnönü'yüm!

Karşiki diziden bir kişi bir adım ilerleyerek yıldırım sesiyle bağırdı:

Ben, İnönü'nün meçhul şehit neferiyim! Seni tanımıyorum! Kumandanım olsan yetimlerimi düşünür, onları kendi haline bırakmazdın! Kanımızı şarap gibi içerek sen mi bize kumanda etmiştin? Gelme!... Gelemezsin!

İkinci bir şehit, bir adım ilerleyerek daha gür bir haykırıyla seslendi:

Ben İnönü'nün meçhul şehit mülazımım. Seni tanımıyorum! Kumandanım olsaydın, dul ve yetim bıraktıklarım, kendi mukadderatıyla yalnızken saraylarda oturmaz, bizim mezarımız bile yokken kendine heykeller diktirmezdin Gelme! Gelemezsin!...

Şef acı içinde ağlamaklı olmuştu:

Sizi unuttum mu sanıyorsunuz? Sizi anmadım mı?

Bizi değil, sadece kendini, kendi gururunu andın! Seni doğurarak bu millete görülmedik fenalıklar yapan anana, vekil diye seçtiğin maskaralar vasıtasıyla yalandan aşır okuturken bizim ruhumuzu sevindirmek için bir mevlüt okutmak aklına geldi mi? Memlekete Allah adını yasak ederken bizim Allah Allah diye can verdiğimizizi, en büyük hakkımız olan yaşamak hakkından vazgeçerken Tanrı'nın ulu adını andığımızı düşündün mü? Sen buraya layık değilsin...çekil... git...

Şef perişandı. Bir şey söylemek isterken sağ taraftan bir kasırga sesi işiterek gözlerini oraya çevirdi. Dehşetten bütün kanı donmuş gibiydi. Çünkü baktığı yerde kat kat gökler iniyor ve sıra sıra binlerce, on binlerce, milyonlarca asker, türlü türlü üniformalarıyla, göğüslerinden ve alınlarından kan sızarak kendisine bakıyor ve yıldırım gibi sesler Beşeri Şef'in beyninde uğultular yapıyordu:

Biz Sakarya şehitleriyiz. Buraya giremezsin. Çekil, git!

Biz Dumlupınar şehitleriyiz. Buraya giremezsin. Çekil, git!

Biz Çanakkale şehitleriyiz. Buraya giremezsin. Çekil, git!

Biz Filistin şehitleri...
Biz Kafkas şehitleri...
Biz Irak şehitleri...
Biz Galiçya şehitleri...
Bütün şehit dizileri Beşeri Şef'i kon-vuyor ve daha uzak mesafeden haykıran kümelerin sesi daha heybetli çıkıyordu:
Biz Pilevne şehitleri... Çekil, git!
Biz Silister şehitleri... Çekil, git!
Haykırışlar, dağdan dağa çarpan sesin yankısı gibi uzayıp gidiyor, yalnız yer adları değişiyordu.
Biz Kanije şehitleri... Çekil, Git!
Biz Çaldıran şehitleri... Çekil, Git!
Biz İstanbul'un fethi şehitleri... Çekil, Git!
Biz Kosova şehitleri... Çekil, Git!
Biz Varna şehitleri... Çekil, Git!
Biz Niğbolu şehitleri... Çekil, Git!
Beşeri Şef bu uğultu ve heybetli seslerden âdeta yeniden sağır olmuştu. Artık işitemiyordu. Fakat en uzaklarda olmalarına rağmen dev yapılı, uzun saçlı ve çekik gözlü kalabalığın haykırışı beyninin ve nasırlaşmış ruhunun içinde gürledi:
Biz Malazgirt şehitleriyiz!...Buraya giremezsin...
Çekil, git!
Birden, Beşeri Şef'in bakışları sola çevrildi. Oradan da kasırga sesleri geliyordu:
Biz Kırımlı şehitleriz...Buraya giremezsin...
Biz Azerbaycanlı şehitleriz... Buraya giremezsin...
Biz Türkistanlı şehitleriz... Buraya giremezsin...
Sonra arkadan korkunç bir feryat yükseliyordu: "moskoflara teslim ederek boğazlattıkların da aramızda!....." (Atsız, 2015a: 132-134)

Efsaneler konusunu tarihten alabilir. Yukarıda verilen efsanenin dinî içerikli ve tarihî bir efsane olduğu görülmektedir. Çünkü efsanenin şehitlik ve geçmişte devletin önemli bir kademesinde yer alan seçkin kişilerle ilgili olduğu görülmektedir. Efsanede devletin yönetim mekanizmasında yer alan kişilerin şehitlerle ilgili görev ve sorumluluklarını yerine getirmemesiyle ilgili bir konu, tarihi ve dini özellikleri açısından ele alınmaktadır. Geri dönüş tekniğinin kullanıldığı efsanede Atsız'ın, yazarlık yeteneğini, hayal dünyasını ve tarihi kullanarak dönemin yöneticilerine ders vermeye çalıştığı ifade edilebilir.

Gökçen Kız Efsanesi

"Gökçen kız yaklaşıyor ve şekilleniyordu. Büyük bir kayanın gölgesinde oturarak kendisine bakan dört kişiyi yaklaşımadan görmesine imkân yoktu. Suna boylu bir kızdı. O nasıl süzülüştü ki kendi yüreğinin atışını bile duyan Deli Kurt onun ayak seslerini duymuyordu.

Ortalıkta çıt bile yoktu. Hayalet kız yaklaşıyor ve yüzü belli olmaya başlıyordu. Yirmi adım kala ne yaman güzellik! Diye düşündü. On beş adım kala, içinden pınara inen nur acaba bu mu? Diye sordu. On adım kala, ay ışığı altında yüzünü iyice görerek dili tutuldu, düşüncesi işlemez oldu..... üçü birden Satı Kadın'a baktılar. Anlattı: "böyle geceleri dolaşır. Gündüzleri pek gözükmez. Gözüktüğü zaman da peçe takıp gezer?"

Neden?

Yüzünü göstermemek için.

Bu kız deli mi?

İhtiyar kadın gülümsedi:

“keşke deli olsaydı oğul. Kimseye zararı dokunmazdı.”

Çakır’la Evren de merakla dinliyorlardı ama Deli Kurt gibi can kulağıyla değildi. Acaba zararı neydi? Bunu Evren sordu:

Kime ne fenalığı var ana?

Onun kimseye kötülük ettiği yok. Ama o gözleri yok mu, o gözler?... onun içinden ağulu bir ışık çıkıyor, kime değerse onda hayır bırakmıyor. Tanrı korusun! Gözlerine bakmadınız ya?

Deli Kurt titredi. Kızın gözlerine bakmıştı. Daha doğrusu bakamamış, gözleri kamaşmış, dünya âlem gözüne karanlık gözükmişti. Fakat “baktım” demedi ve Satı Kadın’a Çakır cevap verdi:

O bize bakmıyordu ki... gözlerini hep yere dikiyordu.

Öyledir; bakmaz. Gündüzleri de arada bir çıkarsa peçeli gezer. Ama kazara bir bakarsa adamın işi bitiktir..

Ana! Sen o kızın gözlerini gördün mü?

Satı Kadın telaşlandı;

Allah korusun oğul! Görsem sağ kalır mıydım?

Deli Kurt yeniden titredi ve Çakır yeniden sordu:

Kime bakarsa çarptığını nereden biliyorsun?

Bilmez miyim? Daha iki yıl önce Uzguroğlu Ahmed aklını oynatıp öldü. Karası sancak beğinin oğlu kaybolalı da altı ay olmadı.

Ana! Her kaybolanın günahı Gökçen Kız’ın üstüne mi kalacak?

Satı Kadın heyecanlanmıştı.

Ne söz anlamaz, ne sabırsız çocuklarsınız siz! Bırakın da bitireyim. Sancak beğinin oğlu, Gökçen Kız’ın güzelliğini işitmiş; obaya geldi. Ne babayığit, ne yakışıklı adamdı. Gözümle gördüm; dağların yıkılacağı aklıma gelirdi de onun yıkılacağı gelmezdi. Beğ’in oğlu, Gökçen’i peçeli yakalamış. Peçeni aç, yüzünü göster demiş. Kız göstermemiş. Beğ oğlu, çekil git, başına bela gelir, sana kötülük etmek istemem demiş. Gönül bu, ateş düşmeye görsün; kaza bela dinler mi? Yüzünü aç diye direndikçe direnmiş. Kız yine açmamış. Bunun üzerine beğ oğlu zor kullanmaya kalkmış. Gökçen Kız zora gelir mi? Öteki Osmanlıysa bu da Türkmen... Hemen bıçağını çekmiş. Vururum demiş. Beğ oğlu adımını atınca bıçağını göğsüne saplamış. Babayığit gençti dedim a. Gülmüş. Gözlerin bıçağından daha keskin değil ya, diyerek göğsüne saplanan bıçağı çekip yere attıktan sonra bir atılmış; Gökçen Kız’ın peçesini söküp koparmış. Koparmış ama, kızın yüzüne bakıp ah çekip yıkılmasıyla bir olmuş. Yiğidi ayıltmak için çok uğraştılar. Ben de gördüm, bakışları bir değişmişti. Atına binip gitti. Gidiş o gidiş; bir daha gören olmadı. Sancak beği oğlunu aratmak için her yana adamlar saldı. İzi bile bulunmadı...

Ne oldu?

Belli değil....

Hepsi garip bir tesir altındaydılar. Satı Kadın da sanki içini boşaltmak istiyordu. Dikkat kesilmiş üç sipahiye bakarak anlatmakta devam etti:

Bu Gökçen Kız korkunç bir kızdır. Ondandır kurt, kuş, yılan, çıyan bile korkar. Obanın köpekleri onun yanına yanaşamaz. Kurtlar ondan kaçır.

İki arşınlık koca yılanı bakışı ile bayılttıktan sonra eliyle boğduğunu ben şu gözlerimle gördüm.

Evren söze karıştı:

Ana! Sen de şu suna boylu, bülbül sesli kızı canavar yapıp çıkardın!

Satı Kadın, oğluna çıkıştı.

Sus, çapkın!... keşke canavar olsa, başa çıkılırdı. Ama ne olduğu belli değil. Kimi peri kızı diyor, kimi de insan kılığına girmiş cin diyor....”
(Atsız, 2015i: 94-99)

Gökçen Kız efsanesinde tarihi olaylar ve şahsiyetlerle birlikte, eski Türklere ait birtakım inançlar da verilmiştir. Efsanede eski Türklerin Şamanlığına ait önemli bilgiler yer almaktadır. Şamanlığa ait birtakım inançlar, efsanenin merkezinde yer alan Gökçen Kız’la verilmektedir. Uygur Türklerinden olan Gökçen Kız, annesinden öğrendiği birtakım gizli ilimleri, efsanedeki kahramanlara uygulayarak veya bir şekilde göstererek anlatmaktadır. Gökçen Kız’ın annesinden aldığı gizli ilimler, ‘ocaklık’ olarak adlandırılabilir. Ocaklık; anne-babadan, dededen oğula veya toruna geçen mirasvâri ilimlerdir. Ocaklık, Türklerde eskiden beri süregelen manevi bir güç olarak tanımlanabilir. Gökçen Kız’ın annesinden edindiği ocaklık vasıtasıyla birtakım yararlılıklar gösterdiği görülmektedir. Gökçen Kız, kendisi için dövüşen iki beyin yaralarını iyileştirmekle ocaklık yönünü göstermiştir. Ayrıca Gökçen Kız, annesinden öğrendiği gizli ilimlerle insanların hissettiklerini anlayabilmektedir. Annesinin Deli Kurt ile konuşmalarından insanların hissettiklerini ve düşündüklerini anlayabildiği görülmektedir.

3.14.7. Fıkra

Türk halk edebiyatının önemli bir türü olan fıkra, Türk kültür ve folkloru açısından önem arz etmektedir. Anonim bir tür olan fıkralar, edebi eserlerimiz içinde yer alarak onları anlatım açısından zenginleştirmiştir. Fıkralar Türk edebiyatı, kültürü ve folkloru, kısacası Türkiye için ayrı bir zenginlik kaynağıdır.

“Anonim halk edebiyatının hikâye formatında düzenlenmiş nesir ürünlerinden olan fıkraların en önemli özelliği; olayları kısa, özlü ve yoğun anlatımla vurgulamasıdır. Fıkralar güldürücü, nükteli, eleştirel, ders çıkarılan ve hüküm bildiren anlatımlardır. Yazılı ve sözlü gelenekte doğup yaşayan fıkralar, toplum içerisinde en çok anlatıcı ve dinleyici ortamı olan ve en bol çeşidi bulunan özel bir anlatı çeşididir.”
(Aslan,2010: 302)

“Fıkra; çoğunlukla politik, ekonomik, toplumsal, kültürel vb. eleştiriler taşıyan, zaman zaman yalnız güldürmek niyetiyle, bir bilgi yükü taşımadan da oluşturulabilen mizah metinleridir.” (Coşar ve Usta, 2016:147)

Fıkraların yaşanmış ve yaşanması mümkün olayları konu edindiği söylenebilir. Edebiyat ve kültür hayatının zengin kaynaklarını barındırmanın yanı sıra, milletimizin siyasi, sosyal, psikolojik, folklorik tarihine ışık tutacak nitelikte önemli bilgileri içerir. Fıkralarda kullanılan dil, daha çok toplumun kullandığı dille paralellik gösterir. Anlatılmak istenen açık, anlaşılır, özlü ve yoğun bir dille verilir. Fıkroda dil biraz sivri, üslup acımasızdır. Fıkralarda şahıs kadroları değişiklik gösterebilmektedir: Bu şahıslar yolda karşılaşılan Mehmet amca, mahalle bakkalı, derviş, molla, yeniçeri, saraylı olabilir.

“Fıkraların şahıs kadrolarında yer alan insanlar: 1. Müspet 2. Menfi 3. Dinleyici / seyirci tipleri veya grupları oluştururlar. Zaman kategorisi de, fıkra kompozisyonları içinde tam bir belirsizlik içindedir. Yaşadığımız hayatın (geçmiş ve bugün dahil) tamamını kapsayan belirsiz bir geniş zaman özelliği içinde görülür.” (Yıldırım, 2016: 319-320)

Fıkralar kişiyi günlük hayatın karmasından kurtaran, ortamı yumuşatan ve dinlendiren bir yapıya sahiptir. Kısa anlatımlı ve güldürme niteliği olan fıkralar, kimi zaman insanı sıkıntılarından kurtaran bir nitelik gösterirken kimi zaman da insanın içine düştüğü yanıltan kurtarma işlevi gösterebilmektedir. H. Nihal Atsız anlattığı konuya uygun gelecek biçimde çeşitli fıkralardan yararlanmayı bilmiştir:

“Burada Halife Ömer’e isnat olunan bir fıkrayı anlatmak yerinde olacaktır: Ömer bir gece dolaşırken yaşlı bir kadının durmadan kendisine lanet savurduğunu duyarak sormuş:

Ne oldu? Neden Ömer’e sövüyorsun?

Kadın:

Keçim kayboldu diye cevap verince

Ömer:

Senin keçin kaybolduysa bunda Ömer’in ne suçu var? demiş.

Karşısındakinin Halife Ömer olduğunu tanımayan kadının cevabı şu:

Ömer iyi bir adam olsaydı şehre iyi bir vali tayin eder, o iyi vali de iyi bir inzibat amiri bulurdu. İnzibat amiri iyi olunca da bekçiler dikkatli ve uyanık olur, hırsızlara keçimi çalmak fırsatını vermezlerdi.” (Atsız, 2015k: 223)

Fıkralar; eleştirmeyi ve yapılan yanlışı düzeltmeyi amaçlayabilir. Atsız bu fıkrayla, kendi döneminin yönetimini eleştirmeye çalışmaktadır. Hz. Ömer, örneği üzerinden, kendi dönemindeki yönetimin çarpıklıklarını dile getirmiştir. Burada fıkranın işlevinden faydalanan Atsız, İsmet İnönü iktidarına eleştiriler yönelterek, iktidarın kendine çekidüzen vermesini istemektedir. İsmet İnönü dönemi Türkiye’sinin iyi yönetilmemesi, halkın yoksulluk çekmesi, halkın kutsal değerlerine sahip çıkılmaması eleştirilmektedir. Halkın ihtiyaçları ve tecrübeleri ile oluşturulan fıkralar, sosyal içerikli mesajlar içerebilir. Fıkralar bir nevi tarihi ve folklorik

vesikalardır. Fıkralar ait olduğu toplumun tarihini, ihtiyaçlarını, yaşadıklarını ve folklorunu ortaya koyan yazılı ve sözlü ürünlerdir. Atsız, İsmet İnönü iktidarından oldukça rahatsızdır. Hükümetin, görevlerini yerine getirmediğini düşünmektedir. Üst kademenin görevini yerine getirmemesi, alt kademedekilerin görevlerini aksatmasına, yapmamasına neden olmuştur. Atsız yukarıdaki fıkrayla, İsmet İnönü yönetiminden duyduğu rahatsızlığı dile getirmektedir.

“Çok akıllı, derli toplu bir adamın küçücük anormal tarafı varmış. Kendisini buğday sanırmış. Hastanede uzun boylu bir tedavi gördükten sonra nihayet buğday olmayıp adam olduğunu anlamış ve doktorlara veda ederek, bir zamanlar kendisini buğday sandığı için şakalar yaparak ayrılmış. Fakat daha birkaç dakika geçmeden soluk soluğa koşarak döndüğünü görüp neye geldiğini sormuşlar heyecanla: “tavuk” demiş. Doktorlar uzun emeklerinin boşa çıktığını görmenin üzüntüsü içinde: “Hani sen buğday olmayıp adam olduğunu artık biliyordun?” diye sormuşlar. Adamın cevabı şu: “Ben biliyorum ama bakalım tavuk da biliyor mu?” (Atsız, 2015k: 117)

Sabrın ve tecrübelerin ürünü olan fıkralar; halk edebiyatının masal, efsane türleri gibi ders verme ve öğretici olma yönüyle önemli bir türdür. Fıkraların özelliklerinden biri, eğitici mesajlar telkin edebilmesidir. Yukarıda verilen fıkrada toplumsal birtakım mesajların verilmeye çalışıldığı görülmektedir. Bu mesajlar; emeğin değerini bilmek, kişilerin karşısındakini anlamasının ne kadar önemli olduğunu bilmesi ve kişinin, kendini bilmesidir. Fıkrada verilen mesajda önemli olanın, kişilerin birbirlerini karşılıklı olarak anlayabilme yeteneğine sahip olmasıdır. Fıkrada iletilmek istenen mesaj, eğlendirici bir şekilde sonlandırılarak verilmiştir. Bu, fıkranın önemli bir özelliğidir.

“Boğaziçi'nin yüksekçe bir yerinde oturan Ragıp Paşa, sıcak bir yaz günü evine giderken yorulup bir taşta oturmuş. Çok susamış olduğu için ötede oynayan çocukların birinden su istemiş. Sekiz dokuz yaşlarında bir çocuk (müstakbel Haşmet) Paşa'ya büyücek bir kâsenin içinde turşu suyu getirmiş. Paşa içtikten sonra; “oğlum, ben senden su istemiştin. Neden turşu suyu getirdin?” Çocuk da cevaben: “Annem yaptığı lahana turşusuna sıçan düştü de gelene geçene dağıtıyoruz.” deyince Paşa öfke ile kâseyi yere vurup kırmış. Çocuk ağlamaya başlamış. Paşa çocuğun ağladığını görünce, biraz yumuşayarak niçin ağladığını sormuş. Çocuk: “Elbette ağlarım ya. Köpeğimin kâsesini kırdın. Şimdi ben ona neyle su vereceğim.” demiş. Çocuğun zeki ve nüktedan olduğunu anlayan Paşa ona yanına almış.” (Atsız, 2015o: 289)

Fıkralar, sosyal nitelikli mesajlar veren önemli anlatılardır. Kişi, konumu ve mevkisi ne olursa olsun, ondan cesaret alarak davranmamalıdır. Bu fıkrada bir paşanın, garip bir mahalle çocuğu (Haşmet Paşa) tarafından alt edilmesi anlatılmaktadır. Kişi, bilmediği yerden yememeli ve içmemelidir. Her sakallıyı dede sananlar gibi, kişi önüne geldiği her yerde yer içerse başına geleceklere de

katlanmalıdır. Haşmet paşa, Ragıp paşayı tanımaktadır. Ragıp paşaya kendince ders vermeye çalışmaktadır.

“Bir gün hanımı kızdıran Haşmet’i, Paşa evinden kovmuş. Haşmet: ‘Peki amma, ben şimdi ne yapayım?’ diye sorunca Paşa ‘İt sürü de para kazan’ diye cevap vermiş. Haşmet çıkararak Boğaziçi iskelelerinde yedekçiliğe başlamış. Bir gün Ragıp Paşa sadaret kayığı ile sarayın bulunduğu iskeleye yanaşmış. Yedekçilik sırası Haşmet’te olduğu için Paşa’nın kayığını yedeğine alarak sürüp iskeleye bağlamış. Paşa, Haşmet’i görüp tanıyınca: ‘Ne o Haşmet? Ne yapıyorsun?’ diye sormuş. Haşmet de: ‘Emriniz mucibince it sürüyorum Paşa Hazretleri’ diye cevap vermiş.” (Atsız, 2015o: 289)

“Koca Ragıp Paşa’nın güzel bir halayığı varmış. Haşmet, Ragıp Paşa’ya misafir geldikçe bu halayık kahve getirir, Haşmet de ona sulanırmış. Bir gün Haşmet yine Ragıp Paşa’ya misafir gelmiş. Zaten işin farkında olan Koca Ragıp Paşa halayığı çağırarak yine kahve götürmesini, fakat çok naz ve işve yaparak Haşmet sulandıkça parasını, değerli eşyasını ve en sonunda teslim olmak için dinini, imanını istemesini tembih etmiş. Halayık, Paşa’nın dediği gibi yaparak Haşmet’i bir bir soymuş. Nihayet halayık demiş ki: “Ben sana teslim olurum amma cahil bir kızım; dinden, imandan haberim yok. Ölürsem imansız gitmeyeyim. Bana dinini, imanını ver!’ Bunun üzerine Haşmet heyecanla ayağa kalkarak, ‘Vallahi de yok, billahi de yok’ demiş. Kapıdan dinlemekte olan Ragıp Paşa içeri girerek “Ne yaptın Haşmet? Diye sorunca Haşmet: ‘Ne yapalım Paşa Hazretleri? Var desem onu da alacak. Onun için yok dedim’ demiş.” (Atsız, 2015o: 289-290)

Sosyal içerikli bir mesaj veren bu fıkrada, kişinin iradesine sahip çıkmasının önemine değinilmiştir. Fıkroda; insanların hırslarına ve zaaflarına yenik düşmesi, dolayısıyla elindekilerini kaybederek zarara uğraması ve küçük düşmesi anlatılmak istenmiştir. Kişilerin güçlü bir iradeye sahip olması gerektiğini vurgulamanın yanı sıra, fıkrada kişinin kutsallarına da önem vermesi gerektiği ifade edilmiştir. İnsanoğlunun tatminsizliğini ve aç gözlülüğünü ele alan hikâye eleştirel bir nitelik göstermektedir.

“Haşmet’i bir şehre kadı göndermişler. Bir müddet sonra dönüp gelmiş. Bir gün kalabalık bağırıp çağırarak meydana çıkmışlar. Ragıp Paşa sormuş. Ahali: ‘Falan şehrin ahalisiyiz. Yolladığınız kadı bizi soyup soğana çevirdi. Şikayetçiyiz’ demişler. Ragıp Paşa, Haşmet’e “Bu nedir?” diye sorunca Haşmet: ‘Paşam merak etme, yalandır. Bu muhakkak beni sevmeyenlerin uydurduğu bir şeydir. Ben onları öyle bir soyup soğana çevirdim ki İstanbul’a değil, bir saatlik yol gidecek halleri kalmadı’ demiş.” (Atsız, 2015o: 290)

Fıkroda anlatılmak istenen; kamu kurumlarında çalışacak kişilerin, sadakat, dürüstlük bakımından herhangi bir zayıflığa meydan vermemeleri gerektiğidir. Makam ve mevki sahibi kişilerin belirlenmesinde bu hususlara dikkat edilmesi gerektiği vurgulanan fıkrada, dönemin devlet adamlarının; buldukları mevkileri hak etmedikleri ve sadakat ve liyakat sahibi olmadıkları anlatılmak istenmiştir.

“Rakının yasak olduğu bir devirde Haşmet bir mezarlıkta bir kafatasıyla raki içiyormuş. Kılık kıyafet değiştirerek gezen padişah onu görüp ne yapıyorsun deyince Haşmet irticalen şu beyiti okumuş:

Ezelde câm-ı Cemşîdi sifale saymıyan serler
Felek sâkîsi destinde gezer peymanedir şimdi...

Padişah beyti mütemadiyen tekrarlatmaya başlayınca Haşmet’i bir korku almış ve belki beni idam ettirir diye düşünerek padişahın ayaklarına kapanmış. Padişah: ‘şair değil misiniz? Hepiniz korkak olursunuz. Beyit çok hoşuma gittiği için her tekrarına bir altın verecektim. Kendin bu kadarla iktifa ettin’ demiş.” (Atsız, 2015o: 290-291)

“Koca Ragıp Paşa bütün vezirleri, ricali, maiyetindekileri çağırarak rüşvet almadıklarına dair yemin teklif etmiş, yalnız Haşmet sesini çıkarmamış. Paşa niçin yemin etmediğini sorunca Haşmet: ‘Paşa’m, beş dakika bekle. Bunlar çatlamazsa ben yemin ederim’ demiş.” (Atsız, 2015o: 291)

Sosyal içerikli ve önemli mesajların yer aldığı fıkrada Atsız, kişilerin dürüst olması ve yalan söylememesi gerektiği üzerinde durmaktadır. Ayrıca söyleyen kişilerin, atalarımızın da dediği gibi: “Yalancının mumu yatsıya kadar yanar.” misali bir duruma düşeceği anlatılmak istenmiştir. Fıkra da yalan söyleyenlerin en kısa sürede, kendilerini ele verecekleri ve yalan söylediklerinin ortaya çıkacağı dile getirilmiştir.

“Türkiye ile İran arasındaki her türlü rekabet şiir ve edebiyat sahasında da devam ettiği için İran elçilerini şiirle mat etmek de âdetmiş. Yine bir Acem elçisinin geleceği sırada Ragıp Paşa onu karşılamak için Fıtnat Hanım’ı ve başka şairleri kayıkçı kılığına sokmuş. Kendisi de aynı kılığa girmiş. Kayığa güzel bir nargile getirmiş. İran elçisi Üsküdar tarafından kayığa binmiş. Sandalcılar kürek çekmeğe başlamışlar. Elçi bir yandan İstanbul’un güzelliğini seyrederek, bir yandan da muhteşem nargileyi çekştirirmiş. Manzara ve nargile hoşuna gittiği için irticalen:

‘Beni mest eyledi bu reffe(?)den çıkan say-ha-i af af’ deyince, sandalçı kılığında olan Ragıp Paşa da derhal: bu bir âb-ı musaffadır sürer gam leşgerin saf saf’ diyerek elçiyi hayrette bırakmış.” (Atsız, 2015o: 291)

“Fıtnat Hanım Kurban Bayramı için kurbanlık bir koyun alacaktı. Koyunları seyrederken tesadüfen orada bulunan Ragıp Paşa: ‘Arzu ederseniz kurbanınız ben olayım’ demiş, (veya biri vasıtasıyla dedirtmiş.) Fıtnat Hanım da: ‘Teşekkür ederim. Bu yıl boynuzlu almayacağım’ diye cevap vermiş.” (Atsız, 2015o: 291)

“Kapalı Çarşı’dan Fıtnat Hanım’la hizmetçisi gidiyor, arkalarından da Koca Ragıp Paşa ile uşağı (veya Haşmet) geliyormuş. Kocakarı soğuğu (berdel acuz) zamanı olduğu için hava pek soğukmuş. Ragıp Paşa, Fıtnat Hanım’a laf atmak için: “Bu kocakarı da ortalığı dondurdu” demiş. Fıtnat Hanım arkasını dönmüş. Kocakarı fırtınasından sonra gelen öküz fırtınasına (sitte-i sevr) telmihen: ‘Arkasından öküz geliyor’ demiş.” (Atsız, 2015o: 291-292)

Fıkralar ait olduğu milletin kültürünü ve folklorunu yansıtması bakımından önem teşkil eder. Atsız'ın yer verdiği bu fıkrada, folklorik nitelik gösteren halk takvimine ilişkin bazı sözcüklere yer verdiği görülmüştür. Berdel acuz ve sitte-i sevr, Türklerin eskiden beri kullandığı söz öbekleridir. Takvim ile ilgili teknolojik gelişmelerin yeterli olmadığı dönemlerde, zaman mefhumu bu tür sözcüklerle ifade edilmekteydi. Atsız bu tür sözcükleri fıkrada kullanarak Türk kültür ve folkloruna yer verdiğini göstermektedir.

“Adamın biri gelip vezirin makamına oturmuş. Vezir onu görünce yarı hayret, yarı öfkeyle sormuş:

- Kimsin?

Adam gayet kayıtsız bir tavırla soruyu soru ile karşılımış:

- Sen kimsin?

Vezir şaşkın, cevap vermiş:

- Vezirim!

- Sonra ne olacaksın?

- İki tuğlu vezir olacağım!

- Sonra?

- Üç tuğlu vezir olacağım!

- Daha sonra?

- Daha sonra da sadrazam olacağım!

- Ondan sonra ne olacaksın?

Vezir şaşırılmış. Çünkü sadrazamlıktan sonra olacağı bir nesne yok.

- ‘Hiç diye cevap vermiş.

O zaman öteki gülümsemiş:

- Sen yıllarca çalıştıktan sonra hiç olacaksın. Ben şimdiden hiçim. Şimdi kim olduğumu anladın mı?” (Atsız, 2015k: 125)

Fıkrada, insanların makam ve mevkiye gereğinden çok önem verdikleri, aslında makam ve mevkiye bu denli önem verilmemesi gerektiği dile getirilmiştir. Ayrıca makam ve mevkilerin bir hiç olduğu, bu nedenle insanların en baştan bunu kabullenerek çok da önemsememesi gerektiği anlatılmaktadır. Başka bir şekilde düşünülürse; her şeyin bir sonunun olduğu, dolayısıyla sonu olan şeylerin peşine düşmemenin gerektiği ifade edildiği söylenebilir.

3.14.8. Masal

Anonim halk edebiyatı mahsullerinin en yaygın olanlarından biri de masallardır. Köklü bir geleneğe sahip olan masal; kollektif bir nitelik taşıyan “hayalî-gerçek, maddi-manevi birtakım konu, olay, problem, motif ve unsurları nesir dili ile vakit geçirme isteğinin yanı sıra, insanları eğlendirmek, eğlendirirken de terbiye etmek düşüncesiyle kendine özgü bir üslupla anlatılır ve yazılır. Masal; belli formellerle başlayan, ders verme, ibret alma ve öğretici nitelikleri olan anonim halk edebiyatı ürünüdür.

“Masalcı, masalın ana dili ile tabii bir Türkçe ile anlatır; o, dilin zevk ve şuuruna yükselmiş bir sanatçısıdır. Genelde okuma ve yazmanın

gelişmediği devirlerde ve muhitlerde nesilden nesle intikal eden ve hususiyetle geceleri söylenen masalların ilk yaratıcılarını bilemiyoruz. İnsanlığın hayat içinde ve tabiat karşısındaki ortak duygu ve düşüncelerinin terimlerini işleyen masallar, söyledikleri dile göre millî bir karakter kazanır.” (Elçin, 1993:368)

Masalların diline, ilk söyleyenlerinin kim olduğunun bilinmediğine, ortaya çıktığı devrin birtakım özelliklerine, insanlığın ortak malı olduğuna değinmiştir. Ancak bu tanımlamada bazı eksiklerin olduğu görülmektedir. Masal çok kapsamlı bir anlatı türüdür, eksik tanımlamaların olması gayet normaldir. Her tanımlama, kendinden sonra yeni tanımlamalar için fırsatlar sunmuştur.

“Genellikle özel kişiler tarafından, kendine mahsus (olağanüstü) zamana, mekân ve şahıs kadrosu içerisinde yaşanan hayat ile hayal edilen hayatın sistemli bir şekilde ifade edildiği; klişe sözlerle başlayıp, yine klişe sözlerle biten hayal mahsulü sözlü anlatım türüdür.” (Şimşek, 2011: 3)

Sözlü anlatımın ürünü olan masal, gerçek hayat ile arzu ve hayal edilen hayatın ifade şekli olup, belli kalıplarla başlayıp biten ve sonu çoğu zaman arzu edilen şekilde biten türdür. İnsanoğlunun iyiye olan özlemin, masalda açık bir şekilde dile getirmeye çalışıldığı söylenebilir.

“Masal gerçek veya gerçeküstü, kimi zaman doğrudan kimi zaman sembolik olarak belirli bir üslup ve kalıp ifadeler çerçevesinde anlatılan genellikle içinden ya dersler çıkarılan ya da eğlendirmeyi hedefleyen çoğu zaman ikisinin de bir arada olduğu, inandırma kaygısı taşımayan ağızdan bal damlayan anlatıcıları bulunan en eski zamanlardan beri halkın edebi ihtiyacını karşılayan halk kültürünün yaygın ve günümüze dek gelebilen nesir ürünlerinden birdir.” (Önal, 2011:2)

“Masal, nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçekle ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatı diye tanımlanır.” (Boratav, 2013: 85)

Masallar bazı dil özellikleri bakımından öteki anlatı türlerinden ayrılır. Masalda fiiller “miş”li geçmiş zaman, şimdiki zaman, bazen de geniş zamanla çekimlenir. Kalıplaşmış sözlerle başlamaları, bazen de kalıplaşmış sözlerle bitmeleri masalın ayırt edici başka bir özelliğidir. “Evvel zaman içinde, bir varmış bir yokmuş, gibi kalıplaşmış sözlerle başlayan masallar olduğu gibi; onlar erdi muradına...” gibi kalıplaşmış sözlerle biten masallar da vardır.

Masallar düşsel görüşlerinin yanı sıra derin halk mantığı ve felsefesini yansıtırlar. Kısa ve özlü anlatılar olan masallar, nesir halindedir. Masallar dinleyicilerini sıkmaz ve usandırmaz. Aksine dinleyicisini düşünmeye ve eğlenmeye

teşvik eder. Mutlu sonla bitiş, masalın önemli özelliklerinden biridir. Halk kültür ve folkloruna ait pek çok unsura yer verir. Masallar kültürün ve folklorun taşıyıcılarıdır.

Masallar ahlak terbiyesi bakımından önemlidir. Masalların birçoğunda şahıs kadrosu kötü ve iyi insanlardan oluşur. Birçok masalda iyilerle kötüler çatışır ve sonunda iyi olan kazanır. Masal dinleyerek büyüyen çocuklar bu yönden kendini eğitir. Masallarda kazananın hep iyiler olduğunu gören çocuk, ailesine ve topluma yararlı bir birey olmaya çalışır.

Masal için başka bir tanım yapmak gerekirse; klişe sözlerden oluştuğu, yer ve zaman mefhumunun belirsiz olduğu, ilk söyleyeninin belli olmadığı, geçmişten günümüze kadar meydana gelen folklorik, kültürel, toplumsal değişim ve dönüşümleri yansıtabilen ve anonim halk edebiyatının önemli türlerinden biri olduğu söylenebilir.

Atsız'ın eserlerinde çeşitli masal motifleri görülmüştür. Bu anlamda, Atsız'ın masallarının zengin olduğu söylenebilir. Gökçen kız masalına bakıldığında bunun pek çok örneğinin bulunduğu açıkça görülebilmektedir:

Pınar Masalı (Gökçen Kız Pınarı Masalı)

“Vaktiyle çok eski bir zamanda, bu obanın olduğu yerde bir Yürük çadır varmış. Kadını ile tek başına oturan Yürüğün çocuğu olmaz, o da üzülp tasalanırmış. Bir gün aksakallı, yorgun, perişan bir yolcu gelerek bir gece kendisini konuk etmelerini dilemiş. Etmışler. Bir kâse sütleri varmış, ona içirmişler, bir dilim ekmekleri varmış, ona yedirmişler.

İki kişinin güç sığıdığı çadırda onu yatırarak kendileri açıkta gecelemişler. Ertesi gün yaşlı konuk ayrılırken onu, tepenin eteğine kadar geçirip uğurlamışlar. O zaman bu gördüğün çam ormanı yokmuş. Toprak çorakmış. Bu pınar da yokmuş, her yer kurakmış. Yalnız tepenin eteğinde bodur bir yemişsiz ağaç varmış. O ağacın yanında durdukları zaman ihtiyar adam: ‘Hakkınızı helal edin!’ demiş; etmişler. ‘Sizin bir derdiniz var, nedir?’ diye sormuş. Söylemişler. Yemişsiz ağacı göstererek ‘Şu elmayı koparın!’ demiş. Şaşırılmışlar. Hangi elmayı der gibi ağaca bakınca, bir de ne görsünler? Yemişsiz bodur ağacın bir dalında ipiri, al yanak bir elma sallanmıyor mu? Koparmışlar. O adam elmayı ikiye bölmüş. Yarısını Yürüğe yarısını karısına yedirmiş. ‘Çocuğunuz olur!’ deyip sırrolmuş. Meğer o adam Hızır’mış. Gel zaman git zaman bir kızları olmuş. Öyle güzelmiş ki adını Gökçen koymuşlar. Gökçen bir yaşından beş yaşına, beş yaşından on yaşına, on yaşından on beş yaşına gelmiş. Dünya güzeli bir kız olmuş. Görenlerin aklı şaşar, güzelliğini işitenler görmek için yüce dağlar aşarmış. Kendisini çobanlar istemiş razı olmamış, ağalar istemiş razı olmamış. Günün birinde avlanan bir şehzade geyiğin ardından koşu koşu oraya gelmiş. Yürük kendi çadır önünde düşen yaralı geyiği şehzadeye verirken Gökçen gözükmüş. Genç şehzade o anda vurulmuş. Geri dönmemiş, otağını kurup günlerce orada kalmış. Padişah oğlunu aratıp buldurmuş. Kaldırıp getirtmiş. Meğer Yürük kızına vurulan şehzade, nur topu gibi bir sultanla yeni evli imiş. Günler geçmiş, aylar geçmiş. Şehzade dayanamayıp Gökçen’in yanına gelmiş. Evlenelim

demiş. Yürük kızının da onda gözü varmış ama iyi yürekli olduğundan, sultan üzülmesin diye kabul etmemiş. Gözü dünyayı görmeyen, kara sevdaya tutulan şehzade direndikçe direnmiş. Gökçen kız bakmış ki iş sarpı sarıyor: ‘Benim bir şartım vardır.’ demiş. Nedir diye sormuş. Kız demiş ki ‘Şu ovada seninle at yarıştırmız. Geçersen beni alırsın. Geçemezsen kısmetine razı olursun.’ Şehzade hemen razı olmuş. Bir kızı nasıl olsa geçerim diye düşünmüş. Oysaki kız yaman binici imiş. Bir atı varmış ki dünyada kimse onu geçemezmiş. Ovanın başına gelmişler şehzade şaşırılmış. ‘Nasıl olur?’ Beni gafil avladın. Bir daha yarışalım demiş. Yine yarışmışlar. Bu sefer kız, şehzadeyi iki at boyu geçmiş. Şehzade deliye dönmüş: ‘Hak oyunu üçtür.’ Bir daha yarışalım demiş. Üçüncü yarışta üç at boyu geçmiş. Şehzade gık diyememiş. Perişan bir halde ağlaya ağlaya gitmiş. O gidince kız da yaşlanmış. Kederinden dağlara düşmüş. Kimseyle konuşmaz, geceleyin çadırına gelir, gündüz kurtla kuşla söyleşirmiş. Bir gün Hızır yine çadıra gelmiş. Bodur ağacın altında Gökçen’le konuşmuş. ‘Ağla da dertlerin erisin!’ demiş. Kız ağlayamıyorum, diye cevap vermiş. Hızır bodur ağacı göstererek: ‘Şu narı kopar.’ demiş. Koparmış. Narı ikiye bölmüş. Yarısını da kıza yedirmiş: ‘Ağla! Gözyaşın her şeyi eritecek!’ diye söylemiş. ‘Şu yarısını da şehzadeye yedireceğim dertleriniz bitecek, kavuşacaksınız!’ diye müjdelemiş ama, narın yarısını şehzadeye yedirmemiş. Çünkü Hızır, şehzadeye vardığı zaman şehzade ölmüşmüş. Gökçen kız yarım narı yedikten sonra göz pınarları açılmış. Öyle ağlamış ki bu çorak tepenin taşları erimiş; her yer yeşerip şu gördüğün orman olmuş. Gönüldeki derdini de eritmek üzere iken şehzadenin ölüm haberi gelmiş. O gece şu pınarın olduğu yerde ağlayıp kendisi de sırrlanmış. Bu her şeyi eriten pınar onun gözyaşlarından kaynamış. O günden bugüne çok zaman geçmiş. Güz olup da aşiret buradan kışlığa indiği zaman sevdalılar bu pınarın başına gelirler, sabaha kadar dua edip dileklerinin olması için yalvarırlar.” (Atsız, 2015i:63-65)

Masalda geçen bazı öğeler dönemin toplumsal inanç ve ahlakını, dünya görüşünü ortaya koyması açısından önem arz etmektedir. Hızır motifi, Türk destanları ve diğer anlatılar için önemli bir motiftir. Hızır’ın gelip çocukları olmayan evli çifte yemişsiz bodur ağacı gösterip elmayı koparmasını istemesi, aynı şekilde Gökçen kıza yemişsiz bodur ağacı gösterip narı koparmasını istemesi; inanç açısından ele alındığında önem arz etmektedir. Burada Hazreti Âdem ve Hazreti Havva kıssasına bir gönderme olduğunu söylenebilir. Yasak meyvenin temsili olarak anılan elmanın burada da görülmesi kıssaya bir gönderme olarak değerlendirilebilir.

Elma ve nar motifi Türk anlatılarında daha çok üreme ve çocuk sahibi olma aracı olarak kullanılan bir motiftir ve kökeni yasak meyve inancına dayanmaktadır. Göçebe bir hayat tarzı benimsemiş olan Türkler, hükümdarlarının dinî inançlarına uyarak yaşantılarını idame etmeye çalışmışlardır. Türk destan ve masallarında motif olarak görülen; pınar/su gibi motifler, Şamanizm’den gelen bir inanç ve doğanın Türklere sunduğu şartların bir göstergesi olarak görülebilir. Masalda ayrıca halk ölçü ve aletleriyle ilgili olarak, iki at boyu, üç at boyu gibi deyimlerin kullanılması, o dönemin ölçü aletleri hakkında az çok bir bilgi vermektedir. Masallar dönemin sosyal yapısını, inancını, hayata bakış açısını da göstermekle önem teşkil etmektedir.

Atsız'ın eserlerinde değindiği/anlattığı masallardan biri de “Şeytan ve Yedi Kız Masalı”dır:

“Şeytan, Varsak kızlarının güzelliğini kıskanarak onları baştan çıkarmağa karar vermiş. O zaman Varsak'ta hepsi birbirinden güzel yedi kız varmış. Şeytan yakışıklı bir yiğit kılığına girerek aralarına sokulmuş. Elinde telleri gümüşten olan altın bir bağlama varmış. Öyle güzel çalıyormuş ki dinleyip de vurulmamak kaabil değilmiş. Her saz çalışta kızlara bir dizi inci veriyormuş. Bu inciler de büyülü imiş. Boynuna takan şeytana âşık olurmuş. Kızlar birer birer gönül verip kendilerini öldürmüşler. Yedinci kıza bir şey olmamış. Şeytanın verdiği inciler onun boynunda bozarıp çakıl taşı olur, o da bunları geri verdikçe şeytan deliye dönermiş. Bu böyle günlerce sürüp gitmiş, kıza bir şey olmayınca bu sefer şeytan âşık olmuş. Yalvarıp yakarmağa başlamış. Kıza bir türlü tesir etmemiş. Bir gece bağlamasını çalarken telin biri kopmuş. Yenisini koymamış. İkinci gece bir tel daha kopmuş. Yerine koymamış. Üçüncü gece tek telle o kadar yanık, o kadar güzel çalmış ki bütün kurtlar kuşlar dinleyip ağlamışlar. Kıza yine bir şey olmamış. Bunu görüp de umutsuzluğa kapılan şeytan tele öyle sert vurmuş ki sonuncu tel de kopmuş. O da öfkeyle yere vurunca bağlamayı kırmış! Yedinci kız buna gülünce şeytan büsbütün çileden çıkmış. Başını alınca bu dağa kaçmış. Şeytan o zamandan beri bu dağda ağlıyor. Geceleri ağlaması işitilir. Fakat ters huylu yaratık olduğu için ağlaması gülmek şeklindedir. Çok ağladığı zaman kahkahalar duyulur. Herkes, şeytana yenilmeyen bu kızın tilsimini merak etmiş. Meğer kızın kalbi yokmuş.” (Atsız, 2015i: 130)

Masalda şeytanın insanlar üzerindeki etkisi anlatılmaktadır. Şeytanın yedi güzel kızı kandırmaya çalıştığı görülmektedir. İnsan, yapısı gereği kanmaya ve kandırılmaya müsait bir varlıktır. Ancak iradesini kullanarak bunu engelleyebilir. İnsan, iradesiyle birçok işi yapabilir, şeytana karşı koyabilir. Masaldaki yedi kızdan altısını kandırabilen şeytanın, yedinci kızı bir türlü kandıramadığı görülmektedir. Duygular, insanoğlunun zayıf yanlarından birini oluşturur. Atsız, yedi kızdan sadece birinin şeytana kanmamasını kızın kalbinin olmamasına bağlamaktadır. Şeytan çeşitli şebeklikler, oyunlar, hileler ve büyüler yaparak diğer kızları kandırmayı başarmıştır; ancak yedinci kızda şeytanın bu yaptıklarının işe yaramadığı görülmektedir. Masalda Atsız'ın birkaç motif kullandığı görülmektedir. Atsız, büyü ve sayı motifi kullanmıştır. Türklerde yedi kutsal bir sayıdır. Anadolu'da ve bütün Türk boylarında kutsal olarak görülür.

“Yedi sayısı İslami inanışlarda karşımıza çıkar. Allah göğü yedi katlı olarak yaratmıştır. Bakara suresi 29. ve Mü'minûn suresi 17. Ayette Allah'ın göğü yedi kat yarattığı belirtilir. Hac'da kâbe yedi defa tavaf edilir. Safa ile Merve arasında yedi şart uygulanır.” (Çoruhlu, 2010: 223)

Yedi sayısı İslami olarak karşımıza çok çıkmaktadır. Yedi sayısı bu nedenle İslamiyet sonrası eserlerde de önemli bir motif olarak yer almıştır. Ayrıca

cehennemini yedi kat olduğu, Ashab-ı Kehf'in yedi kişi olduğu hep anlatılır. Yedi sayısı Türk halk inançları ve günlük yaşamda karşımıza sıkça çıkmaktadır. Günlük deyimlerimizde rastlanan; yedi ced, yedi göbek kuşağı gibi deyimlerin görülmesi yedi sayısının Anadolu ve Orta Asya Türk boylarında kutsal bir sayı olarak görüldüğünü göstermektedir.

Burkay ve Ay yüzlü Kız Masalı

“Kamlançu ülkesine bahar gelip de kuşlar ötüşmeye başlayınca, ağaçlarda ve yerlerde çiçekler açınca yüzbaşı Burkay yine o büyük çam ağacının yanına geldi. Parlak bakışlı, ay yüzlü kızı orada gördü. Yüreğine od düştü. Yeryüzü gökyüzüne karanlık oldu. Ona yaklaşip şöyle dedi:

Yüzün aya benziyor.
Kaşın yaya benziyor.
Gözlerin yeşil alası.
Saçların arslan yelesi.
Yürüyüşün turna gibi.
Salmışın suna gibi.

Hangi yerden, kaynaktansın?
Hangi boydan, oynaktansın?

Parlak bakışlı, ay yüzlü kız bir şey söylemedi. Yalnız gözlerini kaldırarak Burkay'a baktı. Bu bakışla onun kanını kaydattı. Yüreğini oynattı, içine od düştü. Yeryüzü gökyüzüne karanlık oldu. Kıza şöyle dedi:

Bakışların ışık mı?
Saçların sarmaşık mı?
Yıldız mısın, Güneş mi?
Alev misin, ateş mi?
Neden sessiz bakıyorsun?
Beni niçin yakıyorsun?
Çiçek gibi her bir yanın,
Söyle, nedir adın, sanın?

Parlak bakışlı, ay yüzlü kız bir şey söylemedi. Gülümseyerek Burkay'a baktı. Bu bakışla onun aklını başından aldı. Yüreğini derde saldı. İçine od düştü. Yeryüzü gökyüzüne karanlık oldu. Kıza şöyle dedi:

Beni niçin üzüyorsun?
Gözlerini süzüyorsun.
Kırpiklerin paralyor.
Bakışların yaralyor.
Rengin sanki çiçekten.
Bilmem hangi çiçekten?
İster darıl, ister kız.
Tek adını söyle kız!

Parlak bakışlı, ay yüzlü kız gözlerini Burkay'a dikti. Kayalardan dökülen suların, kırlarda esen rüzgarın, ormanda öten kuşların sesinden daha güzel sesiyle şöyle dedi:

Beşbalık'ta doğdumsa da Karluk kızıyım.
Nice erin yüreğinde saklı sızıyım.
Yüreğine od düştüyse zorlayıp söndür.
Bilen bilir, adım, sanım: Açığma- Kün'dür.
Ölmemeyi istiyorsan yaklaşma bana.
Belam çoktur, görünmeden dokunur şana...

Burkay'ın yüreğine od düştü. Yeryüzü gökyüzüne karanlık oldu. İyi yürekli kişi idi. Tanrı'ya ve insanlara karşı suç işlememişti. Tapıncağa gidip Tanrı'ya yalvardı: “Tanrım! Yüreğimdeki odu söndür.” dedi.

Kırk gün büyük çam ağacının yanına gitti. Her gidişte Açığma- Kün'ü orada gördü. Her gidişte içindeki ateş yalazlandı. Her dönüşte tapıncakta Tanrı'ya yalvardı. Her yalvarıştan sonra bir daha çam ağacının yanına gitmemeye karar verdi. Fakat güneşin her yeni doğuşunda kızın hasretine dayanamadı. Verdiği kararı unutup çam ağacının yanına geldi. Kızın yeşil ala gözleriyle büyülenip kendinden geçti.

Kırk birinci gün çam ağacının yanına gelince kızı bulamadı. Gözleri bulandı. Yüreği yandı. İçi sıkıntıyla doldu. Gün batıncaya kadar bekledi. Açığma-Kün gelmeyince onu çam ağacına sordu. Ağaç ah edip ağladı: “onu ben de bekliyorum. Artık gelip bana yaslanmayacak!” dedi. Yaprakları dökülüp kurudu. Uçan bir akdoğan görüp ona sordu. Akdoğan ah edip ağladı: “Onu ben de bekliyorum. Artık gelip beni koluna almayacak!” dedi. Kanatları çırpamaz olup otlara düştü; öldü. Yeşil otlara sordu. Otlar ah edip ağladılar: “onu biz bekliyoruz. Artık gelip bizi çiğnemeyecek!” dediler. Yanıp duman oldular.

Burkay bezginleşip yerine, yurduna döndü. Açığma-Kün'den başka bir şey düşünmez oldu. Benzi sarardı. Hasta olup yatağa düştü. Burkay'ın iyi yürekli bir evdeşi vardı. Erkeği iyi olsun diye okuyucular, bakıcılar, kamlar, bakışlar getirtti. Hiçbir ilaç, hiçbir dua, hiçbir büyü fayda vermedi. Günden güne eridi, soldu, bitti. Ölecek hale geldi. Bir gece Açığma- Kün'ün adını sayıklayınca kadın işi anladı. Bütün Kamlançu'ya adamlar çıkarttı. Kırk gün aradılar, tardılar. Açığma- Kün bulunmadı. Bir gün ihtiyar, çirkin büyücü kadın geldi. “Bunun derdine ancak Kilimbi çare bulabilir. O, şeytanların akıllısıdır!” dedi. Burkay'ı şeytan Kilimbi'ye götürdü. Burkay ona yüreğini açtı. Sevdığı kızı anlattı. “Bana o kızı verirsen senin ordunda çeri olurum.” dedi. Kilimbi başını salladı: “Yüreğin büyük derde girmiş. Kurtulmak zor. Buna çareyi bulsa bulsa şeytanlar Baş Madar bulur.” dedi. Şeytanlar Baş Madar'a gittiler. Burkay ona yüreğini açtı. Sevdığı kızı anlattı. “bana onu verirsen senin ordunda çeri olurum.” dedi. Madar başını salladı. “Gönlünü büyük belaya sokmuşsun!” dedi. Burkay'ın içi yandı. “Eğer evdeşini götürüp ejderler Kağanı Naranta'ya kurban adarsan Açığma-Kün'ü kaybettiğin yerde bulursun.”

Burkay hiç düşünmeden kabul etti. Gözünü sevda bürümüş, kanına çıgınlık yürümüştü. Evdeşini Naranta'ya adak verdi. Naranta onu öldürüp yedi. Kadın ölürken ellerini göğe kaldırıp beddua etti: “Burkay iyiliğe kemlik ettin. Tanrı seni bedbaht etsin. Kıyamete kadar dünyaya her gelişinde ruhun ızdırıp içinde çalkansın.” dedi. Tanrı bu dileği kabul etti.

Burkay, şeytan Madar'ın dediklerini yaptıktan sonra çam ağacının olduğu yere gitti. Kız gitti diye yaprakları dökülüp kuruyan çam yine yeşermişti. Açığma – Kün onun gövdesine yaslanarak duruyordu. Burkay yaklaşp şöyle dedi:

Nerede kaldın ay bakışlı?
Neden gittin inci dişli?
Senin için hasta düştüm.
Eller gezip dağlar aştım.
Artık bana varmaz mısın?
Derdime em vermez misin?
Gel, benim ol çiçek yüzlüm!
İpek saçlım, ışık gözlüm!

Açığma-Kün bir şey demedi. Büyülü gözlerle Burkay' a bakarak gülümsedi. Burkay'ın aklı başından gitti. Az kaldı kımız gibi eriyip k-akacaktı. Kıza yaklaşarak sıkı sıkı tuttu. Çiçek kokan yüzünü öptü. Onu evine getirip eş edindi. Fakat bununla derdi bitmedi. Açığma-Kün' ü her gün biraz daha sevdi. Öpmekle doymadı. Sevmekle kanmadı. Uçan kuştan kıskandı. Esintiden yüksündü. “Sen insan değilsin. Peri

Katun'sun.” dedi. Sevgisi durulmadı. Arzusu kırılmadı. Öpmekle kanmaz oldu. Sevgisi dinmez oldu. “Sen peri Katun değilsin. Tanrı Katun'sun.” dedi. Bir gün ihtiyar, çirkin büyücü kadın yine geldi. “Bunun derdine ancak Madar çare bulabilir.” dedi. Birlikte Madar'a gittiler. Madar güldü. “Sen Nızzanı cehennemine düşmüşsün. Eğer o da sana bir defa seni seviyorum derse bundan kurtulursun.” dedi.

Burkay yurduna döndü. Açığma-Kün'e “Beni seviyor musun?” diye sordu. Kadın saçlarıyla onu sararak ne soracağını untturdu. Bir ay geçti. Burkay “beni seviyor musun?” diye yine sordu. Kadın onu öperek ne soracağını untturdu.

Böylece aylar geçti. Yıllar geçti. Burkay sevgiden çılgına döndü. İzdırıp ızdırıp üstüne, keder keder üstüne çekti. Hekimler geldi, ilaç bulamadı. Bakışlar geldi; çare edemedi. “Seni ancak ölüm kurtarır. Açığma-Kün sana Tanrı'nın bir cezasıdır.” dediler. Burkay büyük ızdıraplar içinde öldü. Ölümlerinde yine “Beni seviyor musun?” diye sordu. Kadın onu saçlarıyla sardı, kollarıyla sıktı, öptü. Fakat bir şey demedi. Burkay'ın öldüğünü görünce gözleri yaşardı. İnci gibi yaşlar aktı. “İstirap çekiyorum!” diye inledi. Fakat “Ben de seni seviyorum.” demedi. Burkay ölmekle ıstıraptan kurtulmuş olmadı. Her yıl bahar olup çiçekler açtıkça, Açığma-Kün'ü görüp sevdiği çam ağacının yanında ruhu dolaşiyor, “İstirap çekiyorum. Sen de beni seviyor musun?” diye inliyor. O günden bugüne kadar bin yıl geçtiği halde Burkay her bahar orada ağlıyor. Yanında duran Açığma-Kün “Sus, sus, ben de ıstırap çekiyorum.” diye yanıp yakılıyor. Fakat “Ben de seni seviyorum.” demiyor ve yıllar böylece akıp gidiyor.” (Atsız, 2015d: 5-10)

Masalların bir özelliği de sosyal içerikli mesajlar vermesi ve ibret alınması gereken durumları örnek göstermesidir. Masalda evli bir erkeğin zaaflarına yenik düşerek perişan olması, evlilik ve aile hayatının darmadağın olması anlatılmaktadır. Masalda Atsız'ın, masal kahramanlarının başından geçenleri Türk edebiyatına ait motiflerle destekleyerek vermeye çalıştığı görülmektedir. Toplumun en küçük birimi olan bir ailenin dağılmasının anlatıldığı masalda, inanç kültürüne ait birtakım unsurlar tespit edilmiştir. Masalda şeytanın, insan hayatındaki olumsuz etkilerine değinilmektedir. Şeytan masalda bir ailenin dağılmasına ve kişinin eşini kaybetmesine aracı olduğu görülmektedir. Atsız'ın eserlerinde şeytanın zararlı varlık olarak anlatılır.

Şeytan ve büyü motifinin yer aldığı masalda, insan iradesi “aşk” ögesiyle sınanmaktadır. Masalda insanın zaman zaman zaafı nedeniyle zayıf düşüp büyük hata ve ihmellere sebep olacağı gösterilmiştir. Masalda anlatılanlar, her devirde geçerli olabileceği düşünülen/değerlendirilen sosyal içerikli bir mesajdır. Bulunulan makamın, mevkinin gelip geçici olduğu, pek de önemli olmadığı dile getirilmeye çalışılmıştır. Masalın satirik ve didaktik bir özelliğe sahip olduğu söylenebilir.

“Kahramanının yüzbaşı olması da çok eski bir devrin, belki Hunlar çağının izlerini saklıyor. Ağızdan ağıza naklolunurken çok değiştiği muhakkak olan ve Budist Uygurlar arasında kitaba geçirildiği zaman

Budizm karakteri verilen masalda, her şeye rağmen, Şamanizm'in ve çok eski devirlerin hatıraları, kırıntıları kalmıştır ki, bunlar sayesinde ait olduğu devri anlamak, biraz hata ile kabil oluyor.” (Atsız, 2015d: 14)

Masalın ihtiva ettiği Şamanist unsurlar nedeniyle onuncu asırdan önceki bir zamana ait olduğu şeklinde yorumlanabilir, onuncu asır Uygurları arasında Şamanizm artık yaşamıyordu. Masal kahramanlarının askerlerden oluşması, masalın Hunlar döneminden izler taşıması olarak değerlendirilebilir. Masal, Budist Uygurlar döneminde yazıya geçirildiğinden, masal Budist karakterler taşımaktadır. Şamanizm'e ait kırıntıların olması, masalın Şamanist Uygurlar döneminden kaldığı gerçeğini ortaya çıkarmıştır.

3.14.9. Ninni

Halk şiirinin anonim türlerinden olan ninni, annelerin çocuklarını uyutmak, ağlamalarını susturmak amacıyla söylediği türkülere denir.

“Ninniler en az iki-üç aylıktan üç-dört yaşına kadar çocuğuna, onu kucağında, ayağında veya beşikte sallayarak daha çabuk ve kolay uyutmak yahut ağlamasını susturmak için hususi bir beste ile söylediği ve o andaki haleti ruhiyesini yansıtır mahiyette, umumiyetle mani türünde bir dörtlükten meydana gelen çeşitli türkülerdir.” (Çelebioğlu, 1995: 9)

Ninniler, annelerin küçük çocuklarını uyutmak ve ona birtakım duyguları aşlamak için söylediği türkülerdir. Çocukların duygu ve hayal dünyası üzerinde olumlu veya olumsuz etkileri olabilen ninnilerin, çocukların psiko-sosyal gelişimlerine katkılarda bulunabildiği söylenebilir.

Eski Türklerde çocuklar, kendilerine söylenen ninnilerle kahraman ve yiğit olmaya hazırlanırdı. Çocuklar uyutmak için söylendiği düşünülen ninnilerin, çocukların birer yiğit olması için de söylendiği ifade edilebilir. Ninniler halk inanç ve değerlerini yansıdığı önemli halk edebiyatı ürünlerindedir.

“Ninni metinlerine bakıldığında Türk milletinde eğitime daha beşikte başladığı görülmektedir. Sade bir dille ve seçme kelimelerle söylenmesi, son derece arı ve duru olması, ana dili eğitimi ile olmalıdır.”(Demir ve Demir, 2010: 17)

“Ninniler; anonim halk şiirinin önemli bir türü olup annenin çocuğunu uyutmak, ağlamasını susturmak veya daha çabuk uyutabilmek için beşik sallarken basit, yumuşak bir melodiyle söylediği türkülerdir.” (Aslan, 2010: 122)

Ninniler sade ve anlaşılır bir dille söylenir. Dilin anlaşılır ve sade olması ninni için en önemli şartlardan biridir. Ninnilerde şekil ve ölçü değişebilir. Ninniler bazen hazır bazen de doğaçlama olabilir. Annelerin çocuklarını uyuturken söyledikleri

ninnileri, o esnada irticalen söylemeleri söz konusu olabilir. Bir türkü gibi söylenen ninniler, tarih boyunca annelerin çocuklarını uyutmak için kullandıkları bir türdür. Farklı konuların işlendiği ninniler, öğretici niteliklere sahiptir. Anne ve baba sevgisi, aile, çocuk sevgisi ninnilerde işlenen temel konulardır. Ninniler çocuğun cinsiyetine göre farklı konularda yazılıp söylenebilir. Erkek çocuklar için söylenen bazı ninnilerde yiğitlik, cesaret ve kahramanlık konuları işlenebilir.

“Sözlü kültür geleneği içerisinde ortaya çıkan ve yayılan Türk halk ninnileri, icracılarının yalnızca kadınlardan oluşması bakımından, diğer Türk halk şiiri türlerinden farklı bir yerde durmaktadır. Ninnilerin temel işlevinin, en genel tanımıyla, bebeğin uyutulması oluşu, onun yazılı ve elektronik kültür ortamında da sözel icrasını zorunlu kılmaktadır.” (Çek, 2011: 62)

Ninniler sözlü edebiyatta önemli yer tutmaktadır. Bu türün çocuğu sakinleştirme ve uyutma özelliğinin olması kadınlar tarafından icra edilmesini ve kullanılmasını yaygınlaştırmaktadır. Ayrıca ninnilerin çocuğun zihinsel gelişimine fayda sağladığı da düşünülmektedir.

Atsız diğer eserlerinde olduğu gibi, ninnilerinde de azim, cesaret, yiğitlik konularını işlemiştir.

“Doğu giydiyse kara
Yasla dolmamalısın;
Hayatınca yarınki
Bir savaşın malısın.

Bu yurt için can verdi
Senin babanla ağan.
Sana hız vermelidir
İlteriş Kutluğ Kağan.

Atilâ’dan, çengiz’den
Yıldırım var kanında
Kültigin’in kılıcı
Fazla kalmaz kınında.

Sakarya, Dumlupınar
Hâlâ kızıl akıyor,
Bu akış dünü değil
Yarını da yakıyor.

Yurdunu kemiriyor
Bin bir düzenbaz yağı
Senin için tuzaktır
Bil ki bu barış ağı.

Budunun türesi
Savaşmamak değildir.
Bil ki bu gidiş seni
Yükseltemez... Eğiltir!...

Senin soyun bağlanır
Oğlunla yüce göğün;

Hem Türk, hem savaşçısın!
Yalnız bununla öğren!...” (Atsız, 2015k: 26-27)

Ninniler farklı konularda yazılıp söylenebilir. Erkek ve kız çocukları için farklı konularda yazılıp söylenebilir. Eski Türklerde erkek çocuklar birer yiğit olarak görülür ve değerlendirilirdi. Erkek çocuklarının yiğit olarak yetişmeleri için büyük gayretler gösterilirdi. Anne ve baba çocuğunun yiğit biri olması için her türlü çabayı gösterirdi. Erkek çocuklar için söylenen yiğitlik ve kahramanlık konulu ninnilerde dil, kız çocukları için söylenen ninnilerin dilinden biraz farklıdır. Ninniler eğitici olmaları nedeniyle küçük yaştaki çocukların beyinlerini diri tutan ve yönlendirebilen türkülerdir. Konusunu tarihten alan bu ninni eski Türklerdeki yiğit kahramanların isimleriyle oluşturulmuştur: Attila, Kültigin, İltiş Kağan, tarihteki önemli Türk kahramanlardandır. Atsız bu kahramanlarla ninnide yiğitlik gibi konuların da işlenebileceğini göstermiştir. Türklerin milli ölçüsü olan hece ölçüsünün yedili (7'li) vezni ile söylenen ninni, dörtlülük nazım biçimiyle yazılmıştır.

3.14.10. Türkü

Anonim halk edebiyatı içinde en yaygın türlerden biri olan türküler; ait olduğu toplumun duygu ve düşüncelerini, özlemlerini yansıtan türlerden biridir. Türküler ait olduğu toplumun kültürünü ve folklorunu yansıması açısından önem taşır. Türküler anonim halk edebiyatının en eski türlerinden biridir. Anonim halk edebiyatının en yaygın ürünlerinden biri olan türkü; herkesin anladığı ortak ve sade bir dil ve hece vezni ile söylenir.

“Sözlü ve yazılı edebiyatımızda duyulan, söylenen veya görülen türküler; atalar sözü, masallar, maniler gibi yaygın mahsullerdir. Bu mahsullere Doğu ve Kuzey Türkleri, aynı kökten gelen “yır” veya “cır” adını vermişlerdir. Batı Türkleri Türk kelimesinden gelen (doğan) ve Türklere mahsus melodi manasına gelen “türkü”yü kullanmaktadırlar. Bu kelimedenden icad etmek manasına gelen “türkü yakmak” deyimini türemiştir. Türküler, umumiyetle herkesin anlayabileceği ortak, sadece ve tabii bir dille hece vezni ile söylenmekte veya yazılmaktadır. Aruzla meydana getirilmiş örnekleri de vardır. Türkülerin özünü musiki teşkil eder. Musikisiz güfte düşünülemez. Bununla beraber hece ve aruz vezinleri ile söylenmiş veya yazılmış “türkü” başlıklı, bestelenmemiş şiirlere cönklerle mecmualarda rastlanmaktadır.” (Elçin, 1993:195)

Türküler bentlerden oluşur. Türkü bentleri, yapı ve sözleri bakımından iki bölüme ayrılır. Birinci bölüm türkünün asıl sözlerinin bulunduğu bölümdür ki buna bent adı verilir. İkinci bölüm ise her bendin sonunda yinelenen nakarattır. Bu bölüme bağlama ya da kavuştak denir. Bentler ve bağlamalar kendi aralarında kafiyelidir. Türküler hece ölçüsünün birçok kalıbıyla söylenir. Genellikle yedili, sekizli ve on birli hece kalıpları kullanılmıştır. Türkülerin konuları çok çeşitlidir.

Aşk duyguları, günlük olaylar, kahramanlıklar en güzel ve en coşkun olarak türkü biçimiyle anlatılabilmektedir.

Türkü terimi; gerek konusu ve ezgisi gerekse şekil özellikleriyle ezgili pek çok anonim manzumeyi içine alabilecek bir kavram olarak değerlendirilmektedir. Atsız'ın eserlerinde türkü nazım biçimine ait örneklere yer verdiği görülmektedir. Atsız'ın eserlerinde yer verdiği türkülerle özlemini, halet-i ruhiyesini ve duygularını yansıttığı söylenebilir.

“Anonim halk şiirleri arasında yer alan “türkü”yü ele aldığımız zaman kafiye örgüsü, nazım birimi, vezin ve hacim gibi “dış” unsurlar bakımından belirli bir şekilde karşılaşmamaktayız. Aynı şekilde türkülerde türlerin belirlenmesinde bir ölçü olarak kullandığımız “konu” ve “ezgi” beraberliği de olmadığını dile getirir.”(Oğuz, vd., 2012: 242)

“Şu dağların meşesi gönlüm,
Billur şişesi gönlüm!
Yanıklık kemiğe işledi,
Ateş düşesi gönlüm,
Bıçak deşesi gönlüm,
Kılıç üşesi gönlüm!...” (Atsız, 2015i: 109)

Aslında Atsız, Muğla yöremize ait olan bu türküyle içinde bulunduğu dramatik halini tasvirâne bir dille göstermeye ve anlatmaya çalışmıştır. Dize sonunda kullandığı gönlüm sözcüğüyle bir ahenk ortaya koymuş ve gönlünün ıstırapla taşıdığı dile getirmeye çalışmıştır.

Ayrıca Atsız Türkü formunda kendine ait manzumelere de eserlerinde yer vermiştir:

“Hey bre Şeytan Dağı!
Kayaların ses mi verir?
Bir kez konsa beğ otağı
Dert mi olur, süs mü verir?
Yürekleri yandırana
Altın kopuz indirene,
Altın kızı kandırana
Yedinci kız yas mı verir?
Dağlar sıra sıra olsa,
Doruğunda bora olsa,
Seven gönül çıra olsa
Yalazından is mi verir?
Göçenoğlu! Bu ne yara?
Güneş doğmuş sanki kara.
Buncalaym dertli ere
Ulu Tanrı us mu verir?” (Atsız, 2015i: 133-134)

Türküler; özlemlerin, duyguların, düşüncelerin ve isteklerin dile getirdiği bir türdür. Atsız, verilen türkü aracılığıyla dürüstlüğü ve başıboşluğu dile getirmeye çalışmıştır. Ayrıca kopuz çalgısıyla da Türklerin millî çalgısına telmihte bulunmuştur.

“Gönül, kader adında
Bir tuzağa atılmış
Gönül birçok duygudan
Ve oddan yaratılmış
Yasa neymiş, anlamaz
Tasa çeker, inlemez
Gönül ferman dinlemez
Çünkü aşka satılmış
Gönül için acı ne?
Her söz gider gücüne
Gönüllerin içine
Biraz ağı katılmış....” (Atsız, 2015i:174)

“Delinse yer; çökse gök, yansa, kül olsa dört yan
Yüce dileğe doğru yine yürürüz yayan
Yıldırımdan, tipiden, kasırgadan yılmayan;
Ölümlerle eğlenen tunç yürekli Türklerimiz!” (Atsız, 2015i: 423)

Burada işlenen konu; Atsız’ın Türkçülük fikrinin bir yansıması ve tezahürü olarak değerlendirilebilir. Türkçü bir yazar olan Atsız, pek çok eserinde olduğu gibi, bu eserinde de Türklüğünden duyduğu övücü dile getirmiştir. Eserde aynı zamanda Atsız’ın Türk milletinin kahraman, mücadeleci ve cesur yönüne değinmiştir.

“Şehvet denilen bağda bir akşam ayılan kız,
Her gün yeni bir kalbi sokan ruhu yılan kız!
Artık yeter, uğrunda akan gözyaşı dinsin!
Ey handesi bin ev yıkan, Afet sayılan kız,
Kaçsan da, boğulsan da, gebersen de benimsin!
Dünyayı saran şerrine kan perdesi insin,
Şehvet denilen bahçede her gün bayılan kız!
Ya kaç buradan, bir altına girsin.
Yahut beni sarsan sonu yok kine esirsin,
Ey aşkı sefil, kendisi lakin tapılan kız.” (Atsız, 2015a: 50)

“Ey gözlerinin rengi bütün ruhumu sarsan!
Gönlümde bugün açtı siyah renkli çiçekler.
Bir gün beni rüzgârlara kalbinle sorarsan
Can verdi senin uğruna çoktan diyecekler.
Ta kalbe giren gözlerinin şûlelerinden
Gel sevgili gel bana bir semli kadeh sun!
Hiç titretmemiş kalbimi oynattı yerinden,
Oynattı evet sendeki baş döndüren efsun!

“Ey gözleri hançer gibi keskin dişi kaplan!
İster bana aşkın bütün alamını çektir,
İster beni öldürmek için sineme saplan.
Ölsem bile aşkım seni takip edecektir.” (Atsız, 2015a: 51)

“Selam sana Hattuşaş! Bütün çevren yemyeşil!...
Yan bakan yabancının gözlerini oyarız!
Başımızda oldukça başkumandan Tutaşıl
Düşmanın ülkesini kızıl kana boyarız.

Elveda ey Hattuşaş! Belki dönmeyiz geri;
Belki ölüm bize kurmuştur yollarda pusu...
Yürü yiğit Tutaşıl, yürü şanlı cenk eri!
Herkes bilsin nasılmış Hattilerin ordusu...” (Atsız, 2015a: 59)

“Asya Boz Kurt dolacak,
Rus’un benzi solacak,
Olukça kan akarak
İlk yurt bizim olacak!”
(Atsız, 2015k: 18)

“Kurarak kurultayı
Alacağız Altay’ı.
Japon, Rus, Çin demeden
Çekeceğiz bir yayı.” (Atsız, 2015k: 18)

“Asya Boz Kurt dolacak
Çin’in yüzü solacak,
Dört yan kana boyanıp
Öz yurt bizim olacak.” (Atsız, 2015k: 18)
“Boz Kurtsan koş Boz Kurda,
Koş doğduğun ilk yurda...
Sen Oğuz’un oğlusun
Yaslanma durup burda.” (Atsız, 2015k: 17)
“Çok kaldı kılıç kında,
Çekeceğiz yakında,
İlk yurda koşacağız,
Taşma var Kurt ırkında...” (Atsız, 2015k: 19)

“Açıldı kale yolu,
Göründü Gelibolu.
Brak deniz gideyim,
Orası yaşla dolu.” (Atsız, 2015k: 34)

“Korkma açıl şen yurdum,
Dağlarda ordu kurdum,
Açık denizlerine
Süngümlerle kilit vurdum.
Kurarak kurultayı
Alacağız Altay’ı
Japon, Çin, Rus demeden
Çekeceğiz biz yayı.” (Atsız, 2015k: 40)

“Asırlar bize yaştır,
Kemal ülkeye baştır,
Bize yol göster Kemal,
Anayurda ulaştır.” (Atsız, 2015k: 40)

“Yürü, yürü al bayrak
Kan ve ateş saçarak!
Ünümüzü yayıyor
Kancık düşman kaçarak...” (Atsız, 2015k: 41)

“Batı’ya varacağız,
Şalon’u alacağız,
Atılâ’nın gücünü
Biz de tanıtacağız.” (Atsız, 2015k: 42)

“Durma savaş Altay’ım,
Yakında oradayım,
Bir elimde bayrağım,
Bir elimde yayım.” (Atsız, 2015k: 42)

“Ankara’nın taşına bak,
Gözlerimin yaşına bak.
Biz Yunan’a esir olduk,
Şu feleğin işine bak.” (Atsız, 2015m: 35)

Atsız’ın farklı türdeki eserlerinde türkülere rastlanmıştır. Burada Atsız, eserlerindeki kişilere söyle bir türkü dinleyelim benzeri sözlerle, yukarıda verilen şiirlerin birer türkü olduğunu dile getirmeye çalışmıştır. Onun Anonim Türkülerden esinlenerek kaleme aldığı manzumelerinde gönül sızısı, sevgi, kahramanlık, özlem gibi duyguları; tarihin ve feleğin yaşattıklarını dile getirmeye çalıştığı görülmektedir. Atsız’ın eserlerindeki türkü formatındaki manzumeler bu açıdan değerlendirildiğinde, bunların halkbilimi açısından önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir.

3.15. Halk Müziği

Halk müziği; halkın ortak duygu ve düşüncelerini dile getiren anonim bir müzik türüdür. Anadolu binlerce yıl farklı uygarlıklara ve milletlere ev sahipliği yapmış bir toprak parçası olduğundan, zengin bir halk müziğine ev sahipliği yapmaktadır. Zengin bir kültürel birikimi/mirası olan Anadolu, halk müziğinin en güzel örneklerinin olduğu yerlerden biridir. Halk müziği halkın ortak duygu ve düşüncelerini yansıtan halkın ortak malıdır. Genelde anonim olan halk müziği, beste şeklinde olabilmektedir. En belirgin özelliği halkın ortak duygu, düşünce ve yaşayışını dile getirmesidir. Binlerce yıllık zengin bir kültürel birikime sahip olan Anadolu, farklı kültürel etkiler nedeniyle farklı müzik türlerine ev sahipliği yapmıştır. Anadolu, kültür müziğiyle bir mozaği andırmaktadır.

“Müzik; Türkçede müzik ya da musiki diye kullanılan sözcük, dilimize Fransızcadan geçmiş olmakla birlikte, aslı Yunancadan musikiye dayanmaktadır. Güzel sanatların en önemli dallarından biri olan müzik; duyguların, düşüncelerin ve imgelerin sesle anlatılması olarak tanımlanabilir.” (Turan, 1994: 258)

Atsız, müziğin kültürün unsurlarından biri olduğuna dile getirerek, toplum hafızası ve hayatında önemli bir yerinin olduğuna inandığını göstermeye çalışmıştır. ona göre müzik de oyunlar gibi millî olmalı ve benimsenmelidir.

3.15.1. Deyişler

Türk halk edebiyatında hece vezniyle söylenen şiirler olan deyişler sade bir dille yazılır. Türkü, destan, koçaklama, güzelleme, taşlama, nefes, koşma, tekerleme türlerinin hepsine deyiş adı verilir. Deyişler için "Deme" sözcüğü de kullanılır.

Ancak deyişler ilgili olarak kullanılan "Deme" daha çok Alevî şairlerin tarikatlarıyla ilgili konuları işleyen şiirlerine kendilerince verilen ad olarak tanımlanabilir.

Şu Bursa'nın her şeyi, suyu, taşı, toprağı
Mis gibi bir sücüdür ve bulunmaz bir cevher
İyilerin durağı; bilgi, altın kaynağı;
Yalnızlar sığınağı; Tanrı'nın baktığı yer! (Atsız, 2015b: 196)

İlk deyişi Kara Ozan söylüyordu:

"Ötüken'in erleri
Bilir benim gücümü.
Kopuzumun mızrabı
Aratmaz kılıcımı.
Kara Ozan! Seninle
Aşık atan Çuçu mu?

Çuçu bu meydan okuyuşa hiç irkilmeden hemen cevap verdi:

Seni böyle söyleten
Kımız mıdır, sücü mü?
Böyle yaman söylersen
Sende komam öcümü.
Deyişin kılıcımdan
Daha öldürücü mü?
Seni basan şaşkınlık
Ağu gibi acı mı?

Kara Ozan öfkelenir gibi oldu:

Ötüken erlerinin
Acunda çıkmaz eşi.
Ötüken'in kızları
Gökte ayın on beşi.
Yürekleri kan eder
Gözlerinin ateşi.
O şaşkınlık dediğin
Çinli konuğun işi...

...Zaten Çuçu almış, bakalım neler söylüyordu:

Çinli beğün attığı
Boşa gittiye nola?
Çinli bu... Sağa atsa
Ok gider, düşer sola.
Neylesin, Ulu Tanrı
Güç vermeyince kola.
Kavuşsun Kara Kağan
Kür Şad gibi oğula...

...Kara Ozan ise:

Kılıcına el atma, şimdi deyiş çağıdır.

Ortalıkta dolaşan
Ak kıımız çamçağıdır.
Yad elde oturanlar
Bil ki yurt kaçağıdır.
Senin kılıç dediğin
Türk'ün oyuncağıdır.

...söz gene Çuçu'daydı:

Ötüken kızlarının
Gözleri gönül yarar.
Onları gündüz güneş,
Geceleyn ay sarar.
Çinli meydan okursa
Bunda şaşacak ne var?
Keçi esrik olunca

Dövüşmeye kurt arar.” (Atsız, 2015ı: 55- 56)

Çinli beğ içine baygınlık geldiğini anlıyor, fakat yerinden kıpırdamıyordu. Gece olmuştu. Artık İçing Katun da kendisine dilmaçlık etmediği için söylenenleri anlamıyordu. Fakat her sözde kınandığını sanıyor, içi öç duygularıyla dolup taşıyordu. Halbuki şimdi Kara Ozan’la Çuçu karşılıklı Kür Şad’ı övüyorlardı. Biri bir dörtlük söylüyor, öteki başka dörtlükle buna cevap veriyordu:

“Ötüken’de arslanlar var.
Kür Şad onların biridir.
Çok yiğitler vardır ama
Kür Şad erlerin eridir.

.....
Acunda var nice çeri
Kimi üstün kimi geri.
Kür Şad adlı Göktürk eri
Anadan doğma çeridir.
Kılıcı yıldırım çeler,
Attığı ok demiri deler,
Ölüm gelse Kür Şad güler
On sekiz yıldan beridir.” (Atsız, 2015ı: 53- 56)

3.15.2. Müzik Aletleri

Atalarımız, geçmişten günümüze kadar farklı müzik aletleri geliştirip kullanmışlardır. Türkler’in ilk müzik aleti olarak kabul edilen kopuzun yanı sıra başka müzik aletleri de icat edilmiştir. Müzik aletleri, önemli folklorik ve kültürel malzemelerdir. Dolayısıyla ülkemizde kullanılan müzik aletleri farklılık gösterebilmektedir. Bu farklılık; bazen bölgeden bölgeye bazen de şehirden şehire ve yöreden yöreye görülebilmektedir. Türkler kopuz, ney, davul, piyano, trampet gibi müzik aletleri kullanmış ve Atsız da pek çoğuna değinmiştir:

“Kastamonu Lisesi son sınıfından Mengüç’ün ağızla çalınan küçük muzıkası ile çaldığı güzel parçaları, Harbiye marşını, asker türkülerini dinleyerek ve sabahı ederek Çanakkale’ye 4 Ağustos sabahı, saat dokuz buçuk sularında çıktık.” (Atsız, 2015k: 14)

“Zafer gecelerinin parlak ayları altında kopuzlara vuruldu mu yüzbinlerce gönül tek yürek gibi çarpar...” (Atsız, 2015d: 29)

“Ney de tek sesli bir müzik aletidir. Ancak ney, tarihimizde sadece bir müzik aleti olarak değil, aynı zamanda şanlı bir silah olarak da yer almıştır.” (Atsız, 2015n: 192)

“Suna Kan’ın küçümsediği kavuklu adamların çaldığı tek sesli mehterle ülkelere açıldı...” (Atsız, 2015n: 192)

“Şunu asla unutmayın ki Atatürk tek sesli müziği sevmeseydi, sofrasında bu müzikle şarkılar söyletmez, kendisi de söylemez; hatta zeybek havası çaldırıp...” (Atsız, 2015n: 193)

“Bunun üzerine hükümdar geceleyin davul çaldırdı.” (Atsız, 2015ö: 44)

“Yüce otağı bezenmiş, süslü bir taht kurulmuştu. Davullar çalınıyor, borular ötüyor, kımızlar sunuluyordu.” (Atsız, 2015ı: 34)

“Nurkan’ın piyanosunu dinlerseniz fikrinizi değiştirirsiniz sanıyorum.” (Atsız, 2015d: 111)

“Bando Eski Arkadaşlar Marşı’nı çalıyor...” (Atsız, 2015d: 163)

“Beden eğitimi öğretmenin başında bir trampet mangası yürüyüş düzeni sağlıyordu.” (Atsız, 2015d: 191)

3.16. Halk Eğlenceleri

3.16.1. Geleneksel Sporlar

Bozkır ve göçebe kültürü nedeniyle savaşçı bir kültüre sahip olan Türkler için avcılık, güreş, cirit, kılıç-kalkan gibi oyunlar önem teşkil ediyordu. Geleneksel sporlar olarak değerlendirilebilecek olan bu sporlar, Türklerin atalarından öğrendikleri ve onlardan miras kalan sporlardır. Geleneksel sporlar pek çok işleve sahiptir. Türkler geleneksel sporları; avlanma, kılıç kullanma ve savaşma yeteneklerini geliştirmek ve eğlenmek için yapardı. Eski Türklerde her erkek av avlayabilir, kılıç kullanabilirdi. Geleneksel sporlar günümüzde, son yıllarda yapılan bazı atılımlarla daha yaygın hale gelmiştir. Çeşitli kamu kurum ve kuruluşların, derneklerin desteğiyle bu sporlar ülkemizde her geçen gün birçok yerde yapılır duruma gelmiştir.

Eski Türklerde erkek çocuklar henüz çok küçük yaşlardan itibaren geleneksel sporlara başlardı. Türkler savaşçı bir millet olduklarından, erkek çocuklarına savaşma yeteneğini küçük yaşlardan itibaren vermeye çalışırlardı. Çocuk ilk önce türlü oyunlarla eğitildikten sonra, güreş ve kılıç oyunları ile yetiştirilmeye çalışılırdı.

“Çakır, baba ve amcasından sipahi terbiyesi, sütanasından Türkmen terbiyesi olarak tam bir yiğit gibi yetişmişti. Çelik-çomak oynayarak başlayan hayat, daha

sonra güreş, binicilik ve ciritle devam etmiş, bunun arkasından da okla nişancılık ve değnekle kılıç idmanları gelmişti.” (Atsız, 2015i: 21)

“Onlara karakucak greşinin bazı oyunlarını da öğretmişti sonra sıra silme tokata gelmişti. Değnek vurmasını zaten biliyorlardı.” (Atsız, 2015i: 44)

Türklerde güreş ve kılıç oyunlarıyla birlikte avcılık da yapılan geleneksel sporlardan biridir. Göçebe bir millet olan Trklr için avcılık bazen önemli geleneksel bir spor, bazen de geçim kaynağıydı.

“alık dövüşü seyrederken unuttuğu açlığını gene hatırladı. Atını sürdü. Ormanın kıyısı dnemecini dönünce durdu. Yerde okla vurulmuş bir tavşan yatıyordu. alık vurulup da eğesi çıkmayan avı görünce şaşaladı.” (Atsız, 2015i: 104)

“...Bayıra gelirken birden bire durdu. Onbaşı Yamtar’la karşılaşmıştı. Yamtar’ın elinde iri bir tavşan vardı. alık: Onbaşı! İy av avlamışsın dedi.” (Atsız, 2015i:104)

Türklerde geleneksel sporlardan olan binicilik, atıcılık, avcılık, güreş ve kılıç gibi sporlar her erkeğin yaptığı bir spordur. Türklerde bu sporlar eğlenmenin yanı sıra erkeğin yiğit bir savaşçı olması için de yapılırdı.

“Binici millet oldukları için çocuklar küçük yaşıta iken kolara binerek biniciliğe alışırldı. Kolara binen bu çocuklar yay ve okla kuş ve sıçan avlarlar, biraz büyüyünce de tilki ve tavşan avlayarak etlerini yerlerdi... Bollukta yalnız avla meşgul olurlardı.” (Atsız,2015g: 41)

Millî sporlarımızdan olan avcılık, güreş, okçuluk gibi geleneksel sporlar, devlet eliyle sahiplenmeli ve okullarda yaygın hale getirilmelidir. Devlet eliyle yaygın hale getirilen oyunların, millî duygu ve düşüncelerin daha çok perinlenmesini sağladığı söylenebilir.

“Ortaokulda millî sporlar başılamalı; kılıç, güreş, cirit gibi ananevi sporlarla, yzclk, krekeilik vesaire gibi savaşıa yardımcı sporlar birinci mevki tutulmalıdır.” (Atsız, 2015h: 147)

“Türk kılıcı, okçuluk gibi millî sporlarımız ihya olunarak liselere sokulmalıdır.” (Atsız, 2015h: 148)

Trklr, yetenekleriyle nam salmış bir millettir. Bu nedenle Türk hakanlarının diğer beylerle yaptıkları her güreş ve kılıç oyununda galip çıktıkları söylenir. Öyle

ki, Kür Şad ve arkadaşları Çin tutsakları olduğu zaman, Çin Hükümdarının Kür Şad ve arkadaşlarını kendi ordusuna kattığı söylenir.

“İnal Tarkan ile Dokuz Oğuz beği Bilge Tudun öteki güreşçilerin hepsini yenerek birbirleriyle tutuşmuşlar, yenişemeyip denk kalmışlardı. Onbaşı Yamtar ise ilk güreşte Kırgız pehlivanı Alp Bamsı'yı yenmiş, ikinci güreşte Bilge Tudun'a yenilmişti.” (Atsız, 2015: 47)

Güreş Türklerin en eski dövüş sanatlarından ve oyunlarından biridir. beylerin aralarında güreşmesi, cengaverlik ve yiğitliklerini göstermek için olmanın yanı sıra bazen de zaman geçirmenin ve kişilerin üzerindeki tembelliği atmanın bir yöntem ve aracı olarak görülmekteydi.

3.17. Adlar

Bir kişiyi, hayvanı, bitkiyi, yeri veya herhangi bir canlıyı tanımaya, onları öteki canlılardan ayırmaya yarayan yardımcı sözcüklerdir. İnsanlar arasında iletişimi sağlamak ve kolaylaştırmak amacıyla her varlığa bir ad verilmiştir. İsimler varlıkların ve kavramların karşılığı olan sözcüklerdir.

3.17.1. Lakaplar

İnsanların yaşayışlarından, birtakım davranışlarından, tutumlarından fiziksel özelliklerinden ya da herhangi bir özelliğinden dolayı verilen, isimlerin önüne veya sonuna eklenen tanıtıcı sıfat ve isimlerdir. Lakaplar kişinin toplum içindeki konumundan, toplumun kendisi hakkındaki düşüncelerinden hareketle de vermekle birlikte; kişinin hangi aileden geldiğini, ailesinin lakabını veya nereli olduğunu da ifade edebilir. Lakaplar, kişinin kimliğini açıklayıcı mahiyette olabilir. Kişinin tanınması bazen lakabının söylenmesiyle mümkün olabilmektedir. Dolayısıyla bazı kişiler için lakapları, artık isimlerinin yerine geçmiştir. Günümüzde veya geçmişte takılan lakaplar kimi zaman bir övünç kaynağı kimi zaman da bir utanç kaynağı olmuştur. Övünç ve utanç kaynağı olması toplumun gelenek ve göreneklerinden veya kültür yapısından kaynaklanmaktadır. Lakaplarda bu ve benzeri nitelikler lakap takılmasında önemli rol oynamıştır.

Günümüzde, Türk kültüründe yaygın bir gelenek haline gelen lakaplara, sıklıkla karşılaşıldığı söylenebilir. Atsız'ın eserlerinde lakaplara geniş yer verdiği görülmüştür.

Barakoğlu Çakır

Bana Barakoğlu Çakır derler! (Atsız, 2015i: 19)

Çaparoğlu Çakır

Bana da Çaparoğlu Çakır derler! (Atsız, 2015i: 19)

Verilen örneklerde lakapların, kişilerin geldikleri aileyi ifade ettiği görülmektedir. Lakapların tanıtıcı özelliğinin burada görüldüğü söylenebilir. Soyadı Kanunundan önce insanlar falan oğlu, filan oğlu gibi daha çok anne veya babasının isminin sonuna ‘oğlu’ kelimesi eklenerek tanıtılıyor, tanınıyordu. Oğlu sözcüğü bazen mensubu olduğu ailenin, kabilenin, boyun, aşiretin isminin sonuna eklenerek kişi tanıtılmaya çalışılıyordu. Metinde verilen Çaparoğlu ve Barakoğlu muhtemelen bir aileyi/soyu ifade etmektedir.

Cellat Mıstık

“Cellat Mıstık deyince Çakır işi anladı. Bu herif yol kesip adam öldüren Çingene Mıstık olacaktı.” (Atsız, 2015i: 24)

Lakaplar kişilerin hangi aile veya sülaleye mensup olduğunu göstermenin yanı sıra kişilerin sonradan elde ettikleri nitelikleri de belirtirler. Kişilerin karakter özelliklerini yansıtan lakaplar, bazen o kişinin yaptığı veya meslek edindiği işi de ifade eder. Burada Cellat Mıstık, bir çingenedir. Çingenelerin asıl mesleği dilenmek veya yol keserek bir şeyler elde etmek olduğuna dair toplumda bir algı söz konusudur. Cellat Mıstık yol keserek adam öldürüyor ve insanların mallarını gasp ederek el koyuyor. Cellat; öldürmekle görevli kimse veya acımasız kimse demektir. Cellat Mıstık’ın yaptığı iş lakabına uymaktadır, zira insanların mallarına, azıklarına zorla el koymaktadır. Bu nedenle Cellat Mıstık lakabını almıştır.

Piç İlyas

“...kıvrıkcık saçlı, esmer, şişman ve şaşlı birisiydi. Adı Piç İlyas idi.” (Atsız, 2015i: 68)

Sosyal bir varlık olan insan, toplumla iç içe yaşamak zorundadır. İnsan yaşadığı toplumun sosyal normlarına uymak zorundadır. Toplum, kendi sosyal normlarına, değerlerine uymayan kişileri hoş karşılanmayan birtakım lakaplarla adlandırır. Piç İlyas lakabı da, toplumun İlyas’a verdiği bu lakaplardan biridir. İlyas yaptığı ahlaksızlıklar nedeniyle toplum tarafından Piç İlyas lakabına layık görülmüştür. Eserde anlaşıldığı kadarıyla İlyas’ın bu lakaptan pek rahatsız olmadığı görülmektedir.

Koç Mehmed

“Bölükdaşlarından Koç Mehmed, onun tek başına Koç Mehmed yaman bahadırlardandı...” (Atsız, 2015i: 180)

Topuz Ahmed

“Topuz Ahmed’e, yapılacak işi bir kere söylemek yeterdi...” (Atsız, 2015i: 207)

Lakaplar toplumun bireylere olan yaklaşımlarını yansıtanın yanı sıra bireylerin niteliğini belirtmesi yönünden de önemlidir. Bireylerin yaptıkları işler, sosyal statüleri, yaşam tarzları onların lakaplarının belirlenmesinde önemli rol oynar. Koç Mehmed ve Topuz Ahmed lakapları yetenek ve yiğitliğe bağlı olarak verilmiş lakaplardır. Koç sözcüğü, yiğitlik, mertlik ve cesaret ifade eder. Mehmed’in koç lakabı, bahadırılığından, yaptığı yiğitliklerinden gelmektedir. Kalıplaşmış söz olarak günlük dilde sıkça kullanılan ‘koçum, koçum benim, aslanım benim’ gibi yiğitlik ifade eden sözler gibi Koç Mehmed de savaşlarda gösterdiği yiğitlikler nedeniyle Koç Mehmed lakabını almıştır.

Bozlak Baba

“Saklama! Bozlak Baba’dan sır saklanmaz.” (Atsız, 2015i: 17)

Lakaplarda kişinin konumu, durumu, nitelikleri ve toplumun yapısı etkili olmaktadır. Bu yüzden lakaplar, kişileri tanıtıcı niteliğe sahip olabilir. Toplum, benimsediği ve sevdiği kişileri bağrına basar, onlara en güzel lakapları vermeye çalışır. Alınacak lakabın belirlenmesinde toplumun duygu ve düşünceleri olduğu kadar, kişinin yaptıkları ve ahlaki yapısı da önemli rol oynar. Bozlak Baba lakabı, kişinin manevi anlamda birtakım özelliklere sahip olmasından dolayı verilmiş bir lakaptır.

Mandacı oğlu

“İki köylü dayıdan birisinden, 57’nci Alay’dan olan Mandacı oğlu Hüseyin’den Kirte yolunu salık aldık.” (Atsız, 2015k: 22)

Avcı Hüseyin

“Köyden daha önce başka gönüllüler olup olmadığını sorduk. Hepsi birden cevap verdiler: Avcı Hüseyin...” (Atsız, 2015k: 37)

...Dayı

“Yetmiş yaşını geçtiğini söyleyen ‘Emin Dayı’ o kadar heveslenmişti ki anlatırken yerinde duramıyor.” (Atsız, 2015k: 37)

...Amca

“Bir tabîye öğretmeni ‘Saraç Amca’ vardı ki akşamları iki kadeh içince tek başına müteaddit ordulara karşı harp ettiğinden bahsederdi.” (Atsız, 2015k:74)

Lakaplar bazen kişilerin kendilerini ifade etme, tanıtma ve nitelendirme amaçlı kullanılabilir. Mandacı oğlu, avcı ve dayı lakapları metinde bu amaçlarla kullanılmış olabilir. Zira lakaplar kişilerin mesleklerini, yaptıkları işleri ve farklı özelliklerini ifade edebilir. Burada kullanılan lakapların bu nitelikler nedeniyle kullanıldığı söylenebilir. Dayı, amca, yeğen gibi akrabalık ifade eden bazı sözcüklerin kişinin isminin önüne veya sonuna eklenerek lakap oluşturduğunu görülebilir. Bu, tamamen kişiye duyulan saygı ya da kişiye olan samimiyetin bir ifadesi için kullanılabilir. Akrabalık isimleri günümüzde samimiyeti ve sevgiyi ifade etmek için kullanılmaktadır. Buradaki ‘dayı’ lakabının bu amaçlarla kullanılmış olabileceği söylenebilir.

Damat...Sekiz...İmam...

“Üstümüzdeki sınıfta üç tane Rıza vardı: Damat Rıza, Sekiz Rıza, İmam Rıza.” (Atsız, 2015k:167)

Çiçek...Usta...

“Asımlardan biri Konyalı, biri Harputlu idi. Konyalı Asım’a ‘Çiçek Asım’, Harputlu Asım’a ‘Usta Asım’ derlerdi.” (Atsız, 2015k:177)

Kaçık...Hacı...

“Bu Celal gayet akıllı ve çalışkan olduğu halde ona ‘Kaçık Celal’ derdik.... Öteki Celal’e ‘Hacı Celal’ derlerdi.” (Atsız, 2015k: 177)

Lakaplar bazen isim karışıklıklarını gidermek için de kullanılmaktadır. Bu hususta lakapların ayırt edici özellikleri nedeniyle meydana gelecek karışıklıkların önüne geçtiğini söylemek mümkündür. Eskiden kişilerin mensup olduğu aile / sülale isminin sonuna ‘oğlu’ sözcüğü getirilerek veya memleketi söylenerek isim karışıklığının önüne geçmeye çalışılıyordu. Daha sonra kişilerin ayırt edici özellikleri göz önüne alınarak lakaplar verilmiş ve isim karışıklığının önüne geçilmiştir. Damat

Rıza, Çiçek Asım, Usta Asım, Kaçık Celal ve Hacı Celal lakapları kişiliklerinin özelliklerine dayanılarak verilmiş lakaplardır.

Bozacı...

“Bu ziyafet, Cağaloğlu’ndaki meşhur Bozacı Sinan’dan içilen nefis bozalarla verildi.” (Atsız, 2015k: 229)

Yörük...Demirci...Çakırcalı...Koçero...Tilki...

“Yörükler’den Yörük Ali Efe, Demirci Efe çıkmıştı. Daha önce de Çakırcalı Efe çıktığı gibi...Ya Kürt’ten kim çıkmıştı? Koçero, Hamido, Hakimo, veya Tilki Selim.” (Atsız, 2015n: 479)

Lakaplar bazen kişinin mensubu olduğu vatani, millet, veya büyük bir aileyi ifade edebilmelerinin yanı sıra kişilerin kabilesin ve milliyetini de ifade edebilir. Soyadı Kanunundan önce kişiler aldığı lakaplarla tanınıyor, biliniyordu. Soyadı Kanununun çıkmasından sonra, soyadları kişileri kimliğine tanıtmada lakapların yerine geçmiştir. Ancak lakaplar günümüzde de geçerliliğini korumaktadır. Geleneksel yaşam tarzının etkili olduğu yerlerde lakaplar, soyadlarından daha belirleyici ve tanıtıcı olabilmektedir.

Deli...

“Seçim konuşmalarında bir defa da Deli Osman’ı dinledim... Yani Serdengeçti Osman Yüksel.” (Atsız, 2015o: 247)

Prenseler...

“Leyla Mutlak değil, Leyla Mutlu olacak. Şu genç tarih hocası. Prenseler Leyla...” (Atsız, 2015d: 115)

Aksak...Çolak...

“Ben Aksak Temir! Dedi. Aksak ve çolak...” (Atsız, 2015d: 31)

Doçent...

“Arkadaşları bu Emine’yi ötekilerden ayırmak için soyadını kullanmazlar, ona Doçent Emine derlerdi.” (Atsız, 2015d: 294)

“Kür şad’ın yedi genç onbaşı; kimi on beş, kimi on altı, kimi on yedi yaşında olan Sungur, Göктаş, Barmaklak, Kara Budak, Çıgay Börü ve Tanrıvermiş üçüncü sırayı teşkil ediyordu.” (Atsız, 2015ı: 394)

Lakaplar kişilerin makam ve mevkilerini, ruh hallerini ifade etmek için kullanılabilir. Fakat bazen makam ve mevki ifade eden lakapların alay amaçlı kullanıldığı görülebilir. Prens ve doçent lakaplarının, kişilerin konumlarına ve yaptıkları işlerine bakıldığında alaysama amacıyla kullanıldığı söylenebilir. Burada prens, doçent lakaplarının alay etmek amacıyla kullanıldığı söylenebilir.

3.17.2. Hitap ve Çağrılar

Halk dilinde önemli yer tutan hitap ve çağrılar, halkbilimin ilgi alanına girmektedir. Hitaplar, samimiyeti ve resmiyeti ifade edebilir. Farklı anlamları taşıyan hitaplar, bazen bir seslenmeyi bazen de bir feryadı dile getirebilir. Hitap ve çağrılar, toplumun ve kişilerin ahlaki yapısıyla yakından ilişkilidir. Dolayısıyla hitap ve çağrıların niteliklerine bakıldığında toplum ve kişiler hakkında fikir sahibi olunabilir. Hitap ve çağrılar argo ve küfür şeklinde olabileceği gibi, son derece zarif ve kibar bir şekilde de olabilir. Hitaplar ve çağrılar bu anlamda değerlendirildiğinde, halkbiliminin alanına girmektedir. Halkbilim için hitap ve çağrılar, bir toplum ve kişinin eğitim seviyesini, ahlaki yapısını yansıtmaları bakımından büyük bir önem arz etmektedir. Hitap ve çağrılar toplumun diline göre farklı şekillerde olabilir. Edebi eserlerdeki hitap şekilleri günlük konuşma dilinde de görülebilmektedir. Günlük konuşmalarda kullanılan hitap ve çağrılar, bölgenin veya yörenin dil ve şive özelliklerine göre değişiklik gösterebilmektedir. Bre, hey, behey gibi hitap ve çağrılar olduğu gibi; ulan, kel, melun, hayırsız gibi hitap ve çağrılar da mevcuttur.

Atsız'ın eserlerinde hitap ve çağrıların kullanıldığı görülebilmektedir. Kullanılan hitap ve çağrılardan bazıları şunlardır:

Ulan...

“Ulan İbo! Şu deli Türk'ün elinden kazanı alıp dersine ver de...” (Atsız, 2015i: 24)

Bre...

“Bre melûn! Çingeneliğine bakmayıp da Türk sipahisini soymaya mı kalkarsın?” (Atsız, 2015i: 26)

Hitaplar, kişilerin eğitim ve ahlaki yapılarına göre nitelikler ihtiva etmektedir. Melûn ve ulan sözcüklerinin birer argo hitaptan oluştuğu söylenebilir. Melûn ve ulan

sözcükleri Türk toplumunda pek hoş karşılanmayan argo sözcüklerdir. Dolayısıyla kişiler, bu sözcüklerle kendilerine hitap ve çağrılarda bulunulmasını istemezler.

“Vurma bre yiğit! Diye bağırdığımı işitti.” (Atsız, 2015i: 58)

“Yaşa bre Deli Kurt! Bu Torlağı sen mi tuttun? diye sordu.” (Atsız, 2015i: 58)

“Bre tımarlı! Yeniçeriye beğenmedin mi?” (Atsız, 2015i: 121)

“Bre yeniçeri! Kapıkulu olmak seni gâvur olmaktan kurtarır mı?” (Atsız, 2015i: 121)

Tarihçi ve Türkolog bir kimliği olan Atsız, eskiden Türklerin ne tür hitaplar kullandığını bilmektedir. Atsız’ın kullandığı ‘bre’ hitap sözcüğünün bakıldığında, bu hitap sözcüğünün çok önceleri eski Türk şiirlerinde ve diğer edebi eserlerinde kullanıldığı görülebilir. Atsız tarihçi ve Türkolog yönünü kullanarak, Türklerin eskiden kullandığı bu hitap sözcüğüne yer vermeye çalışmıştır. Günümüzde, bu hitap sözcüklerinin pek kullanıldığı söylenemez. Bu, folklorik açıdan bir kayıp olarak görülmelidir. Zira dil folklorun malzemelerini içinde en çok barındıran unsurdur. Dil ne kadar sözcük kaybederse folklor da o kadar sözcük kaybeder. Dil; folklorun gelişiminde ve folklor unsurlarının kuşaktan kuşağa aktarılmasında önemli görevler üstlenen bir iletişim ve anlaşma aracıdır. Dolayısıyla folklorun yaşaması dile bağlıdır. Dil olmadan folklor olmaz.

Erenler

“Erenler! Bir ekmek de bana...” (Atsız, 2015k: 186)

Be...

“Be adam! Hani benim ekmeğim?”(Atsız, 2015k: 186)

Ciğer Köşem...

“Dedem, cepheden yazdığı son mektubunda, babama ‘ciğer köşem oğlum’ demiş.” (Atsız, 2015m: 368)

Hitap ve çağrılar, memnuniyeti, isteği, yiğitliği, bıkkınlığı, sevgiyi ve yalvarmayı anlatabilir. Zira hitaplar farklı duygu ve düşüncelerin ifade etme özelliğine sahiptir. Atsız’ın eserlerindeki hitap ve çağrıların; vurma bre yiğit (yalvarmayı),be adam (bıkkınlık öfke ve öfkeyi), ciğer köşem(sevgiyi) ifade ettiği görülür.

Hitaplar duygu ve düşünceleri ifade etme yönünden oldukça zengin sözcüklerdir. Bazen cümlelerle ifade edilemeyen duygu ve düşünceler, kullanılan bir hitapla ifade edilebilir. Bir kişinin ne kadar çok sevildiğini anlatmak için kullanılan ‘ciğerparem, gözümün nuru’ gibi hitap ve çağırma sözcükleri, karşdakine olan sevginin en güzel ifade şekillerinden biridir. Hitaplar, bazen samimiyetin ve sevginin en güzel ifade şeklidir: Ciğerparem, canım gibi hitaplar, sevginin güzel bir şekilde ifade ediliş şekillerindedir.

3.17.3. Argo ve Küfür

Dil; insanlar arasında anlaşmayı sağlayan doğal bir vasıtaadır. İnsanlar meramlarını konuşarak dile getirirler. Sözcükler dilin en önemli aracıdır. Ancak dilde kullanılan sözcükler yerine göre değişiklik gösterebilmektedir. Bu sözcüklerin niteliği veya türünü bulunan ortam ve sözcüklerin kim tarafından kullanıldığı belirlemektedir. Ortam ve kişilerin durumu sözcükleri ve üslubu belirler. Seviyeli kişi ve ortamlarda kullanılan sözcükler, toplum tarafından benimsenen ve kabul edilen, uygun görülen sözcüklerdir. Argo ve küfürler, toplumun ahlak ve inanç değerlerine aykırı olduğundan, kullanılması pek hoş karşılanmaz. Argo; sokak ağzı olarak tanımlanan, belli esnaf gruplarına ait, toplumun genelinden uzak, kullanılması hoş karşılanmayan sözcük veya söz öbekleridir. Küfür ise sövmek anlamında kullanılan bir sözcüktür. Kişinin öfkeli ya da çaresizlik gibi durumlarında toplum olarak, inanç ve görgü kurallarına uymayan sözcüklerin kullanılması durumudur. Anadolu kültüründe argo ve küfür pek tasvip edilmeyen bir konuşma veya üsluptur.

“Toplumda belli bir sosyal sınıfa mensup olanların, daha çok asosyal olarak damgalanmış grupların, toplumun geri kalan kesimlerinden ayrılmak veya korunmak içgüdüleriyle kendilerine has kelime ve deyimlerle oluşturduğu konuşma sistemi olabilir. İşte buna argo denmektedir.” (Şen, 2002: 13)

Atsız’ın eserlerinde, argo ve küfürlere yer verdiği görülmektedir. Atsız’ın, Anadolu insanın gerçeğini yalın haliyle vermeye çalıştığı için, argo ve küfürlere yer verdiği söylenebilir. Kullanılan argo ve küfürlerin niteliği, içinde bulunan duruma göre tayin edilmiştir. Ancak Atsız’ın eserlerinde tespit edilen argo ve küfürlerin, çok ağır argo ve küfürler olduğu görülmektedir: Köpek, hayvan, piç, giyimli inek gibi argo ve küfürler bunlardan bazılarıdır.

Köpek...

“Köpek Asurlu! Nasıl da yalan söylüyor! diye mırıldandı.” (Atsız, 2015a: 22)

Hayvan...

“Bayılacak zamanı bulmuş hayvan herif.” (Atsız, 2015a: 29)

Serssem...Çürük beyinli...

“Seni düşman karşısında değil, bir tarla sıçanının karşısında görmek isterim...
serssem...çürük beyinli... yüreksiz... kaltaban...” (Atsız, 2015a: 30)

Namussuz...

“Namussuz herif! Kovalarla su dökmüş de hayatını kurtardım diye övünüyor!”
(Atsız, 2015a: 30)

Giyimli İnek...

“Kırala, Tanrı'nın baş çılgını, Yamzu'ya giyimli inek, hekimbaşı Ziya'ya
sağlık tanrısının tükürüğü derdi.” (Atsız, 2015a: 43)

Cüce...

“Cüce İrdas sarhoşluktan kekeleyerek homurdandı: Halkın eşekten farkı
yoktur.” (Atsız, 2015a: 74)

Şebek...

“Tabii siz de içerde şebek gibi takla attınız.” (Atsız, 2015a: 75)

Piç...

“Yusuf Ziya, iki yerli komünist için : ‘Marks’ın piçleri’ diye bir yazı yazmış.”
(Atsız, 2015k: 97)

Küstah...

“Ayağa kalkarak haykırdı:

“Çık dışarı küstah adam!” (Atsız, 2015k: 97)

Mikrop...

“Bugün Kars valisi olan babasının nüfuz ve hatırı kullanılarak mahkûm
edilmesi gereken bu mikrop serbest bırakıldı.” (Atsız, 2015o: 25)

İt oğlu it...

“Hay albız alsın! Bunlar Çinlilere akça ile çerilik eden Kıtaylar. İt oğlu itler, gelecek çağı buldular!...” (Atsız, 2015ı: 148)

Kancık...

“Okla kancık oğlu kancık okla!...artık Buka’yı devirmekle iş biterse bir de benim için çek...” (Atsız, 2015ı: 151)

“Tanrı’nın işini görüyor musun kancık dölü! Diye bağırdı. Sonra ikisi birden yere yuvarlandılar.” (Atsız, 2015ı: 402)

“Gördün mü mankafa? Uğru kılıklı bir Çinlinin uğursuz yüzünü ezmek için pusat gerekir mi imiş?” (Atsız, 2015ı: 340)

Nâdân...

“Uluorta nâdân diye söven ve güneş balçıkla sıvanmaz kabilinden avam lafları eden...” (Atsız, Atsız, 2015n: 385)

“...Yani düpedüz âdi eşkıyalar, katiller ve hırsızlar...” (Atsız, 2015n: 479)

“Kim bu mendebur herif? Demekten kendini alamadı.” (Atsız, 2015d: 78)

“Şimdi biraz da Leyla’yı kırmış olmanın verdiği öfkeyle bu çirkin ve iğrenç mahlûka çıkışmaya...” (Atsız, 2015d: 101)

Mıymıntı...

“Kaç yaşındasın mıymıntı mahlûk, diye soracaktı.” (Atsız, 2015d: 101)

Serseri...

“Serseri! Milliyetsiz adam olur mu?” (Atsız, 2015d: 102)

“Şimdi mel’unu tekrar görünce hadisenin şaşılacak taraflarını idrak ediyordu. İhtiyarı dışında dudaklarından ‘alçak!’ kelimesi döküldü.” (Atsız, 2015d: 120)

“İnsan değil, insan müsveddesi...” (Atsız, 2015d: 121)

Domuz...

“Bu domuz Yahudiler, Müslüman olarak Müslümanlığı bozmak için bu bid’atleri soktular.” (Atsız, 2015d: 129)

Zıpr...

“O Hallac-ı Mansûr denilen zıpıra siz büyük adam, büyük mütefekkir diye mi bakıyorsunuz?” (Atsız, 2015d: 156)

“Herkes İsa'nın hem Tanrı, hem de Tanrı'nın oğlu olduğunu da kabul eder. Çünkü herkes dediğin şey bir hayvan sürüsüdür.” (Atsız, 2015d: 157)

3.18. Tip ve Motifler

Türk Edebiyatında; destan, masal gibi türlerde yazılan eserlerde, çeşitli tip ve motiflere yer verildiği tespit edilmiştir. Destan ve masallarda tespit edilen bazı tip ve motifleri Atsız'ın, romanlarında kullandığı görülmüştür.

Atsız'ın, Bozkurtlar ve Deli Kurt romanlarında bazı tip ve motifleri kullandığı tespit edilmiştir. Atsız'ın bu romanlarındaki bazı tip ve motifler şunlardır:

3.18.1. Tipler: Alp Tipi, Alp – Kız Tipi, Bilge Tipi

3.18.1.1. Alp Tipi

Alp tipi; Türk destanlarında görülen örnek tiplerden biridir. Alp sözcüğü, Türkçede cesur, kahraman ve yiğit anlamlarında kullanılmaktadır. “Eski Türklerin yiğitlerine bu adı vermeleri için aranan ilk şart kişisel üstünlük, kahramanlık; ikincisi asalettir.” (Demirel, 1995: 60)

Alp tipinin en ideal şekline Oğuz Kağan Destanı'nda rastlanmıştır. Oğuz Kağan'da Alp'in doğuşu şöyle anlatılır:

“Ay Kağan'ın bir oğlu oldu, yüzü gömgök, gök mavisi, ağzı kıpkızıl, benzi ateş gibi, gözleri al al, saçları kapkara, kaşları kara ve perilerden de güzeldi. Ayakları iri iri, bileği kurt bileği gibi kuvvetli, omuzu samura, göğsü ayıya benzerdi ve vücudunun her yeri kıllarla dolu idi.” (Demirel, 1995: 61)

Alp tipi, Türk destanlarında olağanüstü bir kişilik olarak anlatılır. Alp'in olağanüstü yeteneklerinin olduğu, doğumunun olağanüstü bir şekilde gerçekleştiği dile getirilir. Alp; olağanüstü bir şekilde doğuşu, fiziksel yapısı, üstün yetenekleri, kahramanlığıyla eserlerde yer alır. Türk destanlarında Alp, olgun ve kuvvetli bir birey olarak doğar. Alplar, fedakârlık, yiğitlik ve kahramanlıklarıyla topluma mal olmuş kişilerdir. Mücadeleci ruhlarından ötürü, geri çekilme, kaçma ve yılgınlık göstermezler. Her Alp'in, hayatı boyunca mutlaka bir kere kahramanlığını göstermesi gerekir. Türk destanlarındaki sosyal ve göçebe hayat Alp tipinin doğmasını sağlamıştır. Türk destanlarındaki Alp tipi birçok hususta yeteneği olan

tiptir. Sosyal ve göçebe hayat bireyin hayatında etkileri olan önemli faktörlerdir. Bu faktörler, Alp tipinin doğmasına aracılık eden önemli faktörler olarak değerlendirilebilir. Türklerdeki, göçebe hayat tarzı Alp'in yeteneklerini geliştirmesine ve kahramanlığını ispatlamasına olanak sağlamıştır.

Türk destanlarında, Alp atlıdır. At, Alp'in kurtarıcısı ve arkadaşıdır. Atsız'ın Bozkurtlar romanında Alp tipinin yer aldığı tespit edilmiştir. Bozkurtlar romanındaki Alp tipine en ideal kişi Kür Şad'dır. Kür Şad, savaş meydanlarında gösterdiği yiğitlik ve kahramanlıklarıyla herkesin gönlünde taht kurmuş bir Alp olarak değerlendirilebilir. Kür Şad'ın, Alp tipinin birçok özelliğini taşıdığı söylenebilir.

Ötüken'de arslanlar var
Kür Şad onlardan biridir.
Çok yiğitler vardır ama
Kür Şad erlerin eridir.
Kür Şad'ı doğuran ana,
Ne emzirmiş acap ona?
Erlük, ululuktan yana
Tanrı Kür Şad'dan geridir.
Acunda var nice çeri
Kimi üstün, kimi geri
Kür Şad adlı Gök Türk eri
Anadan doğma çeridir.

... (Atsız, 2015: 56)

Şiirde Kür Şad'ın yiğitliği, alpliği, kahramanlıkları, yiğitlikleri dile getirilmeye çalışılmıştır. Atsız'a göre Kür Şad'ın, Alp'in bütün niteliklerine sahip olduğu söylenebilir. Atsız şiirde bir Alp'ta bulunması gereken bütün özelliklerin Kür Şad'da mevcut olduğunu göstermeye çalışmıştır. Şiirde Kür Şad'ın, Ötüken'in en yiğit kahraman ve ulu eri olduğu, doğumundan beri yiğit bir çeri olduğu, ok ve kılıç kullanmada usta bir er olduğu ve ömrünün çok uzun olduğu dile getirilmeye çalışılmıştır. Doğumundan beri bir Alp olduğunu belli eden Kür Şad ve çerilerine, Çin'e yapılan akında Çin duvarını aşma ve kapıyı açma görevi verilmiştir. Kür Şad, bir Alp'ta bulunan zekâ ve kabiliyetle Çin duvarını ve kapısını aşmış, Göktürk çerilerinin içeriye girmesini sağlamıştır. Kür Şad; liderlik, yiğitlik, cesaret vasıflarıyla olağanüstü işler başarmış bir alptir. Kür Şad'ın liderlik vasfını yaptığı ihtilalde görmek mümkündür. Çinlilere yenilen Göktürk çerilerinden bazıları Kür Şad ile birlikte tutsak olmuşlardır. Ancak yiğitlikleriyle dillere destan olan Türklerin

savaşçılık özelliklerinden, Çin Kağanı faydalanmak istemiştir. Bunun üzerine Çin Kağanı, Kür Şad'ı ordusuna alarak onun yeteneklerinden faydalanmaya çalışır. Kür Şad, güvendiği kırk Göktürk çerisini yanına alarak Çin Kağanı'na karşı ihtilal yapmaya çalışır. Kür Şad'ın liderlik vasfı, ihtilali planlaması ve yapmasında görülmektedir. Hava koşullarının Kür Şad'ın aleyhine olması, ihtilalin başarısız olmasına sebep olmuştur.

Kür Şad bir alpte bulunması lazım gelen bir alçakgönüllülüğe de sahiptir. Kür Şad'a yanındaki çeriler, ihtilalin başarılı olması durumunda Göktürklerin kağanı sen olmalısın derler:

“Şimdi ortada Çuluk Kağan'ın oğlu olarak sen varsın. Kür Şad! İhtilalde başımız olacak, iş başarılı olunca kağanlığa geçeceksin! Kür Şad bu düşünceyi kabul etmedi: Hayır Böğü Alp! İhtilale başkanlık edecek, fakat kağan olmayacağım! Böğü Alp hayretle baktı. Ya kim olacak? Urku...” (Atsız, 2015: 378)

Kür Şad'ın kağan olmak istememesi, onun alçakgönüllü bir alp olduğunun ve Urku'yu kağanlığa daha layık gördüğünün bir ispatıdır.

3.18.1.2. Alp Kız Tipi

Kadın, Türklere önemsenen, fedakârlığın, sadakatin timsali olarak görülen ve yuva kurmada en önemli rolü üstlenen varlık olarak düşünülür. Atalarımızın yuvayı dış kuş yapar sözü, kadının toplumdaki yerinin ve ona verilen değerin belirtilmesi bakımından önem teşkil etmektedir. Türklere kadın; savaşçı, erkeğinin en büyük yardımcısı ve evin idaresini üstlenen kişi olarak görülür. Soyun devamı için kadının ayrı bir yeri vardır.

Alp kız tipinin bir örneği Dede Korkut Hikâyelerinden olan Bamsı Beyrek'te görülmüştür. Bamsı Beyrek kendisini evlendirmek isteyen babasından şöyle bir kız ister:

“Baba bana bir kız alıver ki ben yerimden kalkmadan o kalkmalı, ben kara koç atıma binmeden o binmeli, ben hasmıma varmadan o bana baş getirmeli, böyle bir kız bana alıver baba dedi.”(Ergin, 2005: 64)

Bamsı Beyrek'in babası bu sözlere karşılık olarak ona, sen kendine eş değil hempa istiyorsun der. Bamsı Beyrek, gerçekten aldığı Banu Çiçek ile ava çıkar, at

yarıştırır, güreşir ve ok atar....Dede Korkut'taki Banu Çiçek, Alp Kız tipine örnek olarak gösterilebilir.

Atsız'ın Bozkurtlar romanındaki Ay Hanım, Alp Kız tipinin bir örneği olarak gösterilebilir. Ay Hanım savaşçı kimliğiyle âdeta cesur ve yenilmez bir kahraman olarak görülmektedir:

“Ay Hanım çadırın en gerisinde, elinde yayı olduğu halde gözlerinden ateş saçarak duruyor, çadıra girmiş bulunan ve kendisini tutsak etmek isteyen üç Göktürk çerisine karşı savaşmaya hazırlanıyordu.”(Atsız, 2015: 494)

Ay Hanım'ın oldukça cesur ve atik davranması, savaşmaya hazır bir pozisyonu alması, onun bir alp olduğunu göstermektedir. Alp için tutsaklık kabul edilemez, tutsak olmaksızın, ölmek daha iyidir düşüncesi Alplerin bir özelliği olarak görülebilir.

“Ay Hanım Yüzbaşı Örlen'e aman vermemiş, onu tam yüreğinden vurarak cansız bir şekilde yere devirmişti”(Atsız, 2015: 495)

Ay Hanım düşmanlarına ve kendisini öldürmek isteyenlere karşı daha atik ve hızlı davranmış ve onları yaralamış/öldürmüştür. Ayrıca Ay Hanım'da bir alpta bulunması gereken özelliklerin varlığına rastlanmıştır. Ay Hanım, her halde düşmanlarına karşı koymaya ve onları yenmeye çalışmıştır. Ayrıca Ay Hanım'da bir alpta bulunması gereken özelliklerden olan liderlik vasfının da bulunduğu tespit edilmiştir. Göktürlere yenilen Dokuzoğuzlar'ın bir kısmı Ay Hanım önderliğinde bir araya gelir. Ay Hanım bir süre Dokuzoğuzlar'a liderlik yapar.

3.18.1.3. Bilge Tipi

Eski Türklerde topluma her açıdan önderlik yapabilen, kendisine danışılan, toplumu etkileme ve yönlendirme gücüne sahip olan, yeri geldiğinde tecrübe ve öğütleriyle toplumu yönetmeye çalışan kişiler bilge tipine örnek kişiler olarak gösterilebilir. Toplumda önemsenen ve kendilerinden emin olunan kişilerdir.

Türk Edebiyatı'nda Dede Korkut Hikâyeleri'ndeki Dede Korkut, bilge tipinin en ideal örneklerinden biri olarak gösterilebilir. Dede Korkut; yol gösteren, öğüt veren, eş ve aile hayatıyla ilgili önemli bilgiler veren bilge bir tiptir. Dede Korkut Kitabı'nın giriş kısmında Dede Korkut, bilge bir tip olarak tanıtılır. Bu hususta Bekir Sami Özsoy Dede Korkut'ta, Bilge tipinden Oğuzlara rehberlik eden, onlara

gelecektek haber veren, Oğuzlar'ın başlarına gelen zorlukların üstesinden gelmelerine yardımcı olan, kadınlarla ilgili bilgiler veren bilge bir kişi olarak bahseder. (2006: 7)

Bilge kişilerde, Dede Korkut'ta da görüldüğü üzere, ilahi bir sezgi yeteneği bulunur. Atsız'ın romanlarındaki bilge tipine örnek olarak Tonyukuk ve Kırac Ata gösterilebilir. Tonyukuk ve Kırac Ata öngörülerıyla, devlet/toplumlarını pek çok tehlikeden kurtarmış bilge kişiler olarak düşünülebilir.

Tonyukuk'un Çinliler ve Dokuzoğuzlar'ın arasına casuslarını sokması ve onlardan gelen bilgiler doğrultusunda hareket etmesi, Tonyukuk'un bilge bir kişi olduğunu gösterdiği söylenebilir. Bozkurtlar romanındaki Kırac Ata romandaki önemli bilge kişilerden biri olarak görülebilir. Kırac Ata; baht okuyabilen, gelecekle ilgili öngörülerde bulunabilen ve olağanüstü yeteneklere sahip olan bilge bir kişi olarak değerlendirilebilir.

“Bu sırada üstünde bir kule olan dördüncü kovuktan ak saçlı, ak sakallı bir ihtiyar çıkarak ayıyı deviren yolcuya baktı. Sonra ayağa kalkarak yine atılmak isteyen ayıya bağırdı:

Evine gir, sesini kes!

Yolcunun şaşkınlıktan açılan gözleri önünde koca ayı bu sözleri anlayarak ve homurtusunu keserek çıktığı kovuğa girince bahadır yolcu ihtiyara döndü:

Üç günlük yoldan geliyorum. Kırac Ata sen misin? Diye sordu.

İhtiyar başıyla evet işareti yaptı. O zaman yabancı, elini göğsüne basarak baş eğip onu selamladı ve bir iki adım atarak kendisini tanıttı:

Bana yüzbaşı Böğü Alp derler. Kara Kağan ordusundanım. Senden bahtımı okumanı dilemek için geldim. Okur musun? Yoksa şimdiye dek olduğu gibi kendi bildiğim gibi mi iş göreyim?

İhtiyar, gözlerini Böğü Alp'in gözlerine dikti. Sonra onun elini tuttu. Gözlerini hiç kırpmadan ağır ağır şunları söyledi:

Yüzbaşı Böğü Alp! Otuz iki yaşındasın. Yüce birisini öldürmek istiyorsun. Dokuz yıla kalmaz, olan olur... Dokuz yıl daha geçer, katı kılıcı kullanmak günü gelir.... Ondan ötesini de Gök Tanrı bilir...”(Atsız, 2015: 166)

Bilge tipi; ilahi birtakım güçlere sahip bir tiptir. Kırac Ata, ilahi birtakım güç ve yeteneklere sahip olan bilge bir tiptir. Kırac Ata'nın ayıya bağırarak onu durdurması, Böğü Alp'in bahtını okuması, gelecektek haberler vermesi, onun bilge bir tip olduğunu gösterdiği söylenebilir.

Atsız'ın Deli Kurt romanındaki Gökçen Kız'ın annesi Esen Börü'nün, Deli Kurt'a gelecekle ilgili birtakım tavsiye ve öngörülerde bulunması bilge tipinin

karakteristik özelliği olarak düşünülebilir. Dolayısıyla Esen Börü'nün de bilge bir tip olduğu söylenebilir.

“Esen Börü bu soruya cevap vermeyerek Deli Kurt'a ‘yaklaş’ diye işaret etti. Onun bileğini kavramıştı ve yüreğinin atışlarını sayabiliyordu. Öteki elinde bir kürek kemiği, kemiğin üzerinde acayip yazılar vardı. Kadın bu yazılara bakıyordu.”(Atsız, 2015i: 149)

Esen Börü'nün Deli Kurt'a, Gökçen Kız ile geleceklerini ve sonunu iyi görmediğini söylemesi, Deli Kurt'u yönlendirmeye çalışması Esen Börü'nün bilge bir tip olarak değerlendirilebileceğini göstermektedir.

3.18.1.4. Sanatkâr Kişi Tipi

Türk destanlarında görülen önemli tiplerdendir. Sanatkâr tipler toplumun zor anlarında ortaya çıkan ve onlara yetenekleriyle destek olan kişilerdir. Bozkır ve göçebe hayatın bir sonucu olarak ortaya çıktığı değerlendirilebilecek olan sanatkâr tipler, ustalık ve yetenekleriyle topluma yardımcı ve destek olmuş tipler olarak görülebilir.

Göktürkler Ergenekon'dan çıkmak için bir yol ararken içlerinden bir demirci şöyle dedi:

“Bu dağda bir demir madeni var. Yalın kata benzer. Madenin demirini eritsek bir yol olurdu...Dağın geniş yerine bir kat odun bir kat kömür dizdiler...odunlarla kömürleri ateşleyip körüklediler...Tanrı'nın yardımı ve izniyle ateş kızdı...Dağ delindi; yüklü bir deve geçebilecek kadar yol oldu.” (Sepetçioğlu, 2004: 140)

Ergenekon destanındaki demirci sanatkâr kişi tipine örnek olarak gösterilebilir. Sanatkâr kişi tiplerinin, Türk destan edebiyatında önemli bir yer tuttuğu söylenebilir. Atsız'ın Bozkurtlar romanında görülen “ihtiyar demirci” tiplmesi sanatkâr kişiler tipine örnek olarak verilebilir. İhtiyar demirci, tecrübeli ve birçok savaşa katılan ve Göktürklerin bağımsızlıklarını kazanması için kılıç yapan biridir.

Yine Oğuz Kağan Destanı'nda, Oğuz'un askerleri arasında gayretli ve tecrübeli bir adam vardı, onun adı Barmaklığçosun Bilig idi. Bu becerikli usta bir araba yaptı, bu arabanın önüne canlı ganimetleri/esirleri koydular. Onlar arabaları çektiler ve cansız ganimetleri taşıdılar, arabada bulunanlar bu işe çok hayret etmişti. (Bang-Arat, 1970: 11) bu arada bahsi geçen ve arabayı yapan kişi de sanatkâr tipine örnektir.

3.18.2. Motifler

Motif; esere veya metne renk katan, işlevsel bir yönü olan, eserin etkileyiciliğini artıran, eski Türk inanç ve kutsallarını ortaya koyabilen, geleneği yansıtabilen önemli bir araçtır. Halk anlatılarında kullanılan motiflerin önemli özelliği olağanüstülük göstermesi, gelenekte yaşama gücüne sahip olmasıdır.

“Anlatıyı ayakta tutan, anlamsal açıdan kalıplaşmış ve mutlak manada metni ören işlevsel kodlar olarak düşünmek gerekir.” (Şişman ve Kuzubaş, 2007: 106)

“Stith Thompson motifi şöyle tarif ediyor: Gelenekte kalma gücüne sahip olan, masalın en küçük unsuru olarak tarif eder. Bu güce sahip olabilmesi için onun müstesna ve dikkati çekebilen hususiyetleri olması gerekir.” (Sakaoğlu, 2010: 75)

Türk destan, masal ve efsanelerinin birçoğunda motiflerin kullanıldığı söylenebilir. Kullanılan motifler eserin/metnin niteliğine, yazarına veya içeriğine bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir. Motifler yer aldığı eserin türüne göre farklı olabilmektedir. Atsız’ın eserlerinde farklı motiflerin varlığı tespit edilmiştir. Tespit edilen bazı motifler şunlardır:

3.18.2.1. Av/Avcılık Motifi

Eski Türklerde temel geçim kaynaklarından biri hayvancılıktı. Avcılık, göçebe hayatın getirmiş olduğu bir gereklilik olarak ortaya çıkmıştır. Av ve avcılık Türkler arasında bazen bir eğlence aracı bazen de bir geçim kaynağı ve savaşçılık özelliklerini kaybetmemek için bir etkinlik olarak yer almıştır. Bu yüzden Türkler avcılığa büyük önem vermişlerdir. Dede Korkut Hikâyeleri’nden olan Salur Kazan’ın Evinin Yağmalandığı hikâyesinde avcılık motifi şöyle geçer:

“Salur Kazan: “Ünümü anlayın beyler, sözümü dinleyin beyler, yata yata yanımız ağrıdı, dura dura belimiz kurudu, av avlayalım, kuş kuşlayalım, yabani geyik yıkalım, dönelim otağımıza inelim, yiyelim, içelim hoş geçelim.”(Ergin, 2005: 38)

Hikâyede görüldüğü üzere, Türklerin hem eğlenmek hem de üzerlerinden tembelliklerini atmak için avlandıkları söylenebilir. Atsız’ın Bozkurtlar romanında avcılık motifine uyan iki kişinin olduğu söylenebilir. Bunlar Sançar ve Çalık’ın karısıdır. Sançar’ın, bir avdan eli boş dönen Çalık’a, avladığı tavşanı vererek avcı kişiliğini ortaya koyduğu söylenebilir. Çalık’ın avdan eli boş döndüğünde, karısının

bir geyiği pişirdiğini görmesi ise Çalık'ın eşinin iyi bir avcı olduğunu gösterdiği söylenebilir.

“Çalık, onbaşı Sançar'ı tanıdı:

Onbaşı Sançar! Bu tavşanı sen mi vurdun? diye sordu. Onbaşı azarlar gibi cevap verdi:

Ben vurdum, istersen al!” (Atsız, 2015: 104)

“Çalık, çadıra girince şaşkınlıktan gözleri açıldı: evdeşi bir geyiği parçalamış, kızartıyordu...evdeşi söze karışınca Çalık sustu. Çünkü onun ne yaman kadın olduğunu biliyordu...Çalık kendisine verilen tavşanı kaptırdığı halde, o, koca bir geyiği yakalamıştı.” (Atsız, 2015: 108)

Çalık'ın avdan, eli boş dönmesi ama evdeşinin avdan koca bir geyik yakalayarak dönmesi; avcılık motifine örnek olarak gösterilebilir.

3.18.2.2. Demir ve Demircilik Motifi

Eski Türkler varlıklarını devam ettirebilmek, düşmanla mücadelede başarılı olabilmek ve doğayla başa çıkabilmek için birtakım beceriler geliştirmişler ve bunları meslek haline getirmişlerdir. Demircilik bu mesleklerin başında gelmektedir. Demircilik Türkler için vazgeçilmez meslek ve sanatların başında gelmektedir. Zira korunma, savaşma ve mücadele edebilme imkânını demircilik mesleği Türklerle sağlamaktaydı. Savaşta kılıç ve kalkan olmadan mücadele edebilmenin imkânsız olduğu söylenebilir. Türkler vahşi doğanın tehlikelerinden korunmak için demirden oldukça faydalanmışlardır.

Atsız'ın Bozkurtlar romanında demircilik motifine rastlanmıştır. Göktürk devletini tekrar diriltebilme, kurabilme umudu, Buluç'un, oldukça yaşlı olan dedesinden kılıç yapmasını istemesi demircilik motifine örnek olarak gösterilebilir.

“Türk ata bindi mi, gözü atasını bile görmemeli. Oğul! Gerektiğinde kişi canını bile verir ama ata, avrat, pusat bu üçü verilmez! demişti.” (Atsız, 2015:169)

3.18.2.3. Elma Motifi

Türk edebiyatında görülen önemli motiflerden biridir. Türk edebiyatındaki pek çok eserde motif olarak kullanılan elma motifine, Atsız'ın eserlerinde yer verdiği görülmüştür:

“O adam elmayı ikiye bölmüş. Yarısını Yürüğe yarısını karısına yedirmiş. “Çocuğunuz olur!” deyip sırolmuş. Meğer o adam Hızır’mış. Bir gün Hızır yine çadıra gelmiş. Bodur ağacın altında Gökçen’le konuşmuş. “Ağla da dertlerin erisin!” demiş. Kız ağlayamıyorum, diye cevap vermiş. Hızır bodur ağacı göstererek: “Şu narı kopar.” demiş. Koparmış. Narı ikiye bölmüş. Yarısını da kıza yedirmiş: “Ağla! Gözyaşın her şeyi eritecek!” diye söylemiş. “Şu yarısını da şehzadeye yedireceğim dertleriniz bitecek, kavuşacaksınız!” diye müjdelemiş ama, narın yarısını şehzadeye yedirmemiş. Çünkü Hızır, şehzadeye vardığı zaman şehzade ölmüştü. Gökçen kız yarım narı yedikten sonra göz pınarları açılmış. Öyle ağlamış ki bu çorak tepenin taşları erimiş; her yer yeşerip şu gördüğün orman olmuş.” (Atsız, 2015i: 63-65)

“Türk masallarında mucizevi doğumun en yaygın somut aracının, yardımcı nesnenin elma olduğu görülür. Elmanın böyle bir görevde kullanımının nedenlerini iyice düşünmek gerekir. Çünkü insan yaşamında ritüel amaçlı etkinliklerde nesnelere ve eylemlerin seçiminde tesadüfe yer yoktur.” (Özdemir, 2018: 38)

Elma yukarıdaki alıntıda görüldüğü üzere üreme amacıyla kullanılmıştır. Yıllardır çocuğu olmayan Yürük çiftin, elma yiyerek çocuk sahibi olduğu görülmüştür. Hızır (as)’in çiftin yanına gelip elmayı yemelerini söylemesi ve çiftin elma yedikten sonra çocuk sahibi olması, elmanın bir olarak değerlendirilebileceğini göstermektedir

3.18.2.4. Falcılık Motifi

İnsanların gelecekle ilgili merak duygusundan doğan falcılık, eski Türklerde görülen bir motiftir. Fal; insanların bazı aletler kullanarak veya atalarından öğrendikleri birtakım yöntemlerle geleceği tahmin etmeye çalışma eylemidir.

“Fala bakma/baktırma genel olarak halk anlatmalarında gelecekle ilgili merak edilen olayları önceden öğrenebilmek için başvurulan bir yoldur.” (Şişman ve Kuzubaş, 2012: 108)

“Bana Yüzbaşı Böğü Alp derler. Kara Kağan ordusundanım. Senden bahtımı okumanı dilemek için geldim. Okur musun? Yoksa şimdiye dek olduğu gibi kendi bildiğim gibi mi iş göreyim?”

İhtiyar(Kıraç Ata), gözlerini Böğü Alp’e dikti. Sonra onun elini tuttu. Gözlerinin hiç kırpmadan ağır ağır şunları söyledi:

- Yüzbaşı Böğü Alp! Otuz iki yaşındasın. Yüce birisini öldürmek istiyorsun. Dokuz yıla kalmaz, olan olur...
- Dokuz yıl daha geçer. Katı kılıcı kullanmak günü gelir...
- Ondan ötesini de Gök Tanrı bilir...” (Atsız, 2015i: 166)

Kıraç Ata’nın Yüzbaşı Böğü Alp’in bahtını okuması Atsız’ın eserlerinde falcılık motifinin örneklerinden biri olarak gösterilebilir.

“Esen Börü bu soruya cevap vermeyerek Deli Kurt’a ‘yaklaş’ diye işaret etti. Onun bileğini kavramıştı ve yüreğinin atışlarını sayabiliyordu. Öteki elinde bir kürek kemiği, kemiğin üzerinde acayip yazılar vardı. Kadın bu yazılara bakıyordu.” (Atsız, 2015i: 149)

Gökçen Kız’ın annesi olan Esen Börü, atalarından öğrendiği gizli birtakım ilimler sayesinde fal bakabilmekte/baht okuyabilmektedir. Deli Kurt romanında görülen bu özellik, romanda falcılık motifinin olduğunu göstermektedir.

3.18.2.5. Büyü/Sihir Motifi

Sözlük anlamı, etkilemek ve etkilenmek olan büyü; kişinin, başkası üzerinde olumlu veya olumsuz baskı, etki kurmaya çalıştığı yöntem ve teknik olarak tanımlanabilir. Büyüde amaç; başkasının hayatına nüfuz etme, onu iyi ya da kötü bir şekle/duruma getirme isteğidir. İlkel toplumların hayatında önemli yer edinen büyü geniş bir yer bulmuştur. Türk edebiyatında sihir ve büyü çeşitli şekillerde görülmüştür.

Sihir ve büyü daha çok Manas Destanı’nda görülmektedir. Manas, Çinlilerle ve Kalmuklar’la yaptığı savaşta, Kalmuklar’dan Sanamar yiğit aynı zamanda büyücüdür, meydana savaşırken afsun okuyarak kendini altı kişi yapar. (Demirel, 1995: 119)

Atsız’ın eserlerinde büyü motifi olduğu tespit edilmiştir:

“Şeytan yakışıklı bir yiğit kılığına girerek aralarına sokulmuş. Elinde telleri gümüşten olan altın bir bağlama varmış. Öyle güzel çalıyormuş ki dinleyip de vurulmamak kaabil değilmiş. Her saz çalışta kızlara bir dizi inci veriyormuş. Bu inciler de büyülü imiş. Boynuna takan şeytana âşık olurmuş. Kızlar birer birer gönül verip kendilerini öldürmüşler.” (Atsız, 2015i:130)

Deli Kurt romanında görülen büyü motifi, şeytan tarafından yedi kıza yapılmıştır. Şeytan, kızlara büyülü inciler vererek onları kendine âşık ettirmeye çalışmıştır. Büyü motifinin altı kızını etkilediği görülmektedir. Ancak yedinci kızını etkilemediği görülmüştür. Yedinci kızın kalbi olmadığı için şeytanın yaptığı büyüden etkilenmediği anlaşılmıştır.

3.18.2.6. Hızır Motifi

Türk halk inançlarında önemli bir yeri olan Hızır (a.s)’ın darda kalanların yardımına/imdadına yetiştiği rivayet edilir. Türk edebiyatında geniş yer tutan Hızır motifi; masal, efsane, halk hikâyesi gibi türlerde yer alan motiflerden biri olarak

görülebilmektedir. Hızır (a.s)'in darda kalanların yardımına yetişmesiyle ilgili çeşitli deyim veya atasözleri Türk halk diline yerleşmiştir: Kul sıkışmayınca/bunalmayınca Hızır yetişmez, Hızır gibi yetişti sözleri, Hızır (a.s) ile ilgili halk inanışlarının olduğunu göstermektedir.

“Ab-ı hayat'ı içip ölmezliğe kavuşan kişinin peygamber veya veli olduğu hususunda rivayetler vardır.” (Pala, 2004: 204)

Atsız'ın eserlerinde Hızır motifine yer verdiği görülmektedir. Atsız Deli Kurt romanında Hızır motifine şöyle yer vermiştir:

“Vaktiyle çok eski bir zamanda, bu obanın olduğu yerde bir Yürük çadır varmış. Kadını ile tek başına oturan Yürüğün çocuğu olmaz, o da üzümlü tasalanırmış. Bir gün aksakallı, yorgun, perişan bir yolcu gelerek bir gece kendisini konuk etmelerini dilemiş... O ağacın yanında durdukları zaman ihtiyar adam: ‘Hakkınızı helal edin!’ demiş; etmişler. ‘Sizin bir derdiniz var, nedir?’ diye sormuş. Söylemişler. Yemişsiz ağacı göstererek ‘Şu elmayı koparın!’ demiş. Şaşırılmışlar. Hangi elmayı der gibi ağaca bakınca, bir de ne görsünler? Yemişsiz bodur ağacın bir dalında ipiri, al yanak bir elma sallanmıyor mu? Koparmışlar. O adam elmayı ikiye bölmüş. Yarısını Yürüğe yarısını karısına yedirmiş. ‘Çocuğunuz olur!’ deyip sırrolmuş. Meğer o adam Hızır'mış. Gel zaman git zaman bir kızları olmuş... Bir gün Hızır yine çadıra gelmiş. Bodur ağacın altında Gökçen'le konuşmuş. ‘Ağla da dertlerin erisin!’ demiş. Kız ağlayamıyorum, diye cevap vermiş. Hızır bodur ağacı göstererek: ‘Şu narı kopar.’ demiş. Koparmış. Narı ikiye bölmüş. Yarısını da kıza yedirmiş: ‘Ağla! Gözyaşın her şeyi eritecek!’ diye söylemiş. ‘Şu yarısını da şehzadeye yedireceğim dertleriniz bitecek, kavuşacaksınız!’ diye müjdelemiş ama, narın yarısını şehzadeye yedirmemiş. Çünkü Hızır, şehzadeye vardığı zaman şehzade ölmüşmüş.” (Atsız, 2015i: 63 - 65)

Hızır (a.s)'in burada farklı iki şekilde ortaya çıktığı söylenebilir. İlkinde Hızır (a.s)'in çocuksuz olan çiftte, çocuklarının olması için elma ağacını göstermesi ve elmayı yedikten sonra çocuklarının olacağını söylemesi, ikincisinde birbirini seven iki aşığın kavuşması için yardımda bulunduğu görülmüştür. Âşıkların kavuşması için âşıklara, gösterdiği elmayı ikiye bölüp yiyerek kavuşacaklarını söylemiştir. Burada Hızır (a.s)'in Türk halk deyim ve atasözlerine konu olan; Hızır gibi yetişmek ve Kul bunalmayınca Hızır yetişmezmiş sözünün (belki de kurgu gereği) gerçekleşmiş halinin görüldüğü söylenebilir.

3.18.2.7. Göç Motifi

Eski Türkler göçebe ve bozkır bir hayat yaşamışlardır. Sosyo-ekonomik koşullar, insanı her açıdan etkileyebilmektedir. Doğal afetler, savaşlar, sosyo-ekonomik koşullar Türklerin göçebe hayat yaşamalarında önemli faktörler olarak gösterilebilir.

Türk edebiyatında Türklerin demiri eriterek Ergenekon'dan çıkışlarını anlatan Ergenekon Destanı ve Uygur Türklerinin sosyo – ekonomik nedenlerden ötürü güneybatıya doğru göç edişini anlatan Göç Destanı da, göç motifinin görüldüğü destanlardan biri olarak zikredilebilir.

Atsız'ın Deli Kurt romanında görülen İsa Beyin, karısı Bala Hatun'un Çakır'ın annesi Satı Kadın'ın köyüne taşınmasını göç motifine örnek olarak gösterilebilir. Ayrıca Bozkurtlar romanında Dokuzoğuzlar'ın yenilerek bir göl kıyısına gelerek bir oba kurmaya çalışmaları da göç motifinin bir örneği olarak gösterilebilir.

3.18.2.8. At Motifi

Eski Türklerde “at” çok önemli bir yere sahiptir. Göçebe bir hayat yaşayan Türkler için at, hayati bir önem taşımaktaydı. Göçebe hayat kültürünün etkisi, Türklerin atı önemsemelerine zemin hazırlamıştır. At; savaşta kahramanın en büyük yardımcısıdır; sosyal hayat içinde kahramanın arkadaşı, yoldaşı, kolu kanadır. At olmadan kahraman hiçbir işi beceremez. Kahramanın atsız olması düşünülemez.

At motifi, Türklerin birçok eserinde görülen motiflerden biridir. At motifi Atsız'ın eserlerinde de görülmüştür. Onbaşı Pars'ın Almıla ile evlenebilmesi diğer rakipleriyle at sırtında yaptığı yarış bu motife örnek olarak gösterilebilir. Bozkurtlar romanında ise Kür Şad ve arkadaşlarının mücadelesi hep at sırtında gerçekleşmiştir. At bu savaşlarda bazen kahramanın hayatını kurtaran bir kurtarıcı, bazen de kahramanın düşmanı yenmesini sağlayan bir yardımcı olmuştur.

“Gözü dünyayı görmeyen, kara sevdaya tutulan şehzade direndikçe direnmiş. Gökçen kız bakmış ki iş sarpa sarıyor: ‘Benim bir şartım vardır.’ demiş. Nedir diye sormuş. Kız demiş ki ‘Şu ovada seninle at yarıştırmız. Geçersen beni alırsın. Geçemezsen kısmetine razı olursun.’ Şehzade hemen razı olmuş. Bir kızı nasıl olsa geçerim diye düşünmüş. Oysaki kız yaman binici imiş. Bir atı varmış ki dünyada kimse onu geçemezmiş. Ovanın başına gelmişler şehzade şaşırılmış. ‘Nasıl olur?’ Beni gafil avladın. Bir daha yarışalım demiş. Yine yarışmışlar.” (Atsız, 2015i: 64 - 65)

3.18.2.9. Kırklar Motifi

Türk edebiyatında destan ve masallarda Kırklar motifinin varlığı söz konusudur. Kırklar motifinin, Türklerin, daha çok inançlarından dolayı görülen bir motif olduğu söylenebilir.

“Kırk sayısının Türk folklorundaki önemli yeri yanında “erbain”, “çile” gibi tasavvufî terimlerle de değeri artmış ve şiirlerde çok kullanılmıştır. Özellikle

“kırklar” diye bilinen Hak erenleri tasavvufta sıkça geçer. Dünyayı idare eden bu kırk erenin başında ‘kutb yahut Kutbu’l aktab’ bulunur.” (Pala, 2004: 270)

Atsız’ın eserlerinde Kırklar motifine yer verdiği tespit edilmiştir.

Büyük günler geliyor!... dokuz yıla kalmaz; olan olur. Dokuz yıl daha geçer; katı kılıç kullanmak günü gelir... kıtlık olunca ay parçalanacak!... Kara Kağan’ı öldürmeyeceksin... onu tasa öldürecek bir ulu şehirde toplanmış kırk er görüyorum... aralarında sen de varsın... yağmur yağıyor. Irmağın kıyısında dövüşüyorsunuz. Budun kurtuluyor... Adın unutulmayacak!...bin üç yıllık ölümden sonra dirileceksiniz... Acunun batımına dek adınız gönüllerde kalacak. (2015: 172)

“Bir eliyle tuğu yükseltirken, öteki eliyle duman alana işaret yaparak “kalkın!” diye haykırdı. Kırk şehit birden kalktılar. Kür Şad eliyle ileride bir yeri gösterdi. “oraya” diye gürlendi.” (Atsız, 2015: 422)

Bozkurtlar romanından verilen örnekler, Atsız’ın eserlerinde kırklar motifinin belirgin şekilde görüldüğünü göstermektedir. Kür Şad ve arkadaşlarının şehit olduğu ihtilali anlatan metinde Atsız’ın Kırklar motifine yer verdiği görülmektedir. Kür Şad ile birlikte kırk kişi şehit olmuştur.

3.18.2.10. Çocuksuzluk Motifi

Uzun süre çocuk sahibi olmayan bu tipin, derdine derman olarak bazen bir dervişin, bazen de Hızır (a.s)’in çıktığı görülür.

“Birçok anlatıda değişik adlarla yer alan kahramanlar; ortaya çıkışları, gelişmeleri ve davranışları, kısacası genel karakter özellikleriyle ortaklaşa bir tip oluştururlar. Mesela ‘Şehzade, Bey Oğlu, En Küçük Oğul’ adı, statüsü ne olursa olsun hem masallarımızda hem de hikâyelerimizde aynı özelliklerle boy gösteren bir tiptir.” (Sever, 2002: 654)

Derviş veya Hızır (a.s) uzun süredir çocuğu olmayan çifte, elma veya başka bir şey vermesiyle çocuklarının olduğu görülür. Türk edebiyatında çeşitli masallara ve destanlara konu olan bu tip, Atsız’ın Deli Kurt romanındaki Pınar Masalı’nda tespit edilmiştir:

“Vaktiyle çok eski bir zamanda, bu obanın olduğu yerde bir Yürük çadır varmış. Kadını ile tek başına oturan Yürüğün çocuğu olmaz, o da üzülüp tasalanırmış. Bir gün aksakallı, yorgun, perişan bir yolcu gelerek bir gece kendisini konuk etmelerini dilemiş. Etmişler. Bir kâse sütleri varmış, ona içirmişler, bir dilim ekmekleri varmış, ona yedirmişler.

İki kişinin güç sığıdığı çadırdaki onu yatırarak kendileri açıkta gecelemişler. Ertesi gün yaşlı konuk ayrılırken onu, tepenin eteğine kadar geçirip uğurlamışlar. O zaman bu gördüğün çam ormanı yokmuş. Toprak

çorakmış. Bu pınar da yokmuş, her yer kurakmış. Yalnız tepenin eteğinde bodur bir yemişsiz ağaç varmış. O ağacın yanında durdukları zaman ihtiyar adam: ‘Hakkımızı helal edin!’ demiş; etmişler. ‘Sizin bir derdiniz var, nedir?’ diye sormuş. Söylemişler. Yemişsiz ağacı göstererek ‘Şu elmayı koparın!’ demiş. Şaşırılmışlar. Hangi elmayı der gibi ağaca bakınca, bir de ne görsünler? Yemişsiz bodur ağacın bir dalında ipiri, al yanak bir elma sallanıyor mu? Koparmışlar. O adam elmayı ikiye bölmüş. Yarısını Yürüğe yarısını karısına yedirmiş. ‘Çocuğunuz olur!’ deyip sırrolmuş. Meğer o adam Hızır’mış. Gel zaman git zaman bir kızları olmuş. Öyle güzelmiş ki adını Gökçen koymuşlar.” (Atsız, 2015i: 63)

Masalda Hızır (a.s)’in, aksakallı bir yolcu kılığında Yürük çadırına gelip misafir olduğu görülmektedir. Hızır (a.s), çiftin üzgün olduğunu görünce bir dertlerinin olduğunu anlamış ve ayrılacağı vakit çifte, sizin bir derdiniz var, nedir diye sormuştur. Onlar da çocuklarının olmadığını söylemişler. Hızır (a.s) yemişsiz ağacı göstererek, şu elmayı koparın ve elmayı ikiye bölerek yarısını yürüğe yarısını karısına yedirmiş ve çocuğunuz olur demiş, çok güzel bir çocukları olmuştur. Pınar Masalı’ndaki yürük çift, çocuğu olmayan tipe örnek olarak gösterilebilir.

SONUÇ

Yirminci yüzyılın önemli yazarlarından sayılan Hüseyin Nihal Atsız, Türk Edebiyatı'nın farklı türde eser veren yazarlarından biridir. Mücadeleli bir ömür geçiren Atsız'ın, Türk folklor, tarih ve kültürüne, eserlerinde önemli ölçüde yer verdiği söylenebilir. Onun mücadelecî ruhu eserlerine önemli ölçüde yansımıştır.

Atsız'ın roman türünde yazdığı eserlerinde Türk kültür, tarih ve folkloruyla ilgili önemli bilgi ve malzemelere yer verdiği görülmektedir. Romanlarında Türk kültür ve folklor hayatına; ilişkin malzemeleri vererek, fikrî eserlerinde ise çeşitli görüşler ileri sürerek katkıda bulunmuştur. Atsız'ın, Türkçü bir kimliğe sahip oluşu, eserlerinin bu minval üzerine kurgulamasına ve oluşturmaya zemin hazırlamıştır.

Bu çalışmada Hüseyin Nihal Atsız'ın halkbilimi açısından Türk kültür ve folklor hayatına katkılarının yanı sıra; tarihçi, teorisyen ve edebiyatçı kimliğini yansıtan hususlar da ele alınmıştır. Atsız'ın çok yönlülüğü; çalışmanın şekli üzerinde etkili olmuş ve çalışmanın üç ayrı bölümden oluşmasına zemin hazırlamıştır.

Roman, makale, tarih ve hikâye türünde eser veren yazar, Türk kültür ve folkloruna ait pek çok malzeme ve veriye eserlerinde yer vermiş ve işlemiştir. Aslında bu değerleri yazıları ve eserleri aracılığıyla okurlarına aktarmıştır. Bu durum bir nevi yazı marifetiyle kültürün aktarılmasıdır. İçinde yaşadığı toplumun kültür ve folklorunun farkında olan Atsız'ın bu değerleri eserlerinde ustalıkla kullandığı görülmektedir. Eski Türk inanç sistemlerine eserlerinde yer veren Atsız'ın, Türklerin yaşam tarzı ve devlet töreleriyle ilgili önemli unsurlara da değindiği görülmüştür. Folklor ve kültür, toplumun ve edebi eserlerin önemli değerlerindedir. Yirminci yüzyılın kavramlarından biri olan folklor, gerek halkbilimcilerin saha çalışmalarında gerekse yazılan edebi eserlerde önemli bir kavram olarak yer almıştır.

Teorisyen, tarihçi ve Türkolog kimlikleriyle ön plana çıkan Atsız'ın en önemli yönü, Türkçülüğüdür. Türk folklor ve kültürüne Türkçü ve millî düşüncelerle yaklaştığı düşünülen Atsız'ın, eserlerinde bu yönünü gösterdiği görülmektedir. Atsız'ın eserlerine bakıldığında, genel itibarıyla, Türkçü olduğu, millî duygu ve düşünceleri ön plana çıkardığı söylenebilir. Folklorik ve kültürel unsurlar; bir toplumun değerler zengini olduğunu göstermekle birlikte, toplumsal kimliğin önemli göstergelerinden biri olarak da görülebilir. Maddî ve manevî zenginliğin göstergesi

olan folklorik ve kültürel unsurlar, miras olarak kabul edilecek değerlerdir. Miras olarak kabul edilen bu değerlerin gelecek nesillere aktarılması önem arz etmektedir. Gelecek nesillere aktarılan bu değerlerin, topluma ve insanlığa önemli katkılarının olacağı muhakkaktır.

Folklorik ve kültürel değerlere sahip çıkılarak yapılacak ilmi çalışmalarla, bu değerlerin varlığını sürdürmesine imkân tanınmış olacaktır. Hüseyin Nihal Atsız ve Folklor adlı çalışmamızla, Atsız'ın eserlerindeki folklorik unsurlar ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Atsız ve eserleriyle ilgili daha önce böyle bir çalışmanın yapılmamış olması, çalışmanın orijinalliği açısından önemlidir. Çalışmamızda Atsız'ın hayatı, edebi kişiliği ve folklorik unsurlar ile ilgili önemli bilgiler verilmiştir. Yapılan okumalar ve incelemeler neticesinde Atsız'ın eserlerinde folklorik ve kültürel birçok malzeme olduğu tespit edilmiştir. Yapılan tespitlerle Türk folklor ve kültür hayatına ilişkin pek çok veri elde edilmiş ve tasniflenmiştir. Bu tasniflemeler sonunda elde edilen veriler halkbilimi açısından değerlendirilmeye ve yorumlanmaya çalışılmıştır.

Türklerin eski dinî inançları, atasözleri, mutfak kültürleri, gelenek ve görenekleri, âdetleri, töreleri, halk edebiyatı ürünleri halkbilimi çalışmalarında önem arz eden ve Atsız'ın, eserlerinde yer verdiği unsurlardır. Folklorik ve kültürel unsurlar, değişime açık malzemelerdir. Bu açıdan bakıldığında, çalışmamızın halkbilimi açısından önemli olduğu söylenebilir. Bu çalışmamız, aynı zamanda Atsız'ın Türk folkloruna, yaptığı katkıları ele alması bakımından önem arz etmektedir.

Atsız'ın çok yönlü biri olması, onun ele alınmasında önemli faktörlerden biri olmuştur. Fikirleriyle, Türk folklorunun millî kalmasına yönelik önemli görüşleri olan Atsız; ortaya koyduğu kurguya dayalı eserlerinde de Türk folkloruna yer vererek, fikirlerine uygulamalı olarak destek olmuştur. Dolayısıyla gerek hikâyelerinde ve şiirlerinde gerekse romanlarında Türk folklor ve kültürüne önemli katkıları olan Atsız'ın, folklorumuz açısından önemli bir yerinin olduğu söylenebilir. Türklerin geçmişten günümüze değin sahip olduğu folklorik ve kültürel unsurlar gün yüzüne çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmayla tespit edilip ortaya çıkarılan folklorik ve kültürel unsurların gelecek nesillere, Türk folklor ve kültürüyle ilgili bir fikir verebileceği düşünülmektedir.

Çalışmanın birinci bölümü Hüseyin Nihal Atsız'ın hayatı, edebi kişiliği ve eserleri ele alınmıştır. Atsız'ın hayatı ve edebi kişiliği değinildikten sonra, eserlerinin özeti ve bu eserlerin Türk kültür ve folkloruna katkılarına ilişkin değerlendirmeler yapılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde Atsız'ın teorisyen kişiliği ayrıntılı olarak ele alınmaya çalışılmıştır. Bu bölümde Atsız'ın Türk ahlak yapısının ilişkin görüşleri, Bozkurt algısı, Türk destanları ile ilgili görüşleri, fikrî örgüsü, eski Türk dinî inançları, kültüre, mitolojiye ve tarihî romana katkısı, Türkçülüğü ayrıntılı bir şekilde verilmeye çalışılmıştır. Üçüncü bölümde ise Atsız'ın Türk folkloruna katkıları ve eserlerindeki Türk kültür ve folkloruna ilişkin malzemelere ve bunları eserlerinde kullanma şekline yer verilmiştir.

Atsız'ın romanlarının Türk edebiyatı ve tarihi açısından önemli bir yer tuttuğu söylenebilir. Atsız'ın Bozkurtlar romanında Türklerin eski dinî inançlarıyla ilgili birtakım bilgilere yer verdiği tespit edilmiştir. Gök Tanrı ve Şamanizm, Bozkurtlar romanında verilen eski Türk dinî inançlardandır. Bozkurtlar romanının kaynağı tarih ve Türklerin eski yaşam tarzları, inançları, gelenek ve görenekleri olduğu için önemlidir; ancak Atsız Bozkurtlar romanını her ne kadar tarihe dayandırarak yazmış olsa da, romandaki tarihselliğe kendi duygu ve düşüncelerini katması, ona göre kahramanlar/karakterler yaratması Bozkurtlar romanının zenginlik kazanmasında rol oynamıştır.

Deli Kurt romanında Osmanlı tarih, kültür ve folkloruna ait bilgiler verilmiştir. Kendi görüşlerini dile getirdiği Makaleler adlı eserlerinde; Türkçülük, millilik, dil, ahlak, kültür, yönetim gibi konulara değinmiştir. Atsız, ayrıca eserlerinde halk edebiyatının masal, efsane, fıkra, ninni gibi ürünlerine yer vererek folklor açısından kayda değer eserler ortaya koymuştur. “Ruh Adam” romanında hayat sergüzeştini anlatan Atsız, “Dalkavuklar Gecesi ve Z Vitamini”nde yaşadığı, gördüğü olayları anlatmaya çalışmıştır. Atsız'ın yazdığı ilk romanı olan “Bozkurtların Ölümü”nde daha dirayetli ve güçlü bir karakter olduğu göze çarpmaktadır; ancak daha sonraki yıllarda yaşadığı zorluklar, üzücü olaylar, ailevî huzursuzluklar; onun psikolojisini etkilemiş, böylece “Ruh Adam” romanını yazmıştır. “Ruh Adam”, Atsız'ın psikolojik yönünü yansıttığı romanıdır. Dolayısıyla bu romanda “Bozkurtlar ve Deli Kurt” romanları gibi sosyolojik, folklorik ve kültürel unsurlara yer verdiği söylenemez. Romanlarının içeriğini, yapısını, sosyolojik ve folklorik unsurlara yer vermesi üzerinde yazarının haleti ruhiyesinin etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Kısacası yazarın yaşam, sosyo-psikolojik koşulları değıştikçe eserlerinin iç yapısı, ihtiva ettiği malzemeler/unsurlar da değışebilmektedir.

Teknolojik gelişmeler, sosyo-ekonomik koşullar ve değışimler folklorik ve kültürel unsurlar üzerinde etkili olan önemli faktörlerdendir. Teknolojik gelişmeler, folklorik malzemeler üzerinde değışimlere sebep olabilmektedir. Bu yüzden bu çalışmada, teknolojinin ve teknolojik gelişmelerin folklorik ve kültürel unsurlar üzerindeki etkisine değinilmeye çalışılmıştır.

Çalışma; halkbilimi unsurlarının, edebi eserlere ne denli yansıtıldığını ve bu eserlerin oluşmasında folklor unsurlarının ne kadar etkili bir faktör olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Çalışmanın bu alanda yapılacak benzer çalışmalara/araştırmalara yol göstermesi bakımından önem teşkil ettiğini düşünürüz.

KAYNAKÇA

- Akyüz, K, (1995). *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*, İstanbul: İnkılap Kitabevi
- Alptekin, Ali Berat, (2012). *Efsane ve Motifleri Üzerine*, Ankara: Akçağ Yay.
- Artun, Erman, (2014). *Türk Halkbilimi*, Adana: Karahan Kitabevi
- Aslan, Ensar, (2010). *Türk Halk Edebiyatı*, Ankara: Maya Akademi
- Ateş, Ali Osman, (1995). *Kur'an ve Hadislere Göre Cinler-Büyü*, İstanbul: Beyan Yay.
- Atsız, H. Nihal; (2010). *Makaleler II*, İstanbul: İrfan Yay.
- ; (2015a). *Dalkavuklar Gecesi Z Vitamini*, İstanbul: Ötüken Yay.
- ;(2015b). *Oruç Beğ Tarihi*, İstanbul: ÖtükenYay.
- ;(2015c). *Tarih, Kültür ve Kahramanlar*, İstanbul: Ötüken Yay.
- ;(2015d). *Ruh Adam*, İstanbul: Ötüken Yay.
- ;(2015e). *Turancılık, Millî Değerler ve Gençlik*, İstanbul: Ötüken Yay.
- ;(2015f). *Türk Tarihinde Meseleler*, İstanbul: Ötüken Yay.
- ;(2015g). *Türk Tarihi Üzerinde Toplamalar*, İstanbul: Ötüken Yay.
- ;(2015h). *Türk Ülküsü*, İstanbul: Ötüken Yay.
- ;(2015i). *Bozkurtlar*, İstanbul: Ötüken Yay.
- ;(2015i). *Deli Kurt*, İstanbul: Ötüken Yay.
- ;(2015j). *Âşık Paşaoğlu Tarihi*, İstanbul: Ötüken Yay.
- ;(2015k). *Çanakkaleye Yürüyüş Türklüğe Karşı Haçlı Seferleri*, İstanbul: İrfan Yay.
- ; (2015l). *Evliya Çelebi Seyahatnamesinden Seçmeler*, İstanbul: Ötüken Yay.
- ; (2015m). *Makaleler I*, İstanbul: İrfan Yay.
- ;(2015n). *Makaleler III*, İstanbul: İrfan Yay.
- ;(2015o). *Makaleler IV*, İstanbul: İrfan Yay.
- ;(2015ö). *Türk Edebiyat Tarihi*, İstanbul: Ötüken Yay.
- ;(2017). *Yolların Sonu*, İstanbul: Ötüken Yay.
- Atsız, Yağmur, (2006). *Ömrümün İlk 65 Yılı*, İstanbul: TEV Yay.
- Bahar, Halil İbrahim, (2011). *Sosyoloji*, İstanbul: Hayat Yay.
- Bang, W,-Arat, R.Rahmeti, (1970). *Oğuz Kağan Destanı*, İstanbul: MEB Yay.

- Baştañelik, Ayşe, (2009). *Adana Halk Kültüründe Doğum – Evlenme – Ölüm*, Adana: Altınkoza Yay.
- Bayat, Fuzuli, (2013). *Mitolojiye Giriş*, İstanbul: Ötüken Yay.
- Bekki, Salahaddin, (2009). *Uzak Türk İllerinde Destanlaşan Evlilikler*, Ankara: Öncü Kitap
- Boratav, Pertev Naili, (2013). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, Ankara: Bilgesu Yay.
- Bozkurt, Fuat, (1995). *Türklerin Dini*, İstanbul: Cem Yay.
- Candan, Ergun, (2002). *Türklerin Kültür Kökenleri*, İstanbul: Sınırötesi Yay.
- Çelebioğlu, Amil, (1995). *Türk Ninniler Hazinesi*, İstanbul: Kitabevi Yay.
- Çobanoğlu, Özkul, (1999). *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*, Ankara: Akçağ Yay.
- Çoruhlu, Yaşar, (2010). *Türk Mitolojisinin Ana Hatları*, İstanbul: Kabalcı Yay.
- Deliorman, Altan, (2014). *Atsız*, Ankara: Berikan Yay.
- Demir, Necati, (2013). *Türk Efsaneleri*, Ankara: Edge Akademi Yay.
- Demir, N ve Demir F, (2010). *Türk Ninnileri*, Ankara: Sarkaç Yay.
- Demirel, H. (1995). *Türk Destanlarında (Güzellik - Destan – Masal ve Din Unsurları ile Yabancı Destanlarda Türk Kahramanları)*, İstanbul: Ötüken Yay.
- Durmuş, İlhami, (2016). *Türk Kültürüne Giriş*, Ankara: Akçağ Yay.
- Elçin, Şükrü, (1993). *Halk Edebiyatına Giriş*, Ankara: Akçağ Yay.
- Eliade, Mircae, (2005). *Dinler Tarihi İnançlar ve İbâdetlerin Mitolojisi*, Konya: Serhat Kitabevi
- Ercilasun, A. Bican, (2018). *Atsız Hikâyeler*, Ankara: Ötüken Yay.
- ; (2018). *Atsız Türkçülüğün Mistik Önderi*, Ankara: Panama Yay.
- Ergin, M. (2005). *Dede Korkut Kitabı*, İstanbul: Boğaziçi Yay.
- Eyuboğlu, İsmet Zeki, (1987). *Anadolu İnançları – Anadolu Mitolojisi (İnanç Söylence Bağlantısı)*, İstanbul: Geçit Kitabevi
- ; (1998). *Anadolu İnançları (Anadolu Üçlemesi 1)* İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yay.
- Georgeon, François, (1999). *Türk Milliyetçiliğinin Kökenleri Yusuf Akçura (1876 - 1935)*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay.
- ; (2006). *Osmanlı – Türk Modernleşmesi (1900 - 1930)*, İstanbul: YKY
- Güngör, Erol, (1996). *Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik*, İstanbul: Ötüken Yay.

- Güzel, Abdurahman, (2012). *Dini Tasavvufî Türk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara: Akçağ Yay.
- Görkem, İsmail, (2010). *Elazığ Efsaneleri*, Elazığ: Manas Yay.
- İnan, Abdulkadir, (1976). *Eski Türk Dini Tarihi*, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi
- ; (1986). *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, Ankara: TTK
- ; (1995). *Tarihte ve Bugün Şamanizm Materyal ve Araştırmalar*, Ankara: TTK
- Kafesoğlu, İbrahim, (1998). *Türk Millî Kültürü*, İstanbul: Ötüken Yay.
- Kaplan, Mehmet, (2005). *Kültür ve Dil*, İstanbul: Dergâh Yay.
- Kaya, Doğan, (1999). *Anonim Halk Şiiri*, Ankara: Akçağ Yay.
- ; (2001). *Folklorumuzda Beddua Söyleme Geleneği ve Türk Halk Şiirinde Beddualar*, Ankara: AKMBY
- Korkmaz, Mehmet, (2012). *Mitolojik Dinlerin Gizemi*, İstanbul: Kum Saati Yay.
- Krohn, Julius, Krohn Kaarle, (2004). *Halk bilimi Yöntemi*, Ankara: TDK
- Küçükcalcan, Kağan Bahadır, (2016). *Her Devrin Menkubu Atsız*, İstanbul: Aygan Yay.
- Malinowski, B, (2000). *Büyü, Bilim ve Din*, İstanbul: Kabalcı Yay.
- Meram, Ali Kemal, (1969). *Türkçülük ve Türkçülük Mücadeleleri Tarihi*, İstanbul: Kültür Kitabevi
- Niyazi, Mehmed, (2005). *Millet ve Türk Milliyetçiliği*, İstanbul: Ötüken Yay.
- Oğuz, Öcal, vd. (2012). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara: Grafiker Yay.
- Oğuz, Öcal, (2013). *Küreselleşme ve Uygulamalı Halkbilimi*, Ankara: Akçağ Yay.
- ; (2013). *Türk Dünyası Halkbiliminde Yöntem Sorunları*, Ankara: Akçağ Yay.
- Ögel, Bahaeddin, (2014). *Türk Mitolojisi (C. I)*, Ankara: TTK
- Önal, Mehmet Naci, (2011). *Muğla Masalları*, Muğla: Muğla Üni. Yay.
- Örnek, Sedat Veyis, (2014). *Türk Halk Bilimi*, Ankara: Bilgesu Yay.
- Özsoy, B.Sami, (2006). *Dede Korkut Kitabı (Transkripsiyon – İnceleme – Sözlük)*, Ankara: Akçağ Yay.
- Öztürkmen, Arzu, (2015). *Türkiye’de Folklor ve Milliyetçilik*, İstanbul: İletişim Yay.
- Pala, İ. (2004). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, İstanbul: Kapı Yay.
- Propp, Vladimir, (1998). *Folklor teori ve Tarih*, İstanbul: Avesta Yay.
- Rosenberg, Donna, (1998). *Dünya Mitolojisi*, Ankara: İmge Kitabevi

- Roux, Jean – Paul, (2011) *Türklerin ve Moğolların Eski Dini*, İstanbul: Kabalıcı Yay.
- Sakaoğlu, Saim, (2010). *Masal Araştırmaları*, Ankara: Akçağ Yay.
- Selvi, Dilaver, (2014). *Kaynaklarıyla Tasavvuf (Adap, Mürşid, Hizmet)*, İstanbul: Semerkand Yay.
- Sepetçioğlu, M.N. (2004). *Karşılaştırmalı Türk Destanları*, İstanbul: Ötüken Yay.
- Seyidoğlu, Bilge, (2005). *Erzurum Efsaneleri*, İstanbul: Dergâh Yay.
- Sezen, Yumni, (2011). *Kültür ve Din (Türk İslam Örneği)*, İstanbul: İz Yay.
- Şen, Mesut, (2002). *Türk Kültüründe Argo*, İstanbul: Sota Yay.
- Şengüler, İsmail Hakkı, (2000). *Açıklamalı ve Lügatçeli Mehmet Akif Ersoy Külliyyatı*, İstanbul: Hak Yay.
- Şimşek, Esmâ, (2011). *Yukarı Çukurova Masallarında Tip Ve Motif Araştırması (C.1)*, Ankara: KBY.
- Şişman, Bekir, (2009). *Cengizname*, Samsun: Etüt Yay.
- ; (2017). *Türk Kültüründe Evlilik (Geleneğin Son Yüz Yılı – Samsun Örneği)*, Ankara: Kurgan Edebiyat
- Şişman, B. ve Kuzubaş, M. (2012). *Şehnamenin Türk Kültür ve Edebiyatına Etkileri*, İstanbul: Ötüken Yay.
- Tan, Nail, (2008). *Folklor (Halk Bilimi)*, İstanbul: Özal Matbaası
- Tekin, Mehmet, (2011). *Roman Sanatının Unsurları 1*, İstanbul: Ötüken Yay.
- Temur, Nezir, (2011). *Folklor ve İdeoloji Sovyetler Birliği Döneminde Kırgızistan'da Folklor Politikaları ve Çalışmaları 1917-1958*, Ankara: TKAE Yay.
- Turan, Şerafettin, (1994). *Türk Kültür Tarihi*, Ankara: Bilgi Yay.
- Özdemir, Cafer, (2018). *Anadolu Sahası Halk Masallarında Elma Motifi*, Ankara: Kurgan Edebiyat
- Uraz, Murat, (1994). *Türk Mitolojisi*, İstanbul: Düşünen Adam Yay.
- Yıldırım, Dursun, (2016). *Türk Bitiği (2.b)* Ankara: Akçağ Yay.
- Yıldırım, Hayri, (2015). *Son Türkçü Atsız*, İstanbul: Togan Yay.

Ansiklopedi Maddeleri ve Süreli Yayınlar

- Aras, Özgü, (1988). “Ad Koyma” *İslam Ansiklopedisi*: İstanbul, Diyanet Vakfı (C. I), s. 332-333
- Bostancı, M. Naci, “*Millî Kültür*” Türk Yurdu C XII, S. 58, Ankara 1992, s.35- 39
- Coşar A.M. Usta, Çiğdem, “*Nasreddin Hoca Fıkralarında Grice'in İşbirliği İlkesinin İhlali*” Millî Folklor 109, Ankara 2016, s.141-152

- Çakır, Göktürk Ömer, “Atsız” *Millî Mecmûa*, İstanbul, Ötüken Yay. S 1, s 2-6
- Çek, Songül, (2011). *Ninnilere Bağlam Merkezli Bir Yaklaşım*, Turkish Studies, S.6/4 s. 61-75
- Çelebi, İlyas, “Nazar” *Türkiye Diyanet Vakfı, İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları XXXII*, İstanbul 2006, s. 444-446
- Ekici, Metin, “*Halk, Halk Bilimi ve Halk Bilgisi Üzerine Bir Deneme*” *Millî Folklor* S. 45, s.2-8
- Gürkan, Salime Leyla, “Nazar” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları XXXII*, İstanbul 2006, s.443-444
- Oy, Aydın, “*Halkiyat*” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları XV*, İstanbul 1997, s. 367-369
- Sertkaya, Osman F. (1976). *Hüseyin Nihal Atsız, Hayatı ve Eserleri, Atsız Armağanı*, s I-CXII, İstanbul: Ötüken Yay.
- Sever, Mustafa, *Türk Halk Edebiyatında Birbirinin Yerine Kullanılan Bazı Terimler Üzerine, Uluslararası Türk Dünyası Halk Edebiyatı Kurultayı Bildirileri*, Kültür Bakanlığı, Ankara 2000, s. 651-656
- Tanyu, Hikmet, *Büyü, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları VI*, İstanbul 1992, s. 501-506
- Tural, Sadık K. (1976). *Tarihî Roman ve Atsız'ın Tarihî romanları Üzerine Düşünceler, Atsız Armağanı*, s. XCIII-CXXX, İstanbul: Ötüken Yay.

Yayımlanmamış Bilimsel Tezler

- Katı, M. (2000). *Hüseyin Nihal Atsız'ın Eserlerinde Eski Türk Dini İnançların Tespiti ve Değerlendirilmesi*, yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Saraç, Ö. (2014). *Halk Ürünleri Açısından Boyabat'ta Kültürel Değişim*, yayımlanmamış Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

EKLER

1. Fotoğraflar

■ Atsız, Büyük Oğlu Yağmur ve Zevcesi Bedriye Hanım - Eminönü Meydanı
(14 Ekim 1943, Pazar)

(Bu fotoğraf Yağmur Atsız'ın Ömrümün İlk 65 Yılı adlı eserinden alınmıştır)

■ Atsız'ın Babası Bahriye Mülâzim-i Sâîsi (Teğmeni) Çiftçioğlu Mehmet Nâil Efendi.

■ Dedem Mehmet Nâil Bey Büyük Oğlu Hüseyin Nihâl ile berâber, 27 Eylül 1321

(Bu fotoğraf Yağmur ATSIZ'ın Ömrümün İlk 65 Yılı adlı eserinden alınmıştır)

■ Askerî Tibbiye (Tıbbiyye-i Şâhâne-i Askeriyye) Talebesi Atsız (1921 yâhut 1922)

(Bu fotoğraf Yağmur ATSIZ'ın Ömrümün İlk 65 Yılı adlı eserinden alınmıştır)

■ Atsız Askerî Tıbbiye'den kovulmasına tekaddüm eden günlerde... 19 Ağustos 1329

(Bu fotoğraf Yağmur ATSIZ'ın Ömrümün İlk 65 Yılı adlı eserinden alınmıştır)

■ Atsız ve Bedriye Hanım
1938 Mayıs Maltepe'deki
"Harabhâne"nin
Bahçesi'nde. Arkada kısmen
görünen "üç" katlı ev aslında
"iki" katlı bir evdi, çünkü
zemin katı ağıldı.
Ben hatırlıyorum.

■ Yine Mayıs 1938, aynı gün,
Maltepe... Bu sefer o hasır
koltukda Atsız'ın ömür
boyu sevdiği
arkadaşlarından
Orhan Şâik Gökyay
oturuyor.

(Bu fotoğraf Yağmur ATSIZ'ın Ömrümün İlk 65 Yılı adlı eserinden alınmıştır)

Atsız ve Eşi Bedriye Hanım... Nisan 1936, Lâleli, "Tayyâre Apartmanları"... Atsız'ın nâdir kravatsız resimlerinden biri...

(Bu fotoğraf Yağmur Atsız'ın Ömrümün İlk 65 Yılı adlı eserinden alınmıştır.)

■ 1936 Temmuz, Kadıköy-Atsız ve Eşi Bedriye Hanım...

(Bu fotoğraf Yağmur Atsız'ın Ömrümün İlk 65 Yılı adlı eserinden alınmıştır.)

ÖZGEÇMİŞ

Abdulhamit Toprak 06.07.1983 tarihinde Adıyaman'da doğdu. Lise öğrenimini Adıyaman'da tamamlamıştır. İnönü Üniversitesi Adıyaman Fen Edebiyat Fakültesi'nden 2006 yılında mezun oldu. 2011-2012 Eğitim Öğretim yılında Adıyaman Üniveristesi'de Tezsiz Yüksek Lisans, 2012- 2015 Eğitim Öğretim yılında İnönü Üniversitesi'nde Tezli Yüksek Lisans öğrenimini tamamlamıştır. Mezuniyetinden sonra farklı illerde kamu kuruluşunda memur olarak çalışmaya başladı. İngilizce bilen Toprak, kamu kuruluşunda memur olarak çalışmaktadır.

İletişim Bilgileri:

E mail: A.edebiyat@hotmail.com

Bildiriler /Yayımlar

1. Toprak, Abdulhamit, “Hüseyin Nihal Atsız'ın Deli Kurt Romanında Kahramanın Yolculuğu Bağlamında Deli Kurt'un Erginlenme Süreci” Sosyal Bilimler Dergisi, S. 22, 2018, s. 505-514.
2. ——— “Folklorik Bir Değer Olan Halk Hekimliğinin Kaynaklarına Göre Türkiye'deki Bazı İcra Şekilleri” S. 24, 2018, s.
3. ——— “Âşık Tarzı Şiir Geleneğinde Din ve Tasavvuf: Sefil Selimî Örneği” Kesit Akademi Dergisi, S. 14, Haziran 2018, s
4. ——— “Türk Folklor ve Kültür Tarihinde Hüseyin Nihal Atsız'ın Yeri” Dede Korkut Dergisi, S
5. ———“ Halk Kültürünün Çağdaş Türk Edebiyatına Etkisi” Studies Of The Ottoman Domain, S.